Mary W. Shelley

Frankenstein sau Prometeul modern

Traducere de Adriana Călinescu
Postfață de Mircea Ivănescu

POLIROM
2004

„O, Ziditorule, cerutu-ţi-am
Din lut să mă frămînţi? Te-am îndemnat
Din neguri să mă işti?“...

John Milton, *Paradisul pierdut*

Prefață

O întîmplare de felul celei pe care se întemeiază ficțiunea noastră nu a părut cu totul imposibilă doctorului Erasmus Darwin și unora dintre fiziologii din Germania. Să nu se presupună însă că eu dau cît de cît crezare unei asemenea închipuiri; totuși, luînd-o ca punct de pornire pentru o operă de ficțiune, am vrut doar să întrețes un șir de întîmplări supranaturale de groază. Împrejurarea care hrănește interesul acestei narațiuni nu are neajunsurile unei simple povești cu stafii și farmece vrăjitorești. Ea m-a atras prin noutatea situațiilor cărora le dă naștere și, deși imposibilă ca fapt fizic, ea oferă un imbold pentru imaginație prin felul în care sînt zugrăvite pasiunile omenești, mai cuprinzătoare și mai puternice decît s-ar putea contura ele în oricare dintre relațiile obișnuite ale unor întîmplări reale.

M-am străduit, așadar, să păstrez adevărul principiilor elementare ale naturii omenești, nesfiindu-mă însă să încerc noi posibilități de combinare. *Iliada*, poezia tragică a Greciei, Shakespeare, în *Furtuna* și în *Visul unei nopți de vară*, și mai ales Milton, în *Paradisul pierdut*, adoptă acest principiu; și chiar cel mai modest romancier, care caută să obțină, prin truda sa, plăcere pentru sine și pentru ceilalți, poate, fără nici o prezumție, să recurgă în proza sa la o licență sau, mai degrabă, la o regulă, din adoptarea căreia au rezultat pînă acum, în cele mai nobile specimene ale poeziei, atîtea minunate împerecheri de simțăminte omenești.

Împrejurarea pe care se sprijină povestirea mea mi-a fost sugerată în cursul unei discuții întîmplătoare.

Am pornit s-o aştern pe hîrtie în parte din dorinţa de a mă destinde şi în parte pentru a da folosinţă unor resurse neîncercate ale minţii. Pe măsură ce înaintam, s-au adăugat şi alte pricini. Nu-mi este cîtuşi de puţin indiferent felul în care tendinţele morale ce sălăşluiesc în sentimentele şi personajele acestei povestiri vor înrîuri cititorul, dar preocuparea mea de căpetenie în această privinţă s-a mărginit la a evita impresia de lîncezeală pe care o produc romanele de astăzi şi la a înfăţişa farmecul afecţiunilor domestice şi excelenţa virtuţii universale. Părerile ce izvorăsc firesc din caracterul şi situaţia eroului nu trebuie în nici un caz socotite ca fiind întotdeauna şi propriile mele convingeri; şi nici să nu se creadă că anumite consideraţii, pe care paginile ce urmează le conţin, vor să prejudicieze vreo doctrină filosofică de un fel sau altul.

Autoarei nu i se pare lipsit de interes faptul că această povestire a fost începută chiar în acel ţinut maiestuos în care se petrece cea mai mare parte a acţiunii, şi într-o companie pe care nu va înceta s-o regrete. Am petrecut vara anului 1816 în împrejurimile Genevei. Anotimpul era rece şi ploios, şi, serile, ne strîngeam în jurul focului strălucitor ce duduia în cămin; cîteodată ne distram citind povestiri cu fantome din nişte cărţi germane ce ne căzuseră întîmplător în mînă. Aceste povestiri au stîrnit în noi o jucăuşă dorinţă de imitaţie. Ceilalţi doi prieteni (o povestire ieşită de sub pana oricăruia din ei ar fi mai bine primită de public decît aş putea eu să sper pentru orice plăsmuire a mea), împreună cu mine, ne-am înţeles să scriem fiecare cîte o poveste bazată pe o întîmplare supranaturală.

Vremea, totuşi, s-a înseninat deodată şi cei doi prieteni ai mei au plecat într-o excursie prin Alpi, pierzînd în mijlocul acelor privelişti măreţe orice amintire despre viziunile lor populate cu fantome. Povestea ce urmează este singura care a fost dusă pînă la capăt.

Marlow, septembrie 1817

Introducerea autoarei (la ediția din 1831)

Selectînd *Frankenstein* pentru una din colecțiile lor, cei ce publică *Standard Novels* și-au exprimat dorința să le furnizez cîteva date în legătură cu geneza acestei povestiri. Sînt cu atît mai doritoare să mă conformez cererii lor, cu cît, astfel, voi da un răspuns general întrebării care atît de adesea mi-a fost pusă: cum eu, pe atunci o fetișcană, am fost în stare să închipui și să dezvolt o idee atît de hidoasă? Nimic mai potrivnic firii mele decît gîndul de a-mi aduce propria persoană sub privirile cititorului, dar, cum confesiunea mea va apărea doar ca un adaos la o operă scrisă cu mult în urmă, și cum ea se va mărgini numai la acele aspecte care au legătură directă cu plăsmuirea ei, nu cred că mă pot învinui de indiscreție.

Nu e nimic ciudat în faptul că, fiică a unor părinți ce se bucurau de o aleasă notorietate în literatură, gîndul de a scrie m-a cercetat încă din anii cei mai fragezi. De mică, mîzgăleam pe hîrtie; și lucrul pe care-l îndrăgeam cel mai mult, în ceasurile socotite de recreere, era „să scriu povești". Totuși, aveam o plăcere încă și mai mare decît aceasta, și anume: de a clădi castele în aer – lăsîndu-mă în voia visurilor treze –, de a urma șirurile de gînduri din întrețeserea cărora se năștea tot soiul de întîmplări închipuite. Visurile mele erau în același timp mai fantastice și mai atrăgătoare decît scrierile mele. Acestea din urmă nu erau decît niște imitații stîngace – în care mai degrabă

făceam ce făcuseră alţii înainte, decît să dau glas imboldurilor propriei mele minţi. Cele scrise erau destinate şi unui alt ochi – cel al prietenei şi tovarăşei de joacă din copilărie –, pe cînd visele erau ale mele în întregime; nu dădeam socoteală pentru ele nimănui; la supărare, în ele îmi găseam refugiul, şi tot ele îmi erau plăcerea cea mai dragă, în clipele de răgaz.

Ca fată, am trăit la ţară; o mare parte din timp am petrecut-o în Scoţia. Din cînd în cînd, făceam cîte o excursie şi în regiunile mai pitoreşti, dar reşedinţa noastră obişnuită se afla pe mohorîtele şi pustiile maluri de nord ale rîului Tay, lîngă Dundee. Mohorîte şi pustii le numesc acum, cînd îmi amintesc de ele; dar nu aşa îmi păreau pe vremea aceea. Căci erau un cuib al libertăţii şi tărîmul minunat pe care puteam, nestingherită, împărtăşi viaţa plăsmuirilor fanteziei mele. Scriam şi atunci, dar într-un stil din cale-afară de banal. Sub arborii dimprejurul casei noastre sau pe coastele pleşuve ale dealurilor despădurite din preajmă, acolo s-au născut adevăratele mele plăsmuiri, zborurile avîntate ale închipuirii. Niciodată nu făceam din mine eroina acelor povestiri. Propria viaţă îmi apărea prea banală. Nu-mi puteam imagina că şi mie mi-ar fi vreodată hărăzite asemenea suferinţe romantice sau întîmplări minunate; dar cum nu eram obsedată de propria-mi identitate, îmi populam ceasurile cu invenţii care, la acea vîrstă, îmi păreau cu mult mai interesante decît ceea ce îmi puteau oferi propriile mele senzaţii.

Mai tîrziu, tot felul de îndeletniciri îmi umplură viaţa şi realitatea luă locul închipuirilor. Soţul meu însă era nespus de doritor ca eu să mă dovedesc la înălţimea celor din care mă trăgeam şi să-mi înscriu, alături de al lor, numele pe pagina faimei. Mă îndemna necontenit să dobîndesc o reputaţie literară la care, de altfel, rîvneam pe atunci şi eu, deşi acum aceasta mi-a devenit cu totul indiferentă. Pe atunci el mă sfătuia să mă apuc de scris, nu pentru că ar fi crezut că aş putea produce ceva

vrednic de luat în seamă, cît pentru a vedea dacă într-adevăr promiteam ceva pentru viitor. Cu toate acestea, eu continuam să nu fac nimic. Călătoriile, grijile casei îmi răpeau tot timpul; și studiul, adică lectura, sau înălțarea spirituală în contact cu mintea lui, mult mai cultivată decît a mea, alcătuiau în acel timp unicele mele îndeletniciri literare.

În vara lui 1816 am vizitat Elveția și am devenit vecinii lordului Byron. La început, ne treceam vremea pe lac ori în plimbări de-a lungul malurilor; lordul Byron, care atunci lucra la Cîntul III din *Childe Harold*, era singurul dintre noi care își așternea gîndurile pe hîrtie. Aceste gînduri, căci ni le dezvăluia și nouă pe măsură ce scria, îmbrăcate în strălucitorul și armoniosul veșmînt al poeziei, păreau să pună o pecete divină asupra frumuseților cerului și pămîntului, ale căror înrîuriri le împărtășeam cu el.

Vara se dovedi însă umedă, posomorîtă, iar ploaia necontenită ne silea deseori să petrecem zile de-a rîndul închiși în casă. Am dat, întîmplător, peste niște tomuri de povestiri cu fantome, traduse din germană în franceză. Era, printre ele, *Povestea amantului nestatornic*: cel care, tocmai cînd credea că strînge la piept mireasa căreia îi jurase credință, se trezise în brațele fantomei palide a iubitei părăsite. Era, apoi, povestea păcătosului întemeietor de stirpe, osîndit de o soartă crudă să aștearnă sărutul morții pe frunțile feciorilor neamului său blestemat, chiar atunci cînd aceștia atingeau vîrsta făgăduințelor. Statura lui gigantică, tenebroasă, împlătoșată, precum stafia din *Hamlet*, dar cu viziera ridicată, apărea la miezul nopții, în lumina tremurătoare a lunii, înaintînd încet de-a lungul întunecatei alei. Forma lui se pierdea în umbra zidului castelului; dar, curînd, se desfereca o poartă, se auzeau pași, ușa odăii se da la o parte și el se apropia de patul în care dormeau tinerii înfloritori, în leagănul somnului lor sănătos. Durerea veșnică i se răsfrîngea pe chip cînd se apleca și săruta fruntea feciorilor care, din acel ceas, se ofileau ca florile rupte de pe lujer. Aceste povești nu mi-au mai căzut de atunci

în mînă, dar întîmplările din care se ţeseau îmi sînt şi azi atît de proaspete în minte, de parcă le-aş fi citit abia ieri.

„Hai să scriem fiecare cîte o poveste cu fantome", a propus lordul Byron şi toţi am fost de acord. Eram cu toţii patru. Nobilul poet a început o poveste din care, mai tîrziu, a tipărit un fragment la sfîrşitul poemului său despre Mazeppa. Shelley, mai înclinat să întrupeze ideile şi sentimentele în fantezii strălucitoare şi în muzica celui mai melodios vers care ne împodobeşte limba, decît să născocească o naraţiune, a început o istorie inspirată din întîmplările copilăriei sale. Bietul Polidori a avut un fel de idee nefericită despre o femeie cu cap de mort, pedepsită să ajungă astfel pentru că se uitase pe gaura cheii – ce să vadă, nu mai ţin minte, desigur ceva neîngăduit şi nespus de scandalos; dar după ce o aduse într-un hal mai fără de hal decît fusese şi faimosul Tom de Coventry, el nu mai ştiu ce să facă cu ea şi fu nevoit s-o expedieze în cripta Capuleţilor, altminteri singurul loc pentru care era potrivită. De altfel, făcîndu-li-se urît de platitudinea prozei, iluştrii poeţi au abandonat repede proiectele atît de nepotrivite vocaţiei lor.

Mă străduiam din răsputeri *să mă gîndesc la o poveste* – o poveste care să rivalizeze cu acelea care ne stîrniseră dorinţa de a scrie. O poveste care să se adreseze spaimelor misterioase din străfundurile fiinţei noastre şi să trezească fiori de groază – care să-l facă pe cititor să-i fie frică să privească în jur, care să-i îngheţe sîngele în vine şi să-i înteţească bătăile inimii. Dacă nu aş fi realizat aceste lucruri, povestea mea cu fantome ar fi fost nevrednică de acest nume. Tot gîndeam, tot cugetam – zadarnic. Simţeam acel gol de invenţie care e cea mai mare nefericire pentru un scriitor, cînd doar searbădul nimic răspunde invocărilor noastre celor mai febrile. „Te-ai gîndit la o poveste?" eram întrebată în fiecare dimineaţă, şi de fiecare dată eram nevoită să răspund umilită că nu.

Dar totul trebuie să aibă un început, ca să vorbesc ca Sancho Panza, şi acel început trebuie să aibă legătură cu ceva ce s-a petrecut înainte. Hindușii au dat lumii un elefant ca s-o susțină, dar și l-au închipuit stînd pe o broască țestoasă. Invenţia, trebuie să admitem cu umilinţă, nu înseamnă a crea din nimic, ci din haos; materialele, în primul rînd, trebuie să fie la îndemînă; invenţia poate da formă substanţei tainice, informe, dar nu poate naşte substanţa însăşi. În toate aceste probleme de descoperire şi invenţie, chiar şi în acelea care au legătură cu imaginaţia, trebuie să ne reamintim de povestea lui Columb şi a oului său. Invenţia constă în capacitatea de a intui virtualităţile unui subiect şi în puterea de a modela şi a întrupa ideile pe care acesta le sugerează.

Numeroase şi îndelungi erau conversaţiile pe care le purtau Byron şi Shelley, şi la care eu eram o martoră fidelă, deşi aproape mută. Într-una dintre aceste conversaţii s-a discutat despre feluritele doctrine filosofice şi, printre altele, despre natura principiului vieţii şi despre posibilitatea ca el să fie vreodată descoperit şi comunicat. Se vorbea despre experimentele doctorului Erasmus Darwin (nu mă refer la ceea ce el a făcut cu adevărat, ori a spus că a făcut, ci – aceasta potrivindu-se mai bine scopului meu – la ceea ce se zicea că ar fi realizat). Acesta ar fi ţinut într-un borcan de sticlă o bucăţică de fidea pînă cînd, în urma cine ştie cărui proces extraordinar, ea a început să se mişte singură. Nu astfel, desigur, se va ajunge la producerea vieţii. Şi totuşi, poate că n-ar fi imposibilă reanimarea unui cadavru; galvanismul a adus dovezi în acest sens; poate că părţile alcătuitoare ale unei fiinţe ar putea fi confecţionate, puse laolaltă şi înzestrate cu căldură vitală.

Trecuse şi ceasul vrăjitoresc, noaptea era pe sfîrşite cînd ne-am retras la culcare. După ce mi-am pus capul pe pernă, nu am adormit, dar nici nu se putea spune că mă gîndesc la ceva anume. Imaginaţia, fără s-o fi chemat, pusese stăpînire pe mine

şi mă călăuzea, dînd imaginilor succesive care îmi răsăreau în minte o vioiciune şi o putere mult dincolo de limitele obişnuite ale visării. Vedeam – cu ochii închişi, dar cu un văz mental pătrunzător –, îl vedeam pe palidul învăţăcel, pe cel care studiase artele necurate, îngenuncheat lîngă propria sa plăsmuire. Am zărit grozava fantasmă a unei făpturi zăcînd imobilă şi apoi, prin mijlocirea unui instrument înzestrat cu puteri ciudate, dînd semne de viaţă şi mişcîndu-se greoi, înţepenit. Înspăimîntător; căci efectul oricărei străduinţe omeneşti de a imita lucrarea măreaţă şi uluitoare a Creatorului lumii noastre ar fi înfricoşător peste măsură. Izbînda l-ar îngrozi pe făuritor: el ar fugi cuprins de groază la vederea odioasei sale plăsmuiri, sperînd că astfel, lăsată în plata domnului, slaba licărire de viaţă pe care a semănat-o se va stinge, că această făptură, adusă la viaţă în chip atît de nedesăvîrşit, se va preface din nou în materie moartă. Ar şi adormi poate, nutrind nădejdea că liniştea mormîntului va înăbuşi pentru totdeauna vremelnica existenţă a acelui hoit monstruos pe care crezuse că îl poate transforma într-un leagăn al vieţii. El doarme; dar un zgomot îl deşteaptă; deschide ochii; uite, pocita dihanie îi stă la căpătîi, dă la o parte perdelele patului şi îl priveşte cu ochi galbeni, spălăciţi, dar scormonitori.

I-am deschis pe ai mei îngrozită. Ideea îmi obseda într-atît spiritul, încît un fior de groază mă străbătu, şi singurul lucru pe care-l doream era să renunţ la înfiorătoarea imagine a fanteziei mele în schimbul realităţilor din jur. Le văd ca şi atunci: încăperea, parchetul întunecat, obloanele lăsate, prin care razele lunii se luptau să străbată, şi senzaţia clară că lacul sticlos şi Alpii cei albi se află dincolo. Dar nu puteam scăpa aşa uşor de sluta mea plăsmuire; continua să mă bîntuie. Să încerc să mă gîndesc la altceva. M-am reîntors la povestea mea cu fantome – la încercările mele chinuitoare, mereu neizbutite de a crea o asemenea poveste. O, de-aş fi putut născoci una care să-l îngrozească pe cititor tot aşa cum fusesem eu îngrozită în acea noapte!

Năprasnică precum lumina şi tot atît de înviorătoare fu ideea care îmi fulgeră prin minte: „Am găsit! Ceea ce m-a îngrozit pe mine îi va îngrozi şi pe alţii; nu trebuie decît să descriu spectrul care mi-a bîntuit culcuşul la miez de noapte". Dimineaţa i-am înştiinţat pe toţi că *m-am gîndit la o poveste*. Şi am început în ziua aceea cu cuvintele: *Era într-o noapte mohorîtă de noiembrie*, nefăcînd nimic altceva decît să descriu terorile visului meu cu ochii deschişi.

La început mă gîndeam să scriu doar o povestire scurtă, de cîteva pagini, dar Shelley m-a îndemnat să-i dau o mai mare amploare. E drept că nu datorez soţului meu nici o sugestie în legătură cu subiectul ori măcar cu desfăşurarea sentimentelor, şi totuşi, de n-ar fi fost îndemnul său cartea aceasta n-ar fi avut forma în care a văzut lumina tiparului. Cu o singură excepţie: prefaţa. Pe cît îmi amintesc, a fost scrisă în întregime de el.

Şi acum, încă o dată, îi urez slutei mele progenituri drum bun şi noroc. Căci nu pot să nu ţin la ea, la vlăstarul acelor zile fericite, cînd moartea şi durerea erau simple cuvinte care nu-şi găseau nici un ecou adevărat în inima mea. Paginile ei îmi vorbesc de multe plimbări, de multe călătorii şi de multe discuţii, dintr-o vreme în care nu eram singură, iar drept tovarăş aveam un om pe care, în astă lume, nu-l voi mai vedea niciodată. Dar acestea sînt lucruri care mă privesc doar pe mine; cititorii nu au nimic de-a face cu aceste amintiri.

Un singur cuvînt mai adaug, cu privire la modificările pe care le-am făcut. Ele privesc mai întîi stilul. Nu am schimbat nici un fragment al povestirii, nu am introdus nici o idee ori întîmplare nouă. Am dres stilul pe alocuri, cînd era atît de sărăcăcios încît dăuna interesului naraţiunii; aceste schimbări au intervenit aproape numai la începutul primei părţi. Ele se mărginesc la accesorii ale povestirii, lăsînd miezul şi substanţa neatinse.

M.W.S.
Londra, 15 octombrie 1831

Scrisoarea I

Doamnei Saville, Anglia

St. Petersburg,
11 dec. 17...

Te va bucura vestea că, în ciuda presimţirilor tale atît de întunecate, nici o nenorocire n-a tulburat începutul călătoriei mele. Am sosit aici ieri, şi prima mea grijă este să te încredinţez, scumpă soră, că mă simt cum nu se poate mai bine şi că pe zi ce trece îmi sporeşte încrederea în succesul expediţiei.

Mă aflu de acum mult spre miazănoapte faţă de Londra şi, cînd mă plimb pe străzile Petersburgului, simt vîntul rece de nord jucîndu-mi-se pe obraji, biciuindu-mi nervii, umplîndu-mă de încîntare. Poţi oare înţelege acest sentiment? Vîntul, venit din ţinuturile spre care mă îndrept, mă face să mă închipui de pe acum în miezul acelor tărîmuri de gheaţă. Însufleţite de acest vînt al făgăduinţei, visările mele de peste zi devin mai aprinse, mai vii. Zadarnic încerc să mă conving că polul e lăcaşul gerului şi al dezolării; el se înfăţişează imaginaţiei mele ca o regiune de frumuseţe şi de încîntare. Acolo, Margaret, soarele este pururea pe cer, discul lui larg pluteşte în apropierea orizontului şi răspîndeşte o perpetuă splendoare. De acolo – căci, cu voia ta, iubită

soră, nu pot să nu mă încred deloc în mărturiile navigatorilor înaintaşi –, de acolo zăpada şi gerul au fost izgonite; şi, străbătînd o mare calmă, am putea ajunge într-un ţinut ale cărei minuni şi frumuseţi să depăşească tot ceea ce face mîndria ţinuturilor pînă astăzi descoperite pe globul locuit. Un ţinut cu alcătuiri şi trăsături care să nu poată fi puse în legătură cu nimic din ce cunoaştem, căci înrîuririle corpurilor cereşti sînt fără îndoială puternice în acele singurătăţi nepătrunse. La ce nu te poţi aştepta într-un ţinut al luminii veşnice? Voi descoperi, poate, acolo, miraculoasa putere care atrage acul busolei şi voi pune, poate, rînduială într-o mie de observaţii asupra cerului, care au nevoie, spre a li se lămuri aparenta ciudăţenie, doar de această călătorie. Îmi voi potoli arzătoarea curiozitate cu priveliştea unei părţi a lumii niciodată cercetate, voi călca pe un pămînt pe care nici un pas omenesc nu şi-a întipărit urma. Astfel de ispite sînt de ajuns ca să învingă orice teamă de primejdie sau de moarte şi să mă facă să pornesc, în această călătorie grea, cu bucuria pe care o simte copilul cînd se urcă, împreună cu tovarăşii de joacă, într-o barcă, avîntîndu-se într-o aventuroasă expediţie pe rîul din locurile natale. Dar să presupunem că toate aceste ipoteze sînt greşite; nu poţi totuşi să nu recunoşti ce mare binefacere va fi pentru omenire – pînă la cea din urmă generaţie – faptul că voi descoperi o trecere prin apropierea Polului, o cale spre acele ţări la care, astăzi, ca să ajungi, îţi trebuie luni întregi de călătorie; sau faptul că voi dezlega taina magnetului, lucru care, dacă este cumva cu putinţă, nu poate fi înfăptuit decît printr-o încercare ca aceasta.

Aceste gînduri au reuşit să-mi împrăştie starea de zbucium în care mi-am început scrisoarea şi îmi simt acum inima arzînd de un entuziasm care mă ridică în al nouălea cer. Într-adevăr, nimic nu ajută mai mult la liniştirea cugetului decît un ţel neabătut – un punct asupra căruia să-şi poată aţinti privirea ochiul sufletului. Visez la această călătorie încă din anii cei mai fragezi. Am citit cu pasiune tot ce s-a scris despre feluritele expediţii întreprinse spre a se croi drum la Oceanul Pacific de nord prin mările ce înconjoară Polul. Îţi aminteşti, poate, că biblioteca bunului nostru unchi Thomas era alcătuită în întregime din cărţi de istorie a călătoriilor de explorare. Mi-am închinat zile şi nopţi studiului acestor tomuri şi pe măsură ce mă familiarizam cu ele îmi creştea şi părerea de rău, resimţită încă din copilărie, cînd am aflat că tata îi interzisese unchiului cu limbă de moarte să mă lase să devin marinar.

Dar toate aceste închipuiri au pălit atunci cînd i-am citit pentru prima oară pe poeţii ale căror viziuni mi-au vrăjit şi mi-au înaripat sufletul. Am început eu însumi să scriu poeme şi timp de un an am trăit în paradisul propriei mele creaţii. Îmi imaginam că şi eu voi putea merita un loc în templul în care numele lui Homer şi Shakespeare sînt sfinte. Eşecul meu îl ştii prea bine; ştii de asemenea cît de amarnică mi-a fost dezamăgirea. Întîmplarea a făcut ca tocmai în acea vreme să moştenesc averea vărului meu şi, astfel, gîndurile mele au luat-o din nou pe făgaşul primei lor înclinaţii.

Au trecut şase ani de cînd m-am hotărît să întreprind această călătorie. Îmi aduc aminte şi astăzi, foarte clar, de ceasul din care m-am închinat împlinirii gîndului meu. Am început prin a-mi obişnui trupul cu lipsurile. I-am însoţit pe vînătorii de balene în mai multe expediţii în Marea Nordului; am îndurat frigul, foamea, setea şi nesomnul; de multe ori munceam în timpul zilei mai vîrtos decît cel din urmă marinar, iar nopţile mă cufundam în studiul matematicii, al medicinii şi al acelor ramuri ale fizicii din care un colindător al mării poate trage cele mai mari foloase practice. De două ori m-am şi băgat ajutor de secund pe o balenieră groenlandeză şi felul în care mi-am îndeplinit datoria a stîrnit admiraţia. Trebuie să recunosc că m-am simţit destul de mîndru cînd căpitanul m-a făcut secund şi mi-a cerut, cu un aer grav, să nu părăsesc vasul: într-atît de necesare socotea el serviciile mele.

Şi te întreb, dragă Margaret, nu merit eu oare să împlinesc un destin înalt? Aş fi putut duce o viaţă lipsită de griji, îmbelşugată, dar am preferat gloria oricărei ispite pe care bogăţia mi-o aşternea în cale. O, dacă măcar o singură voce m-ar îmbărbăta şoptindu-mi că am dreptate. Curajul şi hotărîrea mea sînt neabătute; dar speranţele se clatină şi, deseori, sufletul îmi stă în cumpănă. Sînt pe cale de a porni într-o călătorie lungă şi grea şi voi avea nevoie de toată îndrăzneala şi tăria pentru a învinge restriştile. Va trebui nu numai să-i îmbărbătez pe ceilalţi cînd vor şovăi, ci, uneori, şi pe mine însumi.

E anotimpul cel mai prielnic pentru a călători prin Rusia. Săniile zboară cu iuţeală deasupra zăpezii, e o mişcare, după părerea mea, cu mult mai plăcută decît aceea a unui poştalion englez. Frigul nu e de neîndurat, mai ales dacă eşti înfăşurat în blănuri – îmbrăcăminte pe care sînt nevoit s-o port –, căci e o mare deosebire între a te plimba în sus şi în jos pe punte şi a rămîne aşezat fără să te mişti ore întregi, timp în care nici un efort nu împiedică sîngele să-ţi îngheţe în vine. Nu rîvnesc deloc să-mi pierd viaţa pe drumul ce duce de la St. Petersburg la Arhanghelsk.

Spre acest din urmă oraş vreau să plec peste două-trei săptămîni; iar intenţia mea e să închiriez acolo un vas (lucru uşor de făcut, dacă plăteşti asigurarea pentru proprietar) şi să tocmesc cîţi marinari voi crede de cuviinţă, dintre cei pricepuţi în ale pescuitului de balene. N-am de gînd să pornesc pe mare înainte de luna iunie; cînd mă voi întoarce? Ah, surioară, ce aş putea să răspund la această întrebare? Dacă-mi surîde norocul, vor trece multe, multe luni, poate şi ani înainte să ne putem revedea. Iar dacă sînt înfrînt, mă vei revedea ori foarte curînd, ori niciodată.

Cu bine, draga mea, nepreţuita mea Margaret. Cerul să-şi coboare binecuvîntarea asupra ta şi să mă scape din primejdii, ca să-mi pot dovedi iarăşi şi iarăşi recunoştinţa pentru toată dragostea şi bunătatea ta.

Fratele tău iubitor,
R. Walton

Scrisoarea II

Doamnei Saville, Anglia

Arhanghelsk,
28 martie 17...

Cît de încet trece timpul aici, în mijlocul gerului şi al nămeţilor! Şi totuşi, m-am apropiat cu încă un pas de ceea ce vreau să întreprind. Am închiriat un vas şi mă îndeletnicesc cu alegerea marinarilor; aceia pe care i-am tocmit pînă acum par să fie oameni de încredere şi sînt, cu siguranţă, foarte curajoşi.

De un singur lucru duc însă lipsă; e o lipsă pe care n-am fost încă în stare s-o împlinesc şi ea îmi apare ca răul cel mai greu de îndurat. Nu am nici un prieten, Margaret; cînd înflăcărarea biruinţei mă va cuprinde, nu va fi nimeni care să ia parte la marea mea bucurie; dacă voi fi copleşit de neizbîndă, nimeni nu se va strădui să mă mîngîie în cădere. E adevărat că îmi voi aşterne gîndurile pe hîrtie; dar ce mijloc sărac e scrisul cînd vrei să-ţi împărtăşeşti sentimentele. Doresc tovărăşia unui om cu care să pot comunica, în ochii căruia privirea mea să-şi afle răspuns. Mă poţi socoti romantic, draga mea, dar simt din toată fiinţa mea nevoia unui prieten. Nu am pe nimeni alături, blînd şi îndrăzneţ în acelaşi timp, cu spiritul tot atît de larg, pe cît de cultivat, ale cărui

gusturi să se întîlnească cu ale mele, care să-mi încuviințeze ori să-mi îndrepte planurile. Cît de bine ar şti un asemenea prieten să repare greşelile sărmanului tău frate! Căci sînt prea pătimaş în ceea ce fac şi prea puțin răbdător în fața greutăților. Şi mai rău e că sînt un autodidact. Pînă la paisprezece ani, n-am făcut altceva decît să mă zbenguiesc pe coclauri şi nu am citit decît cărțile de călătorii ale unchiului Thomas. Tot la acea vîrstă am început să-i cunosc pe marii noştri poeți. Dar la descoperirea că e nevoie să ştii multe limbi am ajuns abia după ce nu mai eram capabil să trag vreun folos din această convingere. Acum am douăzeci şi opt de ani, dar sînt mai neştiutor decît un şcolar de cincisprezece. E adevărat că meditez mai mult şi că visările mele sînt mai vaste şi mai impunătoare; dar ele au nevoie (cum spun pictorii) de o armonizare, şi mi-ar trebui un prieten cu destulă înțelegere spre a nu mă disprețui ca pe un romantic şi îndeajuns de iubitor ca să se străduiască să-mi îndrume mintea.

Ştiu, toate aceste văicăreli sînt fără rost; sigur că nu voi găsi nici un prieten în largul oceanului şi nici aici, în Arhanghelsk, printre negustori şi marinari. Şi totuşi, unele simțăminte curate, neatinse de josniciile omeneşti, le poți găsi chiar şi în aceste inimi aspre. Secundul, de pildă, e un om fără pereche de curajos şi de întreprinzător şi care doreşte nebuneşte gloria; sau mai degrabă – cu un cuvînt mai potrivit – să se ridice mai presus de ceilalți în meseria sa. Este englez, şi în ciuda prejudecăților naționale ori profesionale, deloc îmblînzite de cultură, el are cîteva dintre cele

mai nobile însuşiri omeneşti. Prima oară l-am întîlnit pe bordul unei baleniere. Aflîndu-l acum fără slujbă în acest oraş, mi-a fost lesne să-l înduplec să mă însoţească în expediţia mea.

Căpitanul e un om foarte cumsecade, care totuşi, pe vas, ştie să se facă ascultat, în ciuda firii lui blînde şi răbdătoare, rareori întîlnită printre marinari. Acest fapt, adăugat la reputaţia sa de om cinstit şi temerar, mă făcuse foarte doritor să-l angajez. Căci o tinereţe petrecută în singurătate, cei mai buni ani ai vieţii vegheaţi de grija ta plină de gingăşie şi feminitate mi-au făcut sufletul atît de sensibil, încît nu-mi pot stăpîni o neplăcere plină de scîrbă faţă de brutalităţile care au loc de obicei pe bordul vaselor; n-am priceput niciodată de ce ar fi nevoie de aşa ceva; şi, auzind de acest marinar care se bucură de respectul şi ascultarea echipajului şi care e în acelaşi timp cunoscut pentru bunătatea inimii, m-am socotit deosebit de norocos cînd am putut să-i obţin serviciile. Am aflat prima oară de existenţa lui într-un chip destul de romantic: de la o femeie care îi datorează fericirea vieţii. Pe scurt, povestea lui e aceasta. Cu cîţiva ani în urmă, se îndrăgostise de o tînără rusoaică nu prea înstărită; şi, cum adunase o sumă însemnată de bani, tatăl fetei consimţise să-l accepte drept ginere. Înainte de cununie, mirele se duse să-şi vadă viitoarea soţie; ea, însă, scăldată în lacrimi, i se aruncă la picioare, rugîndu-l fierbinte s-o cruţe, mărturisindu-i că iubeşte pe un altul, sărac, cu care tatăl ei nu o va lăsa niciodată să se unească. Generosul meu amic o linişti pe fată şi, aflînd numele celui pe care-l iubea, renunţă pe loc la mîna ei. Din banii

agonisiţi el cumpărase o fermă, în care nutrea gîndul să-şi petreacă restul vieţii. Această fermă, împreună cu banii ce-i mai rămăseseră (şi din care urma să-şi cumpere vite) le dărui rivalului său, ducîndu-se apoi el însuşi să-i ceară tatălui fetei să încuviinţeze căsătoria ei cu cel pe care-l iubea. Dar bătrînul se împotrivi cu încăpăţînare, socotindu-se legat prin cuvîntul dat prietenului meu, care, cînd văzu că hotărîrea tatălui e de nestrămutat, plecă din ţară şi nu se mai întoarse pînă nu află că fosta sa logodnică s-a măritat cu alesul ei. Ce suflet nobil, o să exclami. Într-adevăr, aşa e; dar, în acelaşi timp, e un om total needucat; e tăcut ca un turc şi întreaga lui fiinţă respiră un aer de o ignorantă nepăsare, care, dacă îi face purtarea cu atît mai uimitoare, reduce în schimb din interesul şi simpatia pe care, de altfel, le-ar merita.

Să nu crezi însă – dacă mă plîng şi eu puţin, ori dacă-mi născocesc consolări pentru greutăţi pe care nu le voi întîmpina poate niciodată – că aş şovăi în hotărîrile mele. Ele sînt tot atît de neclintit ca soarta; şi călătoria mea întîrzie acum doar din pricină că vremea nu îngăduie îmbarcarea. Iarna este îngrozitor de grea, dar primăvara se prevesteşte favorabilă şi se spune că va fi deosebit de timpurie, aşa că, cine ştie, voi putea să plec pe mare mai curînd decît mă aştept. Nu voi fi însă nechibzuit; mă cunoşti destul de bine ca să nu te îndoieşti că pot da dovadă de prudenţă şi de bună judecată, mai ales acum cînd şi viaţa altora mi-e dată în grijă.

Nu sînt în stare să-ţi descriu senzaţiile care mă cotropesc la gîndul apropiatei perspective a expediţiei. E imposibil să te fac să înţelegi cît de cît acea stare febrilă, pe jumătate plăcută şi

pe jumătate înspăimîntată, în care îmi pregătesc plecarea. Pornesc spre regiuni neexplorate, spre „ţara ceţurilor şi a zăpezii", dar nu voi ucide nici un albatros, aşa că nu trebuie să fii neliniştită. Sau, poate, într-adevăr, mă voi întoarce la tine tot atît de zdrobit şi de nefericit precum „bătrînul marinar"? Ai să zîmbeşti la această aluzie; dar să-ţi dezvălui o taină. Deseori am pus gustul meu, entuziasmul meu pasionat pentru primejdioasele mistere ale oceanului pe seama impresiei pe care mi-a produs-o această operă a celui mai bogat în imaginaţie dintre poeţii moderni. Ceva de neînţeles chiar şi pentru mine însumi sălăşluieşte în sufletul meu. Sînt muncitor, harnic; îmi dau toată osteneala să lucrez cu perseverenţă şi aplicaţie; dar dincolo de acestea, există în mine o fascinaţie a miraculosului, o credinţă în miraculos, care se amestecă în toate proiectele mele şi care mă împinge în afara drumurilor bătute de oameni, pînă la marea sălbatică şi la tărîmurile necunoscute pe care sînt acum gata să le explorez.

Dar să revin la lucruri mai dragi nouă. Te voi mai revedea, oare, după ce voi fi străbătut întinderile nesfîrşite ale mărilor, pentru a mă reîntoarce prin cel mai de sud cap al Africii ori Americii? Nu îndrăznesc să-mi închipui o asemenea izbîndă, dar nici gîndul contrariu nu-l pot îndura. Continuă să-mi scrii cu fiecare prilej: poate că scrisorile tale îmi vor ajunge în împrejurări în care voi avea cea mai mare nevoie de un sprijin sufletesc. Îţi trimit dragostea mea plină de duioşie. Să-ţi aminteşti de mine cu afecţiune, de va fi să nu mai primeşti niciodată veşti de la mine.

Fratele tău iubitor,
Robert Walton

Scrisoarea III

Doamnei Saville, Anglia

7 iulie 17...

Draga mea soră, îţi scriu în grabă cîteva rînduri ca să-ţi spun că sînt sănătos şi că mă aflu într-o etapă foarte înaintată a călătoriei. Această scrisoare va ajunge în Anglia printr-un negustor în drum spre casă, dinspre Arhanghelsk, mult mai norocos decît mine, care poate nu-mi voi mai revedea locurile natale decît, cine ştie, după mulţi ani. Sînt totuşi într-o stare de spirit excelentă : oamenii mei sînt cutezători şi fermi ; nici bancurile de gheaţă plutitoare pe care le lăsăm în urmă şi care indică pericolele ce ne pîndesc în regiunea spre care înaintăm nu par să-i descurajeze. Ne aflăm deja la o latitudine foarte înaltă ; dar e miezul verii şi, deşi nu e chiar atît de cald ca în Anglia, palele vîntului de sud, care ne mînă cu iuţeală spre acele ţinuturi pe care năzuiesc cu atîta ardoare să le ating, răspîndesc o neaşteptată căldură dătătoare de forţe proaspete.

Pînă acum nu ne-a tulburat nimic care să merite a fi pomenit într-o scrisoare. Una sau două rafale de vînt mai puternice, ori o spărtură în cala vasului sînt accidente pe care rareori navigatorii cu experienţă îşi dau

osteneala să le consemneze; şi mare mi-ar fi mulţumirea dacă nu mi s-ar întîmpla nimic mai rău în timpul acestei călătorii.

Adio, draga mea Margaret, fii sigură că pentru binele meu, ca şi pentru al tău, nu mă voi azvîrli cu tot dinadinsul în pericol. Voi fi stăpîn pe mine, stăruitor şi cu băgare de seamă.

Iar biruinţa trebuie să-mi încununeze eforturile. Şi de ce nu? Pînă acum am izbutit să-mi tai o cale sigură pe mări neumblate; înseşi stelele fiindu-mi martore şi putînd adeveri triumful meu. De ce să nu-mi încerc şi mai departe puterea asupra elementului neîmblînzit, dar care mi s-a supus pînă acum? Ce poate să pună stavilă inimii hotărîte şi voinţei statornice a omului?

Preaplinul inimii mi se revarsă acum fără voie. Dar trebuie să închei. Cerul să te aibă în pază, iubita mea soră!

R.W.

Scrisoarea IV

Doamnei Saville, Anglia

5 august 17...

Ni s-a întîmplat ceva atît de straniu, încît nu mă pot opri să nu-ţi povestesc, deşi e foarte probabil că mă vei vedea înainte ca aceste hîrtii să-ţi ajungă sub ochi.

Lunea trecută (31 iulie) gheaţa ne încercuise aproape cu totul, stăvilind calea vasului din toate părţile şi lăsîndu-i doar atîta loc cît să plutească. Împrejurarea în care ne găseam era destul de vitregă, mai ales că eram înconjuraţi şi de o pîclă groasă. Aşteptam, deci, sperînd într-o schimbare a atmosferei şi a vremii.

Pe la orele două ceaţa se risipi şi, atunci, oriîncotro ne uitam, nu văzurăm decît, întinse cît cuprinzi cu ochii, cîmpii zgrunţuroase şi vaste de gheaţă ce păreau fără sfîrşit. Cîţiva dintre camarazii mei începură să bombăne; gînduri pline de îngrijorare îmi năpădiră mintea ce se încorda în aşteptare, cînd o privelişte cu totul ciudată ne atrase deodată privirile, abătîndu-ne atenţia de la preocuparea pentru propria noastră siguranţă. Am zărit o barcă legată de o sanie trasă de cîini, trecînd la o depărtare de jumătate de milă de noi şi îndreptîndu-se spre nord; o fiinţă cu aspectul

unui bărbat, dar părînd de o statură gigantică, şedea în ea şi mîna cîinii. Am urmărit cu lunetele înaintarea rapidă a călătorului, pînă cînd acesta se pierdu printre îndepărtatele adîncuri ale gheţii.

Apariţia ne-a stîrnit o uriaşă uimire. Ne aflam – cel puţin aşa credeam – la multe sute de mile de orice petic de pămînt; dar vedenia părea să ne indice că ţărmul nu era în realitate atît de departe cum bănuisem. Imobilizaţi de gheaţă, nu puteam să-i luăm urma, cu toate că observasem cu cea mai mare luare-aminte trecerea lui.

La vreo două ceasuri de la această întîmplare am auzit marea zbuciumîndu-se; înainte de căderea nopţii gheaţa se sparse şi ne slobozi vasul. Rămaserăm totuşi pe loc pînă dimineaţa, de teamă să nu ne izbim, în întuneric, de acele sloiuri plutitoare ce se desprind la ruperea gheţii. Am folosit răstimpul pentru a mă odihni cîteva ore.

Dis-de-dimineaţă, de îndată ce se lumină, am urcat pe punte, unde i-am găsit pe toţi marinarii îngrămădiţi într-o parte a vasului şi părînd a vorbi cu cineva care se afla pe mare. Era de fapt o sanie, la fel cu cea pe care o văzusem înainte, şi care fusese purtată spre noi de un sloi mare de gheaţă în timpul nopţii. Un singur cîine mai era în viaţă; dar se afla şi o fiinţă omenească în sanie, pe care marinarii încercau să o convingă să urce pe vas. Spre deosebire de celălalt călător, acesta nu arăta ca un locuitor sălbatic al vreunei insule nedescoperite, ci ca un european. Cînd am apărut pe punte, căpitanul spuse:

— Iată-l pe comandantul nostru, el nu te va lăsa să pieri în largul mării.

Văzîndu-mă, necunoscutul mi se adresă în englezeşte, deşi cu un accent străin:

— Înainte de a urca la bord, veţi avea bunătatea de a mă încunoştinţa încotro vă îndreptaţi?

Îţi poţi închipui cît am fost de uluit să aud un om aflat în pragul pieirii punîndu-mi o astfel de întrebare, căci ar fi fost firesc ca el să vadă în vasul meu un mijloc de salvare, pe care să nu-l fi schimbat nici pentru toate avuţiile pămîntului. I-am răspuns, totuşi, că ne aflam într-o expediţie de explorare spre Polul Nord.

Auzind acestea, el păru mulţumit şi consimţi să se urce la bord. Doamne Dumnezeule! Margaret, dacă l-ai fi văzut pe acest om, care atît de greu se lăsase înduplecat să-şi pună la adăpost viaţa, mirarea ta n-ar fi cunoscut margini. Mădularele îi erau aproape îngheţate. Trupul – îngrozitor de slăbit de oboseală şi suferinţă. N-am mai văzut niciodată vreun om într-o astfel de stare nenorocită. Am încercat să-l ducem în cabină. Dar de îndată ce îi lipsi aerul proaspăt, leşină. L-am purtat, deci, înapoi pe punte şi l-am readus în simţiri frecîndu-l cu coniac şi silindu-l să soarbă cîteva înghiţituri. De îndată ce dădu semne de viaţă, l-am înfăşurat în pături şi l-am culcat în preajma sobei din bucătărie. Încetul cu încetul, şi-a revenit şi a mîncat puţină supă care l-a întremat ca prin minune.

Au trecut două zile înainte să poată scoate vreun cuvînt. Adeseori m-am temut că suferinţele pe care le îndurase i-au rătăcit minţile.

Cînd a mai prins puteri, l-am mutat în cabina mea şi l-am îngrijit în toate răgazurile pe care mi le îngăduia împlinirea datoriei. N-am întîlnit niciodată o făptură care să-mi trezească mai mult interes: ochii săi au de obicei o expresie de aiurare şi chiar de nebunie. Dar sînt clipe în care, dacă ai faţă de el o purtare îndatoritoare, dacă îi faci un serviciu cît de neînsemnat, întreaga lui înfăţişare se luminează şi străluceşte de o bunăvoinţă şi blîndeţe fără seamăn. În general, însă, e melancolic şi deznădăjduit. Şi cîteodată scrîşneşte din dinţi ca şi cum n-ar mai putea răbda povara nenorocirilor ce-l apasă.

Cînd oaspetele meu s-a restabilit puţin, am avut mult de furcă să-mi ţin departe de el oamenii, care doreau să-i pună o mie de întrebări, căci nu voiam să fie chinuit de curiozitatea lor fără rost, într-o stare trupească şi sufletească a cărei îmbunătăţire depindea în chip vădit de o odihnă desăvîrşită. O dată, totuşi, secundul meu l-a întrebat ce-l adusese atît de departe, în acea regiune a gheţurilor, într-un vehicul atît de ciudat.

Chipul lui fu tulburat deodată de o mîhnire dintre cele mai adînci; şi răspunse:

— Să caut pe cineva care a fugit de mine.

— Şi omul pe care-l urmăreai călătorea tot aşa ca şi tine?

— Da.

— Atunci mi se pare că l-am zărit, căci cu o zi înainte de a te lua cu noi am văzut cîţiva cîini trăgînd o sanie în care se afla un om.

Auzind aceasta, străinul deveni deodată atent şi începu să pună o mulţime de întrebări cu privire la calea pe care o luase demonul,

cum îl numea. Curînd după aceea, cînd rămaserăm singuri, îmi spuse:

— Fără îndoială, ţi-am trezit curiozitatea, la fel ca şi pe a acestor oameni de treabă; dar dumneata eşti prea cuviincios ca să mă descoşi.

— Aşa e, ar fi într-adevăr foarte grosolan şi neomenos din parte-mi să te tulbur cu vreo indiscreţie.

— Şi totuşi m-ai scăpat dintr-o situaţie neobişnuită şi primejdioasă şi m-ai readus la viaţă cu multă generozitate.

Curînd după aceea, m-a întrebat dacă nu sînt de părere că ruperea gheţii va fi sfărîmat cealaltă sanie. I-am replicat că nu pot să-i dau un răspuns cît de cît sigur, căci gheaţa nu se spărsese pînă către miezul nopţii, şi călătorul ar fi putut să ajungă într-un loc ferit înainte de aceasta; aşa că nu puteam să-i spun nimic precis.

Din acea clipă, un nou duh de viaţă însufleţi trupul şubrezit al străinului; îl cuprinsese o dorinţă foarte puternică de a se urca pe punte ca să pîndească apariţia acelei sănii, dar l-am convins să rămînă în cabină, căci era încă mult prea slăbit ca să poată îndura vitregiile climei. I-am făgăduit însă că o să pun pe altcineva la pîndă şi că va fi încunoştinţat fără întîrziere de îndată ce se va ivi ceva în larg.

Iată tot ce ştiu pînă în clipa de faţă în legătură cu această întîmplare neobişnuită. Străinul se însănătoşeşte cu încetul, dar este foarte tăcut şi pare stînjenit ori de cîte ori altcineva decît mine intră în cabina lui. Şi totuşi purtările îi sînt atît de împăciuitoare şi de blînde, încît marinarii se preocupă cu toţii de soarta lui, deşi n-au avut decît rareori prilejul să-i

vorbească. Cît despre mine, încep să-l îndrăgesc ca pe un frate, iar suferința lui adîncă și nepotolită mă umple de simpatie și compătimire. Trebuie să fi avut o fire deosebit de nobilă în vremurile lui mai bune, de vreme ce și acum, lovit de nenorocire, este atît de blajin.

Ți-am spus într-una dintre scrisorile mele, scumpă Margaret, că nu voi găsi nici un prieten în largul oceanului; și totuși, iată, am dat de un om pe care, înainte ca spiritul lui să fi fost frînt de amărăciune, aș fi fost bucuros să-l am frate de cruce.

Îți voi povesti despre acest străin din cînd în cînd, pe măsură ce voi afla lucruri noi de la el.

13 august 17...

Pe zi ce trece, afecțiunea pentru oaspetele meu îmi sporește. Acest om îmi trezește în același timp admirația și mila, amîndouă uimitor de puternice. Cum să-mi fie cu putință să văd o ființă atît de nobilă, zdrobită de suferință, fără ca eu însumi să fiu cuprins de cea mai răscolitoare mîhnire? Este atît de blajin și totodată atît de înțelept; mintea sa e atît de învățată; și atunci cînd vorbește, cuvintele lui, deși împerecheate cu o artă desăvîrșită, curg cu o repeziciune și cu o elocință inegalabile.

Acum s-a însănătoșit aproape de tot și stă cît e ziua de lungă pe punte, scrutînd depărtările după sania pe care-o urmărise. Și, totuși, nefericit cum este, nu e într-atît de absorbit de propria sa nenorocire, încît să nu se arate profund interesat și de proiectele altora. Despre al meu, pe care i l-am înfățișat fără ascunzișuri,

a stat de vorbă cu mine în numeroase rînduri. A cîntărit cu luare-aminte fiecare dintre argumentele în sprijinul eventualei mele izbînzi, analizînd pînă în cele mai mici amănunte măsurile pe care le luasem. Dovada înțelegerii sale pline de simpatie m-a făcut să trec cu ușurință la limbajul inimii, să-i împărtășesc ardoarea sufletului meu și să-i mărturisesc, cu toată fervoarea ce-mi încălzea ființa, cît de bucuros mi-aș jertfi averea, viața, orice nădejde, numai și numai pentru a-mi atinge țelul. I-am spus că viața sau moartea unui om nu sînt decît un preț de nimic pentru dobîndirea acelei cunoașteri spre care rîvnesc, a acelei stăpîniri asupra elementelor dușmănoase neamului omenesc pe care aș fi cucerit-o și transmis-o apoi semenilor mei. În timp ce vorbeam, chipul lui se posomora din ce în ce. Mai întîi am băgat de seamă că încerca să-și stăpînească emoția; apoi și-a acoperit ochii cu mîinile. Cînd am văzut lacrimi șiroindu-i printre degete, vocea a început să-mi tremure, șovăitoare. Un geamăt izbucni din pieptul lui zbuciumat. Am tăcut. În cele din urmă, cu glasul întretăiat, mi-a spus:

— Nefericitule! Suferi și tu de nebunia mea? Ai sorbit și tu din licoarea care rătăcește mințile? Ascultă-mă: am să-ți dezvălui povestea mea și-ți vei smulge singur acea cupă de la gură.

Aceste cuvinte, poți să-ți închipui, au avut darul să-mi stîrnească o vie curiozitate. Dar durerea fără seamăn care îl răvășise i-a sleit într-atît puterile încă firave, încît i-au trebuit multe ceasuri de repaus și multe convorbiri liniștitoare înainte de a-și recăpăta stăpînirea de sine.

Cînd a reuşit să-şi stăpînească violenţa simţămintelor, el mi-a apărut ca unul dintre acei oameni care se disprețuiesc pe ei înşişi pentru că se socotesc robiţi unei patimi. Înfruntînd întunecata tiranie a deznădejdii, m-a împins din nou pe făgaşul destăinuirilor. Mi-a cerut să-i istorisesc viaţa mea de pînă atunci. I-am povestit-o dintr-o răsuflare, dar împrejurările ei mi-au părut a-l pune pe gînduri. I-am vorbit de dorinţa mea de a-mi găsi un prieten, de faptul că sînt însetat după o înţelegere cu un suflet înrudit, mai adîncă, mai intimă decît mi-a fost dat să întîlnesc, mi-am exprimat credinţa că un om care nu se bucură de această binecuvîntare nu se poate lăuda că e fericit.

— Ai dreptate, mi-a răspuns străinul, sîntem nişte făpturi neterminate, doar nişte jumătăţi de oameni, dacă nu întîlnim pe cineva mai înţelept, mai bun, mai vrednic de iubire decît noi înşine – aşa cum ar trebui să fie un prieten – şi care să ne ajute să ne desăvîrşim natura slabă şi supusă greşelii. Am avut odată un prieten, cel mai nobil dintre oameni, şi am deci dreptul să mă pronunţ în legătură cu acest simţămînt. Tu poţi să speri, lumea îţi stă înainte, şi nu ai nici un motiv să fii deznădăjduit. Dar eu, eu am pierdut totul şi nu pot lua viaţa de la început.

Cum rosti acestea, pe chipul său se aşternu expresia unei dureri calme, potolite, care mă înduioşă pînă în străfundul sufletului. Dar el tăcu şi se retrase numaidecît în cabină.

Deşi este un om cu spiritul atît de greu încercat, nimeni altul n-ar putea fi mai adînc mişcat de frumuseţile naturii. Cerul înstelat, marea şi toate priveliştile pe care aceste

ţinuturi minunate le oferă par încă înzestrate cu puterea de a-i înălţa sufletul deasupra lucrurilor pămînteşti. Un astfel de om are o existenţă dublă: el poate îndura suferinţe şi poate fi copleşit de dezamăgiri şi, totuşi, cînd se retrage în el însuşi, va fi ca un duh ceresc, înconjurat de un nimb în care nu pot ajunge nici o nechibzuinţă şi nici o durere.

Oare entuziasmul cu care vorbesc despre acest minunat călător te va face să surîzi? N-ai surîde însă dacă l-ai cunoaşte. Departe de lume, tu ai crescut printre cărţi, găsind în ele un sfetnic care să te îndrume; eşti, de aceea, oarecum pretenţioasă, dar tocmai aceasta te face şi mai potrivită să preţuieşti meritele extraordinare ale acestui om. Uneori m-am străduit să descopăr acea însuşire cu care e înzestrat şi care îl ridică atît de mult deasupra tuturor celor pe care i-am cunoscut pînă acum. Cred că ea constă într-un discernămînt intuitiv, într-o putere de judecată fulgerătoare şi fără greş, într-o pătrundere în cauzele lucrurilor, fără pereche în ce priveşte limpezimea şi precizia ei; adaugă la acestea o uşurinţă în vorbire şi o voce cu intonaţii variate ce-ţi subjugă sufletul asemenea unei muzici.

19 august 17...

Ieri străinul mi-a spus:

— Îţi poţi da lesne seama, căpitane Walton, că m-au lovit nenorociri neasemuit de mari. Hotărîsem cîndva ca amintirea acestor rele să piară împreună cu mine, dar faptul că te-am cunoscut m-a făcut să-mi schimb hotărîrea. Eşti în căutarea cunoaşterii şi a înţelepciunii,

cum eram şi eu odată, şi nădăjduiesc din tot sufletul ca răsplata dorinţelor tale să nu fie un şarpe care să te muşte, cum mi s-a întîmplat mie. Nu ştiu dacă istorisirea restriştilor mele îţi va fi de folos. Dar, cînd mă gîndesc că ai apucat pe calea pe care am urmat-o şi eu, expunîndu-te aceloraşi primejdii care au făcut din mine ceea ce vezi, îmi închipui că ai putea scoate din povestea mea o învăţătură folositoare, care să te poată îndruma, dacă izbuteşti să-ţi duci la capăt planul, sau să-ţi fie mîngîiere, în caz de neizbîndă. Pregăteşte-te să asculţi întîmplări care sînt socotite de obicei miraculoase. Dacă ne-am afla în mijlocul unei naturi cu peisaje mai blînde decît acestea, m-aş putea teme că nu mă vei crede şi chiar că mă vei lua în rîs. Dar multe lucruri vor părea posibile în aceste ţinuturi sălbatice şi misterioase, lucruri care ar putea stîrni hazul celor ce nu cunosc puterile nesfîrşit de variate ale naturii. N-am însă nici o îndoială că povestea mea poartă în însăşi ţesătura ei dovada adevărului împrejurărilor din care e alcătuită.

Îţi poţi uşor închipui cît de recunoscător m-am simţit; totuşi, nu puteam îndura să ştiu că, o dată cu relatarea nenorocirilor sale, durerea i se va reînnoi. Desigur că eram nespus de nerăbdător să ascult povestea făgăduită, pe de o parte mînat de curiozitate, pe de alta, îmboldit de o dorinţă puternică de a-i uşura soarta, dacă aceasta mi-ar fi stat în putere. Unor astfel de simţăminte le-am dat glas în răspunsul meu.

— Îţi mulţumesc, spuse el, pentru înţelegerea pe care mi-o arăţi, dar ea nu-mi poate fi de folos; soarta mea este pecetluită. Un singur

eveniment mai aştept, şi apoi voi putea să mă odihnesc în pace. Îţi înţeleg simţămintele – continuă el, observînd că voiam să-l întrerup –, dar greşeşti, prietene, dacă-mi dai voie să te numesc astfel; nimic nu-mi poate schimba destinul: ascultă povestea mea şi vei vedea cît de irevocabil a fost hotărît totul.

Apoi mi-a spus că va începe istorisirea în ziua următoare, cînd voi avea mai mult răgaz. Această promisiune mă făcu să-i mulţumesc din inimă. Am luat hotărîrea ca noaptea, cînd datoriile nu mă cheamă, să notez ce-mi va fi spus peste zi, pe cît cu putinţă în propriile sale cuvinte. Dacă voi fi ocupat, voi aşterne cel puţin cîteva însemnări. Acest manuscris îţi va prilejui fără îndoială o mare plăcere. Dar eu, eu care-l cunosc şi care-l ascult povestindu-şi viaţa cu viu grai, cu cît interes şi cu cîtă simpatie voi citi cîndva aceste pagini! Chiar şi acum, cînd sînt abia la început, vocea lui vibrantă îmi răsună parcă în urechi; ochii lui strălucitori îşi răspîndesc vraja lor melancolică şi dulce; îi văd mîna subţire ridicată în focul unui argument, în timp ce în trăsăturile feţei i se destăinuieşte sufletul. Cît de stranie şi de răscolitoare trebuie să fie povestea sa, cît de înspăimîntătoare furtuna care a oprit din drum corabia lui îndrăzneaţă, făcînd-o să naufragieze!

Capitolul 1

De neam sînt din Geneva, familia mea fiind una dintre cele mai de vază ale acestei republici. Strămoşii mei au fost de-a lungul anilor consilieri şi magistraţi, iar tatăl meu a îndeplinit cu onoare mai multe însărcinări obşteşti, cîştigîndu-şi cel mai bun renume. Toţi cei care îl cunoşteau îl respectau pentru cinstea lui şi pentru grija neobosită pe care o purta trebilor publice. Anii tinereţii şi i-a petrecut îngrijindu-se neîntrerupt de bunul mers al ţării; felurite împrejurări l-au împiedicat să se căsătorească devreme, astfel că abia către apusul vieţii a devenit soţ şi tată.

Întrucît împrejurările căsătoriei lui îi pun mai bine în lumină firea, nu mă pot opri să nu le povestesc. Urmărit de tot soiul de ghinioane, unul dintre cei mai buni prieteni ai săi, un negustor, ajunsese, de la o stare înfloritoare, sărac lipit. Omul acesta, pe nume Beaufort, avea o fire mîndră şi neînduplecată şi nu putea îndura gîndul de a fi nevoit să trăiască milog şi uitat în ţinutul unde odinioară se deosebise prin rang şi strălucire. Aşa că, după ce şi-a plătit cu cinste datoriile, s-a retras împreună cu fiica sa în oraşul Lucerna, unde trăia necunoscut şi în restrişte. Plecarea lui în împrejurări atît de nefericite l-a mîhnit nespus pe tatăl meu, care ţinea foarte mult la Beaufort,

nutrind față de el prietenia cea mai adevărată. Tata deplîngea cu amărăciune falsa mîndrie care-l făcuse pe Beaufort să țină atît de puțin seama de afecțiunea care-i lega. Fără să piardă o clipă, s-a apucat să-l caute, în speranța de a-și convinge prietenul să-și refacă viața cu ajutorul său.

Beaufort își luase însă toate măsurile pentru a i se pierde urma. Și s-au scurs zece luni pînă cînd tatăl meu i-a aflat ascunzișul. Bucuros de această descoperire, el se grăbi spre casa prietenului său, așezată pe o uliță sărmană de pe lîngă Reuss. Cînd intră, fu întîmpinat numai de sărăcie și de jale. Beaufort scăpase doar o mică sumă de bani din naufragiul averii sale; cu ajutorul ei ar fi putut să trăiască cîteva luni, dar nădăjduia să capete între timp o slujbă onorabilă la vreun negustor. Urmase deci o vreme în care nu avusese nimic de făcut; mîhnirea lui devenise tot mai adîncă și mai apăsătoare, întrucît avea răgaz pentru meditație; și, în cele din urmă, gîndurile amare ajunseseră să-i stăpînească într-atît mintea, încît, după trei luni, zăcea bolind în pat, incapabil de vreun efort.

Fiica lui îl îngrijea cu cea mai mare dragoste, dar, curînd, își dădu seama cu deznădejde că rămășița din vechea lor avere se împuțina cu repeziciune și că nu se puteau aștepta la nici un ajutor din afară. Cum însă Caroline Beaufort avea o fire cu totul deosebită, curajul ei sporea în fața vitregiei împrejurărilor. Își găsi o muncă cinstită: făcea împletituri din paie și, într-un fel sau altul, izbutea să cîștige atît cît le îngăduia să o ducă de pe o zi pe alta.

Trecură astfel cîteva luni. Starea tatălui ei se înrăutăţea. Ea era prinsă tot mai mult cu îngrijirea lui, iar mijloacele de trai se împuţinau. În a zecea lună, tatăl muri în braţele ei, lăsînd-o orfană şi pe drumuri. Această ultimă lovitură o copleşise cu totul, şi cînd tatăl meu intră în încăpere o găsi îngenuncheată lîngă sicriul lui Beaufort, plîngînd sfîşietor. Îi apăru, deci, sărmanei, ca un ocrotitor, căruia îi putea încredinţa soarta ei. După înmormîntarea prietenului, tatăl meu a luat-o cu el la Geneva, lăsînd-o în grija unei rude. Doi ani după aceea, Caroline i-a devenit soţie.

Între părinţii mei era o deosebire de vîrstă considerabilă, însă lucrul acesta părea să-i unească şi mai mult într-o afecţiune devotată. Profund cinstit, tatăl meu avea un simţ al dreptăţii care-i impunea să nu poată iubi din tot sufletul decît pe cineva care merita stima sa. Probabil că, în urmă cu mulţi ani, descoperind prea tîrziu nevrednicia vreunei fiinţe iubite, suferise profund, aşa că acum era înclinat să preţuiască doar o fiinţă pe care-o verificase. În dragostea pe care-o purta mamei intra recunoştinţă şi chiar un adevărat cult, total deosebite de nesăbuinţa în iubire a vîrstnicilor. Acestea izvorau din respectul pentru virtuţile ei şi din dorinţa de a fi un mijloc prin care, într-un fel, să-i fie alinată amintirea necazurilor îndurate: iată de ce purtarea lui faţă de ea era plină de o nespusă duioşie. Făcea totul spre a veni în întîmpinarea dorinţelor şi plăcerilor ei. Se străduia s-o ocrotească tot aşa cum grădinarul ocroteşte o minunată plantă exotică de orice vînt mai aspru; o înconjura cu tot ce ar fi putut să mişte firea ei blîndă şi

binevoitoare. Sănătatea şi chiar echilibrul ei sufletesc fuseseră zdruncinate de grelele încercări prin care trecuse. În cei doi ani de dinaintea căsătoriei lor, tata părăsise treptat toate îndeletnicirile obşteşti, aşa că, îndată după nuntă, ei au plecat spre dulcea climă a Italiei, nădăjduind ca, prin schimbarea priveliştilor şi preocupărilor prilejuită de o călătorie în această ţară a minunilor, sănătatea ei şubrezită să se refacă.

După Italia, au călătorit prin Germania şi Franţa. Eu, primul lor născut, am văzut lumina zilei la Neapole, însoţindu-i apoi în toate hoinărelile lor. Timp de mai mulţi ani am rămas singurul lor copil. Plini de devotament unul faţă de celălalt, ei păreau să scoată ca dintr-un adevărat zăcămînt de iubire dovezile nenumărate de afecţiune cu care mă înconjurau. Mîngîierile drăgăstoase ale mamei şi zîmbetul de bucurie al tatei în timp ce mă privea sînt primele mele amintiri. Eram jucăria şi idolul lor, ba mai mult – copilul lor, făptura nevinovată şi neajutorată dăruită lor de ceruri, a cărei viitoare soartă stătea în puterile lor s-o îndrepte spre fericire sau nenorocire, după felul cum şi-ar fi îndeplinit datoria faţă de mine. E lesne de închipuit că, avînd profunda conştiinţă a datoriei faţă de fiinţa căreia îi dăduseră viaţă, la care se adăuga deosebita tandreţe care îi însufleţea pe amîndoi, ei mi-au dat în fiecare clipă a copilăriei o lecţie de răbdare, mărinimie şi stăpînire de sine, astfel încît, dus pe drumul cel bun de-o funie de mătase, toate îmi păreau doar un şir lung de bucurii.

Mult timp altă grijă afară de mine n-au avut. Mama îşi dorise foarte mult o fiică, însă

eu le eram singura odraslă. Cînd aveam vreo cinci ani, în timp ce ne aflam într-o excursie prin Italia, am petrecut o săptămînă pe țărmurile lacului Como. Firea lor generoasă îi îndemna adesea pe părinții mei să intre în cocioabele săracilor. Acest lucru însemna pentru mama mai mult decît o datorie; era o necesitate, o pasiune – amintindu-și cît de mult suferise și cum fusese salvată – de a juca, la rîndul ei, rolul îngerului păzitor față de cei aflați în nenorocire. În timpul uneia dintre plimbări privirile le-au fost atrase de o colibă sărăcăcioasă, pitită în faldul unei vîlcele, și care li s-a părut din cale-afară de tristă; droaia de copii pe jumătate goi, care se aflau în jurul ei, vorbea și ea de o mizerie cruntă. Într-o zi, cînd tatăl meu plecase singur la Milano, mama și cu mine ne-am întors la acel jalnic sălaș. Am dat de un țăran cu nevasta lui trudind din greu, încovoiați de griji și de muncă, împărțind o masă sărăcăcioasă la cinci copii flămînzi. Dintre aceștia, unul atrase atenția mamei în chip deosebit. Părea că se trage din alt neam. Ceilalți patru aveau ochii negri, niște haimanale mici și robuste; copila era zveltă și bălaie. Părul ei, de un auriu strălucitor, în ciuda îmbrăcămintei sărăcăcioase, părea o coroană. Avea o frunte largă, ochii albaștri nevinovați, iar buzele și trăsăturile feței exprimau atîta sensibilitate și drăgălășenie, încît nimeni nu s-ar fi putut uita la ea fără să creadă că are în față o făptură dintr-o specie aparte, un dar al cerului purtînd în toată înfățișarea sa însemnul dumnezeiesc.

Țăranca, observînd privirea mamei mele ațintită cu uimire și admirație asupra drăgălașei

fetiţe, i-a spus deîndată povestea ei. Nu era fiica lor, ci a unui nobil milanez. Mama ei fusese nemţoaică şi murise aducînd-o pe lume. Pruncul fusese dat în grija acestor oameni de treabă, căci, pe atunci, ei o duceau mai bine. Căsătoriţi de curînd, tocmai li se născuse primul copil. Tatăl fetiţei date în grija lor era unul dintre acei italieni crescuţi în cultul pentru vechea glorie a Italiei, unul dintre acei *schiavi ognor frementi* care luptau pentru neatîrnarea ţării lor. Slăbiciunea ei fusese pricina căderii sale. Dacă murise sau mai lîncezea încă prin închisorile austriece, nu se ştia. Averea i-a fost confiscată, copilul a rămas de pripas. Fetiţa a fost, aşadar, crescută mai departe de părinţii adoptivi şi a înflorit sub acoperămîntul lor primitiv, mai frumoasă decît un trandafir printre mărăcini.

Cînd tatăl meu s-a întors de la Milano, a văzut jucîndu-se cu mine, în salonul vilei noastre, un copil mai suav decît heruvimii din icoane, o făptură ale cărei priviri păreau să reverse lumini şi a cărei siluetă şi gesturi erau mai sprintene decît ale caprelor negre de pe povîrnişuri. I se dădură pe dată lămuririle cuvenite. Cu învoirea lui, mama i-a înduplecat pe ocrotitorii rustici ai fetiţei să i-o dea ei în grijă. Aceştia o iubeau însă foarte mult pe drăgălaşa orfană. Prezenţa ei le păruse o binecuvîntare, dar i-ar fi făcut o nedreptate dacă ar fi ţinut-o în lipsuri şi sărăcie cînd Providenţa îi dăruia o protecţie atît de puternică. Îi cerură sfatul preotului satului şi rezultatul a fost că Elizabeth Lavenza veni să locuiască în casa părinţilor mei. Era mai mult decît o soră pentru mine – un fermecător şi adorat tovarăş al tuturor îndeletnicirilor şi bucuriilor mele.

Toţi o iubeau. Dragostea cu care toţi o înconjurau şi pe care o împărtăşeam devenise mîndria şi bucuria mea. Cu o seară înainte de a fi adusă în casa noastră, mama îmi spusese în glumă:

— Am un dar frumos pentru Victor al meu – mîine îl va căpăta. Iar atunci cînd, a doua zi, mi-a înfăţişat-o pe Elizabeth ca pe darul făgăduit, eu am luat în serios cuvintele ei, cu o conştiinciozitate copilărească, şi am considerat-o pe Elizabeth ca a mea – pentru a o ocroti, iubi şi preţui. Toate laudele care îi erau aduse le primeam ca şi cum erau făcute cuiva care-mi aparţinea. Ne spuneam unul altuia veri. Nici un cuvînt, nici o expresie nu ar putea întruchipa felul în care mă simţeam legat de ea, cea care mi-a fost mai mult decît o soră, căci pînă la moarte îi era dat să fie doar a mea.

Capitolul 2

Am crescut împreună; între noi nu era o diferenţă mai mare de un an. Nici nu mai trebuie să spun că orice fel de neînţelegere ori ceartă ne erau străine. Armonia era sufletul prieteniei noastre, iar diversitatea şi contrastul dintre firile noastre ne apropiau şi mai mult. Elizabeth era mai calmă, mai sîrguincioasă, însă, cu tot temperamentul meu pasionat, eu eram capabil de un efort mai intens şi eram mult mai însetat de a cunoaşte. Pe ea o atrăgeau creaţiile eterice ale poeţilor; şi găsea un izvor nesecat de admiraţie şi de încîntare în minunatele şi maiestuoasele peisaje care înconjurau casa noastră din Elveţia, în formele sublime ale munţilor, în schimbarea anotimpurilor, în marile furtuni şi în zilele de acalmie, în liniştea iernii, în neastîmpărul şi turbulenţa verilor noastre alpine. În timp ce prietena mea contempla cu seriozitate şi mulţumire magnifica aparenţă a lucrurilor, pe mine mă preocupa cercetarea cauzelor lor. Lumea era pentru mine o taină pe care doream s-o dezleg. Curiozitatea, dorinţa puternică de a afla legile ascunse ale naturii, o bucurie înrudită cu extazul în clipele cînd mi se destăinuiau – acestea sînt primele senzaţii de care îmi amintesc.

La naşterea celui de-al doilea fiu, mai mic ca mine cu şapte ani, părinţii au renunţat cu totul la viaţa lor hoinară şi s-au aşezat în ţinutul natal. Aveam o casă la Geneva şi o *campagne* la Belrive, pe ţărmul de răsărit al lacului, la mai mult de o leghe depărtare de oraş. Locuiam mai ales în cea din urmă, şi viaţa părinţilor mei se scurgea în izolare. Era şi o trăsătură a firii mele să ocolesc mulţimea şi să mă ataşez cu pasiune doar de cîţiva. Ca atare, eram indiferent faţă de colegii de şcoală în general, dar m-am legat prin cea mai strînsă prietenie de unul dintre ei. Henry Clerval era fiul unui negustor din Geneva, un băiat înzestrat cu multă imaginaţie. Îi plăceau faptele îndrăzneţe, greutăţile şi chiar pericolul de dragul pericolului. Citise multe cărţi cavalereşti. Compunea cîntece eroice şi începuse să scrie poveşti cu vrăjitorii şi aventuri ale cavalerilor medievali. Încerca să ne facă să interpretăm, în piese şi înscenări cu măşti, personaje din Roncesvalles, din ciclul Mesei rotunde a regelui Arthur sau din şirul cavalerilor care şi-au vărsat sîngele pentru a elibera Sfîntul Mormînt din mîinile necredincioşilor.

Nici o fiinţă omenească nu şi-ar fi putut petrece copilăria mai fericit decît mine. Părinţii mei erau pătrunşi de adevăratul duh al bunătăţii şi al indulgenţei. Simţeam că nu erau nişte tirani care să se poarte cu noi după cum li se năzărea, ci cei care ne înlesneau toate bucuriile de care aveam parte. Cînd am cunoscut alte familii, mi-am dat seama cît de norocoasă mi-a fost soarta, şi recunoştinţa mi-a sporit dragostea filială.

Firea mea era cîteodată violentă, iar pasiunile mele, nestăpînite; dar, în virtutea nu ştiu cărei legi, ele se îndreptau nu spre ţeluri copilăreşti, ci erau însufleţite de o dorinţă puternică de a învăţa şi de a cunoaşte; însă nu orice, fără deosebire. Mărturisesc că nici structura limbilor, nici codul guvernării, nici politica diferitelor state nu mă atrăgeau în chip deosebit. Tainele cerului şi pămîntului erau acelea pe care doream să le deslușesc; şi fie că era vorba de faţa lucrurilor, fie de duhul lăuntric al naturii sau de sufletul misterios al omului, cercetările mele erau îndreptate spre secretele metafizice sau, în sensul cel mai înalt, secretele fizice ale lumii.

În acest timp, Clerval se ocupa de aspectele morale, ca să le numesc aşa, ale lucrurilor. Zona activă a vieţii, virtuţile eroilor şi faptele mari ale bărbaţilor erau ceea ce îl preocupa; nădejdea şi visul său erau să devină unul dintre acei curajoşi şi aventuroşi binefăcători ai speciei umane ale căror nume sînt consemnate de legendă. În paşnicul nostru cămin, sufletul sfînt al lui Elizabeth strălucea ca o candelă într-un altar. Era alături de noi cu trup şi suflet; surîsul ei, vocea ei blîndă, privirea dulce a ochilor ei minunat de frumoşi erau întotdeauna acolo pentru a ne binecuvînta şi a ne însufleţi. Ea era spiritul viu al iubirii care îmblînzeşte şi atrage. Aş fi putut deveni ursuz în rîvna mea de a studia, aspru prin zelul firii mele, ea era însă acolo spre a mă domoli şi a mă face doritor să-i semăn întru gingăşie. Iar Clerval – ar fi putut ceva să umbrească nobila fire a lui Clerval? Totuşi, poate că el n-ar fi fost atît de uman, atît de

atent în generozitatea sa, atît de plin de dulceață și căldură în pasiunea sa pentru faptele aventuroase, dacă ea nu i-ar fi dezvăluit farmecul real al bunătății, făcînd ca ținta ambiției sale nestăvilite să devină împlinirea binelui.

Simt o plăcere aparte să răscolesc prin amintirile copilăriei, căci, atunci, nefericirea nu-mi întinase încă sufletul și nu-mi schimbase visele luminoase și largi, năzuința de a fi de folos celorlalți, în cugetări triste și strîmte asupra propriului eu. De altfel, reînviind imaginea acelor ani, îmi amintesc, de asemenea, de întîmplările care au dus pe nesimțite la povestea de mai tîrziu a nenorocirii mele. Căci atunci cînd mă gîndesc la nașterea acelei pasiuni care mi-a stăpînit mai tîrziu destinul, descopăr cum ea a crescut ca un rîu de munte, din izvoare neînsemnate și aproape uitate; a crescut, tot mai puternică pe măsură ce înainta, devenind apoi un șuvoi năvalnic care, în calea sa, a măturat toate nădejdile și bucuriile mele.

Geniul filosofiei naturale este acela care mi-a hotărît soarta; ca atare, doresc ca povestirea mea să înfățișeze faptele care mi-au trezit predilecția către această știință. Împlinisem treisprezece ani cînd am plecat cu toții în vilegiatură la băile de lîngă Thonon; vremea rea ne-a silit să rămînem o zi închiși în han. Acolo am găsit din întîmplare un tom din operele lui Cornelius Agrippa. L-am deschis într-o doară; teoria pe care încearcă el s-o demonstreze, ca și faptele uimitoare pe care le relatează au preschimbat curînd simțămîntul meu de indiferență, de la început, în entuziasm. O nouă

lumină părea să-mi mijească în minte şi, sărind în sus de bucurie, am fugit să-i împărtăşesc tatei descoperirea mea. Acesta se uită cu nepăsare la titlul cărţii şi spuse:

— A! Cornelius Agrippa! Dragul meu Victor, nu-ţi pierde vremea cu asta, e o biată hîrţoagă.

Dacă în loc de această remarcă tata şi-ar fi dat osteneala să-mi explice că principiile lui Agrippa erau cu totul depăşite şi că apăruse un sistem ştiinţific modern, înzestrat cu posibilităţi mult mai mari decît cel vechi, dacă mi-ar fi spus că vechiul sistem era himeric, iar cel nou, real şi practic, desigur că aş fi azvîrlit cît colo pe Agrippa şi mi-aş fi astîmpărat imaginaţia înflăcărată, reîntorcîndu-mă cu şi mai multă rîvnă la studiile mele anterioare. S-ar fi putut chiar ca şirul ideilor mele să nu fi primit niciodată acel impuls fatal care m-a dus spre dezastru. Însă privirea fugară pe care tatăl meu o aruncase peste carte nu mi-a dat nici o încredinţare că i-ar fi cunoscut conţinutul, aşa că am continuat să citesc cu nesaţ.

Cînd ne-am întors acasă, prima mea grijă a fost să-mi fac rost de operele complete ale lui Cornelius Agrippa şi apoi de cele ale lui Paracelsus şi Albertus Magnus. Am citit şi am studiat cu încîntare fanteziile neînfrînate ale acestor scriitori; ele îmi apăreau ca nişte comori cunoscute de puţini în afară de mine. Spuneam despre mine că am fost întotdeauna pătruns de dorinţa fierbinte de a desluşi tainele naturii. În ciuda trudei intense şi a uimitoarelor descoperiri ale filosofilor moderni, învăţătura lor îmi lăsa de fiecare dată un sentiment de neîmplinire, de nemulţumire. Se zice că Isaac

Newton ar fi mărturisit că se simte ca un copil ce culege scoici pe țărmul marelui și necercetatului ocean al adevărului. Urmașii săi din fiecare ramură a filosofiei naturale, de care aveam cunoștință, apăreau înțelegerii mele necoapte ca niște novici îndeletnicindu-se cu lucruri la fel de copilărești.

Îmi spuneam că țăranul neștiutor de carte observă elementele înconjurătoare și le cunoaște folosința practică. Cel mai învățat dintre filosofi nu știe cu mult mai mult. El dă la o parte unele dintre vălurile care acoperă fața naturii, însă esența ei nemuritoare rămîne în continuare pentru el o întrebare și un mister. Poate el să disece, să analizeze, să denumească cît o pofti; însă, spre a nu mai vorbi de cauza finală, cauzele secundare și chiar terțiare îi sînt total necunoscute; așa gîndeam pe atunci. Mă necăjea și mă făcea să sufăr, în neștiința și pripeala mea, gîndul la piedicile ce erau parcă menite să-l oprească pe om să pătrundă în citadela naturii.

Dar iată că-mi căzuseră în mînă cărți și descopeream oameni care pătrunseseră mai adînc și știau mai mult. Am luat de bune toate teoriile lor și le-am devenit discipol. Poate să pară ciudat că așa ceva să se fi întîmplat în plin secol al XVIII-lea, dar, intrat în rutina învățămîntului ce se preda în școlile din Geneva, eram într-o mare măsură un autodidact în ceea ce privește studiile mele preferate. Tatăl meu nu era un om cu formație științifică, așa că am fost lăsat să mă zbat în orbirea mea de copil, la care se adăuga setea de cunoaștere a învățăcelului. Sub îndrumarea noilor mei dascăli am început cu cea mai mare hărnicie să caut

piatra filosofală şi elixirul vieţii; curînd însă, acesta din urmă îmi subjugă întreaga atenţie. Bogăţia îmi apărea ca un ţel inferior; ce faimă mi-ar fi adus însă descoperirea elixirului cu ajutorul căruia trupul omenesc ar fi putut să îndepărteze orice boală şi să nu fie vătămat de nimic, rămînînd supus doar morţii violente!

Nu erau singurele mele vise. Autorii mei preferaţi îmi făgăduiau cu mărinimie putinţa de a invoca stafii şi demoni; mi-am încercat deci, cu mult zel, puterile în această privinţă, iar cum vrăjile mele rămîneau întotdeauna fără efect, atribuiam eşecul mai degrabă greşelilor şi lipsei mele de experienţă, decît nepriceperii sau inexactităţii de care s-ar fi făcut vinovaţi dascălii mei. M-am învîrtit, astfel, o vreme, printre sisteme depăşite, amestecînd ca un ageamiu o mie de teorii contradictorii şi bălăcindu-mă cu disperare într-o mlaştină de cunoştinţe eterogene, mînat de o închipuire arzătoare şi de o judecată copilărească, pînă cînd o întîmplare îmi schimbă din nou cursul ideilor.

Pe cînd aveam cincisprezece ani ne retrăsesem în casa noastră de lîngă Belrive, unde am fost martorii unei groaznice furtuni, neobişnuit de violente. Norii veneau din spatele munţilor Jura şi, deodată, cu un zgomot înfricoşător, izbucni tunetul, parcă din mai multe părţi ale cerului. Am rămas ţintuit pe loc tot timpul cît a durat furtuna, urmărindu-i desfăşurarea plin de curiozitate şi încîntare. Cum stăteam în prag, văzui deodată un şuvoi de foc ţîşnind dintr-un măreţ stejar secular ce se afla la vreo douăzeci de iarzi de casa noastră; şi, cînd lumina orbitoare dispăru, stejarul pierise,

nu mai rămăsese decît un ciot pîrjolit. Cînd ne-am dus să-l vedem în dimineaţa următoare, am găsit copacul sfărîmat într-un chip ciudat. Lovitura nu-l despicase, ci-l redusese la doar cîteva aşchii subţiri. Niciodată nu văzusem ceva astfel nimicit, pînă la ultima fibră.

Înainte de asta nu ştiam prea multe despre cele mai de seamă legi ale electricităţii. Cu acel prilej însă se afla împreună cu noi cineva care făcuse ample cercetări în domeniul filosofiei naturale şi care, stîrnit de acea catastrofă, începu să dezvolte o teorie pe care o elaborase în legătură cu electricitatea şi galvanismul, subiecte noi şi în acelaşi timp uluitoare pentru mine. Tot ceea ce spunea îi punea cu totul în umbră pe Cornelius Agrippa, Albertus Magnus şi Paracelsus, stăpînii imaginaţiei mele; răsturnarea vechilor mei idoli mă îndepărtă de la studiile cărora mă închinasem pînă atunci. Mi se păruse că nimic nu va fi şi nu putea fi cunoscut. Tot ceea ce timp îndelungat îmi subjugase interesul deveni dintr-o dată nedemn de a mai fi luat în seamă. Printr-una dintre acele toane ale minţii la care sîntem probabil supuşi mai ales în fragedă tinereţe, am renunţat dintr-o dată la ocupaţiile mele anterioare; am aruncat la o parte istoria naturală şi toate progeniturile acesteia ca pe nişte plăsmuiri strîmbe şi hibride şi am început să nutresc un imens dispreţ faţă de acea pretinsă ştiinţă care nu va putea niciodată să treacă pragul către o cunoaştere adevărată. Starea în care mă aflam m-a îndemnat să mă dedic matematicii şi ramurilor de cercetare ce ţin de această ştiinţă, ca fiind clădite pe temeliii solide şi, ca atare, demne de a fi studiate.

Cît de ciudat sînt alcătuite sufletele noastre: fire deopotrivă de subțiri ne leagă și de fericire, și de dezastru. Acum, cînd închipuirea mă poartă în trecut, îmi vine să cred că această schimbare aproape miraculoasă a înclinației și voinței mele s-a datorat de-a dreptul îngerului păzitor al vieții mele. A fost ultima sa strădanie de a mă face să stau la adăpost de furtuna care, încă de pe atunci, mocnea printre stele, gata să izbucnească și să mă prindă în vîrtejul ei. O neobișnuită liniște și bucurie sufletească, care m-au cuprins din clipa cînd am părăsit vechile mele studii, ce deveniseră tot mai chinuitoare pentru mine, au precedat victoria răului. De aceea, astăzi, am ajuns să pun răul în legătură cu continuarea acelor studii, iar fericirea, cu abandonarea lor.

A fost o grea strădanie a spiritului binelui, dar care a rămas fără urmare. Destinul era prea puternic, iar legile sale neîndurătoare hotărîseră nimicirea mea.

Capitolul 3

Cînd am împlinit şaptesprezece ani, părinţii au decis să mă trimită să studiez la Universitatea din Ingolstadt. Învăţasem pînă atunci în şcolile din Geneva, dar tata socotea că ar trebui, pentru a-mi întregi educaţia, să mă deprind şi cu alte obiceiuri decît acelea ale ţării mele natale. Plecarea îmi fu deci hotărîtă pentru o dată apropiată; dar înainte ca ziua sorocită să sosească, mi-a fost dat să primesc prima grea lovitură din viaţa mea – ca un semn rău, prevestitor al viitoarelor mele suferinţe.

Elizabeth căzuse greu bolnavă de scarlatină şi se zbătea între viaţă şi moarte. Am încercat în toate chipurile să o convingem pe mama să se ferească şi să nu stea prea mult în preajma ei. La început, s-a lăsat înduplecată de stăruinţele noastre, dar cînd a aflat că viaţa îndrăgitei sale e în pericol, neliniştea ei n-a mai cunoscut margini. Nu s-a mai dezlipit de lîngă căpătîiul bolnavei; veghea ei devotată a înfrînt tăria bolii. Elizabeth a scăpat, dar urmările acestei nesăbuinţe i-au fost fatale mamei. A treia zi după înzdrăvenirea lui Elizabeth, căzu la pat; febra se însoţea cu semne îngrijorătoare, înfăţişarea medicilor nu prevestea nimic bun. Nici în pragul morţii, curajul şi blîndeţea n-au părăsit-o pe această femeie, dintre toate cea mai

minunată. Ea împreună mîinile lui Elizabeth cu ale mele şi spuse:

— Copiii mei, mi-am pus cele mai trainice nădejdi în unirea voastră. Această speranţă va fi de acum mîngîierea tatălui vostru. Elizabeth, dragostea mea, de acum trebuie să le ţii copiilor loc de mamă. Vai, cît de mult mă doare că sînt smulsă de lîngă voi, căci, fericită şi iubită cum am fost, nu-i oare firesc să-mi fie atît de greu să vă părăsesc? Dar nu se cade să gîndesc astfel. Mă voi strădui din toate puterile să întîmpin moartea fără cîrtire, cu voioşie, nutrind nădejdea de a vă întîlni în altă lume.

Îşi dădu sufletul senină, iar pe chipu-i se oglindea iubirea, chiar şi în moarte. E de prisos să descriu simţămintele noastre: vedeam, deodată, firele ce ne legaseră de acea scumpă făptură rupte de un rău iremediabil; golul ne pustia sufletul; deznădejdea se citea pe feţele noastre. Va trece multă vreme pînă ca mintea să poată pricepe că ea, cea pe care o vedeam zi de zi şi a cărei existenţă era nedespărţită de a noastră, a putut să plece pentru totdeauna, că strălucirea ochilor iubiţi s-a putut stinge, iar sunetul vocii atît de familiare şi dragi auzului a amuţit pentru vecie. Aşa gîndim în primele zile; însă adevărata amărăciune a suferinţei începe abia atunci cînd scurgerea timpului ne face să simţim realitatea răului. Dar există oare cineva căruia acea mînă nemiloasă să nu-i fi răpit vreo rudă iubită? De ce să mai descriu o jale pe care toţi au încercat-o şi trebuie s-o încerce? Şi, apoi, vine o vreme în care te împaci cu suferinţa, fără să te mai simţi împins către ea împotriva voinţei tale, şi surîsul care îţi joacă uneori pe buze – deşi ar putea fi socotit

un păcat – nu mai este alungat. Mama murise, dar noi aveam încă datorii de îndeplinit, trebuia să ne urmăm calea, alături de ceilalți, și să învățăm să ne socotim norocoși, noi cei rămași, cît timp eram teferi, și secerătoarea de vieți nu ne venise încă de hac.

Plecarea mea la Ingolstadt, întîrziată de aceste evenimente, fu hotărîtă din nou. Am primit de la tata un răgaz de cîteva săptămîni. Îmi părea o nelegiuire din parte-mi să părăsesc atît de curînd pacea înrudită cu moartea din casa îndoliată și să mă arunc în vîltoarea vieții. Suferința era ceva nou pentru mine; eram răscolit pînă în adîncuri. Nu voiam să fiu departe de singurele făpturi iubite care îmi mai rămăseseră și, mai presus de toate, doream să o văd pe blînda mea Elizabeth cît de cît consolată.

Firește, ea își tăinuia durerea, căutînd s-o aline pe a noastră. Înfrunta viața fără teamă și își împlinea datoriile cu rîvnă și curaj. S-a dedicat în întregime acelora pe care fusese învățată să-i cheme cu numele de unchi și verișori. Nicicînd nu fusese atît de fermecătoare ca acum, cînd surîsul ei însorit îi strălucea din nou pe chip, revărsîndu-se asupra noastră. Căci, în strădania de a ne face pe noi să uităm, își uita pînă și de propria-i tristețe.

În sfîrșit, sosi și ziua plecării. Clerval petrecu seara împreună cu noi. Se străduise să-l înduplece pe tatăl lui să-i dea voie să mă însoțească și să-mi fie coleg în anii de studenție; zadarnic însă. Tatăl lui era un negustor mărginit, pentru care aspirațiile și ambițiile fiului nu erau decît dovada unei nesăbuite ușurințe. Pe Henry îl îndurera profund faptul că tatăl său îl lipsea

de o educație liberală. Fu puțin vorbăreț, iar cînd scotea cîte o vorbă, citeam în ochii săi scăpărători și în privirea-i însuflețită o hotărîre ascunsă, dar și fermă totodată, de a nu se lăsa înrobit de mărunțișurile comerțului, vrednice doar de dispreț.

Am stat pînă tîrziu. Ne venea greu să ne despărțim unul de altul; nu ne înduram să ne luăm rămas-bun. Am făcut-o totuși; și ne-am despărțit prefăcîndu-ne că ne ducem să ne odihnim, închipuindu-ne fiecare că-l înșelasem pe celălalt; dar în zori, cînd am coborît la trăsura care venise să mă ia, se aflau cu toții acolo, tata spre a-mi da din nou binecuvîntarea, Clerval spre a-mi strînge încă o dată mîna, Elizabeth pentru a-și reînnoi rugăminților de a-i scrie cît mai des și spre a-și înconjura tovarășul de joacă și prietenul cu ultimele ei gingășii feminine.

M-am aruncat în trăsură și m-am lăsat pradă celor mai melancolice gînduri. Trăisem pînă atunci între ființe atît de cumsecade, care făceau totul numai și numai pentru ca fiecare să se simtă cît mai bine; acum rămîneam singur. La universitatea care urma să mă primească în sînul ei trebuia să-mi fac alți prieteni, și nu mă puteam bizui pe nimeni altcineva decît pe mine însumi. Dusesem pînă atunci o viață din cale-afară de retrasă, într-o ambianță strict familială, și aceasta mă făcuse să nu simt decît teamă și respingere față de necunoscuți. Îmi iubeam frații, pe Elizabeth și pe Clerval. Ei erau pentru mine chipuri dragi și familiare; printre străini însă mă simțeam cu totul stingher. Cam acestea erau gîndurile mele la începutul călătoriei; încetul cu încetul însă

mi-am recăpătat curajul şi speranţele. Aveam o sete aprinsă de a-mi spori cunoştinţele. De multe ori, acasă fiind, mă gîndeam că e nedrept să-mi trec tinereţea în acelaşi loc şi tînjeam să păşesc singur în viaţă, să-mi cîştig locul meritat printre semenii mei. Acum, dorinţele mi se împlineau şi ar fi fost, desigur, o prostie să mă las cuprins de regrete.

Am reflectat pe îndelete la aceste lucruri şi la multe altele în timpul călătoriei mele spre Ingolstadt, care se dovedi lungă şi obositoare. În cele din urmă, turnul alb şi înalt al oraşului îmi apăru în faţă. Am coborît din trăsură şi apoi am fost condus spre locuinţa singuratică în care urma să-mi petrec seara după voie.

În dimineaţa următoare m-am înfăţişat cu scrisorile de recomandare cîtorva dintre profesorii de seamă ai colegiilor. Întîmplarea – ori mai degrabă ceasul rău, acel Înger al Pierzaniei care a pus stăpînire atotputernică pe mine din clipa cînd m-am îndepărtat cu paşi îndărătnici de uşa tatei – m-a îndreptat mai întîi către domnul Krempe, profesor de filosofie naturală. Părea un om necioplit, dar de fapt era un adînc cunoscător al tainelor ştiinţei sale. Îmi puse mai multe întrebări pentru a-şi da seama de cunoştinţele mele în diferite ramuri ale ştiinţelor care ţin de filosofia naturală. Am răspuns într-o doară, pomenind, pe jumătate sfidător, numele alchimiştilor mei şi vorbind despre ei ca despre cei mai însemnaţi autori pe care îi studiasem. Profesorul mă privi cu uimire.

— Ţi-ai pierdut într-adevăr timpul, spuse el, îndeletnicindu-te cu asemenea nerozii?

Am încuviinţat.

— Fiece minut, continuă domnul Krempe cu căldură, fiece clipă pe care ai petrecut-o cu aceste cărţi a fost irosită în zadar. Ţi-ai încărcat memoria cu sisteme învechite şi denumiri nefolositoare. Doamne sfinte! În ce pustietăţi ai trăit de nu s-a găsit nimeni îndeajuns de cumsecade să-ţi spună că toate aceste năzbîtii, cu care ţi-ai îndopat mintea cu atîta lăcomie, sînt vechi de o mie de ani, şi pe cît de vechi, pe atît de mucegăite? Nu m-aş fi aşteptat în veacul nostru luminat şi ştiinţific să dau de un cirac al lui Albertus Magnus şi al lui Paracelsus. Dragul meu domn, trebuie să-ţi începi studiile cu începutul începutului.

Şi, spunînd acestea, se trase într-o parte şi-mi scrise pe o foaie titlurile mai multor cărţi de filosofie naturală pe care dorea să mi le procur; îmi spuse apoi că pot pleca, nu însă înainte de a mă încunoştinţa că la începutul săptămînii următoare avea să deschidă un curs de filosofie naturală, privită în relaţiile ei generale, şi că, alternativ, în zilele în care el avea să fie liber, domnul Waldman, profesor agregat, va ţine cursuri de chimie.

M-am întors acasă fără să fiu dezamăgit, căci, după cum am mai spus-o, îi socoteam eu însumi, de multă vreme, inutili pe autorii faţă de care profesorul îşi arătase dezaprobarea; adevărul e că nu mai eram deloc doritor să revin la studiile de alchimie. Domnul Krempe era un om scund, îndesat, cu o voce arţăgoasă şi o înfăţişare respingătoare, aşa că n-a fost în stare să-mi cîştige interesul faţă de preocupările sale. Am arătat, într-un fel poate prea filosofic şi prea concis, la ce concluzii ajunsesem de foarte timpuriu în această problemă.

Copil încă, perspectivele pe care profesorii moderni de ştiinţă naturală le înfăţişau închipuirii mele nu mă mulţumiseră. Cu mintea plină de idei încîlcite, datorate atît vîrstei mele foarte fragede, cît şi lipsei de călăuzire, făcusem cale întoarsă în timp, coborînd treptele cunoaşterii şi preferînd descoperirilor mai noi visările anacronice ale uitaţilor alchimişti. Pe de altă parte, nutream numai dispreţ faţă de foloasele filosofiei naturale moderne. Era cu totul altceva cînd învăţaţii căutau nemurirea şi puterea; asemenea perspective, deşi utopice, erau măreţe; acum însă totul se schimbase; rîvna cercetătorului părea să se mărginească la năruirea acelor viziuni care alcătuiau pentru mine principalul interes al ştiinţei. Mi se cerea să renunţ la himere de o nesfîrşită grandoare, pentru nişte realităţi mărunte.

La acestea am cugetat în primele două sau trei zile ale şederii mele la Ingolstadt, zile pe care le-am folosit în primul rînd pentru a mă familiariza cu locurile şi pentru a face cunoştinţă cu cele mai de seamă figuri ale lumii universitare. Dar, la începutul săptămînii următoare, mi-am adus aminte de ce-mi spusese domnul Krempe cu privire la cursurile sale. Nu mă simţeam îmboldit să mă duc să-l ascult pe acel omuleţ îngîmfat rostindu-şi sentinţele ca dintr-un amvon; mi-am amintit însă şi de cursurile domnului Waldman, pe care nu-l văzusem încă, întrucît fusese plecat din oraş.

Pe jumătate din curiozitate, pe jumătate pentru că n-aveam altceva mai bun de făcut, am intrat în sala de cursuri cu puţin înainte de sosirea domnului Waldman. Se deosebea foarte mult de colegul său. Era un om de vreo cincizeci

de ani, însă cu o faţă exprimînd cea mai mare bunăvoinţă; cîteva şuviţe cenuşii îi acopereau tîmplele, dar restul părului era aproape negru. Era scund, dar se ţinea foarte drept, ţeapăn, şi vocea lui mi s-a părut dintre cele mai plăcute dintre cîte auzisem vreodată. Şi-a început cursul printr-o recapitulare a istoriei chimiei şi a contribuţiilor aduse de diferiţi învăţaţi, rostind cu fervoare numele celor mai însemnaţi descoperitori. A aruncat apoi o privire, în treacăt, asupra stadiului prezent al ştiinţei, explicînd o seamă dintre termenii ei de bază. După cîteva experienţe pregătitoare, şi-a încheiat lecţia cu un panegiric al chimiei moderne, în cuvinte pe care n-am să le uit niciodată.

— Vechii dascăli ai acestei ştiinţe, spunea el, au promis lucruri imposibile şi n-au realizat nimic. Învăţaţii moderni promit foarte puţin; ei ştiu că metalele nu pot fi transmutate şi că elixirul vieţii este o amăgire. Dar aceşti gînditori, ale căror mîini par făcute doar spre a se mînji cu gunoaie şi ai căror ochi par făcuţi doar spre a-şi slei puterile deasupra microscoapelor şi creuzetelor, au săvîrşit într-adevăr miracole. Ei pătrund în tainiţele naturii şi arată cum lucrează ea în ascunzişurile sale. Ei se înalţă pînă la ceruri. Ei au descoperit felul cum circulă sîngele şi natura aerului pe care îl respirăm. Ei au dobîndit noi şi aproape nemărginite puteri; ei pot porunci fulgerelor, sînt în stare să imite cutremurele şi să reconstituie lumea invizibilă din propriile-i umbre.

Aşa sunară spusele profesorului sau, aş zice mai degrabă, aşa sunară spusele profetice ale sorţii, care-mi hotărîse pierzania. Pe cînd el continua, eu îmi simţeam parcă sufletul

încleştîndu-se într-o luptă cu un vrăjmaş în carne şi oase; una cîte una fură apăsate clapele instrumentului muzical care îmi alcătuia făptura; coardele răsunară una după alta, şi curînd mintea adăposti un singur gînd, o singură idee, un unic ţel. Cît de mult s-a înfăptuit – striga sufletul lui Frankenstein –, dar şi mai mult, mult mai mult voi realiza eu: călcînd pe urmele înaintaşilor, voi deschide o nouă cale, voi explora puteri necunoscute şi voi dezvălui lumii cele mai adînci mistere ale creaţiei.

În acea noapte n-am închis ochii. Fiinţa mea lăuntrică se zvîrcolea, în răzvrătire; simţeam că din acest haos va creşte ordinea, dar mi-era peste putinţă să o impun eu însumi. Treptat, mult după ivirea zorilor, veni şi somnul. Cînd mă trezii, gîndurile de peste noapte îmi apărură ca un vis. Rămăsese aievea doar hotărîrea de a mă reîntoarce la vechile mele studii şi de a mă consacra ştiinţei pentru care – eram încredinţat – aveam o înzestrare firească. Chiar în aceeaşi zi îi făcui o vizită domnului Waldman. Purtarea sa în intimitate era chiar mai blîndă şi mai atrăgătoare decît în public, căci acel aer de demnitate autoritară, ce se răspîndea din întreaga sa ţinută în timpul prelegerii, dispăruse acasă, făcînd loc unei amabilităţi pline de o bunăvoinţă fără seamăn. I-am repetat, vorbind de preocupările mele de pînă atunci, cam ce-i spusesem şi confratelui său. El ascultă cu atenţie scurta mea relatare, surîzînd la numele lui Cornelius Agrippa şi Paracelsus, însă fără acel dispreţ pe care nu şi-l ascunsese domnul Krempe. Apoi mi-a spus că tocmai „rîvnei neostoite a acestor oameni îi datorează filosofii moderni multe dintre fundamentele

ştiinţei lor. Nouă ne-a rămas ca sarcină infinit mai uşoară să dăm noi denumiri şi să racordăm, prin clasificări unitare, faptele pe care, în mare măsură, ei le-au scos la lumină. Este aproape cu neputinţă ca strădania oamenilor de geniu să nu se transforme, în cele din urmă, oricît de eronate le-ar fi fost ţelurile, într-un substanţial folos pentru omenire". Am ascultat această declaraţie, rostită firesc, fără înfumurare, şi apoi am adăugat că prelegerea sa mi-a înlăturat prejudecata pe care o aveam împotriva chimiştilor moderni; m-am exprimat în termeni cumpătaţi, cu modestia şi cu respectul pe care învăţăcelul le datorează dascălului său, fără a lăsa să se întrevadă (căci mi-ar fi fost ruşine să apar ca un neofit) nimic din entuziasmul care îmi însufleţea noile proiecte. I-am cerut sfatul în ceea ce priveşte cărţile de care ar trebui să-mi fac rost.

— Sînt fericit, spuse domnul Waldman, că am cîştigat un discipol; iar dacă eşti tot atît de destoinic pe cît de înzestrat, nu am nici o îndoială că vei izbuti. Chimia e acea ramură a filosofiei naturale în care s-au făcut progrese dintre cele mai însemnate, dar mai este loc pentru încă multe altele; tocmai aceasta este şi pricina pentru care mi-am ales-o ca specialitate, dar, în acelaşi timp, nu am trecut cu vederea nici celelalte ramuri ale ştiinţei. Căci nu vei putea să devii niciodată un chimist strălucit, dacă te mărgineşti numai la acest domeniu al cunoaşterii umane. Dacă dorinţa ta e aceea de a ajunge un adevărat om de ştiinţă, şi nu doar un mărunt experimentator, te-aş sfătui să te străduieşti să cunoşti toate ramurile filosofiei naturale, inclusiv matematica.

Mă duse apoi în laboratorul său şi-mi explică întrebuinţările feluritelor aparate, indicîndu-mi ce ar trebui să-mi procur şi făgăduindu-mi că – de îndată ce voi fi învăţat destul ca să nu vatăm mecanismele – îmi va îngădui să lucrez singur cu ele. Îmi întocmi, de asemenea, lista cărţilor pe care îl rugasem să mi le recomande, şi apoi îmi luai rămas-bun.

Astfel se încheie acea zi memorabilă pentru mine, zi care mi-a hotărît viitorul.

Capitolul 4

Începînd din ziua aceea, filosofia naturală, şi mai ales chimia, în înţelesul cel mai cuprinzător al termenului, au devenit aproape singura mea preocupare. Am citit cu pasiune lucrările pline de geniu şi putere de sistematizare scrise de cercetătorii moderni. Am urmat cursurile şi am întreţinut cu grijă legături cu oamenii de ştiinţă din universitate ; am descoperit chiar şi la domnul Krempe mult bun-simţ şi o bogată informaţie, combinate, ce-i drept, cu o fizionomie şi nişte purtări respingătoare, care însă nu făceau să scadă cu nimic preţul însuşirilor sale. În domnul Waldman am găsit un adevărat prieten. Delicateţea lui făcea cu neputinţă orice dogmatism, iar poveţele le dădea cu un aer deschis şi binevoitor în care nu intra nici urmă de pedanterie. În mii de feluri îmi netezi el calea spre cunoaştere şi, datorită lui, cele mai obscure probleme deveneau pentru mine uşoare şi limpezi. La început, strădania mea a fost nestatornică şi şovăielnică ; ea cîştigă însă puteri pe măsură ce înaintam, iar curînd ajunse atît de înfocată şi plină de zel, încît stelele piereau de multe ori în lumina dimineţii, iar eu tot în laborator mă găseam, cufundat în lucru.

Ca urmare a acestei străduinţe, îţi poţi lesne închipui că am făcut progrese rapide. Desigur că rîvna mea prilejuia uimirea studenţilor, iar

cunoştinţele mele, pe aceea a profesorilor. Profesorul Krempe mă întreba adesea, zîmbind cu tîlc, cum o mai duce Cornelius Agrippa, în timp ce domnul Waldman se bucura din toată inima văzînd cum evoluez. Doi ani se scurseră astfel, timp în care, cu toată fiinţa încrîncenată în urmărirea unor descoperiri pe care nădăjduiam să le realizez, nu m-am mai dus să-i văd pe ai mei, la Geneva. Căci nimeni nu-şi poate închipui ispitele ştiinţei, în afară de cei care au căzut în mrejele lor. În alte discipline mergi pînă unde au mers şi cei dinaintea ta şi acolo îţi dai seama că nu mai e nimic altceva de aflat, pe cînd o cercetare ştiinţifică e un izvor nesecat de descoperiri şi revelaţii. Chiar şi un spirit cu o înzestrare mai săracă, dacă se dedică riguros studiului, va dobîndi negreşit o mare pricepere în acel domeniu, dar eu, care am urmat neabătut calea către ţinta pe care voiam s-o ating, eram absorbit cu totul numai şi numai de această căutare! Am ajuns atît de departe încît, la sfîrşitul celui de al doilea an, am făcut cîteva descoperiri privind perfecţionarea unor instrumente chimice, lucru care mi-a atras marea stimă şi admiraţia celor de la universitate. Cunoşteam, aşadar, în profunzime, tot ceea ce profesorii de la Ingolstadt mă putuseră învăţa în legătură cu teoria şi practica filosofiei naturale; nemaiputînd trage nici un folos din şederea mea în acel oraş, tocmai mă gîndeam că e timpul să mă întorc acasă, la cei dragi, cînd se întîmplă ceva care îmi întîrzie plecarea.

Unul dintre fenomenele care-mi atrăsese în mod deosebit atenţia era alcătuirea fiinţei omeneşti şi, în general, aceea a oricărei făpturi

însufleţite. Unde, oare, mă întrebam adesea, îşi are viaţa izvorul? Era o întrebare îndrăzneaţă, una dintre acelea care au fost totdeauna socotite o taină; dar faţă de cîte lucruri n-am fi la un pas de a le cunoaşte dacă teama sau nepăsarea nu ne-ar mărgini cercetările. Tot cugetînd la acestea, m-am hotărît să-mi închin strădaniile mai cu seamă acelor ramuri ale filosofiei naturale care au legătură cu fiziologia. Dacă n-aş fi fost însufleţit de o ardoare aproape supranaturală, studiile mele în această direcţie ar fi fost neplăcute şi chiar de nesuferit. Ca să deslueşti cauzele vieţii, trebuie mai întîi să-ţi aţinteşti privirea asupra morţii. M-am cufundat în studiul anatomiei, dar nu era de ajuns; trebuia să ţin seama şi de fireasca dezalcătuire şi putrezire a trupului omenesc. În educaţia ce mi-o dăduse, tatăl meu mă ferise cu cea mai mare luare-aminte de tot ceea ce ar fi putut să apară minţii mele ca îngrozitor, nefiresc. Nu-mi amintesc să fi avut vreodată prilejul să mă înfior la auzul vreunei poveşti pline de superstiţii sau să mă fi temut de apariţia vreunui strigoi. Întunericul n-avea nici o putere asupra închipuirii mele, iar un cimitir nu era pentru mine decît locul unde erau îngropate trupuri lipsite de viaţă, trupuri care, din lăcaşuri ale frumuseţii şi puterii, se prefăcuseră în hrană pentru viermi. Acum trebuia să cercetez cauzele şi treptele acestei descompuneri, fiind nevoit să stau zile şi nopţi în cavouri şi în osuare. Mă opream cu luare-aminte asupra lucrurilor celor mai respingătoare pentru gingăşia simţămintelor omeneşti. Vedeam cum frumoasa formă a omului se descompune şi piere. Am privit putreziciunea morţii încuibîndu-se

în obrazul înfloritor al vieții; am văzut cum viermele moștenește minunățiile ochiului și ale creierului. M-am oprit, cercetîndu-le și analizîndu-le, la toate amănuntele legăturii dintre cauză și efect, așa cum se înfățișează ele în trecerea de la viață la moarte și de la moarte la viață, pînă cînd, din mijlocul întunericului o lumină mă orbi, o lumină atît de strălucitoare și de magică, și totuși atît de simplă, încît nemăsuratele perspective pe care le deschidea mă ameți ră, și rămăsei uimit că dintre atîția oameni de geniu care-și îndreptaseră cercetările în aceeași direcție mi-a fost dat doar mie să descopăr un secret atît de uluitor.

Ia seama, nu ai în față un om cu mintea rătăcită care își înșiră vedeniile. Pe cît e de neîndoios că soarele strălucește în ceruri, pe atît de adevărat e ceea ce îți spun acum. Poate că totul s-a datorat cine știe cărui miracol, și totuși, toate treptele acestei descoperiri erau deslușite și limpezi. După zile și nopți de caznă și oboseală de necrezut, izbutisem să aflu cauza vieții; dar, ce spun, mai mult, devenisem eu însumi în stare să dau viață materiei neînsufleți te.

Uimirea pe care am încercat-o în clipa descoperirii făcu loc numaidecît încîntării și extazului. După atîta vreme petrecută în trudă istovitoare, să-mi văd deodată împlinite cele mai înalte dorințe era răsplata deplină a lungii mele străduanii. Dar această descoperire era atît de măreață și copleșitoare, încît toate treptele pe care le urcasem ca să ajung aici fuseseră uitate, iar eu contemplam acum doar rezultatul. Aveam la îndemînă tot ceea ce alcătuise obiectul cercetării și al dorinței celor

mai învățați oameni care au trăit de la facerea lumii încoace. Nu că mi s-ar fi dezvăluit totul deodată, ca prin puterea unei vrăji; cunoștințele pe care le dobîndisem erau mai degrabă dintre acelea care-ți îndrumă strădaniile, atunci cînd te îndrepți spre obiectul cercetării tale, decît dintre acelea care îți oferă acest obiect de-a gata. Eram precum arabul care, fiind îngropat împreună cu morții, a găsit o cale de ieșire către viață, călăuzit doar de o licărire de lumină ce nu părea să făgăduiască nimic.

Nerăbdarea, uimirea și speranța ce se citesc în ochii tăi, iubite prietene, îmi dovedesc că te aștepți să-ți dezvălui secretul, dar mi-e cu neputință; ai răbdare pînă la sfîrșitul povestirii și vei pricepe fără anevoință de ce sînt atît de zgîrcit la vorbă în această privință. Nu vreau să te împing și pe tine, tot atît de fără apărare și avîntat precum eram și eu pe atunci, spre propria-ți pierzanie, spre o suferință de neînlăturat. Învață de la mine, dacă nu din poveștele, cel puțin din pilda mea, cît de primejdioasă este dobîndirea cunoașterii și cu cît este mai fericit acela care își închipuie că urbea sa natală este întreaga lume, decît acela care năzuiește la mai mult decît îi îngăduie firea lui omenească.

După ce m-am descoperit stăpînul unei puteri atît de uluitoare, am șovăit multă vreme în legătură cu felul în care s-o folosesc. Cu toate că eram în stare să însuflețesc materia inertă, era totuși o treabă neînchipuit de grea, cerînd o muncă istovitoare, aceea de a pregăti un trup, cu toată încîlceala lui de fibre, mușchi și vene. La început nu eram hotărît dacă să încerc plăsmuirea unei ființe asemănătoare mie, ori a uneia mai simplu alcătuite; imaginația mea

era însă prea înfierbîntată de primul succes spre a-mi îngădui să pun la îndoială putinţa mea de a da viaţă unui animal atît de complex şi miraculos ca omul. Materialele pe care le aveam la îndemînă anevoie ar fi putut să pară potrivite pentru un ţel atît de greu de atins, totuşi nu m-am îndoit nici o clipă că, în cele din urmă, voi izbuti. Eram pregătit să fac faţă multor înfrîngeri. În orice clipă, munca mea putea să fie zădărnicită şi, la urmă, rodul ei să fie imperfect; totuşi, ţinînd seamă de progresele care se fac zilnic în ştiinţă şi în mecanică, m-am simţit încurajat să nădăjduiesc că încercările mele vor fi cel puţin o temelie pentru viitoarele izbînzi. Nu puteam nici să socotesc amploarea şi complexitatea planului meu drept un argument al imposibilităţii de a-l îndeplini. Stăpînit de astfel de simţăminte, am pornit la zămislirea unei fiinţe omeneşti. Întrucît părţile alcătuitoare ar fi trebuit să fie extrem de mici şi de gingaşe, ceea ce ar fi încetinit mersul lucrării, am decis, potrivnic hotărîrii mele iniţiale, să plămădesc o fiinţă de statură gigantică, adică, cam de opt picioare înălţime şi cu celelalte dimensiuni proporţional corespunzătoare. În urma acestei hotărîri – şi după ce vreme de cîteva luni am izbutit să strîng şi să pregătesc materialele – m-am aşternut pe treabă.

Nimeni nu şi-ar putea închipui varietatea de simţăminte care m-au purtat, ca un uragan, în primul entuziasm al izbînzii. Viaţa şi moartea îmi apăreau ca nişte hotare ideale, dincolo de care eu, cel dintîi, puteam să păşesc, urmînd să revărs un torent de lumină peste lumea noastră întunecată. O nouă specie va slăvi în

mine pe izvoditorul ei ; multe făpturi fericite şi desăvîrşite îmi vor datora existenţa. Nici un părinte nu va putea pretinde de la copiii săi o recunoştinţă tot atît de mare ca aceea pe care o voi merita eu. Urmînd firul acestor gînduri, mi-am închipuit că, dacă puteam să insuflu viaţă materiei neînsufleţite, cu timpul voi fi în stare (deşi acum găsesc că e cu neputinţă) să redau vieţii trupul pe care moartea îl supune putrezirii.

Astfel de gînduri mă încurajau şi însufleţeau, în timp ce îmi continuam lucrul cu un zel neîntrerupt. Obrajii îmi păliseră de atîta studiu ; eram foarte slăbit în urma prelungitei claustrări. Uneori, chiar în clipa în care mi se părea că am izbutit, dădeam greş ; şi, totuşi, mă agăţam înfrigurat de speranţa în izbînda pe care ziua următoare, ora următoare puteau s-o aducă. Secretului meu, pe care nu-l împărtăşisem nimănui, îi închinasem întreaga mea fiinţă ; luna era martora trudei mele nocturne cînd, cu neabătută stăruinţă şi cu răsuflarea tăiată, urmăream natura în cele mai tainice ascunzişuri. Cine îşi va putea închipui grozăviile neştiutelor mele cazne, ale bîjbîielilor mele prin umezeala pîngărită a mormintelor, chinurile la care supuneam animalul viu spre a însufleţi lutul ? Şi acum mă cutremur din toate încheieturile şi ochii mi se împăienjenesc la amintirea acelei vremi ; pe atunci însă un impuls irezistibil, aproape frenetic mă împingea înainte ; nu puneam suflet decît în slujba acelui singur ţel. Nu a fost, desigur, decît o exaltare trecătoare, şi acest lucru l-am simţit limpede, pătrunzător, de îndată ce, înrîurirea nefirească încetînd, m-am reîntors la vechile îndeletniciri.

Strîngeam oase de prin osuare; cu degete profanatoare întinam marile taine ale scheletului omenesc. Rodul scîrbavnic al muncii mele îl ţineam într-o încăpere izolată, ori mai bine zis într-o chilie, din care îmi făcusem laborator, şi care se găsea în partea de sus a casei, despărţită de toate celelalte apartamente printr-o galerie şi o scară. Acolo munceam pînă îmi ieşeau ochii din orbite. Multe dintre materialele trebuincioase mi le punea la îndemînă camera de disecţie ori abatorul, şi, deseori, omenescul din mine se îngreţoşa în timp ce, îmboldit de o rîvnă mereu nesăţioasă, îmi duceam lucrul mai departe.

Se scurseră şi lunile verii, iar eu eram încă prins pînă peste cap în îndeletnicirea mea. Era un anotimp minunat; nicicînd nu dăduseră cîmpurile o recoltă mai mănoasă, nicicînd nu fuseseră viile mai grele de struguri, dar eu nu aveam ochi pentru farmecele naturii. Şi aceleaşi simţăminte, care mă făceau să nu bag în seamă priveliştile din juru-mi, erau şi pricina pentru care îi uitasem pe cei apropiaţi, care se găseau la multe mile depărtare şi pe care nu-i văzusem de atîta amar de vreme. Ştiam că tăcerea mea îi umplea de nelinişte şi păstram în minte cuvintele tatei: „Atîta timp cît vei fi mulţumit de tine te vei gîndi la noi cu afecţiune şi vom primi veşti cu regularitate. De aceea să mă ierţi dacă voi socoti orice întrerupere în corespondenţa ta ca o dovadă că îţi nesocoteşti în aceeaşi măsură şi celelalte îndatoriri".

Ştiam deci care erau sentimentele tatălui meu, dar nu-mi puteam desprinde gîndurile de la îndeletnicirea mea – dezgustătoare în sine –, dar care exercita asupra imaginaţiei mele o

atracţie de neînvins. Doream, ca să spun aşa, să amîn tot ce avea vreo legătură cu simţămintele mele de afecţiune, pînă cînd marele obiectiv, care mă înstrăina de toate vechile mele deprinderi, va fi fost dus la bun sfîrşit.

Credeam, pe atunci, că tata ar fi nedrept dacă mi-ar pune delăsarea pe seama viciului ori a vreunei nesăbuinţe de care m-aş fi făcut vinovat, dar sînt acum convins că era îndreptăţit să-şi închipuie că nu puteam fi cu totul fără vină. O fiinţă umană care se desăvîrşeşte trebuie să-şi păstreze întotdeauna calmul şi luciditatea şi să nu îngăduie unei patimi ori unei dorinţe trecătoare să-i tulbure echilibrul. Nu cred că dobîndirea cunoştinţelor ar putea fi o abatere de la această regulă. Dacă studiul căruia i te consacri tinde să-ţi tocească sensibilitatea şi să-ţi răpească gustul pentru plăcerile simple şi curate, atunci acel studiu este în chip hotărît nelegiuit, adică potrivnic firii şi minţii omeneşti. Dacă acest principiu ar fi fost urmat întotdeauna, dacă omul nu şi-ar fi îngăduit nici o preocupare care să-i tulbure liniştea casnică şi plină de iubire, Grecia n-ar fi fost înrobită, Cezar şi-ar fi cruţat ţara, America ar fi fost descoperită treptat şi imperiile Mexicului şi Perului nu ar fi fost nimicite.

Dar bag de seamă că fac pe moralistul tocmai cînd am ajuns la partea cea mai interesantă a povestirii mele, iar privirile tale îmi amintesc că trebuie să reiau pe dată firul întrerupt.

Tata nu mă dojenea în scrisori; doar faptul că îmi cerea mai multe amănunte despre ocupaţiile mele, decît înainte, arăta că mi-a remarcat tăcerea. Trecură astfel iarna, primăvara, apoi

vara, dar eu, atît de cufundat în munca mea, nu luam în seamă crengile înmugurite cu boboci în floare – privelişti care înainte mă încîntau nespus. Frunzele s-au ofilit înainte ca eu să fi terminat; acum însă, fiece zi îmi vădea tot mai limpede izbînda. Totuşi, avîntul meu era împovărat de nelinişte, iar eu păream mai degrabă un rob sortit să trudesc din greu în ocnă ori în vreun alt loc insalubru, decît un artist închinat lucrului său îndrăgit. În fiecare noapte mă sîcîia febra şi devenisem de o irascibilitate îngrijorătoare; tresăream la căderea unei frunze, mă feream de semenii mei de parcă aş fi fost vinovat de o crimă. Uneori, văzînd ce epavă devenisem, simţeam că mă cuprinde teama. Numai hotărîrea nestrămutată de a-mi atinge ţelul cu orice preţ mă mai susţinea; curînd, truda mea avea să ia sfîrşit, şi îmi închipuiam că puţină mişcare şi distracţie vor alunga boala ce începuse să se încuibe în mine; îmi făgăduiam să mă bucur deopotrivă de amîndouă, de îndată ce îmi voi fi săvîrşit opera.

Capitolul 5

A fost o noapte mohorîtă de noiembrie aceea în care mi-a fost dat să văd cum rodesc străduniile mele. Cuprins de o înfrigurare ce se învecina cu nebunia, am adunat instrumentele dătătoare de viaţă, ca să aprind scînteia fiinţei în acel morman de carne neînsufleţită care zăcea la picioarele mele. Era ora unu după miezul nopţii; ploaia răpăia posomorît în geamuri şi lumînarea se mistuise aproape pînă la capăt cînd, în licărirea flăcării pe jumătate stinse, am văzut cum, deodată, ochii de un galben spălăcit ai făpturii pe care o plămădisem se deschid; răsuflă adînc şi o mişcare convulsivă îi străbătu mădularele.

Cum aş putea să-ţi descriu emoţia ce m-a cuprins ori să-ţi zugrăvesc cu de-amănuntul pocitania pe care, cu infinită grijă şi cu atîtea osteneli, o alcătuisem. Membrele îi erau bine cumpănite, iar părţile feţei mi se păruseră, cînd le alesesem, frumoase. Frumoase! Doamne sfinte! Pielea galbenă abia izbutea să ascundă încîlcitura de muşchi şi de artere de dedesubt; părul negru şi lucios se revărsa în unduiri bogate; dinţii erau de un alb sidefiu; dar toate aceste podoabe nu făceau decît să scoată într-un contrast cu atît mai urîcios ochii săi apoşi, care aproape că se confundau cu albul şters al

orbitelor, faţa pergamentoasă şi buzele vineţii, tăiate otova.

Nici cele mai variate împrejurări ale existenţei nu sînt atît de schimbătoare precum simţămintele pe care le poate încerca firea omenească. Timp de aproape doi ani, unicul ţel al trudei mele fusese acela de a aprinde scînteia vieţii într-un trup neînsufleţit. Îmi pusesem în joc liniştea şi sănătatea. Dorinţa-mi arzătoare trecuse cu mult dincolo de marginile cumpătării; dar acum, tocmai cînd ajunsesem la capăt, frumuseţea visului se spulbera, iar sufletul mi-era împovărat de un dezgust şi de o oroare fără margini. Nemaiputînd îndura priveliştea fiinţei pe care o creasem, m-am năpustit afară din acea cameră şi, apoi, ceasuri întregi, m-am vînzolit prin odaia de culcare fără să-mi pot găsi alinarea în somn. În cele din urmă, zbuciumul îmi slei într-atîta puterile, încît mă trîntii îmbrăcat în pat, încercînd să găsesc astfel cîteva clipe de uitare. Zadarnic, însă; am dormit într-adevăr, dar zvîrcolindu-mă în prada celor mai înfiorătoare visuri. Se făcea că o văd pe Elizabeth înfloritoare de sănătate, plimbîndu-se pe străzile din Ingolstadt. Surprins şi fericit la culme, am îmbrăţişat-o, dar, în clipa cînd o sărutam, pe buze i se aşternu o paloare de moarte; trăsăturile i se deformară şi, deodată, parcă aş fi ţinut în braţe cadavrul mamei mele; un linţoliu îi înfăşura trupul şi vedeam cum mişună viermii prin faldurile lui. M-am deşteptat zguduit de spaimă; o sudoare rece îmi scălda fruntea, dinţii îmi clănţăneau şi tremuram din toate încheieturile, cînd, deodată, în lumina slabă şi gălbuie abia filtrată prin obloane am zărit pocitania – jalnicul monstru

pe care îl plămădisem. Dăduse la o parte una din draperiile din jurul patului şi ochii lui – dacă puteau fi numiţi ochi – mă priveau ţintă. Fălcile i se întredeschiseră şi scoase cîteva sunete nedesluşite, în timp ce un rînjet îi schimonosi obrajii. Poate că-mi spunea ceva, dar n-am stat să-l ascult; întinse o mînă parcă să mă oprească, dar i-am scăpat şi m-am năpustit în jos pe scări. M-am ascuns în curtea din spatele casei şi am rămas acolo toată noaptea, străbătînd-o în lung şi în lat, pradă unei frămîntări de nedescris, încordîndu-mi auzul, pîndind şi tresărind la orice zgomot care ar fi putut să-mi anunţe apropierea strigoiului căruia în chip atît de nelegiuit îi dădusem viaţă.

Vai! Nu există muritor care să fi putut îndura priveliştea de groază a acelei apariţii. Nici măcar o mumie readusă la viaţă n-ar putea fi atît de slută ca acea mizerabilă făptură. Îmi dădusem seama de urîţenia ei încă dinainte de a fi terminat-o; dar atunci cînd acei muşchi şi acele încheieturi s-au însufleţit, am avut în faţa ochilor ceva ce întrecea cele mai înfiorătoare închipuiri dantesti.

Am petrecut o noapte de chin. Uneori inima îmi zvîcnea atît de puternic şi de tumultuos, încît îmi simţeam fiecare arteră pulsînd; alteori, o senzaţie de slăbiciune şi istovire mă copleşea într-atît, încît cu greu mă mai puteam ţine pe picioare. Dar, o dată cu oroarea, mă încerca şi amărăciunea dezamăgirii; visurile pe care mi le făurisem şi în dulceaţa cărora mă legănasem atîta vreme îmi păreau acum nişte născociri diavoleşti; şi cît de vertiginoasă fusese schimbarea, cît de totală răsturnarea.

Se făcu, în cele din urmă, ziuă – o dimineaţă umedă şi mohorîtă care înfăţişă ochilor mei, îngreunaţi şi împăienjeniţi după o noapte de veghe, alba clopotniţă a bisericii din Ingolstadt al cărei ceas arăta ora şase. Portarul veni să descuie porţile curţii ce-mi slujise drept adăpost în timpul acelei nopţi şi, ieşind în oraş, am început să bat străzile cu pas zorit, de parcă aş fi căutat să mă feresc din calea monstrului pe care imaginaţia mea înfierbîntată îl vedea apărînd de după fiecare colţ. Nu îndrăzneam să mă întorc acasă; o putere obscură mă împingea înainte, deşi ploaia ce se revărsa din cerul cernit şi duşmănos mă muiase pînă la piele.

Am mai umblat aşa o vreme, încercînd să scap, prin efort fizic, de povara ce-mi apăsa sufletul. Străbăteam străzile în neştire, fără să-mi pot da seama unde mă aflu sau ce fac. Inima mea se zbătea, bolnavă de spaimă, paşii mei nesiguri mă purtau tot mai grăbit înainte. Nici nu îndrăzneam să mă uit în juru-mi.

„Cum un drumeţ pe-un ţărm răzleţ
De spaimă e tehui
Şi-odată capul întorcînd
Nu mai priveşte-n urma lui,
Căci ştie că vrăjmaşi grozavi
Îl hăituiesc destui.“[1]

Tot alergînd aşa, mă trezii în cele din urmă în faţa hanului la care făceau de obicei popas diligenţele şi trăsurile. Ajuns aici, mă oprii fără să ştiu bine de ce; rămăsei cîteva clipe cu

1. Samuel Taylor Coleridge, *Balada bătrînului marinar* în *Balade engleze*, Editura Univers, Bucureşti, 1970, traducere de Leon Levitchi (n.tr.).

privirile aţintite asupra unei caleşti care venea dinspre celălalt capăt al străzii. Cînd s-a apropiat îndeajuns, mi-am dat seama că venea din Elveţia; se opri chiar în faţa mea, şi cînd portiera se deschise îl zării înăuntru pe Henry Clerval care, văzîndu-mă, se grăbi să coboare.

— Dragul meu Frankenstein, exclamă el, ce bucuros sînt să te văd! Ce noroc să dau de tine, aici, chiar în clipa sosirii mele!

Nimic nu s-ar putea asemui cu bucuria ce am simţit-o la revederea cu Clerval; prezenţa lui îmi purtă iarăşi gîndurile către tata, către Elizabeth şi către toate acele imagini familiare atît de scumpe amintirii mele. I-am prins mîinile într-ale mele şi într-o clipă mi-am uitat groaza şi nefericirea; şi, pentru prima dată după atîtea luni, am simţit dintr-o dată cum mă învăluie o senzaţie de linişte şi bucurie senină. I-am urat din inimă bun-venit şi apoi ne-am îndreptat către colegiu. Clerval îmi vorbi o vreme despre prietenii noştri comuni şi despre faptul că se considera cît se poate de norocos că i s-a îngăduit să vină la Ingolstadt.

— Îţi poţi da lesne seama, spuse el, cît de greu a fost să-l conving pe tata că nobila îndeletnicire de a ţine catastifele în ordine nu însumează toată cunoaşterea omenească; şi, de fapt, cred că pînă la urmă tot nu l-am convins, căci răspunsul său invariabil la rugăminţile mele neîncetate semăna leit cu replica dascălului olandez din *Vicarul din Wakefield*: „Cîştig zece mii de florini pe an, deşi nu ştiu greceşte o iotă; mănînc cu poftă, deşi nu ştiu greceşte o iotă". Dar, în cele din urmă, dragostea părintească a triumfat asupra aversiunii lui faţă de învăţătură şi iată că s-a învoit să-mi dea drumul

în această călătorie de explorare a tărîmului cunoaşterii.

— Nici nu ştii cît de fericit sînt să te revăd; dar povesteşte-mi cum i-ai lăsat pe tata, pe fraţi şi pe Elizabeth.

— Bine – sănătoşi şi fericiţi, doar atît că sînt cam îngrijoraţi că nu primesc mai des veşti de la tine. De altfel, să ştii că am de gînd să te dojenesc puţin pentru felul în care te porţi cu ei. Dar bine, dragul meu Frankenstein, urmă el, oprindu-se deodată şi privindu-mă cu atenţie, nici n-am observat pînă în clipa asta cît de rău arăţi; ce slab şi palid eşti, de parcă n-ai fi închis ochii nopţi de-a rîndul.

— De fapt, chiar aşa şi este; am fost absorbit în timpul din urmă de o treabă care m-a ocupat într-atîta, încît m-am lipsit şi de somn, şi de odihnă, după cum vezi; dar cred şi sper din tot sufletul că am isprăvit şi că sînt în sfîrşit liber.

Tremuram tot; nu puteam suporta nici să mă gîndesc măcar, darmite să aduc vorba despre întîmplările din ajun. Grăbii pasul şi curînd ajunserăm la colegiu. Atunci îmi trecu prin minte – şi acest gînd mă înfioră – că făptura pe care o lăsasem în apartament ar putea să mai fie încă acolo, cutreierîndu-l nestingherită. Mi-era groază să dau cu ochii de pocitanie, dar mai mare mi-era teama să n-o vadă Henry. Rugîndu-l, deci, stăruitor să mă aştepte cîteva clipe jos, mă repezii pe scări spre cameră. M-am pomenit cu mîna pe clanţă înainte să fi avut vreme să-mi vin în fire. Mă oprii şi un fior rece îmi trecu prin vine. Am deschis uşa, trîntind-o cu toată puterea de perete, aşa cum fac de obicei copiii cînd îşi închipuie că dincolo îi aşteaptă o stafie la

pîndă; dar acolo nu se afla nimic. Păşii înăuntru temător; încăperea era goală; nici în dormitor nu se vedea vreo urmă a slutului oaspete. Nu-mi venea să cred că un noroc atît de mare dăduse peste mine; cînd mă încredinţai de-a binelea că duşmanul fugise, bătui din palme de bucurie şi alergai îndărăt la Clerval.

Urcarăm în cameră şi numaidecît apăru servitorul cu micul dejun; cît despre mine, mi-era cu neputinţă să mă stăpînesc. Şi nu numai din cauza bucuriei care mă cuprinsese. Eram atît de emoţionat, încît îmi simţeam tot trupul fremătînd, iar inima-mi zvîcnea să-mi spargă pieptul. Nu puteam sta o clipă locului; săream peste scaune, băteam din palme, rîdeam zgomotos. La început, Clerval puse neobişnuita mea bună dispoziţie pe seama bucuriei revederii; apoi însă observîndu-mă mai cu atenţie, văzu în ochii mei o frenezie pe care nu şi-o putea explica, iar hohotele mele de rîs puternice, nestăpînite, aproape sălbatice, sfîrşiră prin a-l uimi şi înspăimînta.

— Dragul meu Victor, strigă el, ce s-a întîmplat, pentru numele lui Dumnezeu? Nu mai rîde în felul ăsta! Eşti bolnav rău de tot! De unde ţi se trag toate astea?

— Nu mă întreba pe mine, am ţipat acoperindu-mi ochii cu mîinile, căci în acea clipă mi se păru că văd temutul spectru furişîndu-se în odaie, el poate să-ţi spună. Oh! ajutor, ajutor! Mi se părea că monstrul mă înşfacă; mă zbătui, luptînd cu înverşunare şi mă prăbuşii pe podea, pradă unui atac de nervi.

Sărmanul Clerval! Ce trebuie să fi simţit el! O întîlnire pe care o aşteptase cu atîta bucurie să devină, în chip straniu, prilej de

amărăciune. Nu am fost însă martor mîhnirii sale, căci zăceam fără simţiri şi nu mi-am revenit decît după multă vreme.

Acesta a fost începutul unei febre nervoase care m-a ţintuit la pat luni în şir. În tot acel timp, Henry fu singurul care mă îngriji. Ştiind că, la vîrsta sa înaintată, tata nu se putea încumeta la o călătorie atît de lungă şi dîndu-şi seama cît de nefericită ar face-o pe Elizabeth vestea îmbolnăvirii mele, el îi cruţă de această suferinţă, tăinuindu-le – după cum am aflat mai tîrziu – starea gravă în care mă aflam. Ştia limpede că nimeni nu mi-ar fi putut purta de grijă cu mai multă delicateţe şi destoinicie; şi, neclintit în speranţa tămăduirii mele, nu se îndoia că, ferindu-i pe ai mei, procedase cum nu se putea mai bine.

Am fost într-adevăr foarte bolnav şi sînt sigur că numai veghea neobosită şi încăpăţînată a prietenului meu m-a salvat. Vedenia monstrului căruia îi dădusem fiinţă mă bîntuia necontenit, şi în aiurările mele pomeneam de el fără încetare. Bineînţeles că vorbele mele îl uimiră pe Clerval; crezu la început că sînt rătăcirile unei imaginaţii ce o luase razna, dar stăruinţa cu care reveneam mereu la acelaşi subiect îl încredinţă că tulburarea mea se datora vreunei întîmplări neobişnuite şi înspăimîntătoare.

Mă însănătoşii anevoie, cu dese recăderi în boală, care îl nelinişteau şi îl întristau pe prietenul meu. Îmi amintesc cum, întîia oară cînd m-am simţit în stare să privesc lumea înconjurătoare cu o oarecare plăcere, am băgat de seamă că dispăruseră frunzele moarte şi din copacii care îmi adumbreau fereastra ţîşneau mlădiţe tinere. Era o primăvară încîntătoare

şi anotimpul se dovedi prielnic întremării. Simţeam cum îmi reînvie iar în piept bucuria şi dragostea; mîhnirea se spulberă şi în scurt timp devenii tot atît de voios ca înainte de a fi fost subjugat de pasiunea mea fatală.

— Dragul meu Clerval, am exclamat, cît de mărinimos, cît de minunat te porţi cu mine! În loc să-ţi petreci această iarnă adîncit în studiu, cum îţi făgăduiseşi, ţi-ai irosit-o la căpătîiul unui bolnav. Cum voi putea să-ţi dovedesc vreodată întreaga mea recunoştinţă? Mă chinuie gîndul la dezamăgirea pe care ţi-am pricinuit-o, dar sper că mă vei ierta.

— Mă vei răsplăti din plin numai dacă isprăveşti odată cu frămîntarea aceasta şi te însănătoşeşti cît poţi de iute; şi fiindcă pari atît de bine dispus, îmi dai voie să stau puţin de vorbă cu tine într-o chestiune, nu-i aşa?

M-am cutremurat. Ce putea să fie? Să fi făcut aluzie la acel lucru la care eu nu îndrăzneam nici măcar să mă gîndesc?

— Linişteşte-te, grăi Clerval, care observă că mă schimbasem la faţă, nu mai zic nimic, dacă asta te tulbură, dar nici nu ştii cît de fericiţi ar fi tatăl şi verişoara ta să primească o veste scrisă chiar de mîna ta. Ei nu ştiu cît de grea ţi-a fost boala şi sînt neliniştiţi de lunga ta tăcere.

— Asta e tot, Henry, dragul meu? Cum ai putut să-ţi închipui că primul meu gînd nu va zbura către acele fiinţe pe care le iubesc şi care merită într-atît să primească dragostea mea?

— Atunci, prietene, aşa stînd lucrurile, te vei bucura poate să citeşti o scrisoare care te aşteaptă de cîteva zile; cred că e de la vara ta.

Capitolul 6

Zicînd acestea, Clerval îmi înmînă următoarea scrisoare. Era într-adevăr de la Elizabeth:

Preaiubitul meu văr,

Ai fost bolnav, greu bolnav, şi nici scrisorile pe care le primeam cu regularitate de la bunul nostru Henry n-au izbutit să mă liniştească în privinţa ta. Nu-ţi este îngăduit să scrii, să ţii condeiul în mînă, şi totuşi avem nevoie de un cuvînt de la tine, dragă Victor, pentru a ne potoli temerile. Vreme îndelungată am sperat, de fiecare dată cînd venea poşta, că vom primi măcar un rînd. Numai insistenţele mele l-au făcut pe unchiul să renunţe să facă drumul pînă la Ingolstadt. Am izbutit să previn astfel neajunsurile şi, poate, pericolele, care s-ar fi putut ivi într-o călătorie atît de lungă, dar nu ştii de cîte ori am regretat că nu puteam s-o fac chiar eu! Îmi închipui că sarcina de a te îngriji pe patul de suferinţă a revenit cine ştie cărei infirmiere bătrîne care nu se gîndeşte decît la bani şi e incapabilă să-ţi ghicească dorinţele şi să ţi le împlinească cu grija şi cu dragostea pe care ţi-o poartă biata ta verişoară. Dar acum toate astea au trecut; Clerval ne scrie că ţi-e mult mai bine. Sper din tot sufletul că ne vei adeveri această veste cu propria ta mînă.

Înzdrăvenește-te și întoarce-te la noi. Vei regăsi un cămin fericit, în care domnește voia bună, și pe cei apropiați, care te iubesc cu duioșie. Tatăl tău este sănătos și nu dorește nimic altceva decît să te vadă, decît să se asigure că ești bine; și atunci nici o grijă nu va mai izbuti să-l tulbure. Cît de încîntat ai fi să vezi cum a crescut Ernest al nostru! Are acum șaisprezece ani și este inimos și plin de energie. Dorința sa este să fie un elvețian adevărat și de aceea vrea să devină soldat în gărzile din străinătate, dar nouă ne e greu să ne despărțim de el, cel puțin pînă cînd se întoarce acasă fratele său mai mare. Unchiului nu-i prea surîde ideea unei cariere militare într-o țară depărtată; dar Ernest nu a fost niciodată atît de studios ca tine. Învățătura i se pare o constrîngere urîcioasă și își petrece tot timpul liber cățărîndu-se pe dealuri ori vîslind pe lac. Mă tem să nu se irosească în trîndăvie, dacă nu-i facem pe voie, lăsîndu-l să îmbrățișeze profesiunea pe care a ales-o.

De cînd ne-ai părăsit, în afară de faptul că copiii au crescut, prea puține s-au schimbat. Lacul albastru și munții înzăpeziți nu se schimbă niciodată; și cred că aceleași legi imuabile orînduiesc și viața căminului nostru pașnic, și inimile noastre mulțumite. Ocupațiile mele neînsemnate îmi umplu timpul și-mi fac plăcere, iar cînd văd în juru-mi numai chipuri fericite, blajine, simt că osteneala mi-e cu prisosință răsplătită. De cînd ai plecat s-a produs o singură schimbare în micuța noastră gospodărie. Îți aduci aminte în ce împrejurare a intrat Justine Moritz în familia noastră? Probabil că nu, așa că am să-ți povestesc în

cîteva cuvinte istoria ei. Maică-sa, doamna Moritz, era o văduvă cu patru copii, dintre care Justine era cel de-al treilea. Fata aceasta fusese întotdeauna preferata tatălui şi, ca urmare a unei ciudate porniri, mama ei nu putea s-o sufere, iar după moartea lui Moritz se purta cu ea foarte rău. Mătuşa observă acest lucru şi, cînd Justine împlini doisprezece ani, o induplecă pe maică-sa să o lase să stea la noi şi să ne ajute la treburile casei. Instituţiile republicane din ţara noastră au generat moravuri mai simple şi mai fericite decît acelea răspîndite în marile monarhii ce ne înconjoară. Prin urmare, deosebirea între diferitele straturi ale locuitorilor acestei ţări e mai mică, iar cei din păturile de jos, nefiind nici atît de săraci, nici atît de disprețuiți, au purtări mai rafinate şi mai morale. Un servitor din Geneva nu este acelaşi lucru cu un servitor din Franţa ori Anglia. Justine, astfel primită în familia noastră, a fost instruită să îndeplinească îndatoririle de slujnică, condiţie care, în ţara noastră, binecuvîntată, nu implică în nici un fel ideea de ignoranţă sau nesocotire a demnităţii unei fiinţe omeneşti.

Justine, poate îţi aminteşti, era favorita ta; şi ţin minte că odată ai remarcat că dacă eşti într-o proastă dispoziţie, o singură privire a lui Justine ar fi în stare să ţi-o risipească, pentru acelaşi motiv pe care îl invoca Ariosto în legătură cu frumuseţea Angelicăi : avea ~~un aer atît de sincer şi de fericit~~. Mătuşa a îndrăgit-o într-atît, încît acest lucru a îndemnat-o să-i dea o educaţie superioară celei pe care plănuise să i-o dea de la început. Fu din plin răsplătită pentru acest bine; Justine se dovedi cea mai

recunoscătoare ființă din lume. Nu vreau cu aceasta să spun că își exprima gratitudinea în cuvinte; niciodată n-am auzit-o vorbind despre asta, dar puteai citi în ochii ei că își adora binefăcătoarea. Deși avea o fire veselă și cam nepăsătoare, era numai ochi și urechi la fiecare gest al mătușii. Căci o socotea un model de perfecțiune și se străduia cît putea să-i imite felul de a vorbi și de a se purta; și a izbutit atît de bine, încît adesea și azi, cînd mă uit la ea, parcă o văd pe mătușa.

Cînd mătușa mea dragă a murit, ai noștri erau prea adînciți în propria lor durere ca s-o mai bage în seamă pe biata Justine, care o veghease în tot timpul bolii cu o dragoste plină de îngrijorare. Sărmana căzuse greu bolnavă, dar îi era dat să treacă prin încercări și mai dureroase.

Unul cîte unul, își pierdu frații și surioara, și maică-sa rămase pe lume numai cu fiica cea uitată. Femeia fu cuprinsă de remușcări; începu să-și închipuie că cerul o pedepsise să i se prăpădească copiii preferați pentru că nu știuse să-și împartă dragostea tuturor, fără părtinire. Era romano-catolică și confesorul ei i-a întărit, cred, această idee. Astfel, cîteva luni după plecarea ta la Ingolstadt, Justine fu chemată acasă de mama pocăită. Sărmana fată! Ce lacrimi a vărsat cînd ne-a părăsit! De la moartea mătușii se schimbase mult; suferința îi îndulcise purtările care impresionau pînă atunci prin vioiciune, făcîndu-le de o blîndețe cuceritoare. Dar nici șederea în casa mamei sale nu a fost de natură să-i redea voioșia. Biata femeie era foarte nestatornică în căința ei. Căci, dacă uneori îi cerșea lui Justine

iertarea pentru asprimea cu care se purtase cu ea, mult mai des o învinuia de a fi fost pricina morții fraților și surorii ei. Acest zbucium continuu sfîrși prin a o șubrezi pe doamna Moritz în așa măsură, încît deveni din ce în ce mai irascibilă. Acum însă se odihnește în pace pentru totdeauna. A murit cînd a dat pentru prima oară frigul, la începutul iernii care a trecut. Justine a revenit printre noi și te încredințez că mă simt legată de ea printr-o caldă duioșie. Este foarte deșteaptă și bine-crescută, și e frumușică foc; cum îți spuneam și înainte, înfățișarea și felul ei de a vorbi îmi amintesc mereu de iubita mea mătușă.

Trebuie să-ți mai spun cîteva cuvinte, dragul meu văr, despre micuțul și scumpul nostru William. Dacă ai putea să-l vezi! Este foarte înalt pentru vîrsta lui, are părul buclat și niște ochi minunați, albaștri și zîmbitori, cu o streașină de gene întunecate. Cînd surîde, îi apar două gropițe în obrajii rumeni de sănătate. Pînă acum a avut una sau două „soțioare", dar preferata sa este Louisa Biron, o fetiță drăguță în vîrstă de cinci ani.

Și acum, dragă Victor, probabil că nu-ți va displăcea să afli și cîte o bîrfă nevinovată despre lumea cumsecade din Geneva. Frumoasa domnișoară Mansfield a primit deja vizitele de felicitare cu prilejul apropiatei ei căsătorii cu un tînăr englez, domnul John Melbourne. Sora ei cea urîtă, Manon, s-a măritat toamna trecută cu domnul Duvillard, bogatul bancher. Colegul tău de școală, la care țineai atîta, Louis Manoir, a avut cîteva necazuri de la plecarea lui Clerval din Geneva, dar acum și-a recăpătat vechea bună dispoziție și se aude că este pe punctul de

a se însura cu o franţuzoaică nostimă şi zurlie, madame Tavernier. Deşi văduvă şi mult mai în vîrstă decît Manoir, ea se bucură de o mare trecere şi e admirată de toată lumea.

Iată, dar, că scriindu-ţi începusem să mă simt mai voioasă, dragă vere; dar acum, că mă apropii de încheiere, neliniştea mă cuprinde din nou. Scrie-ne, iubite Victor – un rînd, măcar un cuvînt ar fi o binecuvîntare pentru noi. Zeci de mii de mulţumiri lui Henry pentru bunătatea, afecţiunea şi numeroasele sale scrisori; îi sîntem sinceri recunoscători. Rămîi cu bine! Ai grijă de tine, şi, te conjur, scrie-ne!

Elizabeth Lavenza
Geneva, 18 martie 17...

— Scumpă, scumpă Elizabeth! am exclamat cînd am terminat de citit scrisoarea. Le voi scrie chiar în clipa asta, ca să-i uşurez de povara neliniştii care îi apasă.

Am scris, şi acest efort m-a obosit crîncen; dar intrasem deja în convalescenţă şi, de atunci, totul a mers spre bine. După două săptămîni am putut ieşi din casă.

Una dintre primele îndatoriri pe care mi le-am îndeplinit după însănătoşire a fost să-l prezint pe Clerval cîtorva profesori de la universitate. Făcînd aceasta, m-am expus unor lovituri care mi-au redeschis rănile din suflet. Încă din acea noapte fatală care însemnase sfîrşitul strădaniilor şi începutul nenorocirilor mele, nu-mi puteam stăpîni o violentă repulsie faţă de însăşi ideea de filosofie naturală. Aproape cu totul înzdrăvenit, acum, era de ajuns numai să văd un instrument de chimie ca simptomele crizei nervoase să reapară.

Henry observase aceasta şi înlăturase toate aparatele din preajma mea. Apoi, văzînd că am căpătat aversiune pînă şi faţă de camera care îmi slujise înainte drept laborator, îmi schimbă apartamentul. Dar toate aceste atenţii ale lui Clerval nu mai folosiră la nimic cînd începură vizitele la profesori. Laudele călduroase şi pline de bunăvoinţă ale domnului Waldman cu privire la uimitoarele mele progrese în domeniul ştiinţelor îmi păreau o tortură. Curînd, el băgă de seamă că nu mă încîntă subiectul, dar, neputînd bănui cauza reală, puse sentimentele mele pe seama modestiei şi abătu discuţia asupra ştiinţei înseşi, cu dorinţa vădită de a-mi smulge şi mie o vorbă. Ce puteam face? Voind să-mi fie pe plac, mă chinuia. Era ca şi cînd mi-ar fi pus în faţă, unul cîte unul, cu grijă, toate acele instrumente care urmau să servească la nimicirea mea lentă şi crudă. Mă zvîrcoleam din pricina vorbelor lui, dar nu îndrăzneam să-mi arăt suferinţa. Clerval, ai cărui ochi, ale cărui simţuri ştiuseră să ghicească întotdeauna cu agerime senzaţiile altora, propuse schimbarea discuţiei, invocînd, drept scuză, totala sa nepricepere; convorbirea se mută pe un plan mai general. I-am mulţumit din inimă prietenului meu, dar fără să suflu o vorbă mai mult. Am văzut limpede cît era de surprins; dar n-a făcut, mai apoi, nici o încercare de a-mi afla secretul; iar eu, cu toate că îl iubeam cu un amestec de afecţiune şi de nemărginit respect, nu m-am putut încumeta niciodată să-i destăinuiesc acea întîmplare care era atît de vie în amintirile mele, dar care, mă temeam că, povestită amănunţit cuiva, l-ar putea tulbura prea adînc.

Domnul Krempe nu a fost tot atît de blînd; în starea mea de atunci, de o sensibilitate aproape maladivă, laudele sale ca din topor mă făceau să sufăr încă mai mult decît aprobarea binevoitoare a domnului Waldman.

— Al naibii individ! strigă el. Ei, ce zici, domnule Clerval! Ne-a lăsat pe toţi de căruţă, ascultă la mine. Da, da, poţi să te holbezi cît pofteşti; ce-i adevărat e adevărat. Un ţînc care, nu mai departe de acum cîţiva ani, credea în Cornelius Agrippa ca în Evanghelie s-a instalat acum în fruntea universităţii şi, dacă nu îl detronează cineva cît mai repede, ne vom pierde cu toţii prestigiul. Sigur, sigur – continuă el văzîndu-mi expresia de suferinţă de pe faţă –, domnul Frankenstein este modest, o calitate excelentă la un tînăr. Tinerii nu trebuie să-şi ia nasul la purtare, ci să ştie să rămînă modeşti, nu-i aşa, domnule Clerval? Şi eu am fost la fel cînd eram tînăr, dar asta e o calitate care se toceşte repede, se pare.

Domnul Krempe se înfierbîntă apoi într-un elogiu al propriei sale persoane, ceea ce, din fericire, îndepărtă conversaţia de la subiectul atît de neplăcut pentru mine.

Clerval nu arătase niciodată prea multă simpatie pentru înclinaţiile mele către filosofia naturală; preocupările lui literare se deosebeau cu totul de cele care mă absorbiseră pe mine. El venise la universitate cu gîndul de a ajunge să stăpînească la perfecţie limbile orientale, pentru a-şi deschide astfel drumul în viaţa pe care şi-o visase. Hotărît să nu se înfunde într-o existenţă lipsită de strălucire, el şi-a întors privirile către Orient, care oferea spiritului său întreprinzător o largă sferă de acţiune. Îl atrăgeau

îndeosebi limbile persană, arabă şi sanscrită, şi curînd mă simţii şi eu ispitit să mă apuc să le învăţ. Am urît întotdeauna trîndăvia şi acum, cînd doream să fug de gîndurile mele, şi studiile mele de pînă atunci îmi deveniseră nesuferite, am aflat o mare uşurare în a fi coleg de studenţie cu prietenul meu, găsind în operele orientaliştilor nu numai învăţături, ci şi mîngîiere. Nu am încercat, ca el, o cercetare critică a diferitelor dialecte, căci aceste studii nu însemnau pentru mine decît o destindere temporară. Citeam doar pentru a înţelege un anumit fel de a gîndi şi eforturile mi-au fost răsplătite pe deplin. Niciodată, studiind autorii vreunei alte ţări, nu am întîlnit o melancolie atît de liniştitoare şi o bucurie atît de înălţătoare ca a lor. Cînd citeşti scrierile orientalilor, viaţa îţi apare ca un soare cald şi o grădină de trandafiri, ca surîsul ori încruntarea unui nobil adversar, ca focul care îţi mistuie inima. Cîtă deosebire faţă de poezia bărbătească şi eroică a Greciei sau Romei!

Se scurse întreaga vară cu aceste îndeletniciri şi mi-am hotărît întoarcerea la Geneva către sfîrşitul toamnei; dar, fiind întîrziat de nişte întîlniri neprevăzute, mă prinse iarna şi zăpada şi, cum drumurile fură socotite impracticabile, m-am văzut nevoit să-mi amîn călătoria pînă la primăvara următoare. M-a mîhnit mult această întîrziere, căci ardeam de nerăbdare să-mi revăd oraşul natal şi prietenii dragi. De fapt, îmi tărăgănasem atît plecarea şi din dorinţa de a nu-l lăsa pe Clerval singur într-un loc străin, înainte de a-i fi făcut cunoştinţă cu localnicii. Petrecurăm, aşadar, iarna în voioşie, şi cu toate că primăvara, de data aceasta, se

lăsă cam mult aşteptată, frumuseţea ei ne despăgubi pe deplin.

Intrasem în luna mai şi aşteptam zilnic scrisoarea care avea să stabilească data plecării mele, cînd Henry propuse o excursie prin împrejurimile Ingolstadt-ului, ca o raită de adio prin locurile care îmi încîntaseră ochii atîta vreme. Am primit cu bucurie: îmi plăcea mişcarea şi, în plimbările de acest fel pe meleagurile natale, Clerval fusese întotdeauna însoţitorul meu preferat.

Două săptămîni de hoinăreală! Sănătatea şi voioşia îmi reveniseră de mult, iar aerul curat şi tare pe care îl respiram, măruntele întîmplări cu care e presărată o astfel de plimbare, precum şi conversaţia prietenului meu mi-au sporit şi mai mult vigoarea. Din pricina studiului devenisem o fiinţă retrasă, nesociabilă, dar Clerval redeşteptă ceea ce era mai bun în mine; mă învăţă din nou să iubesc înfăţişarea naturii şi chipurile vesele ale copiilor. Prieten minunat! Cît de sincer m-ai iubit şi cum te-ai străduit să-mi înnobilezi cugetul, să-l ridici la aceeaşi înălţime cu al tău. Un ţel egoist făcuse din mine un ins nevolnic şi îngust la minte, pînă cînd blîndeţea şi dragostea ta mi-au încălzit şi reaprins simţirea; renăscuse în mine omul fericit care, cu cîţiva ani în urmă, iubea şi era iubit de toţi, care nu cunoştea nici necazurile, nici grija. Căci atunci cînd eram fericit, natura avea darul de a mă face să trăiesc cele mai încîntătoare senzaţii. Un cer senin, o pajişte înverzită mă umpleau de extaz. Iar anotimpul acela era într-adevăr dumnezeiesc; gardurile vii erau întreţesute cu flori de primăvară, iar cele de vară îmbobociseră. Nici unul dintre

gîndurile care mă zdrobiseră sub povara lor de neînlăturat anul trecut – în ciuda eforturilor mele de a scăpa de ele – nu mă mai tulburau acum.

Henry se bucura de veselia mea şi lua parte din tot sufletul la emoţiile mele; încerca să-mi risipească grijile în fel şi chip şi-mi împărtăşea toate simţămintele care îi umpleau sufletul. Mintea lui se dovedi, în această împrejurare, de-o bogăţie uluitoare; vorba îi era plină de fantezie şi adesea, imitînd pe scriitori arabi sau persani, născocea poveşti cu peripeţii minunate. Alteori, recita din poemele mele preferate, ori mă atrăgea în discuţii pe care le întreţinea cu o mare iscusinţă.

Ne-am înapoiat la colegiu într-o duminică după-amiază; pe drum ne încrucişam cu pîlcuri de ţărani care dansau, şi toţi cei pe care îi întîlneam păreau veseli şi fără griji. Îmi simţeam inima uşoară: mereu gata să izbucnesc în rîs, îmi venea în orice clipă să sar în sus de bucurie.

Capitolul 7

La întoarcere, am găsit următoarea scrisoare de la tata:

Dragă Victor,

Ai aşteptat pesemne cu nerăbdare o scrisoare care să hotărască data înapoierii tale; la început voiam să-ţi scriu doar cîteva rînduri, şi numai în legătură cu ziua în care urma să te aştept. Dar asta ar fi însemnat din parte-mi o crudă bunătate; e un lucru pe care nu mă încumet să-l fac. Ce-ai zice, fiule, dacă, aşteptîndu-te la o primire plină de bucurie şi voioşie, ai fi întîmpinat, dimpotrivă, de lacrimi şi nefericire? Dar cum, Victor, ţi-aş putea descrie jalea noastră? Absenţa nu a putut să te facă nesimţitor la bucuriile şi durerile noastre, şi cum să pricinuiesc suferinţă tocmai fiului pe care nu l-am văzut atîta amar de vreme? Aş vrea să te pregătesc puţin pentru trista veste, dar ştiu că nu este cu putinţă şi că, în chiar clipa aceasta, ochii tăi străbat cu înfrigurare filele în căutarea cuvintelor care poartă ştirea îngrozitoare.

William a murit! Copilaşul nostru scump, ale cărui rîsete îmi încîntau şi-mi încălzeau inima, care era atît de drăgăstos şi în acelaşi timp atît de plin de voie bună! A fost asasinat, Victor!

Nu voi încerca să te consolez, ci-ţi voi relata numai împrejurările în care a fost săvîrşită fapta.

Joia trecută (7 mai) am plecat împreună cu Elizabeth şi cei doi fraţi ai tăi să ne plimbăm prin Plainpalais. Era o seară caldă şi senină, aşa că am mers mai departe decît de obicei. Se întunecase cînd ne-am gîndit că e timpul să ne întoarcem, şi atunci am descoperit că William şi Ernest, care o luaseră puţin înainte, nu mai sînt de găsit. Ne-am oprit, deci, într-un loc, să-i aşteptăm să se înapoieze. Deodată apăru Ernest şi ne întrebă dacă-l văzusem pe frate-său; spunea că se jucaseră împreună, că William fugise să se ascundă, şi că l-a căutat fără să-l găsească, iar apoi l-a aşteptat şi l-a tot aşteptat, dar el nu s-a mai întors.

Spusele lui ne cam neliniştiră; am continuat să-l căutăm pînă la căderea nopţii, cînd Elizabeth îşi zise că poate William s-o fi dus singur acasă. Nu era acolo. Ne-am întors din nou, cu torţe, căci nu mă puteam culca ştiind că dulcele meu băiat se rătăcise şi se găsea singur în bezna şi umezeala nopţii; Elizabeth se chinuia şi ea. Cam pe la cinci dimineaţa, l-am descoperit pe băieţelul meu scump, pe care cu o seară înainte îl văzusem înfloritor şi strălucind de sănătate, întins pe iarbă, palid şi nemişcat; pe gîtul său erau întipărite urmele degetelor ucigaşului.

L-am purtat pe braţe acasă; chinul pe care faţa mea nu-l putea ascunde îi trădă lui Elizabeth adevărul. A ţinut cu tot dinadinsul să vadă cadavrul. La început am încercat s-o împiedic, dar ea a stăruit, iar cînd a intrat în camera unde îl aşezasem, i-a cercetat grăbită

gîtul şi împreunîndu-şi mîinile a exclamat: „Vai, Doamne Dumnezeule! Eu l-am ucis, eu l-am ucis!“

A căzut leşinată şi cu mare greutate am readus-o în simţiri. Cînd şi-a venit în fire mi-a povestit printre lacrimi şi suspine că în seara aceea William o bătuse la cap să-l lase să poarte un medalion de valoare pe care-l avea de la maică-ta. Pandantivul a dispărut, şi fără îndoială că el a fost ispita care l-a îndemnat pe ucigaş la o asemenea faptă. Cît priveşte ucigaşul, nu i-am dat pînă acum de urmă, cu toate străduinţele neîntrerupte de a-l descoperi; dar, orice s-ar întîmpla, nimic nu mi-l va reda pe William al meu!

Vino, scumpe Victor; numai tu poţi să o mîngîi pe Elizabeth, căci plînge tot timpul şi se învinovăţeşte pe nedrept că ea ar fi cauza morţii lui; vorbele ei îmi sfîşie inima. Sîntem cu toţii nefericiţi; nu va fi acesta un motiv în plus pentru tine, fiul meu, ca să te întorci şi să ne alini durerea? Scumpa ta mamă! Vai, Victor! Zic, acum, mulţumesc lui Dumnezeu că nu a trăit să fie martoră la cruda, groaznica moarte a mezinului ei!

Vino, Victor; nu nutrind gînduri de răzbunare împotriva ucigaşului, ci cu simţăminte de pace şi blîndeţe, care vor vindeca, în loc să zgîndăre, rănile sufletelor noastre. Intră în casa îndoliată, prietene, dar cu bunătate şi dragoste pentru cei care te iubesc, şi nu cu ură faţă de duşmani.

Tatăl tău iubitor şi îndurerat,
Alfons Frankenstein
Geneva, 12 mai 17...

Clerval, care în timp ce citeam îmi urmărise chipul cu luare-aminte, văzu cu surprindere cum bucuria care mă cuprinsese la primirea scrisorii se prefăcu în deznădejde. Am aruncat foaia pe masă şi mi-am ascuns faţa în palme.

— Dragă Frankenstein, exclamă Henry cînd văzu cît de amarnic plîng, îţi este oare dat să fii mereu nefericit? Prieten scump, ce s-a întîmplat?

I-am făcut semn să citească, iar eu am început să umblu prin cameră, într-o stare de mare tulburare. Citind povestea nenorocirii mele, lacrimi ţîşniră şi din ochii lui Clerval.

— N-am cum să te consolez, prietene, spuse el. Nenorocirea ta e fără leac. Ce ai de gînd să faci?

— Plec chiar acum la Geneva; vino cu mine, Henry, să dăm poruncă să se înhame caii.

Pe drum, Clerval se strădui să-mi spună cîteva cuvinte de mîngîiere. Dar ce altceva îmi putea spune decît că e alături de mine cu tot sufletul.

— Bietul William, zicea, copil dulce şi iubit, el doarme acum alături de îngereasca sa mamă! Cei care l-au văzut strălucitor şi vesel în frumuseţea anilor săi fragezi trebuie acum să plîngă timpuria sa pierdere! Să mori atît de groaznic; să simţi cum te sugrumă ucigaşul! Ce criminal odios, acela care a putut să ucidă o fiinţă atît de neprihănită! Sărman copil! O singură mîngîiere ne-a rămas: prietenii plîng şi jelesc, dar el doarme în pace. Chinul s-a terminat, suferinţele lui au luat sfîrşit pentru totdeauna. O brazdă de iarbă îi acoperă trupul, şi el nu mai simte nici o durere. Nu mai are nevoie de milă; milă trebuie să ne fie de nefericiţii supravieţuitori.

Astfel vorbea Clerval în timp ce înaintam grăbiți pe străzi; cuvintele acelea mi s-au întipărit adînc în minte și mi le-am reamintit mult mai tîrziu, în singurătate. De îndată ce fură aduși caii, mă aruncai degrabă într-o caleașcă și-mi luai rămas-bun.

Călătoria a fost de o adîncă melancolie. La început doream să ajung cît mai grabnic, căci eram nerăbdător să-i mîngîi pe ai mei și să fiu alături de ei în durerea care-i încerca; dar cînd m-am apropiat de orașul meu natal am simțit nevoia să încetinesc. Cu greu puteam să stăpînesc năvala de simțăminte care mi se îmbulzeau în suflet. Treceam printre privelişti care în tinerețe îmi fuseseră familiare, dar pe care nu le mai văzusem de aproape șase ani. Cum putuse totul să ia altă înfățișare în acest răstimp! Avusese loc parcă o schimbare bruscă, atît de întristătoare; dar probabil că mii de alte împrejurări neînsemnate își lăsaseră și ele treptat pecetea, prin schimbări care, chiar dacă nu atît de vădite, nu erau totuși mai puțin adînci. Mă copleși spaima; nu îndrăzneam să înaintez, temîndu-mă de mii de rele fără nume, la gîndul cărora tremuram, fără să fiu însă capabil să le deslușesc înțelesul.

Am rămas două zile în această chinuitoare stare de spirit la Lausanne. Am contemplat lacul; luciul apei era netulburat; jur-împrejur totul era cufundat în liniște, iar munții înzăpeziți, „palatele naturii", erau aceiași. Încetul cu încetul, calmul dumnezeiesc al acestor privelişti mă mai liniști și atunci am putut să-mi continuu călătoria spre Geneva.

Drumul șerpuia pe malul lacului, care se îngusta pe măsură ce mă apropiam. Puteam

acum distinge mai clar coastele întunecate ale munților Jura și creștetul luminos al Mont Blanc-ului. Plînsei ca un copil. „Munții mei dragi! Frumosul meu lac! Cum îl întîmpinați voi pe cel pribeag? Piscurile voastre sînt străvezii, cerul și lacul sînt albastre și netulburate. Toate acestea ca să vestească pacea, ori să-și rîdă de nenorocirea mea?“

Mă tem, dragă prietene, să nu te plictisesc oprindu-mă asupra acestor întîmplări pregătitoare; dar acelea erau încă zile oarecum senine și mă gîndesc la ele cu un fel de plăcere. Țara mea, iubit meleag! Cine altul decît un localnic ar putea să înțeleagă desfătarea pe care o încercam privind din nou rîurile, munții și, mai ales, lacul îndrăgit!

Și, totuși, cum mă apropiam de casă, mîhnirea și teama mă năpădeau din nou. Se lăsa și noaptea; iar cînd munții își pierdură contururile în întuneric, mă simții și mai mohorît. Peisajul îmi apărea ca o vastă și obscură scenă a răului și presimțeam nedeslușit că eram sortit să devin cea mai nevrednică dintre făpturile omenești. Vai mie! Profeția avea să se împlinească; doar într-o singură privință mă înșelam: toată suferința pe care plin de teamă mi-o închipuiam nu era nici a suta parte din chinul pe care aveam să-l îndur în realitate.

Totul era învăluit în întuneric cînd am ajuns în împrejurimile Genevei; porțile orașului erau zăvorîte și am fost nevoit să petrec noaptea la Secheron, un sat așezat la o jumătate de leghe depărtare de oraș. Cerul era senin și, cum nu reușeam în nici un chip să adorm, mă hotărîi să vizitez locul unde sărmanul meu William fusese asasinat. Cum nu puteam trece prin

oraş, a trebuit, pentru a ajunge la Plainpalais, să trec lacul într-o barcă. În timpul acestei scurte călătorii văzui fulgere care, jucîndu-se pe creştetul Mont Blanc-ului, desenau pe cer forme de o mare frumuseţe. Se apropia cu mare iuţeală furtuna; şi, după ce am tras la mal, am urcat un deal nu prea înalt ca să o pot observa cum înaintează. Furtuna creştea; norii înecau cerul şi, curînd, simţii ploaia apropiindu-se, mai întîi încet, cu picături mari, apoi în ropote.

Părăsii locul în care mă aflam, mergînd mai departe, deşi întunericul şi furtuna creşteau cu fiece clipă, şi tunetul mi se spărgea cu bubuituri teribile deasupra capului. Ecoul îi răspundea din Salêve, din munţii Jura şi Alpii Savoiei; săgeţi iuţi de fulgere îmi orbeau ochii, luminînd lacul care părea acum o întinsă pînză de foc; apoi, pentru o clipă, totul se scufunda într-o beznă neagră, iar ochiul avea răgazul să se odihnească de atîta lumină. Furtuna, cum se întîmplă adesea în Elveţia, izbucnise în acelaşi timp în diferite părţi ale bolţii cerului. Cea mai puternică furtună se dezlănţuise chiar la nordul oraşului, deasupra acelei părţi a lacului care se află între promontoriul Belrive şi satul Copêt. O altă furtună pîlpîia în Jura, cu licăriri slabe; o alta întuneca şi uneori descoperea Môle-ul, piscul din partea de răsărit a lacului.

Contemplînd această furtună atît de frumoasă şi totuşi înspăimîntătoare, mergeam mai departe cu pas grăbit. Nobilul război ce se dădea în cer mă inspiră; împreunîndu-mi mîinile, am exclamat: „William, înger scump, iată înmormîntarea ta, bocetul tău de îngropăciune!“ Pe cînd rosteam aceste vorbe, am observat în

umbră o siluetă care se furişa din spatele unui pîlc de arbori; am încremenit, scrutînd întunericul cu privirea. Nu era cu putinţă să mă fi înşelat. Licărul unui fulger lumină o făptură, descoperindu-i limpede conturul; statura ei gigantică şi chipul slut, neomenesc de hîd, îmi spuseră fără greş că aveam în faţă pocitul, mîrşavul demon căruia îi dădusem viaţă. Ce făcea el acolo? Putea fi el (mă cutremurai) ucigaşul fratelui meu? Numai ce-mi trecu prin minte acel gînd c-am şi fost pe dată convins de adevărul lui; dinţii îmi clănţăniră şi ca să nu mă prăbuşesc am fost nevoit să mă sprijin de trunchiul unui copac. Silueta trecu pe lîngă mine cu iuţeală şi se mistui în bezna nopţii. Cum putusem să cred că o făptură omenească ar fi fost în stare să ia viaţa acelui copil. *El* era ucigaşul! Nu încăpea nici o îndoială. Însăşi ivirea acestei idei era o dovadă neîndoioasă a faptului. Mă gîndii să mă iau după el; dar ar fi fost zadarnic, căci o altă scăpărare de fulger mi-l descoperi căţărat pe stîncile coastei abrupte, aproape verticale, a muntelui Salêve, care mărgineşte Plainpalais-ul la sud. Curînd ajunse în vîrf şi dispăru.

Rămăsei nemişcat. Tunetul încetase, dar ploaia mai răpăia încă şi totul era învăluit într-o întunecime de nepătruns. Întîmplările, pe care pînă atunci încercasem să le uit, îmi reînviară în minte: întregul meu drum către momentul creaţiei, apariţia rodului propriilor mele mîini, viu, la căpătîiul patului meu, plecarea lui. Trecuseră doi ani din noaptea în care primise viaţă. Era oare aceasta prima lui crimă? Vai mie! Slobozisem în lume o făptură bestială,

a cărei plăcere era masacrul şi suferinţa; nu-mi ucisese oare ea fratele?

Nimeni nu şi-ar putea închipui ce chinuri am îndurat tot restul acelei nopţi pe care am petrecut-o, rebegit de frig şi ud leoarcă, sub cerul liber. Dar nu vitregia vremii o simţeam eu, căci imaginaţia mea prefira tot felul de scene în care domneau răul şi disperarea. Făptura căreia îi dădusem drumul în lume, înzestrînd-o cu voinţă şi cu puterea de a săvîrşi fapte îngrozitoare, ca aceea pe care tocmai o înfăptuise, îmi apărea aproape ca o incarnare a propriului meu vampir, a propriului meu duh lăsat să rătăcească în voie afară din mormînt şi hotărît să distrugă tot ce-mi era mai scump pe lume.

Se lumina de ziuă; îmi îndreptai paşii spre oraş. Porţile erau deschise şi mă grăbii către casa tatei. Primul meu gînd a fost să le mărturisesc ceea ce ştiam despre ucigaş, ca astfel să i se poată lua de îndată urma. Dar cînd am reflectat asupra povestirii pe care trebuia să le-o spun, am rămas în cumpănă. O făptură pe care singur o alcătuisem, în care sădisem viaţa şi pe care o întîlnisem la miezul nopţii printre prăpastiile unui munte inaccesibil! Îmi amintii, de asemenea, de febra nervoasă care pusese stăpînire pe mine în vremea a cărei evocare ar fi dat un aer şi mai delirant unei istorii atît de greu de crezut. Îmi dădeam seama că dacă oricine altcineva mi-ar fi istorisit o poveste asemănătoare aş fi considerat-o drept plăsmuirea unei minţi rătăcite. În afară de aceasta, chiar dacă mi s-ar da crezare într-atît, încît să-mi înduplec rudele să o hăituiască, natura stranie a acelei fiinţe ar ajuta-o să scape cu iscusinţă de orice urmărire. Şi atunci, la ce ar folosi

urmărirea? Cine ar putea prinde o creatură în stare să escaladeze cele mai abrupte stînci ale Salêve-ului? Chibzuind astfel, am luat hotărîrea să tac.

Era aproape cinci dimineaţa cînd am păşit în casa tatălui meu. Am spus slugilor să nu trezească pe nimeni şi am intrat în bibliotecă să aştept acolo ora lor obişnuită de sculare.

Trecuseră şase ani – ca un vis trecuseră, dacă nu ar fi lăsat acea singură urmă de neşters – şi, iată, stăteam din nou în acelaşi loc în care l-am îmbrăţişat pe tata înainte de plecarea la Ingolstadt. Părinte iubit şi venerabil! Căci aşa rămăsese el pentru mine. M-am uitat la portretul mamei, agăţat deasupra consolei căminului. Subiectul era tratat în manieră istorică, la dorinţa tatei, şi o reprezenta pe Caroline Beaufort, într-o atitudine deznădăjduită, îngenuncheată lîngă sicriul tatălui ei. Portul îi era rustic şi obrazul palid, dar întreaga ei atitudine respira un aer de demnitate şi frumuseţe care aproape că stăvilea orice simţămînt de milă. Dedesubtul acestui tablou se afla o miniatură a lui William; cînd o privii, mă podidiră lacrimile. În această stare mă găsi Ernest, care tocmai intra; mă auzise sosind şi se grăbise să mă întîmpine. Îşi mărturisi plăcerea încărcată de tristeţe de a mă vedea:

— Fii bine venit, scumpe Victor, spuse el. O! de-ai fi sosit cu trei luni în urmă, ne-ai fi găsit pe toţi veseli şi fericiţi. Acum însă vii la noi să împărtăşeşti o nenorocire pe care nimic n-o poate uşura; şi totuşi, prezenţa ta, nădăjduiesc, îi va da puteri tatei, care arată din ce în ce mai slăbit; vei izbuti, poate, s-o convingi şi pe Elizabeth să nu-şi mai facă atîtea reproşuri

chinuitoare și zadarnice. Bietul William! Era răsfățatul nostru, mîndria noastră!

Nestăpînite lacrimi se prelingeau pe fața fratelui meu; o senzație de cumplită suferință mă străbătu pînă în străfunduri. Înainte nu făcusem decît să-mi imaginez nenorocirea care se abătuse asupra casei noastre; realitatea mă copleși însă ca un nou și nu mai puțin înspăimîntător dezastru. Am încercat să-l liniștesc pe Ernest și l-am rugat să-mi dea amănunte despre tata și despre cea pe care o numeam verișoară.

— Mai mult decît toți, spuse Ernest, ea are nevoie de alinare; se învinovățește că a pricinuit moartea fratelui nostru și asta o face să sufere groaznic. Dar acum, că ucigașul a fost descoperit...

— Ucigașul descoperit! Doamne, Dumnezeule! Cum asta? Cine s-a încumetat să-l urmărească? E cu neputință! Ca și cum ai încerca să întreci vîntul sau să oprești un șuvoi de munte cu un fir de pai. Bine, dar l-am văzut azi-noapte și era liber.

— Nu înțeleg ce vrei să spui, răspunse fratele meu cu uimire. Oricum, nouă, descoperirea făcută ne-a întregit nenorocirea. La început nimeni nu voia să creadă; și nici acum Elizabeth nu poate fi convinsă, în ciuda tuturor dovezilor. Fără îndoială, cui i-ar fi trecut prin minte că Justine Moritz, care era atît de blîndă, atît de atașată familiei, a fost în stare de o crimă atît de îngrozitoare, de monstruoasă?

— Justine Moritz, biata fată! Sărmana, pe ea au acuzat-o? Dar este o eroare care sare în ochi; nimeni nu crede, nu-i așa, Ernest?

— La început, într-adevăr, nimeni nu credea; dar au ieşit la iveală cîteva fapte care aproape că ne-au silit să credem; pe deasupra, însăşi comportarea ei a fost atît de confuză, încît a dat dovezilor împotriva ei o greutate care, mă tem, nu mai lasă loc îndoielii. Dar va fi judecată astăzi, aşa că ai să le afli curînd pe toate.

Îmi povesti cum, în dimineaţa în care se descoperise omorul, Justine căzuse bolnavă; a trebuit să stea cîteva zile la pat. În acest răstimp, unul dintre servitori, cercetînd din întîmplare veşmintele pe care le purtase ea în noaptea crimei, descoperise într-un buzunar tocmai acel portret al mamei, care, se credea, îl ispitise pe ucigaş. Arătînd altui servitor portretul, acela, fără să spună o vorbă cuiva din familie, se duse la judecător; şi, pe temeiul depoziţiei celor doi, Justine a fost arestată. Cînd i se aduse învinuirea, sărmana adeveri în mare măsură bănuiala printr-o purtare foarte tulburată.

Era, într-adevăr, o poveste cam bizară, dar ea nu reuşi să-mi clintească convingerea şi răspunsei cu gravitate:

— Greşiţi cu toţii; ştiu cine e ucigaşul. Justine, sărmana, buna Justine este nevinovată.

În acea clipă intră tata. Am văzut pe chipul lui adînc întipărită nenorocirea, dar el se străduia să mă întîmpine voios; şi, după ce schimbarăm îndoliatul nostru salut, ar fi adus vorba despre altceva, dacă Ernest nu ar fi exclamat:

— Dumnezeule, tată! Victor spune că el ştie cine-i ucigaşul bietului William!

— Şi noi ştim, din păcate, răspunse tata, căci aş fi vrut mai degrabă să nu aflu niciodată,

decît să descopăr atîta corupție și nerecunoștință la cineva pe care-l îndrăgeam atît de mult.

— Tată dragă, greșești ; Justine e nevinovată.

— Dacă este, s-o ajute Dumnezeu să-și dovedească nevinovăția ; judecata are loc astăzi, și sper, sper din tot sufletul că va fi achitată.

Aceste vorbe mă mai liniștiră puțin. În sinea mea eram încredințat că nici Justine și nici o altă ființă omenească nu erau vinovate de această crimă. Nu-mi era deci teamă că ar putea fi adusă vreo probă indirectă, atît de convingătoare, încît biata Justine să fie condamnată. Iar povestea mea nu era dintre acelea care pot fi relatate în public ; cei mai mulți ar fi văzut în grozăvia ei semnele nebuniei. Exista oare cineva, în afară de mine, creatorul, care să poată crede – fără mărturia propriilor sale simțuri – în existența acelui monument de brutalitate și opacitate pe care-l azvîrlisem în lume ?

Curînd apăru și Elizabeth. Se schimbase mult de cînd o văzusem ultima oară ; cu timpul, dobîndise o nouă frumusețe, care o întrecea pe aceea din anii copilăriei. Regăseam în ea aceeași candoare, aceeași vioiciune, căreia i se adăugase însă o expresie mai plină de sensibilitate și inteligență. Mă primi cu multă căldură :

— Sosirea ta, dragă vere, spuse, mă umple de speranță. Poate vei găsi tu un mijloc de a dovedi nevinovăția lui Justine. Vai ! Cine se mai poate socoti în siguranță, dacă ea va fi condamnată pentru crimă ? Sînt sigură de nevinovăția ei, cum sînt sigură de a mea. Nenorocirea ne-a lovit de două ori ; nu e destul că l-am pierdut pe scumpul nostru William ; acum trebuie ca și această biată fată, pe care o iubesc din tot

sufletul, să fie smulsă de lîngă noi de o soartă încă şi mai nemiloasă. Dacă ea va fi condamnată, eu nu voi mai şti niciodată ce-i bucuria. Dar n-o să fie, sînt sigură că nu; şi atunci am să fiu din nou fericită, chiar dacă port durerea tristei morţi a micuţului William.

— Este nevinovată, Elizabeth, am spus. Şi asta se va dovedi; nu-ţi fie teamă de nimic şi bucură-te la gîndul că va fi achitată.

— Ce bun şi generos eşti! Toată lumea e convinsă de vinovăţia ei; şi asta m-a făcut nefericită, căci ştiam că nu este cu putinţă; faptul că-i vedeam pe toţi cei din jur atît de părtinitori mă făcuse să-mi pierd orice speranţă.

Se porni pe plîns.

— Scumpă nepoată, spuse tata, şterge-ţi lacrimile; dacă ea este, după cum crezi tu, nevinovată, ai încredere în dreptatea legilor noastre şi în stăruinţa pe care am s-o depun pentru a împiedica cea mai mică umbră de părtinire.

Capitolul 8

Petrecurăm astfel cîteva ore umbrite de tristeţe, pînă la unsprezece, cînd trebuia să înceapă procesul. Pentru că tata şi ceilalţi membri ai familiei fuseseră chemaţi ca martori, i-am însoţit la tribunal. Tot timpul cît a durat acea batjocură a justiţiei am trecut prin chinuri cumplite. Urma deci să se hotărască dacă acel scelerat, rodul nefericitei mele curiozităţi şi al făptuirilor mele nelegiuite, va pricinui moartea a încă unuia dintre semenii mei: prima victimă fusese un copil surîzător, întruparea însăşi a nevinovăţiei şi a veseliei; cealaltă urma să fie ucisă într-un chip şi mai mîrşav, printr-o infamie care făcea această nouă crimă şi mai înspăimîntătoare. Justine era o fată vrednică şi avea însuşiri care promiteau să-i facă existenţa fericită; şi acum, totul avea să se prăbuşească într-un mormînt al dezonoarei, numai şi numai din pricina mea! Aş fi preferat de o mie de ori să mărturisesc că eu sînt vinovat de crima atribuită lui Justine, dar lipsisem din oraş cînd William fusese omorît, şi o asemenea declaraţie ar fi trecut drept scorneala unui nebun, fără să poată s-o dezvinovăţească pe ea, cea care suferea, acum, din pricina mea.

Justine avea o înfăţişare calmă. Era îmbrăcată în doliu, şi chipul ei, atrăgător ca întotdeauna, devenise, datorită gravităţii simţămintelor,

de o gingaşă frumuseţe. Părea încredinţată de nevinovăţia ei şi nu era înfricoşată, cu toate că era privită cu ură de mii de oameni, căci toţi aceştia, care în alte împrejurări ar fi fost cuceriţi de frumuseţea ei şi i-ar fi arătat bunăvoinţă, se aflau acum sub impresia grozăviei pe care se presupunea că a făptuit-o. Părea calmă, dar liniştea îi era în chip vădit forţată; întrucît tulburarea ei fusese invocată ca o dovadă a vinovăţiei, se străduise să-şi ia un aer curajos. Intrînd în sala tribunalului, îşi aruncă privirile în jur şi descoperi pe dată locul unde ne aflam aşezaţi. O lacrimă dădu să-i împînzească ochii în clipa cînd ne zări. Dar îşi reveni deîndată şi expresia de afecţiune îndurerată părea să-i dezvăluie întreaga nevinovăţie.

Procesul începu şi, după ce procurorul îşi termină rechizitoriul, fură chemaţi mai mulţi martori. Împotriva ei se înlănţuiau cîteva coincidenţe ciudate, care puteau să pună pe gînduri pe oricine nu avea acea dovadă a nevinovăţiei ei în posesia căreia mă aflam doar eu. În noaptea crimei lipsise de acasă şi, spre dimineaţă, o precupeaţă o zărise nu departe de locul unde a fost găsit mai tîrziu copilul ucis. Femeia o întrebase ce face acolo, dar ea o privise într-un fel ciudat, dîndu-i un răspuns fără noimă, aproape de neînţeles. Se întorsese acasă pe la ora opt, şi, cînd cineva a întrebat-o unde şi-a petrecut noaptea, ea a răspuns că a fost în căutarea copilului, după care a întrebat, cu o voce îngrijorată, dacă s-a aflat ceva în legătură cu el. Cînd i-au arătat cadavrul, a apucat-o o criză puternică de isterie şi cîteva zile a zăcut la pat. Procesul continuă cu prezentarea medalionului pe care servitorul i-l găsise în buzunar.

Şi cînd Elizabeth, cu voce şovăielnică, recunoscu că era chiar medalionul pe care-l prinsese la gîtul copilului cu un ceas înainte de dispariţia lui, un murmur de oroare şi de indignare străbătu sala.

Justine fu întrebată dacă are ceva de spus în apărarea sa. În timpul desfăşurării procesului, înfăţişarea ei se schimbase. Pe chipul ei se zugrăviseră întîi uimirea, apoi oroarea, tristeţea; uneori, se lupta ca să-şi înfrîneze lacrimile; dar atunci cînd i se ceru să pledeze, îşi adună puterile şi vorbi cu un glas care, deşi nesigur, se auzea cu claritate:

— Numai Dumnezeu ştie, spuse ea, cît sînt de nevinovată, dar nu am pretenţia ca spusele mele să spulbere învinuirea ce mi se aduce. Îmi sprijin nevinovăţia pe o explicaţie simplă a faptelor care mi se impută şi sper ca felul în care m-am purtat întotdeauna să-i facă pe judecătorii mei să-mi dea crezare acolo unde vreo împrejurare va lăsa loc îndoielii sau bănuielii.

Povesti apoi cum, cu îngăduinţa lui Elizabeth, îşi petrecuse seara din ajunul crimei în casa unei mătuşi ce locuia în sătucul Chêne, aflat la aproape o leghe de Geneva. La întoarcere, pe la ora nouă, a întîlnit un om care a întrebat-o dacă nu cumva zărise copilul care se pierduse. Spusele lui au neliniştit-o şi şi-a petrecut cîteva ceasuri căutîndu-l, pînă cînd, porţile Genevei închizîndu-se, fusese nevoită să se adăpostească peste noapte în hambarul unor fermieri pe care, deşi îi cunoştea, se sfiise să-i trezească. Şi-a petrecut acolo aproape toată noaptea veghind; spre dimineaţă, se părea, aţipise puţin; a trezit-o un zgomot de paşi. Se

crăpa de ziuă şi ea îşi părăsi refugiul, pornind din nou în căutarea fratelui nostru. Dacă ajunsese în apropierea locului unde zăcea corpul lui, aceasta s-a întîmplat fără ca ea s-o ştie. Că a fost tulburată cînd o oprise precupeaţa, nu era de mirare, deoarece petrecuse o noapte de nesomn şi nu aflase încă nimic despre soarta bietului William. În ceea ce priveşte medalionul, nu putea să dea nici o explicaţie.

— Ştiu, continuă nefericita victimă, cît de greu atîrnă acest singur fapt împotriva mea, dar nu pot să mi-l explic în nici un fel; şi, cum am afirmat că nu ştiu nimic, îmi rămîne doar să fac presupuneri asupra modului în care ar fi putut să ajungă în buzunarul meu. Dar şi aici se ridică o piedică. Cred că nu am duşmani şi desigur că nimeni nu ar fi fost atît de mîrşav încît să mă distrugă dintr-o simplă toană. Să-l fi strecurat acolo ucigaşul? Nu ştiu cum ar fi putut avea prilejul s-o facă sau, dacă i-am dat prilejul, de ce atunci a furat medalionul, ca apoi să se despartă de el atît de curînd?

Îmi încredinţez cazul judecăţii drepte a instanţei, deşi nu mai întrezăresc vreo rază de speranţă. Cer îngăduinţa să fie audiaţi cîţiva martori care să vorbească despre caracterul meu, şi dacă mărturiile lor nu vor izbuti să atîrne mai greu decît presupusa mea vină, atunci să fiu condamnată, deşi aş fi gata să jur pe însăşi mîntuirea mea că sînt fără vină.

Fură chemaţi mai mulţi martori care o cunoşteau de ani de zile şi aceştia spuseră despre ea numai lucruri bune. Totuşi, mulţi acceptară cu greu să se prezinte la bară, căci teama şi ura faţă de crima de care o socoteau vinovată îi făcuseră să şovăie. Elizabeth vedea

cum şi cele din urmă argumente în favoarea acuzatei, firea ei blîndă şi purtarea ei ireproşabilă, sînt pe cale să se spulbere şi, atunci, deşi foarte agitată, ceru permisiunea să se adreseze Curţii.

— Sînt vara nefericitului copil care a fost ucis, sau mai degrabă sora lui, a spus ea, căci am fost crescută de părinţii lui, în casa cărora trăiesc de cînd s-a născut el şi chiar de mai înainte de a se naşte. De aceea o să socotiţi poate drept necuviinţă din parte-mi că mă prezint ca martor în această împrejurare, dar cînd văd un seamăn al meu în pericol din pricina laşităţii aşa-zişilor săi prieteni cer să mi se dea voie să vorbesc, ca să pot spune ce ştiu despre caracterul ei. O cunosc pe acuzată foarte bine. Am trăit în aceeaşi casă cu ea, o dată cinci ani, şi altă dată aproape doi. În tot acel timp ea mi-a apărut ca o fiinţă dintre cele mai blînde şi mai pline de bunăvoinţă. A îngrijit-o cu cel mai mare devotament pe doamna Frankenstein, mătuşa mea, în timpul bolii ei, iar mai tîrziu s-a purtat la fel cînd propria ei mamă a fost greu bolnavă, stîrnind admiraţia tuturor celor care o cunoşteau ; după aceea, a locuit din nou în casa unchiului meu, unde era iubită de întreaga familie. De copilul acum mort era strîns legată şi se purta faţă de el ca o mamă iubitoare. În ce mă priveşte, nu şovăi să spun că, în ciuda tuturor dovezilor aduse împotrivă-i, cred cu o nestrămutată tărie în totala ei nevinovăţie ; nu avea nici o înclinaţie către astfel de fapte. Cît despre giuvaerul pe care se sprijină principala dovadă, dacă l-ar fi rîvnit într-adevăr, i l-aş fi dat din toată inima, atît de mult o stimez şi o preţuiesc.

Pledoaria simplă şi atît de grăitoare a lui Elizabeth stîrni un murmur de aprobare; dar pentru generoasa ei intervenţie, iar nu în favoarea sărmanei Justine, asupra căreia indignarea publică se întoarse cu o vehemenţă reînnoită, punîndu-i în seamă cea mai neagră nerecunoştinţă. Ea însăşi plînsese în timp ce vorbea Elizabeth, dar fără să spună nimic. Cît a durat procesul, am fost într-o stare de tulburare şi nelinişte extremă. Credeam, eram sigur de nevinovăţia ei. Să fi putut oare demonul care-mi ucisese fratele (nu m-am îndoit de asta nici o clipă), să fi izbutit el, prin diabolica lui faptă, s-o arunce şi pe această nevinovată în braţele morţii şi dezonoarei? Nu puteam înfrunta grozăvia situaţiei în care mă aflam, şi cînd mi-am dat seama, după vociferările publicului şi după înfăţişarea judecătorului, că pe nefericita mea victimă o aşteaptă sigur condamnarea, am fugit afară din sală cu sufletul zdrobit. Chinurile celei acuzate nu se puteau nicicum asemui cu ale mele; ea avea conştiinţa nevinovăţiei, în timp ce mie remuşcările îmi sfîşiau pieptul fără încetare.

Petrecui o noapte de-a dreptul îngrozitoare. Dimineaţa m-am dus la tribunal; buzele şi gîtlejul îmi erau uscate. Nu am îndrăznit să pun întrebarea fatală, dar slujbaşul, care mă cunoştea, bănui de ce venisem. Voturile fuseseră aruncate în urnă. Erau toate negre; Justine fusese condamnată.

Nu cred că aş fi în stare să descriu ce am simţit atunci. Înainte mai încercasem senzaţii de oroare, pe care m-am străduit să le zugrăvesc în cuvinte potrivite, dar vorbirea nu are destulă tărie pentru a sugera măcar disperarea adîncă

de care am fost cuprins. Cel care-mi comunicase sentința adăugă că Justine și-a mărturisit vina.

— Nici nu mai era nevoie ca ea să recunoască, cazul era doar atît de evident, observă el, dar mă bucur că a făcut-o, căci, oricum, nici unui judecător nu-i place să condamne un criminal numai pe baza unor probe indirecte, oricît de grăitoare ar fi ele.

Ceea ce aflasem mi se părea bizar și neașteptat; ce putea să însemne asta? Să mă fi înșelat văzul? Și dacă aș demasca pe cel către care se îndrepta bănuiala mea, n-aș fi într-adevăr tot atît de nebun pe cît m-ar crede toată lumea? Mă întorsei degrabă acasă și Elizabeth mă întrebă, nerăbdătoare, care e rezultatul.

— Verișoară, i-am răspuns, hotărîrea care s-a luat e aceea la care te-ai fi așteptat și tu din partea unor judecători: mai bine să sufere zece inocenți, decît să scape un vinovat. De altfel, ea și-a mărturisit vina.

Ce lovitură a fost aceasta pentru biata Elizabeth, care crezuse cu tărie în nevinovăția lui Justine.

— Vai, zise ea, cum voi mai putea vreodată să cred în bunătatea omenească? Justine, pe care am iubit-o și am prețuit-o ca pe o soră, cum a putut ea să se prefacă, cu surîsul ei inocent, doar pentru a ne trăda? Privirea ei blîndă părea incapabilă de brutalitate ori șiretenie, și totuși, iată că ea a săvîrșit o crimă.

Curînd după aceea am aflat că sărmana victimă își exprimase dorința de a o vedea pe vara mea. Tata nu prea ar fi dorit ca ea să se ducă, dar o lăsă să hotărască cum va crede singură de cuviință.

— Da, spuse Elizabeth, am să merg, deşi este vinovată; şi tu, Victor, mă vei însoţi; nu mă pot duce singură.

Ideea acestei vizite era o tortură pentru mine, dar nu puteam refuza.

Am intrat în celula mohorîtă şi am văzut-o pe Justine în celălalt capăt, aşezată pe un maldăr de paie; la mîini avea cătuşe, iar capul i se sprijinea pe genunchi. Văzîndu-ne, s-a ridicat, şi cînd am rămas singuri cu ea s-a aruncat la picioarele lui Elizabeth, plîngînd amarnic. Plîngea şi vară-mea.

— O, Justine! spuse ea. De ce mi-ai răpit şi ultima consolare? Eram sigură de nevinovăţia ta şi, deşi lovită de nenorocire, nu eram în starea de deznădejde în care mă aflu acum.

— Şi dumneata crezi, aşadar, că sînt o nemernică? Te alături duşmanilor, pentru a mă strivi, pentru a mă condamna ca pe o ucigaşă? Vocea i se înecă în suspine.

— Ridică-te, biata mea fată, spuse Elizabeth, de ce îngenunchezi dacă eşti nevinovată? Nu fac parte dintre duşmanii tăi; te-am crezut fără vină, în ciuda tuturor dovezilor, pînă cînd am aflat că tu însăţi ai mărturisit. Această ştire, spui tu acum, este falsă; fii sigură, dragă Justine, că nimic nu poate zdruncina încrederea mea în tine, nici măcar pentru o clipă, în afară de propria-ţi mărturisire.

— Am mărturisit, da; dar am mărturisit un neadevăr. Am mărturisit crezînd că pot obţine iertarea; dar acum, acea minciună îmi apasă mai greu pe suflet decît orice alt păcat al meu. Domnul Dumnezeu din ceruri să aibă milă de mine. Chiar din clipa cînd s-a dat sentinţa, duhovnicul a început să mă ameninţe,

vorbindu-mi de păcatul meu strigător la cer, pînă cînd am ajuns a crede că sînt într-adevăr atît de monstruoasă cum mă înfățișa el. M-a amenințat cu excomunicarea și cu flăcările iadului, dacă continuu să mă încăpățînez. Doamnă dragă, nu aveam pe nimeni alături de mine; toți mă priveau ca pe o scelerată sortită dezonoarei și pierzaniei. Ce puteam să fac? Într-un ceas rău m-am învoit să accept o minciună; și abia acum sînt într-adevăr mîrșavă.

Se opri, o înecau lacrimile; apoi continuă:

— Mă gîndeam cu groază, buna mea doamnă, că vei crede că Justine, pe care binecuvîntata voastră mătușă a prețuit-o atît de mult și pe care tu ai iubit-o, a fost o făptură capabilă de o crimă pe care numai diavolul însuși ar fi fost în stare s-o săvîrșească. Scumpe William! Copilaș binecuvîntat! Te voi revedea curînd în cer, unde vom fi cu toții fericiți; acum sînt sortită morții ca o ticăloasă, aceasta e pentru mine singura mîngîiere.

— O, Justine! Iartă-mă că fie și pentru o clipă am putut să-mi pierd încrederea în tine. De ce ai făcut această mărturisire? Dar nu jeli, fată dragă. Nu-ți fie teamă. O voi face cunoscută, voi dovedi nevinovăția ta. Voi înmuia inimile de piatră ale dușmanilor cu lacrimile și rugăminții mele. Nu vei muri! Tu, tovarășa mea de joacă, prietena, sora mea, să pieri pe eșafod? Nu, nu! Nu aș putea supraviețui unei nenorociri atît de înfricoșătoare.

Justine clătină din cap cu întristare.

— Nu mi-e teamă să mor, zise, chinul acela e trecător. Domnul îmi înlătură slăbiciunea și-mi dă curaj să îndur ce e mai rău. Părăsesc o lume tristă și rea; și dacă tu nu mă vei uita

şi te vei gîndi la mine ca la o fiinţă condamnată pe nedrept, mă înclin înaintea sorţii care mă aşteaptă. Învaţă de la mine, doamnă dragă, să te supui împăcată voinţei cereşti!

În timpul acestei convorbiri mă retrăsesem într-un colţ al celulei ca să-mi ascund cumplita frămîntare. Deznădejde! Cine îndrăznea să vorbească de deznădejde? Nefericita victimă, care la sosirea dimineţii avea să treacă hotarul dintre viaţă şi moarte, nu simţea chinuri atît de adînci şi amare ca acelea pe care le înduram eu. Îmi încleştai fălcile şi scrîşnii din dinţi, scoţînd un geamăt ce venea din adîncul sufletului. Justine tresări. Cînd mă recunoscu, se apropie şi-mi zise:

— Dragă domnule, ce bun aţi fost că aţi venit să mă vedeţi. Dumneavoastră, sper, nu credeţi că sînt vinovată?

Nu eram în stare să rostesc o vorbă.

— Nu, Justine, zise Elizabeth, el e mai convins de nevinovăţia ta decît am fost eu; chiar şi atunci cînd a aflat că ai mărturisit, nu a voit să creadă.

— Îţi mulţumesc din inimă. În aceste ultime clipe simt cea mai sinceră recunoştinţă faţă de cei care se gîndesc la mine cu bunătate. Cît de nepreţuită este pentru o nefericită ca mine afecţiunea altora! Îmi ridică de pe suflet mai mult de jumătate din povara nenorocirii; acum, cînd văd că şi dumneata, dragă doamnă, şi vărul dumitale credeţi în nevinovăţia mea, simt că aş putea muri în pace.

Astfel încerca sărmana făptură în suferinţă să se liniştească pe sine şi pe ceilalţi. Fără îndoială că ea îşi dobîndise împăcarea după care tînjea. Dar eu, adevăratul ucigaş, simţeam

veşnicul vierme al remuşcării rozîndu-mi pieptul, zădărnicind orice speranţă ori putinţă de alinare. Elizabeth plîngea şi ea şi era nefericită, dar suferinţa ei era tot a nevinovăţiei şi semăna cu un nor care, trecînd peste faţa frumoasă a lunii, o ascunde o vreme, fără să-i poată întuneca strălucirea. Chinul şi disperarea pătrunseseră în chiar miezul inimii mele; purtam în mine iadul, şi nimic nu putea să-l potolească. Am stat cu Justine cîteva ceasuri; şi abia cu mare greutate a putut Elizabeth să se smulgă de acolo.

— Aş dori să mor împreună cu tine, strigă ea. Nu pot trăi în această lume de chin.

Justine încerca să-şi ascundă durerea, dar îşi înfrîna cu greu lacrimile amare. O îmbrăţişă pe Elizabeth şi rosti cu o voce în care tremura o emoţie reţinută:

— Adio, bună doamnă, scumpă Elizabeth, iubita şi singura mea prietenă. Cerul, în mărinimia lui, să te binecuvînteze şi să te aibă în pază; să fie aceasta ultima nenorocire care cade asupră-ţi! Trăieşte şi fii fericită, ca să aduci şi altora fericire!

Şi, în ziua următoare, Justine muri. Nici cele mai mişcătoare cuvinte ale lui Elizabeth n-au fost în stare să le zdruncine judecătorilor credinţa statornicită în vinovăţia acestei martire. Implorările mele pătimaşe şi pline de indignare fură zadarnice. Şi, cînd am primit răspunsurile lor tăioase şi am auzit raţionamentul aspru, lipsit de simţire al acestor oameni, mărturisirea pe care voiam s-o fac îmi amuţi pe buze. Căci s-ar fi putut ca astfel să fiu declarat nebun, fără însă a izbuti să revoc sentinţa. Justine pieri pe eşafod ca o ucigaşă!

De la cumplitele chinuri ce-mi sfîşiau inima mi-am întors privirile asupra mîhnirii adînci şi tăcute a lui Elizabeth. Şi aceasta era tot o faptă a mea! Şi durerea tatei, şi aerul de părăsire ce plutea deasupra căminului nostru, care pînă nu de mult răsuna de rîsete, toate erau opera mîinilor mele de trei ori blestemate. Voi plîngeţi, nefericiţilor, dar lacrimile pe care le vărsaţi nu sînt şi ultimele! Din nou vor hohoti bocetele de îngropăciune şi sunetul tînguirilor voastre va fi auzit iarăşi şi iarăşi! Frankenstein, fiul vostru, ruda cea mai apropiată, vechiul şi iubitul vostru prieten, el, care şi-ar da şi ultima picătură de sînge pentru voi, care nu cunoaşte alt gînd ori bucurie decît de a vedea bucuria oglindită pe chipurile voastre dragi, el care ar umple văzduhul de binecuvîntări şi ar fi în stare să-şi trăiască viaţa slujindu-vă, el vă porunceşte să plîngeţi, să vărsaţi lacrimi nesfîrşite, şi ar fi fericit peste măsură dacă soarta nemiloasă s-ar îndura şi setea ei de pierzanie s-ar potoli înainte ca pacea mormîntului să pună capăt chinurilor voastre!

Aşa vorbea sufletul meu profetic în timp ce, sfîşiat de remuşcări, oroare şi deznădejde, îi priveam pe cei dragi zguduiţi de o durere zadarnică în faţa celor două morminte – al lui William şi al lui Justine, primele jertfe ale iscusinţei mele necurate.

Capitolul 9

Nimic nu e mai chinuitor pentru mintea omenească decît acea linişte de moarte a inacţiunii şi a certitudinii ce urmează – lipsind sufletul şi de speranţe, şi de teamă – unei perioade în care sentimentele au fost stîrnite de o grabnică înşiruire de întîmplări. Justine murise; acum se odihnea în pace, iar eu eram încă în viaţă. Sîngele îmi curgea nestingherit prin vine, dar inima-mi era apăsată de povara unei deznădejdi şi remuşcări pe care nimic nu le putea înlătura. Somnul fugea de mine şi rătăceam ca un duh al răului, căci săvîrşisem fapte ticăloase a căror grozăvie era de nedescris, iar altele, cine ştie (eram convins), aveau să se mai întîmple. Şi, totuşi, din inima mea se revărsa bunătatea şi iubirea de virtute. Îmi începusem viaţa însufleţit de intenţii bune, aşteptînd cu însetare momentul să le pun în practică şi să devin folositor semenilor mei. Iar acum totul se spulberase; în loc să am acea conştiinţă senină care să-mi dea putinţa de a privi înapoi, la trecutul meu, cu mulţumire, pentru a sorbi de acolo făgăduinţa unor noi nădejdi, eram copleşit de remuşcare şi de sentimentul vinovăţiei, ce mă aruncau într-un infern de groaznice chinuri, pe care cuvintele nu izbutesc să le înfăţişeze.

Această stare de spirit îmi măcina sănătatea, care, pesemne, nu se refăcuse pe de-a-ntregul în urma primei lovituri care o şubrezise. Ocoleam oamenii; era un chin pentru mine să văd chipuri voioase şi mulţumite; singurătatea era unica mea alinare – o singurătate adîncă, întunecată, vecină cu moartea.

Tata observa cu neliniște schimbarea vădită din dispoziţia şi obiceiurile mele şi se străduia, cu argumente izvorîte din conştiinţa lui curată şi viaţa lui fără de prihană, să trezească în mine curajul şi tăria de a împrăştia norul întunecat care plutea, ameninţător, deasupra mea.

— Victor, glăsui el, tu crezi că eu nu sufăr? Nimeni nu şi-a iubit copilul atît cît l-am iubit eu pe fratele tău (îi dădură lacrimile în timp ce vorbea); dar nu e oare o datorie faţă de cei ce supravieţuiesc să ne înfrînăm suferinţa pentru a nu le spori lor nefericirea? Este şi o datorie faţă de noi înşine, căci prea multă tristeţe te împiedică să devii mai bun şi să te bucuri sau chiar să-ţi îndeplineşti rosturile zilnice, fără de care nici un om nu e potrivit pentru convieţuirea cu semenii săi.

Dar această povaţă, deşi înţeleaptă, era, în cazul meu, cu totul zadarnică; aş fi fost primul care mi-aş fi stăpînit mîhnirea şi mi-aş fi alinat prietenii, dacă în aceste sentimente ale mele nu s-ar fi amestecat şi otrava remuşcării, şi spaima. Aşa că acum nu puteam face altceva decît să-i arunc tatei, drept răspuns, o privire deznădăjduită şi să mă străduiesc a mă feri din calea lui cît mai mult cu putinţă.

Cam tot în acea vreme ne-am retras la casa noastră din Belrive. Această schimbare mi-a fost deosebit de prielnică. Din pricină că porţile

oraşului se închideau cu regularitate la zece seara şi, deci, nu puteam să întîrzii pe lac după acea oră, locuinţa noastră dinăuntrul zidurilor Genevei îmi devenise nesuferită. Acum eram liber. Adesea, după ce toţi ai casei se duceau la culcare, luam barca şi petreceam pe lac ore întregi. Uneori, cu pînzele întinse, mă lăsam purtat de vînt; alteori, după ce vîsleam pînă la mijlocul lacului, lăsam barca să plutească în voie şi dădeam frîu liber gîndurilor mele nevolnice. Deseori m-am simţit ispitit, cînd totul în juru-mi respira atîta pace şi numai eu, rătăcind fără odihnă, tulburam liniştea acelor privelişti de o cerească frumuseţe – în afară de zborul cîte unui liliac, ori de orăcăitul răguşit şi intermitent al broaştelor, care se auzea numai cînd mă apropiam de mal – deseori, zic, am fost ispitit să mă arunc în lacul tăcut, pentru ca apele să se închidă deasupra mea şi a nenorocirii mele, pentru totdeauna. Dar cînd mă gîndeam la eroica mea Elizabeth, atît de încercată de suferinţă, cînd mă gîndeam la ea, pe care o iubeam atît şi a cărei existenţă era atît de intim întreţesută cu a mea, îmi înăbuşeam această dorinţă. Îmi aminteam apoi de tata şi de celălalt frate: puteam eu, dezertînd atît de josnic, să-i las neocrotiţi şi expuşi înverşunării ticăloase a diavolului pe care-l slobozisem în lume?

În momente ca acestea plîngeam amarnic, dorind ca pacea să-mi coboare iar în suflet doar pentru a putea să le dăruiesc lor mîngîierea şi fericirea de care aveau nevoie. Dar nu era cu putinţă. Remuşcarea îmi ucidea orice speranţă. Fusesem autorul unor rele de neîndreptat şi trăiam zi de zi cu spaima ca nu cumva monstrul

pe care-l creasem să săvîrşească vreo nouă nelegiuire. Ceva îmi spunea că nu se sfîrşise totul, că el va pune din nou la cale o crimă fioroasă, care prin grozăvia ei aproape că va şterge amintirea celor trecute. Atîta timp cît în urma mea ar fi rămas pe lume fiinţe pe care le iubeam, era loc şi pentru teamă. E de neînchipuit cîtă scîrbă îmi trezea acel diavol. Cînd mă gîndeam la el, începeam să scrîşnesc din dinţi, simţeam cum mi se aprind ochii în cap şi cum mă cuprinde o dorinţă înverşunată de a nimici acea viaţă pe care atît de necugetat i-o dăruisem. Crimele şi ticăloşiile sale făceau ca ura şi dorinţa mea de răzbunare să rupă zăgazurile cumpătării. Aş fi urcat pînă pe cel mai înalt pisc al Anzilor dacă, ajuns acolo, aş fi putut să-l îmbrîncesc în hăuri. Căci doream să-l mai văd o dată, ca să pot să descarc asupră-i toată scîrba mea şi să răzbun astfel moartea lui William şi a lui Justine.

Casa noastră era un lăcaş al jalei. Sănătatea tatei fusese adînc zdruncinată de grozăvia întîmplărilor recente. Elizabeth era abătută şi descurajată; nu mai găsea nici o bucurie în ocupaţiile ei obişnuite; orice plăcere i se părea o impietate faţă de cei morţi; lacrimile şi durerea veşnică, îşi închipuia pe atunci, erau tributul drept pe care trebuia să-l plătească inocenţei atît de crud nimicite. Nu mai era făptura fericită, care în copilărie rătăcea împreună cu mine pe malurile lacului, vorbind cu încîntare despre planurile noastre de viitor. Prima dintre acele dureri care ne sînt trimise să ne desprindă de pămînt pusese stăpînire pe ea şi înrîurirea ei obscură îi răpea surîsurile dragi.

— Cînd mă gîndesc, dragă vere, spunea ea, la moartea îngrozitoare a lui Justine Moritz, lumea şi lucrările ei nu-mi mai apar ca înainte. Pe atunci, cînd citeam în cărţi sau auzeam povestindu-mi-se de crime şi nedreptăţi, credeam că toate acestea sînt istorii despre vremurile de demult sau nişte rele imaginare; cel puţin îmi apăreau ca fiind îndepărtate, mai degrabă puteam să le gîndesc decît să mi le închipui ca existînd aievea; dar acum ticăloşia şi-a reintrat în drepturile ei, iar oamenii îmi apar ca nişte monştri însetaţi de sîngele semenilor lor. Desigur că sînt nedreaptă. Toţi credeau că biata fată-i vinovată; şi dacă într-adevăr ar fi comis crima pe care şi-a ispăşit-o, ea ar fi fost, fără îndoială, cea mai josnică dintre fiinţele omeneşti. Să fi ucis, de dragul cîtorva giuvaericale, pe fiul celui care i-a fost binefăcător şi prieten, pe copilul pe care-l îngrijise din faşă şi părea să-l iubească ca pe propriul ei vlăstar! Nicicînd nu aş putea admite ca vreo fiinţă umană să fie osîndită la moarte; dar, cu siguranţă, aş fi socotit că o făptură atît de mîrşavă e nevrednică să trăiască în mijlocul oamenilor. Ea era însă nevinovată; ştiu, simt că era nevinovată; şi tu eşti de aceeaşi părere, şi acest lucru mă întăreşte în credinţa mea. Vai, Victor, cînd minciuna poate să semene atît de mult cu adevărul, cine mai poate fi cît de cît sigur că e fericit? Mă simt de parcă aş merge pe marginea unei prăpastii către care se îmbulzesc mii de oameni încercînd să mă azvîrle în abis. William şi Justine au fost asasinaţi şi ucigaşul scapă; acum umblă slobod prin lume şi cine ştie dacă nu este chiar respectat. Dacă aş fi condamnată să ispăşesc eu, pe eşafod,

crimele lui, şi tot n-aş vrea să-mi schimb soarta cu a acestui scelerat.

Ascultam vorbele ei cu tulburare. Căci adevăratul ucigaş eram eu; nu prin fapta mea ca atare, ci prin urmările ei. Elizabeth îmi citi suferinţa pe chip şi apucîndu-mi mîna cu gingăşie spuse:

— Scumpe prieten, trebuie să te linişteşti. Aceste întîmplări m-au îndurerat, numai Dumnezeu ştie cît de adînc, dar tu arăţi într-un hal fără de hal, mai zdrobit decît mine. E o expresie de deznădejde, uneori de răzbunare pe chipul tău, care mă înfioară. Victor, dragul meu, alungă aceste frămîntări întunecate. Aminteşte-ţi de prietenii din juru-ţi, care-şi pun în tine toate nădejdile. Am pierdut noi oare puterea de a te face fericit? Atîta timp cît ne iubim – atîta timp cît ne sîntem credincioşi unul altuia, aici, în acest ţinut de tihnă şi de frumuseţe, în ţara ta de baştină, putînd culege roadele binecuvîntate ale liniştii –, ce ar putea să ne tulbure pacea?

Nu erau, oare, aceste cuvinte ale ei, cea pe care o preţuiam mai mult decît orice alt dar al sorţii, de ajuns ca să izgonească demonul care stătea la pîndă în inima mea? Dar chiar în timp ce vorbea, mă lipii de ea cuprins de groază la gîndul ca nu cumva, în tocmai acea clipă, ucigaşul să apară şi să mi-o răpească.

Aşadar, nici afecţiunea, nici delicateţea prieteniei, nici minunile pămîntului şi ale cerului nu puteau să-mi mîntuie sufletul de dureri; nici chiar vocea iubirii nu putea s-o facă. Eram înconjurat de un nor pe care nici o înrîurire binefăcătoare nu era în stare să-l împrăştie. Un cerb rănit care îşi tîrăşte

mădularele sleite de vlagă către un mărăciniş neumblat, ca acolo să privească ţintă săgeata care l-a străpuns şi să-şi dea duhul – iată ce eram eu.

Uneori izbuteam să ţin piept deznădejdii crunte care mă copleşea; dar alteori, senzaţiile erau de nesuportat şi atunci încercam ca prin eforturi fizice ori prin schimbarea locurilor să domolesc vîltoarea pasiunilor care-mi zbuciumau sufletul. Aşa s-a întîmplat că, aflat pradă unei asemenea stări, am plecat deodată de acasă şi mi-am îndreptat paşii către apropiatele văi ale Alpilor, spre a încerca, în faţa măreţiei şi veşniciei acelor privelişti, să uit de mine şi de necazurile mele vremelnice, atît de omeneşti. Plimbarea mea avea drept ţintă Valea Chamonix-ului. În adolescenţă o vizitasem adesea. Trecuseră de atunci şase ani; eu eram, acum, o epavă, dar acele peisaje sălbatice şi dăinuitoare nu se schimbaseră cu nimic.

În prima parte a călătoriei m-am folosit de un cal. Apoi am închiriat un catîr, mai rezistent pe acele drumuri bolovănoase pe care te puteai răni la fiece pas. Era o vreme frumoasă, cam pe la mijlocul lui august, după aproape două luni de la moartea lui Justine, de la acea epocă de tristă amintire care însemnase începutul suferinţei mele. Pe măsură ce înaintam mai adînc în cheile Arve-ului povara care-mi apăsa sufletul se uşura în chip vădit. Munţii şi stîncile imense care mă dominau din toate părţile, tumultul rîului înspumat peste praguri, spărgîndu-se în năvala cascadelor, vorbeau de forţa grandioasă a dumnezeirii, şi încetai să mă înfricoşez sau să mă plec în faţa oricărei alte fiinţe în afară de cea atotputernică, zămislitoarea

şi stăpînitoarea acestor elemente, ce se desfăşurau, aici, în cea mai măreaţă înfăţişare a lor. Iar mai departe, cu cît urcam mai sus, valea căpăta un aspect tot mai uimitor şi mai magnific. Castelele în ruină suspendate pe povîrnişurile unor munţi acoperiţi de pini; Arve-ul cel năvalnic şi căsuţele care răsăreau ici-colo dintre copaci – toate împreună alcătuiau un decor de o rară frumuseţe. Dar ceea ce-i dădea măreţia sublimă erau Alpii vînjoşi, ale căror piscuri cu spinări albe şi strălucitoare se înălţau falnic, de parcă ar fi aparţinut unei alte planete, de parcă ar fi fost lăcaşuri ale unor fiinţe din altă plămadă.

Am trecut podul Pélissier-ului; cheile săpate de rîu mi se deschideau înainte şi am început să urc muntele care le străjuia. Curînd, am intrat în valea Chamonix-ului. Deşi mai maiestuoasă, ea este mai puţin frumoasă şi pitorească decît cea a Servox-ului, prin care tocmai trecusem. O împrejmuiau munţi înalţi şi înzăpeziţi; dar nu mai vedeam nici castele în ruină şi nici plaiuri fertile. Gheţarii imenşi se prelungeau pînă aproape de drum; am auzit rostogolindu-se tunetul unei avalanşe şi am deslușit dîra albicioasă pe care o lăsa în urmă. Mont Blanc-ul – supremul, magnificul Mont Blanc – se înălţa semeţ între acele *aiguilles*, iar *dôme*-ul lui înfricoşător străjuia, uriaş, întreaga vale.

În timpul acestui drum am simţit, adeseori, trezindu-se în mine înfiorarea de mult uitată a plăcerii. La cîte o cotitură a drumului, dînd cu ochii de cîte un colţ pe care-mi părea că-l recunosc, îmi aminteam de vremurile de odinioară, de veselia fără griji a copilăriei.

Vînturile îmi şopteau cu glasuri liniştitoare şi întreaga Fire, maternă, mă îndemna să mă opresc din plîns. Dar, curînd, acea vrajă binefăcătoare se risipea – eram din nou încătuşat de tristeţe, cufundat în amărăciunea fără leac a gîndurilor mele. Dădeam pinteni catîrului; încercam astfel să uit de lume, de temerile mele şi, în primul rînd, de mine însumi, ori, împins de o deznădejde şi mai mare, descălecam şi mă aruncam în iarbă, strivit de durere şi groază.

În sfîrşit, ajunsei în satul Chamonix. Mă simţeam sleit după caznele cărora atît trupul, cît şi mintea trebuiseră să le facă faţă. Un scurt răstimp, am rămas la fereastră, cu ochii aţintiţi la jocul fulgerelor palide de deasupra Mont Blanc-ului, ascultînd apele repezi ale rîului Arve, care curgea zgomotos dedesubt. Sunetele acestea paşnice liniştiră ca un cîntec de leagăn simţurile mele încordate; de îndată ce mi-am pus capul pe pernă, somnul mi s-a furişat în trup; l-am simţit venind, aducător de uitare, şi l-am binecuvîntat.

Capitolul 10

Ziua următoare mi-am petrecut-o hoinărind în vale. Am zăbovit la izvoarele Arveiron-ului, care-şi trag apele dintr-un gheţar ce ameninţă, lunecînd uşor dinspre culmi, să astupe valea. În faţa mea se înălţau coastele abrupte ale munţilor, deasupra strălucea peretele gheţarului, în jur erau cîţiva pini răvăşiţi de furtuni, iar liniştea solemnă din această sală de ceremonii a imperialei Naturi era tulburată doar de murmurul apelor, de căderea vreunei bucăţi mari de stîncă, de tunetul avalanşei sau de zgomotul, reverberînd de-a lungul munţilor, al ruperii gheţurilor care, ca nişte jucării în mîinile unor legi tăcute şi imuabile, erau din cînd în cînd sparte şi sfărîmate. Aceste privelişti măreţe, sublime erau consolarea cea mai adîncă pe care fiinţa mea putea s-o primească. Ele mă ridicau deasupra simţirilor mărunte; deşi nu-mi înlăturau durerea, mi-o îmblînzeau şi mi-o potoleau şi, de asemenea, îmi abăteau într-o oarecare măsură cugetul de la gîndurile care-l frămîntaseră în ultima lună. Seara, m-am dus la culcare; somnul mi-a fost păzit şi ocrotit parcă de contururile grandioase pe care le contemplasem în timpul zilei. Se întruniseră toate în juru-mi; vîrful muntelui cu zăpada lui nepătată, culmea sclipitoare, pădurile de pini, rîpele colţuroase şi pustii, vulturul avîntîndu-se

printre nori – toate se adunaseră la căpătîiul meu, cu îndemnuri împăciuitoare.

Unde pieriseră a doua zi dimineața, cînd m-am trezit? Tot ceea ce-mi întărise sufletul se destrămase o dată cu somnul, și deasupra gîndurilor mele se strînseseră nori negri de melancolie. Afară ploua torențial și cețuri dese învăluiau crestele munților, astfel încît nu mai puteam nici măcar să văd chipurile acelor mari prieteni. Totuși, voiam să pătrund dincolo de vălurile ceții și să-i caut, în ascunzișul lor de nori. Ce-mi păsa de ploaie și de furtună! Mi s-a adus catîrul la intrare și am hotărît să urc pînă la vîrful Montanvert. Nu mi se șterse din amintire impresia pe care o avusesem cînd am văzut pentru prima oară uriașul ghețar lunecător. Mă cuprinsese atunci o stare de extaz; sufletul meu avea aripi cu ajutorul cărora se înălța fulgerător din lumea întunecată către lumină și bucurie. Contemplarea a ceea ce este cumplit și maiestuos în natură a avut, într-adevăr, totdeauna puterea de a mă umple de simțăminte solemne și de a mă face să uit grijile trecătoare ale vieții. M-am decis să merg fără călăuză, cunoșteam bine drumul și prezența unui alt om ar fi tulburat măreția singuratică a locurilor.

Clina este abruptă, dar cărarea, suind în serpentine numeroase și scurte, îți îngăduie să înfrunți peretele aproape drept. Privelișteа e de o dezolare care înspăimîntă. În toate părțile poți zări urmele avalanșelor de peste iarnă, copaci smulși zăcînd împrăștiați pe pămînt, unii pe de-a întregul sfărîmați, alții prăbușiți peste colțuri de stînci de care se sprijină încă sau căzuți de-a curmezișul altor copaci. Cărarea

pe care urci este întreruptă de limbi de zăpadă de-a lungul cărora se rostogolesc mereu bolovani; unul dintre aceste locuri este cu deosebire primejdios – aici pînă şi cel mai slab sunet, cum ar fi, de pildă, cel al unei voci, poate da naştere unei vibraţii a aerului care să stîrnească o nimicitoare prăbuşire de pietre. Pinii nu sînt înalţi, nici bogaţi, ci au ceva sumbru, dînd o notă de severitate peisajului. Mă uitam în jos: pîcle largi se ridicau din rîurile care străbăteau valea şi se răsuceau în spirale groase în jurul munţilor cu piscurile ascunse în perdeaua de nori, în timp ce ploaia cădea neostoită din cerul întunecat, adîncind impresia de melancolie pe care mi-o produceau lucrurile din jur. Vai, de ce oare omul se poate lăuda cu o sensibilitate mai înaltă decît a animalului, căci ea nu face decît să-i înrobească şi mai tare nervii. Dacă impulsurile noastre s-ar mărgini doar la foame, sete şi dorinţă, am putea fi aproape liberi; dar aşa, ne tulbură chiar şi o adiere de vînt, un cuvînt întîmplător sau imaginile pe care acest cuvînt ni le deşteaptă.

„Un vis ne otrăveşte cînd dormim,
Un gînd ne pîngăreşte apoi trezia,
Totuna-i ce simţim sau ce gîndim,
De plîngem sau de ştim ce-i bucuria.

Oricîtă bucurie sau dureri
Ne-aşteaptă, fără capăt e cărarea
Şi Mîine pentru om nu-i ce-a fost Ieri
E veşnică pe lume doar schimbarea.“[1]

---

1. P.B. Shelley, *Nestatornicie*, în P.B. Shelley, *Prometeu descătuşat şi alte poeme*, Editura pentru literatură, Bucureşti, 1965. Traducere de Petre Solomon (n.tr.).

Era aproape de amiază cînd am ajuns la capătul urcuşului. Un timp, am stat aşezat pe o stîncă, dedesubtul căreia se desfăşura priveliştea mării de gheaţă. Era învăluită în ceaţă, ca şi munţii înconjurători. Curînd, o adiere a împrăştiat norul şi am coborît pe gheţar. Suprafaţa lui era frămîntată, cu suişuri şi coborîşuri asmenea valurilor unei mări în furtună, brăzdată fiind din loc în loc de crăpături adînci. Întinderea de gheaţă are o lăţime de mai puţin de o leghe, dar mi-au trebuit aproape două ore s-o traversez. Muntele din partea opusă e un perete vertical de stîncă pleşuvă. Din locul unde mă aflam se vedea Montanver-ul drept în faţă, la depărtare de o leghe, iar deasupra lui, Mont Blanc-ul, în toată maiestatea lui cumplită. Am rămas într-o scobitură a stîncii contemplînd această minunată şi uimitoare privelişte. Marea, sau mai degrabă vastul fluviu de gheaţă, şerpuia printre munţii ale căror vîrfuri ameţitoare dominau încolăcirile văii. Piscurile îngheţate licăreau în bătaia soarelui deasupra norilor. Inima mea, pînă atunci împovărată de durere, se umplu de ceva asemănător cu bucuria; am strigat:

— Duhuri pribege, dacă într-adevăr rătăciţi fără să găsiţi odihnă în strîmtele voastre culcuşuri, îngăduiţi-mi această neîndestulătoare fericire, ori de nu, smulgeţi-mă bucuriilor vieţii şi luaţi-mă cu voi.

Pe cînd spuneam aceasta, am zărit deodată, la o oarecare depărtare, silueta unui om care înainta spre mine cu o iuţeală supranaturală. Făcea salturi uriaşe peste spărturile de gheaţă peste care eu păşisem cu cea mai mare grijă. Statura sa, pe măsură ce se apropia, părea să

întreacă pe aceea a unui om. Am fost cuprins de tulburare; am simţit cum mi se înceţoşează ochii şi o sfîrşeală mă cuprinde, dar adierea rece ce venea dinspre munţi mă readuse în simţiri. Şi, cum forma aceea se apropia, am văzut – spurcată şi temută privelişte – că era chiar monstrul pe care eu îl creasem. De furie şi oroare am început să tremur tot, hotărînd să-l aştept şi apoi să mă năpustesc asupra lui într-o luptă pe viaţă şi pe moarte. Se apropia; chipul său trăda o amarnică suferinţă, îmbinînd dispreţul cu răutatea, pe care sluţenia lui nepămîntească le făcea şi mai de nesuferit pentru ochiul omenesc. Dar toate acestea abia dacă le-am luat în seamă, căci ura şi furia îmi răpiseră graiul, şi atunci cînd îmi revenii, fu doar ca să-l potopesc cu vorbe de silă şi dispreţ.

— Diavole, am exclamat, îndrăzneşti să te apropii de mine? Şi nu ţi-e teamă de răzbunarea cumplită a braţului meu care-ţi va zdrobi ţeasta? Piei din faţa ochilor mei, jivină mîrşavă, sau nu, mai bine stai, ca să te prefac în ţărînă. O, vai! De s-ar putea ca o dată cu stingerea netrebnicei tale existenţe să redau vieţii victimele pe care atît de barbar le-ai răpus!

— Mă aşteptam să mă întîmpini astfel, răspunse demonul. Oamenii în general îi urăsc pe cei nefericiţi; cît de mult trebuie, atunci, să mă urască pe mine, care dintre toate făpturile sînt cea mai nenorocită! Dar şi tu, zămislitorul meu, să mă deteşti şi să mă respingi, pe mine, creatura ta, de care eşti legat cu fibre pe care numai nimicirea unuia din noi doi le poate desface! Ţi-ai pus în gînd să mă omori. Cum îndrăzneşti să te joci astfel cu viaţa? Fă-ţi datoria faţă de mine şi atunci mi-o voi îndeplini

şi eu pe a mea faţă de tine şi faţă de restul oamenilor. Dacă tu vei împlini ceea ce-ţi cer, te voi lăsa în pace şi pe tine, şi pe ei; dar dacă refuzi, voi ghiftui pîntecele morţii cu sîngele tuturor prietenilor tăi care sînt încă în viaţă.

— Monstru spurcat! Demon! Chinurile iadului sînt o răzbunare prea blîndă pentru crimele tale. Fiară! Îmi ceri socoteală pentru faptul că te-am creat; hai, atunci, apropie-te, ca să pot stinge licărul de viaţă pe care atît de nesăbuit ţi l-am aprins în vine.

Mînia îmi întrecea orice margini; m-am aruncat asupra lui, asmuţit de toate simţămintele care pot să înarmeze o fiinţă omenească întru nimcirea alteia.

Se feri cu uşurinţă şi zise:

— Linişteşte-te! Te conjur să mă asculţi, înainte de a da drumul urii tale împotriva celui care ţi-a rămas credincios. Nu am suferit oare îndeajuns; de ce cauţi să îmi sporeşti chinul? Viaţa, deşi poate să însemne doar neîntreruptă suferinţă, îmi este dragă şi mi-o voi apăra. Aminteşte-ţi, doar, m-ai făcut mai puternic decît tine, mai înalt, cu încheieturile mai suple. Dar nu, nu mă voi lăsa tîrît de ispita de a te înfrunta. Sînt doar opera ta şi vreau să fiu blînd şi ascultător faţă de stăpînul şi regele meu, dacă şi tu îţi vei îndeplini însă datoria pe care o ai faţă de mine. O, Frankenstein, de ce să fii drept cu toţi ceilalţi şi să mă calci în picioare numai pe mine, căruia, mai mult ca tuturor, dreptatea şi chiar mila şi afecţiunea ta i se cuvin. Nu uita, sînt opera ta; ar trebui să fiu Adamul tău, dar mai degrabă sînt îngerul căzut pe care l-ai îndepărtat de la bucurie, mai înainte ca el să fi săvîrşit o cît de mică nelegiuire. Pretutindeni

unde îmi arunc ochii văd fericire, şi numai eu nu am dreptul la ea. Am fost bun şi doream să fac bine, dar nefericirea a făcut din mine un monstru. Fă-mă fericit şi voi păşi din nou pe calea virtuţii.

— Pleacă! Nu vreau să te ascult! Noi doi nu putem avea nimic de împărţit; sîntem doi duşmani. Pleacă, sau de nu, să ne încercăm puterile într-o luptă în care unul din noi va trebui să cadă.

— Cum aş putea să-ţi mişc inima? Nici un fel de rugăminte nu te poate îndupleca să priveşti cu bunăvoinţă fiinţa pe care ai creat-o şi care te imploră să-i arăţi bunătate şi milă? Crede-mă, Frankenstein, eram plin de intenţii bune; sufletul îmi dogorea de iubire şi omenie; cu toate acestea, cît de singur sînt, înspăimîntător de singur! Tu, cel ce m-a zămislit, mă priveşti cu oroare; ce pot atunci spera de la semenii tăi, care nu-mi sînt cu nimic datori? Ei mă alungă cu silă şi ură. Doar munţii pustii şi gheţarii cei singuratici îmi dau adăpost. Rătăcesc prin locurile acestea de zile întregi; mă ascund în peşterile de gheaţă, singurele care nu mă înspăimîntă şi cărora omul nu le poate lua acest fapt în nume de rău. Acestor ceruri mohorîte le aduc închinare, căci sînt mai blînde cu mine decît semenii tăi. Dacă mulţimile de oameni ar şti de existenţa mea, ar face ce faci şi tu, şi s-ar înarma să mă nimicească. Să nu-i urăsc, aşadar, pe cei care mă detestă? Cu duşmanii nu vreau să am de-a face. Sînt un nenorocit? Ei bine, ei vor împărtăşi cu mine soarta mea. Numai în puterea ta stă să repari nedreptatea şi să-i salvezi de la un rău care numai de tine depinde să nu devină atît de

mare, încît nu numai tu şi familia ta, ci şi mii de alţi oameni să piară înghiţiţi în vîrtejul pustiirii sale. Înmoaie-ţi inima şi nu mă îndepărta. Ascultă-mi povestea şi, după ce vei fi auzit-o, părăseşte-mă ori plînge-mi de milă, după cum vei crede de cuviinţă, dar mai întîi ascultă-mă. Vinovaţilor li se îngăduie, după legile omeneşti, oricît de sîngeroase ar fi ele, să vorbească în apărarea lor, înainte de a fi osîndiţi. Ascultă-mă, Frankenstein. Mă învinuieşti de o crimă; şi totuşi, cu conştiinţa împăcată, ai fi în stare tu însuţi de o crimă împotriva propriei tale creaturi. O, lăudată fie dreptatea veşnică a omului! Cu toate acestea, nu te rog să mă cruţi, ci doar să mă asculţi; şi apoi, dacă mai poţi, şi dacă mai vrei, praful să se aleagă de munca mîinilor tale!

— De ce-mi reaminteşti, l-am întrerupt, de împrejurări la gîndul cărora mă înfior şi de care, din nefericire, sînt răspunzător? Blestemată fie ziua, făptură diavolească, în care ai văzut lumina! Blestemate fie mîinile (şi astfel, cadă blestemul asupra mea) care te-au alcătuit. Cuvintele nu ajung să cuprindă întreaga nenorocire pe care mi-ai adus-o. Aşa că nu mai am putere să cîntăresc dacă sînt drept faţă de tine ori nu. Piei! Scuteşte-mă de priveliştea făpturii tale pocite.

— Iată că te scutesc, zămislitorul meu, spuse el, şi-mi acoperi ochii cu mîinile sale respingătoare, pe care le dădui la o parte cu un gest plin de violenţă. Iată că te scutesc – astfel – de o priveliştе pe care o deteşti. Şi, totuşi, de ascultat poţi să mă asculţi, îndurîndu-te de mine. În numele virtuţilor pe care odată le-am avut, ţi-o cer. Dă ascultare poveştii mele; este lungă şi

stranie, iar aerul tare al acestor înălțimi nu-i prielnic constituției tale delicate; vino, deci, în coliba în care mă adăpostesc. Soarele e încă sus pe cer; înainte de a coborî să se ascundă îndărătul prăpastiilor înzăpezite spre a lumina altă parte a lumii, voi fi terminat și tu vei fi luat hotărîrea. Numai de tine depinde dacă voi părăsi pentru totdeauna vecinătatea omului și voi duce o viață neprihănită ori dacă voi deveni o urgie pentru semenii tăi și pricina neîntîrziată a propriei tale pierzanii.

Spunînd acestea, porni peste cîmpul de gheață. Îl urmai. Inima-mi era plină ca să-i pot răspunde, dar, înaintînd, cîntăream argumentele pe care le adusese și, în cele din urmă, am hotărît să dau ascultare poveștii sale. Mă îmboldea, în parte, curiozitatea, iar mila pe care o încercam îmi învinse ultimele șovăieli. Pînă atunci socotisem că el era ucigașul fratelui meu și țineam cu orice preț ca această părere să-mi fie adeverită ori dezmințită. Iar, pe de altă parte, îmi dădeam seama de datoria pe care creatorul o are față de creația sa și înțelegeam că, înainte de a mă plînge de nimicnicia lui, s-ar fi cuvenit să-l fac fericit. Toate aceste motive mă înduplecară. Am traversat deci gheața și ne-am cățărat pe stînca din față. Aerul era rece și începuse din nou să plouă. Am intrat în colibă, demonul plin de bucurie, eu, cu inima grea și într-o stare de profundă mîhnire. Dar am consimțit să-l ascult; și, după ce m-am așezat lîngă focul pe care urîciosul meu însoțitor îl aprinsese, el își începu istorisirea astfel.

Capitolul 11

— Îmi vine foarte greu să-mi amintesc ceva despre prima perioadă a vieţii mele. Toate întîmplările acelei vremi îmi apar ca prin ceaţă. O aglomerare ciudată de senzaţii m-a cotropit şi deodată am văzut, am simţit, am auzit şi am mirosit; a trecut, desigur, o bună bucată de vreme pînă am învăţat să deosebesc felul în care lucrează fiecare dintre simţuri. Îmi amintesc mai întîi că o lumină mai tare mi-a îndurerat ochii şi am fost silit să-mi strîng pleoapele. S-a făcut atunci întuneric în mine şi m-am înfiorat. Dar abia am simţit aceasta, cînd – presupun acum – deschizînd iarăşi ochii, lumina m-a potopit din nou. Am umblat, apoi parcă am coborît, şi deodată am simţit cum senzaţiile se schimbă cu totul. Înainte, eram înconjurat de corpuri întunecate şi opace, impermeabile vederii ori pipăitului; acum însă îmi dădeam seama că mă pot mişca în voie şi nu era obstacol peste care să nu pot trece ori pe care să nu-l pot ocoli. Lumina devenea din ce în ce mai tiranică; şi, tot umblînd, căldura nesuferită mă obosi, aşa că am căutat un loc mai umbros. Era pădurea din preajma Ingolstadt-ului; şi aici, lîngă albia unui pîrîu, m-am întins ca să-mi treacă oboseala, pînă cînd am simţit cum începe să mă chinuie foamea şi setea. Aceste senzaţii noi m-au smuls din toropeală şi văzînd nişte poame

care atîrnau prin copaci sau se ascundeau în iarbă, m-am înfruptat din ele. Mi-am potolit setea la pîrîu, şi apoi, culcîndu-mă la pămînt, am fost cuprins de somn.

Era întuneric cînd m-am trezit, cu frigul în oase şi cu o senzaţie nedesluşită de spaimă în faţa singurătăţii. Înainte de a pleca din odaie, cuprins de o senzaţie de frig, îmi înfăşurasem trupul în nişte veşminte, care însă nu ajungeau să mă apere de umezeala nopţii. Eram un biet nenorocit, neajutorat şi istovit; nu ştiam nimic, nu puteam deosebi nimic, iar cînd durerea mă răzbi am izbucnit în plîns.

Curînd, o lumină blîndă se furişă pe cer şi-mi dădu o senzaţie de plăcere. M-am ridicat şi am văzut o formă strălucitoare ridicîndu-se dintre copaci. Am privit-o cu un fel de încîntare. Se mişca fără grabă, luminînd poteca; şi-am plecat din nou în căutare de fructe. Era încă tot aşa de frig, dar la rădăcina unui trunchi de copac găsii o manta largă cu care m-am acoperit, aşezîndu-mă apoi pe pămînt. Nici o idee clară nu-mi trecea prin minte; totul era tulbure. Simţeam lumina, şi foamea, şi setea, şi întunericul; zgomote nenumărate îmi sunau în urechi şi din toate părţile mă întîmpinau mirosuri; singurul lucru pe care-l puteam distinge era luna cea strălucitoare, şi atunci mi-am aţintit ochii asupra ei cu nesfîrşită plăcere.

Ziua luă locul nopţii de mai multe ori; astrul nopţii se micşorase mult cînd am început să-mi deosebesc senzaţiile. Treptat, am văzut limpede rîul ce-mi dăduse de băut şi arborii care mă umbreau sub frunzişul lor. Cu cîtă încîntare am descoperit că sunetele melodioase care-mi vrăjiseră deseori urechea ieşeau din gîtlejul

vieţuitoarelor înaripate care de multe ori îmi treceau pe dinaintea ochilor, răpindu-mi pentru o clipă lumina. Am început de asemenea să observ cu mare luare-aminte formele înconjurătoare şi să percep marginile bolţii strălucitoare de lumină care mă acoperea. Uneori am încercat să imit melodioasele cîntece ale păsărilor, dar n-am izbutit. Aş fi vrut să-mi exprim senzaţiile în felul meu, dar sunetele ieşeau din gură nearticulate şi stîngace, şi m-am înfricoşat, şi am tăcut.

Luna pierise de pe cerul nopţii, apoi se arătă din nou, mult descrescută, iar eu tot în pădure rămîneam. Senzaţiile îmi deveniseră între timp distincte, iar mintea îmi primea, cu fiece zi, tot felul de idei noi. Ochii mi se obişnuiseră cu lumina şi cercetau forma precisă a obiectelor. Ajunsesem acum să deosebesc gîngania de iarbă şi, treptat, o plantă de cealaltă. Am aflat că vrabia nu scoate decît sunete aspre, în timp ce acelea ale mierlei şi sturzului sînt duioase şi ademenitoare.

Într-o zi, rătăcind rebegit de frig, am dat peste un foc lăsat de cine ştie ce cerşetori pribegi, şi căldura pe care o împrăştia mă umplu de încîntare. În bucuria mea mi-am vîrît mîna în jăratic, dar am tras-o îndată înapoi, cu un strigăt de durere. Ce ciudat, m-am gîndit, ca aceeaşi cauză să producă asemenea efecte opuse! Am privit cu băgare de seamă la materialul din care iese focul şi, spre bucuria mea, am descoperit că era lemnul. Am adunat iute nişte crengi; dar erau ude şi nu voiau să se aprindă. Îndurerat, am rămas lîngă foc, urmărindu-l cum arde. Lemnul ud pe care-l lăsasem lîngă dogoarea flăcării se uscă şi se aprinse. Acest fapt m-a

pus pe gînduri; iar cînd, atingînd crengile, am descoperit pricina, m-am apucat să strîng cît mai multe vreascuri ca să le usuc şi să am ce pune pe foc. Cînd a venit noaptea şi a adus cu sine somnul, m-a cuprins teama ca nu cumva focul meu să se stingă. L-am acoperit, cu grijă, cu lemne uscate şi frunze, iar deasupra am pus ramuri ude, apoi, întinzînd mantaua, m-am lungit pe pămînt şi am adormit.

Se făcuse ziuă cînd m-am deşteptat şi prima mea grijă a fost să cercetez focul. L-am dezvelit şi o adiere uşoară l-a aţîţat. Am băgat de seamă acest lucru şi am ticluit un fel de evantai din crengi, cu care aţîţam jăraticul ori de cîte ori era gata să se stingă. Cînd se lăsă din nou noaptea, am constatat cu plăcere că focul dădea şi lumină, pe lîngă căldură; apoi, descoperirea acestui element îmi era de folos şi pentru hrană, căci nişte resturi de carne pe care le găsisem lîngă foc fuseseră fripte şi aveau un gust cu mult mai plăcut decît fructele pe care le culegeam de prin copaci. Am încercat deci să-mi pregătesc şi eu hrana tot aşa, punînd-o pe jăratic. Am descoperit că procedînd astfel poamele se stricau, pe cînd rădăcinile deveneau mai bune la gust.

Cu timpul, am găsit hrană din ce în ce mai greu, şi, adesea, îmi treceam ziua întreagă umblînd zadarnic după nişte ghindă ca să-mi astîmpăr chinurile foamei. Am hotărît să părăsesc locul în care sălăşluiam pînă atunci, ca să caut unul în care să-mi pot satisface nevoile – puţine, de altfel – pe care le aveam. Silit să emigrez astfel, am deplîns din toată inima pierderea focului pe care întîmplarea mi-l dăruise şi pe care nu ştiam cum să-l

aprind singur. Mi-am pierdut ore întregi cugetînd la acest mare neajuns, dar m-am văzut nevoit să renunţ la încercarea de a dezlega taina focului. Înfăşurîndu-mă în manta, am pornit prin pădure spre soare-apune. Trei zile am rătăcit şi în cele din urmă am dat peste un cîmp deschis. Căzuse zăpadă din belşug cu o noapte în urmă şi cît vedeam cu ochii se întindeau ţarini albe; apăsătoare privelişte; iar cînd am păşit pe stratul rece şi umed aşternut pe pămînt, am simţit cum îmi îngheaţă picioarele.

Era cam pe la ora şapte dimineaţa şi tînjeam după ceva de mîncare şi după un adăpost; în cele din urmă am observat pe o movilă o colibă, ridicată pesemne de vreun păstor. Era o privelişte cu totul nouă pentru mine şi i-am cercetat alcătuirea cu mare curiozitate. Găsind uşa deschisă, am intrat. Se afla un bătrîn înăuntru, aşezat lîngă un foc la care-şi pregătea mîncarea de dimineaţă. Auzind zgomot, se întoarse; şi, cînd dădu cu ochii de mine, scoase un strigăt ascuţit şi fugi afară, alergînd pe cîmp cu o iuţeală de care trupul său firav nu părea în stare. Înfăţişarea sa deosebită de tot ce văzusem pînă atunci, precum şi fuga sa mă surprinseră. Dar mă încînta interiorul colibei; aici nu putea pătrunde nici zăpada, nici ploaia; pămîntul era uscat; ea îmi apăru atunci ca un sălaş tot atît de desăvîrşit şi minunat cum apăruse Pandemoniumul dracilor din iad, după chinurile îndurate în lacul de foc. Am înfulecat cu poftă bucatele păstorului: pîine, brînză, lapte şi vin; acesta din urmă, totuşi, nu mi-a plăcut. Apoi, zdrobit de oboseală, m-am întins pe nişte paie şi am adormit.

M-am deșteptat pe la amiază; și, atras de căldura soarelui care își revărsa razele strălucitoare peste pămîntul alb, m-am hotărît să pornesc iar la drum; îndesînd ce mai rămăsese din hrana țăranului într-o traistă pe care am dibuit-o în încăpere, am luat-o peste cîmpuri, iar, pe la asfințitul soarelui, după o cale de cîteva ore, am ajuns într-un sat. Cît de minunat mi s-a părut! Colibele, căsuțele mai îngrijite și casele impunătoare mi-au captivat, pe rînd, atenția plină de admirație. Legumele din grădini, laptele și brînzeturile de pe pervazul ferestrelor unor căsuțe mi-au stîrnit pofta de mîncare. Am intrat într-una, care părea mai acătării; dar abia am păşit peste prag că au și început să urle copiii, iar una dintre femei a leşinat. Întregul sat s-a sculat pe dată, unii au luat-o la fugă, cîțiva m-au atacat, pînă cînd, învineţit de loviturile pietrelor şi ale altor proiectile, am rupt-o la goană pînă afară din sat şi, înspăimîntat, m-am ascuns într-o cocioabă scundă, goală, şi atît de sărăcăcioasă faţă de minunăţiile de case pe care le văzusem în sat. Cocioaba era, totuşi, aşezată lîngă o colibă foarte curată şi plăcută la vedere, dar, cum scăpasem de furia oamenilor ca prin urechile acului, nu am îndrăznit să intru în această colibă. Ascunzişul meu era de lemn şi atît de scund, încît cu greu puteam sta în picioare. Pe jos nu erau scînduri, ci pămînt, dar, din fericire, uscat; şi, deşi vîntul pătrundea prin nenumărate crăpături, mi s-a părut un bun adăpost împotriva zăpezii și ploii.

Aici m-am retras, deci, și m-am culcat, fericit că găsisem un acoperămînt, fie el cît de

nenorocit, care să mă ocrotească de vitregia anotimpului şi, mai mult, de sălbăticia omului.

De îndată ce s-a luminat de ziuă, m-am furişat afară din bordei, ca să pot vedea căsuţa de alături şi să-mi dau seama dacă mai puteam rămîne acolo. Lipită de spatele colibei, cocioaba mea se învecina într-o parte cu o cocină de porci şi în cealaltă cu o apă limpede. M-am strecurat afară printr-o spărtură mai mare din perete. Apoi am înfundat cu pietre şi aşchii de lemn toate crăpăturile prin care aş fi putut fi observat, dar în aşa fel, încît să le pot da la o parte dacă voiam să ies; singura lumină pe care o primeam venea dinspre cocină, dar, oricum, nu-mi trebuia mai mult.

După ce mi-am rînduit culcuşul şi l-am căptuşit cu paie curate, m-am retras, căci am văzut în depărtare silueta unui bărbat, şi mi-era prea proaspăt în minte felul cum se purtaseră oamenii cu mine noaptea trecută, ca să mă dau pe mîna lui. Avusesem totuşi vreme să fac rost de nişte hrană pentru ziua aceea, căci furasem un codru de pîine; luasem şi o cană din care puteam să beau mult mai bine decît din căuşul mîinilor din apa care curgea pe lîngă adăpostul meu. Podeaua de pămînt era puţin ridicată, aşa că rămînea tot timpul uscată şi apropierea de hornul colibei făcea ca înăuntru să fie destul de cald.

Avînd, astfel, cele de trebuinţă, am hotărît să locuiesc aici pînă cînd se va întîmpla ceva care să mă silească să plec. Faţă de pădurea întunecată în care-mi făcusem veacul pînă atunci, sub crengile picurînd de ploaie şi pe pămîntul umed şi rece, aici era ca în rai. Am mîncat cu lăcomie şi tocmai eram gata să dau

la o parte o scîndură ca să-mi umplu cana cu apă, cînd am auzit paşi şi, privind printr-o crăpătură, am zărit o făptură tînără, cu o căldare pe cap, trecînd prin faţa bordeiului meu. Era o fată cu înfăţişare blîndă, cu totul deosebită de cea pe care am descoperit mai tîrziu că o au sătenii ori slugile de pe la ferme. Şi totuşi era sărăcăcios îmbrăcată, o fustă albastră dintr-o ţesătură grosolană şi o cămaşă de in fiindu-i singurele veşminte; părul ei blond era împletit într-o cosiţă, fără podoabe; avea o faţă calmă, dar tristă. Am pierdut-o din ochi, dar, după cam vreun sfert de oră, se reîntoarse, iar găleata era acum plină cu lapte. Cum trecea, parcă nestingherită de povară, îi ieşi înainte un tînăr a cărui înfăţişare exprima o amărăciune şi mai adîncă. Scoţînd cîteva sunete, cu un aer de melancolie, el îi luă găleata de pe cap şi o duse singur în casă. Ea îl urmă şi dispărură amîndoi. Curînd îl văzui din nou pe tînăr cu nişte unelte în mînă, apucînd-o spre cîmpul din spatele căsuţei; iar fata începu să-şi vadă de treburi, ba în casă, ba în curte.

Cercetîndu-mi locuinţa, am găsit pe un perete urma uneia dintre ferestrele colibei, dar în locul geamului fuseseră bătute scînduri. Într-una dintre acestea era o crăpătură mică, aproape imperceptibilă, prin care însă puteam privi la ce se petrecea dincolo. Se vedea o încăpere micuţă, curată, zugrăvită în alb, dar foarte sărăcăcios mobilată. Într-un colţ, lîngă un foc slab, şedea un bătrîn, cu capul sprijinit în palme, cufundat într-o adîncă mîhnire. Fata deretica prin odaie, după un timp, a scos ceva dintr-un sertar, lucru de mînă, şi s-a aşezat lîngă bătrîn, care, luînd un instrument, a

început să-l atingă şi să scoată sunete mai dulci decît vocea sturzului ori a privighetorii. Era o privelişte minunată, chiar şi pentru mine, biet nenorocit, care niciodată nu mai văzuse ceva atît de frumos. Părul argintiu şi chipul binevoitor al bătrînului îmi treziră un sentiment de veneraţie, iar purtarea blîndă a fetei îmi stîrni afecţiunea. El cîntă o melodie plină de o dulce jale şi am văzut cum din ochii acelei fiinţe delicate prinseră să curgă lacrimi, pe care bătrînul nu le observă decît cînd ea începu să suspine; atunci el rosti cîteva sunete şi ea, lăsîndu-şi deoparte lucrul, îngenunche la picioarele lui. El o ridică şi-i zîmbi cu atîta dragoste şi bunătate, încît m-am simţit cuprins de nişte senzaţii ciudate şi copleşitoare: un amestec de durere şi plăcere, cum nu mai încercasem niciodată înainte, nici din pricina foamei ori a frigului, nici din aceea a mîncării ori a căldurii. Şi, neputînd să îndur aceste emoţii, m-am tras înapoi de la fereastră.

Curînd se întoarse tînărul, pe umeri cu o legătură de găteje pentru foc. Fata îl întîmpină la uşă, îl ajută să dea jos povara, şi, luînd din legătură nişte vreascuri, le puse pe foc; apoi cei doi se traseră la o parte într-un ungher şi el îi întinse o pîine mare rotundă şi o bucată de brînză. Ea păru mulţumită şi plecă în grădină după nişte rădăcini de plante pe care le puse în apă şi apoi pe foc. După aceea, îşi văzu de treburi, în timp ce tînărul se duse în grădină unde se îndeletnici cu săpatul şi cu plivitul. După ce lucră aşa cam o oră, tînăra se îndreptă spre el şi apoi, împreună, intrară în casă.

Estimp, bătrînul stătuse adîncit în gînduri, dar, cînd îi văzu apărînd, luă un aer mai vesel

și se așezară cu toții la masă. Mîncară în grabă. Apoi, fata se apucă din nou de trebăluit, iar bătrînul, sprijinit de brațul tînărului, făcu cîțiva pași la soare prin fața casei. Nimic nu ar putea întrece în frumusețe contrastul dintre aceste două ființe minunate. De o parte, un vîrstnic, cu părul argintiu și cu o înfățișare care strălucea de mărinimie și iubire, de cealaltă, un tînăr cu o siluetă zveltă și plină de grație și cu trăsăturile modelate într-o fericită simetrie; și, totuși, ochii săi și întreaga sa atitudine exprimau o profundă întristare și mîhnire. Bătrînul se întoarse în casă, iar tînărul, cu alte unelte decît cele pe care le folosise dimineața, o luă peste cîmp.

Curînd totul fu învăluit de noapte; dar, spre marea mea uimire, am văzut că vecinii mei aveau un mijloc de a păstra lumina cu ajutorul unor lumînări și am fost încîntat să descopăr că apusul soarelui nu punea capăt plăcerii pe care o simțeam de a-i observa. Seara, tînăra și tovarășul ei se îndeletniciră cu tot felul de ocupații pe care nu le-am înțeles, iar bătrînul luă din nou instrumentul care producea acele sunete divine, ce mă subjugaseră în timpul dimineții. Îndată ce el termină, tînărul a început nu să cînte, ci să rostească niște sunete care nu semănau nici cu armonia instrumentului bătrînului, nici cu cîntecul păsărilor. Mai tîrziu, aveam să aflu că el citea cu voce tare, dar pe atunci nu știam încă nimic despre știința cuvintelor ori a slovelor.

Apoi, după ce aceste îndeletniciri luară sfîrșit, familia stinse lumina și se duse, mi-am închipuit eu, la culcare.

Capitolul 12

Zăceam întins pe salteaua mea de paie, dar nu puteam dormi. Mă gîndeam la întîmplările de peste zi. Ce mă izbise îndeosebi erau purtările blajine ale acestor oameni; și tînjeam de dorința de a mă alătura lor, dar nu îndrăzneam. Îmi aminteam prea bine de felul barbar în care se purtaseră cu mine noaptea trecută țăranii din sat și am hotărît că – orice aș gîndi mai tîrziu că trebuie să fac – pentru moment e mai bine să rămîn liniștit în bordeiul meu, observînd și străduindu-mă să descopăr ce călăuzea acțiunile vecinilor mei.

În dimineața următoare, locuitorii colibei se treziră înainte de răsăritul soarelui. Tînăra mătură și rîndui odaia și pregăti mîncarea; îndată după masă, tînărul plecă. Ziua trecu la fel ca și cea dinainte. Tînărul muncea mereu pe afară, iar fata lucra de zor înăuntru. Bătrînul, despre care mi-am dat curînd seama că e orb, își trecea timpul cîntînd la instrumentul lui ori adîncit în contemplare. Nimic n-ar putea întrece iubirea și respectul pe care îl arătau tinerii venerabilului lor tovarăș. Își îndeplineau față de el chiar și cea mai mică îndatorire cu o infinită delicatețe, iar el îi răsplătea cu surîsuri pline de bunătate.

Nu erau însă pe deplin fericiți. Deseori tînărul și tovarășa lui se retrăgeau deoparte și

păreau că plîng. Nu vedeam nici o pricină care i-ar fi putut face nefericiți. Dar eram adînc mișcat. Dacă aceste făpturi minunate sufereau, însemna că e mai puțin ciudat ca eu, o ființă imperfectă și singuratică, să fiu nefericit. Și, totuși, de ce erau nenorociți? Aveau o căsuță încîntătoare (căci așa îmi apărea ea atunci) și tot ce-și doreau, din belșug; aveau un foc care să-i încălzească pe vreme friguroasă și hrană aleasă cînd le era foame; aveau o îmbrăcăminte de toată frumusețea; și, mai mult decît toate acestea, fiecare se bucura de tovărășia celuilalt, sorbindu-se parcă zilnic din ochi, plini de afecțiune și bunătate. Ce însemnau deci lacrimile lor? Exprimau ele într-adevăr suferința? La început, mi-a fost cu neputință să răspund la toate aceste întrebări, dar, observîndu-i mereu cu atenție, cu trecerea timpului, mi-am deslușit multe lucruri care la început păreau obscure.

A trecut destulă vreme pînă cînd am descoperit una dintre pricinile greutăților în care se zbătea familia: sărăcia, un rău din pricina căruia sufereau cumplit. Hrana lor era alcătuită pe de-a-ntregul din legumele din grădină și din laptele unei vaci care dădea foarte puțin iarna, cînd stăpînii abia izbuteau să facă rost de hrană ca să poată supraviețui. Și sufereau, cred eu, adeseori de foame, mai ales tinerii; de mai multe ori i-am văzut luîndu-și de la gură ca să umple farfuria bătrînului.

Această bunătate mă mișcă adînc. Mă obișnuisem ca, noaptea, să le fur o parte din provizii ca să am ce mînca; dar, cînd am descoperit că făptuind aceasta îi făceam să sufere, m-am abținut și mi-am potolit de atunci încolo foamea cu mure, nuci și rădăcini pe care le

culegeam din pădurea învecinată. Am mai găsit și un alt mijloc prin care puteam să-i ajut. Văzusem că tînărul petrecea zilnic o mare parte din timp adunînd lemne pentru foc, așa că, în timpul nopții, îi luam deseori uneltele, pe care am învățat repede să le mînuiesc, și aduceam acasă lemne cu care se puteau încălzi cîteva zile.

Nu pot să uit cît de uimită a fost tînăra cînd, deschizînd ușa în dimineața în care făcusem aceasta pentru prima oară, a văzut stiva de lemne de afară. A rostit cu voce tare cîteva cuvinte, apoi a apărut tînărul; ce surpriză se citea și pe chipul lui! Am remarcat cu plăcere că în ziua aceea nu a mai mers la pădure, ci și-a petrecut-o dregînd stricăciunile din pereții casei și grădinărind.

Cu timpul, am făcut o descoperire de o și mai mare însemnătate, și anume că acești oameni puteau să-și comunice trăirile și simțămintele prin sunete articulate. Mi-am dat seama că vorbele pe care le rosteau produceau uneori plăcere, alteori mîhnire, zîmbete ori întristare în sufletele și pe fețele celor ce ascultau. Aceasta era, desigur, o știință divină și ardeam de dorința de a o deprinde și eu. Dar cu fiece încercare încurcătura îmi creștea. Vorbeau prea repede; iar cuvintele pe care le spuneau nu aveau nici o legătură aparentă cu obiectele vizibile, așa că-mi era cu neputință să descopăr vreun punct de sprijin de la care să pot porni la deslușirea înțelesului misterios al vorbelor lor. Cu multă strădanie, totuși, și după ce trecuseră, de cînd mă aflam acolo, mai multe cicluri ale lunii, am descoperit cum erau numite unele dintre cele mai familiare obiecte,

despre care venea vorba mai des. Am învățat, și apoi am repetat cuvintele *foc*, *lapte*, *pîine* și *lemne*. Am învățat apoi și numele locuitorilor colibei. Tînărul și tovarășa sa aveau fiecare mai multe nume, dar bătrînul numai unul, și acela era *tată*. Fata se numea *soră*, sau *Agatha*, și tînărul *Felix*, *frate* sau *fiule*. Nu pot să descriu încîntarea pe care am simțit-o cînd am aflat ideile ce se ascundeau îndărătul fiecăruia dintre aceste sunete și cînd am fost în stare să le pronunț și eu. Mai distingeam și alte cuvinte pe care însă nu le puteam încă înțelege ori folosi, cum ar fi: *bun*, *dragule*, *nefericit*.

Așa am petrecut, deci, iarna. Purtările blînde și frumusețea vecinilor mei au sfîrșit prin a mă face să-i îndrăgesc; cînd erau nefericiți, eram descurajat; cînd se înveseleau, le împărtășeam bucuriile. În afară de ei, vedeam puțini oameni; și dacă se întîmpla ca vreun alt om să intre în colibă, purtările lui grosolane și felul lui rudimentar nu făceau decît să pună în valoare buna creștere desăvîrșită a prietenilor mei. Bătrînul, mi-am putut da seama, se străduia mereu să-și încurajeze copiii – cum auzeam uneori că-i numește – ca ei să-și alunge tristețea. Vorbea atunci cu un accent voios, cu o expresie de bunătate care-mi producea pînă și mie plăcere. Agatha asculta respectuoasă, uneori îi dădeau lacrimile pe care se silea să le șteargă pe furiș, dar, în general, am văzut că atît chipul, cît și vocea ei erau mai vesele după ce asculta îndemnurile tatălui. Nu același lucru se întîmpla însă cu Felix. El era întotdeauna cel mai trist dintre ei; și, chiar simțurilor mele neexperimentate, el le apărea ca unul care suferise mai adînc decît ceilalți. Dar dacă chipul îi era mai mîhnit,

în schimb, vocea lui era mai veselă decît a surorii, îndeosebi atunci cînd i se adresa bătrînului.

Aş putea să amintesc nenumărate împrejurări care, deşi neînsemnate, sînt o dovadă a firii lor blînde. În plină nevoie şi lipsuri, Felix i-a adus surorii sale prima floricică albă care se ivise de sub zăpadă. Dis-de-dimineaţă, înainte ca ea să se trezească, el curăţa zăpada groasă de pe poteca ce ducea spre lăptărie, scotea apă din fîntînă şi aducea lemne din şopron, unde, spre continua sa uimire, găsea stiva mereu reînnoită de o mînă nevăzută. Ziua, cred, lucra uneori la un fermier vecin, căci adesea pleca şi nu se mai întorcea pînă la cină, dar fără să aducă lemne. Alteori, săpa în grădină, dar cum erau puţine de făcut în anotimpul acela îngheţat, adesea se aşeza să citească cu voce tare bătrînului şi Agathei.

Acest citit m-a încurcat la început foarte tare; dar, încetul cu încetul, am descoperit că, atunci cînd citea, el rostea aproape aceleaşi sunete ca şi atunci cînd vorbea. Am presupus, deci, că pe hîrtie se aflau semnele vorbirii, pe care el le înţelegea, şi am dorit cu ardoare să le înţeleg şi eu; dar cum, oare, cînd eu nu înţelegeam nici măcar sunetele pe care aceste semne le reprezentau? Făcusem totuşi progrese sensibile în ştiinţa vorbirii, dar nu destul ca să pot urmări orice fel de conversaţie, deşi mă dăruiam în întregime acestei străduanii; am înţeles repede că, deşi doream cu rîvnă să dau ochii cu vecinii mei, nu trebuia să fac vreo încercare pînă cînd nu le voi fi stăpînit bine limba, lucru care m-ar fi ajutat să-i fac să treacă cu vederea chipul meu pocit, căci îmi dădeam seama cît sînt de slut prin contrast cu ei.

Admirasem înfăţişarea lor perfectă – graţia, frumuseţea lor, culoarea delicată a pielii, şi cît de îngrozit am fost cînd m-am văzut răsfrînt de apa transparentă a rîului! Întîi m-am tras înapoi, neputînd să cred că eram cu adevărat eu acela care se oglindea acolo, şi, cînd am înţeles că într-adevăr eu eram acel monstru, am trăit cele mai amare clipe de disperare şi umilinţă. Dar, vai!, nu cunoşteam încă toate consecinţele fatale ale nemaipomenitei mele sluţenii!

Cînd razele soarelui au devenit mai calde şi ziua mai lungă, zăpada s-a topit şi am văzut copacii goi şi pămîntul negru. Acum, Felix era mai ocupat; de asemenea, semnele întristătoare ale foametei pieriseră. Mîncau, cum am descoperit mai tîrziu, bucate simple, dar hrănitoare, şi făceau rost de cît le trebuia. În grădină au răsărit nişte soiuri noi de plante pe care le pliviră şi, cu trecerea zilelor, părea că traiul lor era tot mai înlesnit.

Bătrînul, sprijinit de braţul fiului său, îşi făcea plimbarea zilnic pe la amiază, cînd nu ploua, căci aşa constatasem că se zice atunci cînd cerul îşi varsă apele şi asta se întîmpla foarte des; dar, curînd, se abătu un vînt prielnic care zvîntă iute pămîntul şi vremea deveni mult mai plăcută decît înainte.

Felul meu de viaţă în bordei fusese monoton. Dimineaţa urmăream mişcările vecinilor şi, cînd ei se împrăştiau, fiecare la treburile lui, dormeam; restul zilei îl petreceam observîndu-i, iar cînd ei se retrăgeau să se odihnească, dacă era lună sau noaptea era înstelată, plecam în pădure, unde adunam de-ale gurii pentru mine şi lemne de foc pentru ei. La întoarcere, de cîte ori era nevoie, curăţam poteca de zăpadă şi

îndeplineam treburile pe care văzusem că le făcea Felix. Am descoperit mai tîrziu că aceste munci, săvîrşite de o mînă invizibilă, îi uimeau foarte şi o dată sau de două ori, în astfel de împrejurări, i-am auzit rostind cuvintele *duh binevoitor*, *minunat*, dar, pe atunci, nu deslușeam înțelesul acestor vorbe.

Gîndirea mea devenise mai pătrunzătoare şi voiam să descopăr mobilurile acţiunilor şi simţămintelor acestor gingaşe fiinţe; eram curios să ştiu de ce arăta Felix atît de nenorocit şi Agatha atît de tristă. Credeam, prostul de mine, că ar sta în puterea mea să le redau fericirea pe care o meritau. Cînd dormeam sau lipseam de acasă, silueta venerabilului tată orb, a blîndei Agatha şi a bunului Felix îmi apăreau mereu înaintea ochilor. Îi socoteam nişte fiinţe superioare, care vor fi arbitrii soartei mele viitoare. Închipuirea mea scornea scene în care eu mă înfăţişam lor şi ei mă primeau. Îmi închipuiam cum, la început, ei vor fi dezgustaţi, pînă cînd purtarea mea blîndă şi cuvintele mele liniştitoare le vor cîştiga bunăvoinţa şi, în cele din urmă, iubirea.

Aceste gînduri mă înviorau şi-mi dădeau noi imbolduri să-mi însuşesc cu zel sporit meşteşugul vorbirii. Organele vorbirii îmi erau, desigur, rudimentare, dar nu lipsite de o anume uşurinţă, şi deşi vocea mea nu semăna nici pe departe cu dulcea melodie a tonurilor lor, totuşi pronunţam destul de bine cuvintele pe care le înţelegeam. Eram ca măgarul faţă de căţeluşul de salon; dar, fără îndoială că inofensivul măgar cu inimă bună, deşi cu purtări necioplite, merita un tratament mai blînd decît bătaia şi bruftuluiala.

Ploile şi căldura fertilă a primăverii schimbaseră înfăţişarea pămîntului. Oamenii, care înainte păreau să fi stat ascunşi în bîrlog, s-au împrăştiat care încotro, îndeletnicindu-se cu feluritele practici ale agriculturii. Păsările cîntau pe tonuri mai vesele şi frunzele începeau să se desfacă în copaci. Fericit, fericit pămînt! Potrivit a fi lăcaşul zeilor, el care cu atît de puţin timp înainte era rece, jilav şi nesănătos. Încîntătoarea faţă a naturii mă umplu de înflăcărare; trecutul se şterse din minte, prezentul era liniştit şi viitorul luminat de raze strălucitoare de speranţă şi de presimţiri ale bucuriei.

Capitolul 13

Mă grăbesc să ajung la cea mai emoţionantă parte a povestirii mele. Mă voi mărgini doar la întîmplările ce au născut în mine acele sentimente ce m-au făcut să devin, din ceea ce fusesem, ceea ce sînt acum.

Primăvara înainta cu grabă ; vremea se făcu frumoasă şi cerul era nepătat de nori. Vedeam cu surprindere cum acolo unde înainte fusese pustiu şi mohorît, acum era o explozie de flori îmbălsămate şi de verdeaţă. Mii de miresme necunoscute şi de privelişti pline de frumuseţe îmi răsplăteau şi-mi împrospătau simţurile.

Şi, tocmai într-o astfel de zi, cînd vecinii mei se odihneau după muncă – bătrînul cîntînd la chitară şi copiii ascultîndu-l – am observat că faţa lui Felix era adumbrită de o nespusă melancolie ; ofta tot timpul, iar, la un moment dat, tatăl său conteni din cîntec şi am bănuit, din gesturile lui, că-l întreabă de ce e necăjit. Felix a răspuns cu un accent de voioşie şi bătrînul tocmai reîncepea să cînte, cînd la uşă bătu cineva.

Era o doamnă care venise călare, însoţită de un localnic, tocmit drept călăuză. Doamna era îmbrăcată într-un costum de culoare închisă şi acoperită cu un văl negru, dintr-o ţesătură deasă ; Agatha o întrebă ceva, la care străina îi răspunse pronunţînd numai, pe un

ton cîntat, numele lui Felix; vocea ei era melodioasă, dar nu aducea cu a nici unuia dintre prietenii mei. Auzindu-şi numele, Felix se apropie în grabă; cînd îl văzu, ea îşi smulse vălul şi atunci am văzut un chip de o frumuseţe îngerească. Avea un păr strălucitor şi negru ca pana corbului, împletit, nu ştiu cum, într-un fel curios; ochii îi erau întunecaţi, dar blînzi, deşi plini de scăpărări. Trăsăturile îi erau bine proporţionate şi culoarea pielii minunat de albă, iar obrajii împurpuraţi de o fermecătoare îmbujorare.

La vederea ei, Felix păru cuprins de exaltare; orice urmă de întristare îi pieri de pe chipul care exprima acum un fel de bucurie extatică, de care cu greu l-aş fi crezut în stare; ochii lui sclipeau, iar obrazul i se înroşi de plăcere; în acea clipă mi s-a părut tot atît de chipeş ca şi acea străină. Ea părea pradă unui mare zbucium; ştergîndu-şi cîteva lacrimi care năpădiseră frumoşii ei ochi, îi întinse lui Felix mîna, pe care el o sărută cu devoţiune, numind-o, după cît am înţeles, dulcea lui arabă. Ea nu avu aerul că-l înţelege, dar îi zîmbi. Ajutînd-o să descalece şi dînd drumul călăuzei, el o pofti în colibă. Acolo avu loc o convorbire între tată şi fiu; şi tînăra străină îngenunche la picioarele bătrînului, vrînd să-i sărute mîna, dar acesta o ridică şi o îmbrăţişă afectuos.

Am observat curînd că, deşi străina rostea sunete articulate şi părea să vorbească o limbă a ei proprie, nici vecinii nu o înţelegeau pe ea şi nici ea pe ei. Făceau cu toţii multe semne pe care nu le pricepeam, dar am văzut că prezenţa ei răspîndea veselie printre cei din jur, risipindu-le mîhnirea aşa cum soarele spulberă

pîcla dimineții. Mai ales Felix nu-și ascundea bucuria, și zîmbetele sale destăinuiau mereu fericirea pe care i-o pricinuise sosirea arabei. Agatha, veșnic blînda Agatha, săruta mîinile fermecătoarei străine, și, arătînd către fratele ei, făcea semne care-mi păreau să spună că pînă să vină ea, el fusese foarte îndurerat. Așa se scurseră cîteva ore, timp în care, prin toată înfățișarea lor, ei și-au exprimat o bucurie a cărei pricină nu-mi era clară. La un moment dat, auzindu-i cum repetau mereu cîte un sunet, pe care străina îl relua și-l reproducea la rîndu-i, am priceput că ea se străduia să le învețe limba; îmi veni pe loc ideea să mă folosesc și eu de acest prilej. În prima lecție străina învață aproape douăzeci de cuvinte, dintre care mare parte erau, e adevărat, cele pe care le înțelesesem și eu cu atîta trudă; dar am profitat de celelalte. După lăsarea serii, Agatha și araba se duseră mai devreme la culcare. La despărțire, Felix sărută mîna străinei și spuse: „Noapte bună, dulce Safie". Stătu apoi mult timp de vorbă cu tatăl său; și deoarece cuvîntul care revenea cel mai frecvent era numele străinei, am presupus că fermecătoarea musafiră alcătuia subiectul conversației. Doream cu nesaț să-i înțeleg și mi-am adunat toate puterile în acest scop, dar mi-a fost cu neputință.

Dimineața, Felix plecă la lucru; și, după ce Agatha sfîrși cu treburile ei obișnuite, araba se așeză la picioarele bătrînului și, luînd chitara, cîntă cîteva melodii atît de frumoase, încît lacrimi de durere și de plăcere mă năpădiră. Ea cînta și vocea i se revărsa în cadențe bogate, crescînd ori stingîndu-se, ca a unei privighetori.

Cînd termină, îi dădu chitara Agathei, care, la început, nu se încumetă, apoi însă cîntă şi ea o melodie simplă, pe care vocea ei o acompania cu accente suave, departe însă de tonurile miraculoase ale străinei. Bătrînul era ca fermecat şi rosti cîteva cuvinte pe care Agatha se grăbi să le explice lui Safie, şi prin care aveam impresia că vrea să-şi mărturisească marea lui încîntare de a fi ascultat acele melodii.

Zilele treceau acum tot atît de paşnic ca şi înainte, cu singura deosebire că pe chipurile prietenilor mei voioşia luase locul tristeţii. Safie era întotdeauna veselă şi fericită; amîndoi făcuserăm mari progrese în însuşirea limbii, astfel încît în numai două luni începusem deja să înţeleg cea mai mare parte dintre cuvintele rostite de binefăcătorii mei.

Între timp şi pămîntul negru se acoperi în întregime de ierburi, iar malurile verzi erau acum împestriţate de flori atît de plăcute mirosului, precum şi privirii, asemenea stelelor mijind cu palide luciri printre pădurile scăldate în lumina lunii; soarele deveni mai puternic, nopţile clare şi îmbălsămate; iar hoinărelile mele nocturne îmi prilejuiau o nespusă plăcere, deşi de cînd cu apusul tîrziu şi răsăritul devreme al soarelui, fusesem nevoit să le scurtez, căci nu mă încumetam să ies ziua în amiaza mare, temîndu-mă să nu fiu întîmpinat tot aşa cum fusesem întîmpinat în primul sat în care intrasem.

Îmi petreceam zilele cu grija neîntreruptă de a ajunge să stăpînesc cît mai repede limba; şi mă pot lăuda că progresele mele erau mai rapide decît ale arabei, care înţelegea greu şi

vorbea o limbă stricată, pe cînd eu pricepeam şi puteam să imit aproape toate cuvintele ce se rosteau.

O dată cu perfecţionarea vorbirii, mi-am însuşit şi ştiinţa literelor, pe măsură ce o învăţa şi străina; şi aceasta deschise un cîmp larg uimirii şi încîntării mele. Cartea din care Felix o instruia pe Safie era *Ruinurile imperiilor* de Volney. N-aş fi înţeles semnificaţia acestei cărţi dacă Felix, în timp ce o citea, nu ar fi dat explicaţii foarte amănunţite. Alesese lucrarea, spunea, pentru că stilul ei retoric era conceput ca o imitaţie a autorilor orientali. Cu ajutorul acestei cărţi am dobîndit cunoştinţe vagi de istorie şi o perspectivă asupra unora dintre imperiile care există şi astăzi în lume; ea mi-a dat o înţelegere a obiceiurilor, formelor de cîrmuire şi religiilor diferitelor naţiuni ale pămîntului. Am aflat de lenea asiatică, de geniul şi activitatea prodigioasă a minţii grecilor, de războaiele şi admirabila virtute a primilor romani, de decăderea ce a urmat, de declinul acelui puternic imperiu, de cavalerism, de creştinism, de regi. Am aflat despre descoperirea emisferei americane şi am deplîns, împreună cu Safie, soarta crudă a băştinaşilor.

Aceste minunate istorii îmi inspirau simţăminte ciudate. Putea într-adevăr omul să fie atît de puternic, de virtuos şi măreţ şi, în acelaşi timp, atît de crud şi de josnic? Uneori îmi apărea ca o întrupare a însuşi principiului răului, alteori, ca tot ce-ţi poţi închipui mai nobil şi mai dumnezeiesc. A fi un om mare şi plin de virtuţi părea să fie cel mai frumos lucru pe care poate să şi-l dorească o fiinţă simţitoare; a fi josnic şi crud, aşa cum se dovedea

că sînt mulţi, părea să fie ultima degradare, o condiţie mai abjectă decît cea a cîrtiţei oarbe sau a viermelui. Vreme îndelungată n-am putut concepe cum un om putea să devină ucigaşul semenului său sau măcar de ce era nevoie de legi şi de cîrmuitori. Dar cînd am auzit amănunte despre fapte de cruzime şi vărsări de sînge, uimirea mi-a pierit şi m-am cutremurat de dezgust şi oroare.

Fiecare convorbire pe care o aveau îmi dezvăluia noi lucruri uimitoare. Tot ascultîndu-l pe Felix cum o învăţa pe fata arabă, m-am lămurit şi asupra sistemului ciudat al societăţii omeneşti. Am aflat despre împărţirea bunurilor, despre bogăţia uriaşă şi sărăcia lucie, despre rang, obîrşie, noblеţe de sînge.

Aceste cuvinte m-au făcut să mă întorc asupra mea însumi. Am aflat că avutul cel mai de preţ pentru semenii voştri este obîrşia înaltă şi nepătată, unită cu bogăţia. Un om poate fi respectat chiar şi numai pentru unul dintre aceste daruri; însă dacă nu are nici unul, este considerat, în afară de cazuri foarte rare, un nemernic şi un sclav, sortit să-şi irosească puterile spre profitul puţinilor aleşi. Dar eu ce eram oare? Nu ştiam nimic despre felul cum fusesem zămislit şi nici despre cel ce mă crease, dar ştiam că nu aveam nici bani, nici prieteni, nici un fel de bunuri. Pe deasupra, eram înzestrat cu o înfăţişare slută şi respingătoare; nu aveam o natură cît de cît asemănătoare cu a omului. Eram mai dibaci decît el şi puteam să fac faţă unor privaţiuni mai mari; nu mă răzbeau prea repede nici arşiţa, nici gerul; statura mea o întrecea cu mult pe a oamenilor. Cătam împrejur, dar nu vedeam şi

nu aflam nimic care să-mi semene. Însemna oare aceasta că eram un monstru, o plagă pe faţa pămîntului, de care fugeau toţi şi de care nimeni nu voia să ştie nimic?

Nu-ţi pot descrie chinul pe care aceste gînduri mi l-au pricinuit; am încercat să-l alung, dar o dată cu cunoaşterea, creştea şi suferinţa. O, vai, să fi rămas în pădurea mea natală pentru totdeauna, fără să ştiu sau să simt nimic altceva decît senzaţiile de foame, de sete şi de căldură!

Ciudată e natura cunoaşterii! Cunoaşterea se împlîntă în minte o dată ce a pus stăpînire pe ea, ca un lichen în stîncă. Doream uneori să mă scutur de orice gînduri şi simţăminte, dar am aflat că există numai un singur mijloc de a învinge senzaţia de suferinţă, şi anume moartea – o stare de care mă temeam şi pe care nu o înţelegeam. Admiram virtutea şi bunele sentimente, iubeam purtările delicate şi însuşirile frumoase ale vecinilor mei; dar să comunic cu ei nu-mi era îngăduit, iar tot ce mă putea apropia de ei îmi însuşeam doar prin furt, cînd nimeni nu mă vedea şi nu mă ştia nimeni, iar asta mai degrabă îmi sporea, decît îmi satisfăcea dorinţa pe care o aveam de a deveni şi eu un om printre ceilalţi. Vorbele blînde ale Agathei şi surîsurile pline de viaţă ale încîntătoarei arabe nu-mi erau destinate mie. Îndemnurile blajine ale bătrînului şi conversaţia însufleţită a dragului de Felix nu mi se adresa. Eram vrednic de milă, sărmanul de mine!

Alte lecţii şi-au pus pecetea şi mai adînc asupra mea. Am aflat despre deosebirea dintre sexe, despre naşterea şi creşterea copiilor, cum

tatăl se topeşte de iubire văzînd surîsul pruncului şi năzdrăvăniile celui mai mare dintre copii, cum întreaga viaţă şi toate grijile mamei stau sub semnul sfintei ei îndatoriri, cum mintea tînărului se dezvoltă şi dobîndeşte cunoştinţe; am aflat despre frate, soră şi toate feluritele legături de rudenie care unesc o fiinţă omenească de alta.

Dar unde erau prietenii şi neamurile mele? Nici un tată nu îmi veghease copilăria, nici o mamă nu mă binecuvîntase cu surîsul şi mîngîierile sale; sau dacă da, toată viaţa mea trecută era doar o pată, un gol orb în care nu distingeam nimic. Căci şi în cele mai timpurii amintiri ale mele apăream la fel ca acum, cu aceleaşi proporţii, aceeaşi statură. Nu văzusem însă niciodată o fiinţă care să-mi semene sau care să dorească să aibă legături cu mine. Ce eram eu? Întrebarea revenea mereu şi mereu, iar eu nu puteam răspunde altfel decît prin gemete.

Voi explica curînd la ce au dus toate aceste simţăminte, dar acum, dă-mi voie să revin la vecinii mei, a căror poveste îmi trezea sentimente atît de variate de indignare, încîntare şi uimire, care, toate însă, sfîrşeau prin a-mi spori iubirea şi veneraţia pentru binefăcătorii mei (căci, dintr-o nevinovată şi pe jumătate dureroasă nevoie de autoamăgire, aşa îmi plăcea să-i numesc).

Capitolul 14

Trecu o bucată de vreme pînă să aflu povestea vieţii prietenilor mei. Era una dintre acelea care nu puteau să nu mi se întipărească adînc în suflet, dezvăluind, cum de altfel a şi făcut, o înşiruire de împrejurări, fiecare dintre ele plină de tîlc şi de neobişnuit pentru o minte atît de lipsită de experienţă ca a mea.

Numele bătrînului era De Lacey. Se trăgea dintr-o familie de viţă veche din Franţa, unde trăise ani îndelungaţi în bunăstare, respectat de mai-marii lui şi iubit de egali. Fiul său fusese educat pentru a se pune în slujba ţării, iar Agatha se număra printre doamnele din elita societăţii. Cu numai cîteva luni înaintea sosirii mele, ei mai trăiau încă într-un oraş mare şi îmbelşugat, numit Paris, înconjuraţi de prieteni şi avînd parte de orice distracţie pe care virtutea şi rafinamentul minţii sau gustului, însoţite de o avere moderată, le puteau îngădui.

Pricina ruinei a fost tatăl lui Safie. Acesta era un negustor turc care locuia la Paris de mulţi ani, cînd, dintr-o cauză oarecare, pe care nu am putut-o afla, deveni o fiinţă stingheritoare pentru stăpînire. Fu arestat şi aruncat în temniţă chiar în ziua în care Safie sosea de la Constantinopol ca să-l revadă. Fu judecat şi osîndit la moarte. Nedreptatea sentinţei era strigătoare la cer; a făcut vîlvă în tot Parisul;

şi toţi erau de părere că religia şi bogăţia sa, mai degrabă decît crima ce i se punea în seamă, fuseseră pricina condamnării.

Întîmplător, Felix asistase la proces; cînd a auzit hotărîrea Curţii nu şi-a putut înfrîna oroarea şi indignarea. În acea clipă a jurat solemn că îl va salva pe osîndit, şi apoi a început să caute mijloacele pentru a-şi îndeplini intenţiile. După multe tentative neizbutite de a fi lăsat să intre la închisoare, el a găsit, într-o parte nepăzită a clădirii, o fereastră bine zăbrelită, ce lumina celula nenorocosului mahomedan, care, împovărat de lanţuri, aştepta deznădăjduit executarea crudei sentinţe. În timpul nopţii, Felix se furişă în dreptul gratiilor şi făcu cunoscută prizonierului intenţia sa de a-l ajuta. Turcul, mirat şi încîntat, se grăbi să aţîţe zelul salvatorului său cu făgăduinţe de răsplată. Felix se împotrivi tuturor acestor oferte cu dispreţ; dar cînd o zări pe încîntătoarea Safie, căreia i se îngăduise să-şi vadă tatăl, şi care prin gesturi îşi exprima via sa recunoştinţă, nu putu să nu recunoască în sinea sa că, netăgăduit, întemniţatul avea un tezaur care-i putea răsplăti din plin primejdia şi truda.

Turcul observă repede impresia pe care fiica sa o făcuse asupra lui Felix şi se strădui să-l atragă şi mai sigur de partea sa, promiţîndu-i să i-o dea în căsătorie de îndată ce va fi la adăpost, în afara oricărui pericol. Felix era prea delicat ca să accepte. Dar aceasta nu-l împiedica însă să vadă în această propunere însăşi posibilitatea împlinirii fericirii sale.

În zilele următoare, în care pregătirile pentru eliberarea negustorului erau în toi, zelul lui Felix fu sporit de mai multe scrisori

pe care le primi de la această fată fermecătoare, ce găsise un mijloc de a-şi exprima gîndurile în limba iubitului, cu ajutorul unui bătrîn, servitor al tatălui ei, care ştia franceza. În cuvintele cele mai înflăcărate, ea îi mulţumea pentru binele pe care avea de gînd să i-l facă părintelui ei şi, în acelaşi timp, îşi deplîngea soarta cu o înduioşătoare gingăşie.

Am cîteva copii după aceste scrisori, fiindcă am izbutit, în timpul şederii în colibă, să-mi fac rost de nişte unelte de scris, căci scrisorile erau adesea în mîinile lui Felix ori ale Agathei. Înainte de a pleca, o să ţi le dau, şi ele îţi vor dovedi adevărul povestirii mele; dar acum, deoarece soarele a şi asfinţit, mai am vreme să-ţi înfăţişez doar conţinutul lor.

Safie îi scria că mama ei fusese o arabă creştină, prinsă şi tîrîtă în robie de turci. O salvase frumuseţea, căci îi cucerise inima tatălui său şi acesta se însurase curînd cu ea. Tînăra vorbea în termeni aleşi şi plini de entuziasm despre mama ei care, născută în libertate, nu se putea împăca nicidecum cu robia la care fusese constrînsă. Ea îşi crescuse fiica în dogma religiei sale şi o învăţase să năzuiască spre puterile mai înalte ale intelectului şi spre neatîrnarea spiritului, lucruri interzise femeilor născute în religia mahomedană. Mama ei muri, dar învăţătura ei lăsase o pecete de neşters în sufletul lui Safie, pe care o dezgusta perspectiva de a se reîntoarce în Asia şi de a fi întemniţată între zidurile unui harem, unde erau îngăduite doar zbenguielile copilăreşti, nepotrivite înclinaţiilor ei sufleteşti, obişnuită cum era cu ideile mari şi stăpînită de o nobilă pornire către virtute. Gîndul de a se căsători

cu un creştin şi de a rămîne într-o ţară în care femeilor li se recunoştea un anume rang în societate o încînta.

Ziua în care avea să aibă loc execuţia turcului fu hotărîtă, dar în noaptea de dinainte el evadă din închisoare şi în zori era cale de multe leghe departe de Paris. Felix făcuse rost de paşapoarte pe numele tatălui său, al Agathei şi pentru sine. Tatălui îi comunicase din vreme planul şi acesta îl ajutase să ducă la bun sfîrşit uneltirea, plecînd de acasă, sub pretextul unei călătorii, şi ascunzîndu-se împreună cu fiica sa într-un cartier mărginaş al Parisului.

Felix îl purtă, aşadar, pe fugar prin Franţa, pînă la Lyon, şi apoi, peste Mont Cenis, la Livorno, unde negustorul hotărîse să aştepte un moment prielnic pentru a trece într-o zonă supusă puterii turceşti. Safie se hotărî să rămînă împreună cu tatăl ei pînă la plecarea acestuia; între timp turcul îşi reînnoise promisiunea de a o lăsa să se mărite cu salvatorul său. Felix rămase şi el cu ei în aşteptarea multdoritului eveniment; îşi trecea vremea în tovărăşia arăboaicei, care îi arăta cea mai tandră şi mişcătoare afecţiune. Se înţelegeau prin mijlocirea unui dragoman, şi, uneori, prin aceea a privirilor; Safie îi cînta divinele melodii din ţara sa.

Turcul se arăta îngăduitor faţă de această intimitate şi încuraja nădejdile tinerilor îndrăgostiţi, dar alte planuri îi încolţiseră în suflet. Nu-i era deloc pe plac ideea că fiica sa se va uni cu un creştin; dar, pe de altă parte, se temea de furia care l-ar fi cuprins pe Felix dacă acesta şi-ar fi dat seama de adevăratele lui intenţii; doar ştia că se afla încă în mîna eliberatorului său, care, oricînd, putea să-l predea statului

italian, pe teritoriul căruia se aflau. Punea la cale, deci, zeci de planuri de a-i prelungi amăgirea, pînă cînd nu va mai avea nevoie de el, iar, la plecare, să-şi ia fiica pe ascuns cu sine. Socotelile îi fură înlesnite de veştile care sosiră din Paris.

Pe cei din guvern evadarea osînditului la moarte îi mîniase cumplit şi nu precupeţeau nici un efort spre a-i da de urmă şi spre a-l pedepsi pe cel care-i înlesnise fuga. Uneltirea lui Felix fusese repede descoperită, iar De Lacey şi Agatha, aruncaţi în închisoare. Cînd ştirea ajunse la urechile lui Felix, acesta se deşteptă dintr-o dată din visul lui de fericire. Tatăl său, neputincios şi orb, buna lui soră zăceau într-o temniţă îngrozitoare, în timp ce el se bucura, în libertate, de graţiile celei pe care o iubea. Această idee îi era de neîndurat. Se înţelese în pripă cu turcul că, dacă acesta va găsi o ocazie prielnică de a trece graniţa înainte ca Felix să se reîntoarcă în Italia, Safie să rămînă în gazdă la o mănăstire din Livorno, după care, părăsind-o pe încîntătoarea arăboaică, a pornit în grabă mare spre Paris, unde s-a dat pe mîna legii, trăgînd nădejde că, astfel, va obţine eliberarea lui De Lacey şi a Agathei. Nu a izbutit. Au stat întemniţaţi cinci luni, pînă cînd a avut loc procesul, iar judecata i-a lipsit de toate bunurile lor şi i-a condamnat la surghiun.

Şi-au găsit un adăpost sărman în Germania, în acea colibă în care i-am descoperit eu. Felix a aflat, nu mult timp după aceea, că perfidul turc, din pricina căruia atît el, cît şi ai lui erau crunt prigoniţi, auzind că pe salvatorul său îl aşteaptă sărăcia şi ruina, trădase orice sentiment de recunoştinţă şi de onoare şi părăsise

Italia împreună cu fiica sa, trimițîndu-i în batjocură niște bani, o nimica toată, ca să-l ajute, zicea, să aibă din ce trăi cîtăva vreme.

Acestea erau faptele care rodeau sufletul lui Felix și-l făceau să pară, de cînd îl văzusem întîia oară, cel mai nenorocit din familie. Sărăcia ar fi putut-o îndura: dacă mizeria fusese răsplata virtuții sale, el se mîndrea cu ea, dar nerecunoștința turcului și pierderea preaiubitei sale Safie erau pentru el un izvor de chinuri fără leac. Sosirea arăboaicei a însemnat renașterea sufletului său rănit la o viață nouă.

Atunci cînd vestea că Felix își pierduse averea și rangul ajunsese la Livorno, negustorul porunci fiicei sale să nu se mai gîndească la iubit, ci să se pregătească pentru reîntoarcerea în țara lor. Firea aleasă a lui Safie fu rănită de această poruncă; ea începu să-l mustre pe tatăl ei, dar acesta nici nu a voit s-o asculte și, supărat, părăsi încăperea în care se aflau, nu însă înainte de a-i repeta porunca tiranică.

Cîteva zile după aceea, turcul intră în apartamentul ei și îi spuse în mare grabă că avea motive să creadă că reședința sa din Livorno fusese divulgată și că, mai mult ca sigur, va fi predat guvernului francez; de aceea, închiriase un vas care să-l ducă la Constantinopol; așa că în cîteva ore trebuia să se îmbarce. Pe fată voia s-o lase în grija unei slugi de încredere, rămînînd ca ea să-l urmeze de îndată ce cea mai mare parte a averii lui va fi sosit la Livorno.

Rămasă singură, Safie se întrebă cam ce ar fi mai potrivit să facă în această împrejurare neprevăzută. Gîndul de a locui în Turcia îi era nesuferit; atît religia, cît și sentimentele ei se împotriveau la aceasta. Din niște hîrtii ale

tatălui care îi căzură în mînă, ea aflase de exilul iubitului şi de numele locului unde se stabilise. Şovăi un timp, dar în cele din urmă se hotărî. Luă cu sine nişte giuvaeruri care-i aparţineau şi o sumă de bani; apoi, părăsi Italia însoţită de o localnică din Livorno, dar care înţelegea limba turcă, şi plecă în Germania.

Ajunse cu bine într-un oraş ce se afla la douăzeci de leghe de coliba lui De Lacey, cînd însoţitoarea ei căzu greu bolnavă. Safie o îngriji cu devotament, dar sărmana muri şi arăboaica rămase singură, fără să ştie limba ţării şi fără să cunoască obiceiurile de pe acolo. Avu totuşi norocul să cadă pe mîini bune. Italianca pomenise numele locului pe care îl căuta, şi, după moartea ei, stăpîna casei în care trăseseră se îngriji ca Safie să ajungă cu bine la coliba iubitului ei.

Capitolul 15

Aceasta era istoria iubiților mei vecini. Ea mă răscoli pînă în adîncul sufletului. Din perspectiva asupra vieții sociale pe care o deschidea, am învățat să admir virtuțile și să condamn viciile omenești.

Ticăloșia îmi apărea totuși, pe atunci, ca un rău îndepărtat; aveam mereu în față bunăvoința și generozitatea, care-mi trezeau dorința de a deveni și eu actor pe acea mare scenă pe care se desfășurau și se întreceau atîtea calități admirabile. Dar, pentru a înțelege mai bine felul cum a evoluat gîndirea mea, nu pot trece peste descoperirea pe care am făcut-o la începutul lunii august a aceluiași an.

Într-o noapte, în timpul obișnuitei raite pe care o dădeam prin pădurea din apropiere, unde căutam hrană pentru mine și strîngeam lemne pentru ocrotitorii mei, am găsit un geamantan de piele în care se aflau, în afară de niște haine, cîteva cărți. Am înșfăcat cu bucurie acest dar al sorții și l-am dus în colibă. Din fericire, cărțile erau scrise în limba ale cărei elemente mi le însușisem; erau *Paradisul pierdut*, un volum din *Viețile paralele* ale lui Plutarh și *Suferințele tînărului Werther*. Faptul că eram stăpîn peste acest tezaur mă umplea de încîntare; am folosit cărțile spre a studia și

spre a-mi ascuți astfel mintea, în timpul în care prietenii mei erau prinși cu îndeletnicirile lor obișnuite.

Nu știu dacă voi fi în stare să-ți descriu înrîurirea pe care aceste cărți au avut-o asupra mea. Ele au trezit în mine o infinitate de imagini și de simțăminte noi, care uneori mă urcau pe culmile extazului, dar, mai adesea, mă aruncau în cea mai neagră deznădejde. În *Suferințele tînărului Werther*, de pildă, pe lîngă interesul pe care mi-l deștepta însăși povestirea, atît de simplă și de emoționantă, se întreteseau atîtea păreri, erau lămurite atîtea probleme care pînă atunci îmi rămăseseră obscure, încît această carte a devenit pentru mine un nesecat izvor de meditație și de uimire. Pașnicele obiceiuri domestice pe care le descria, alături de sentimentele și simțirile înalte, care aveau drept țintă ceva de dincolo de eul propriu, semănau foarte bine cu experiența pe care mi-o oferise convietuirea cu ocrotitorii mei și cu îndemnurile ce sălășluiau în pieptul meu. Werther mi-a apărut ca o ființă cu mult mai aleasă decît cele pe care le văzusem ori mi le închipuisem vreodată. Firea lui lipsită de ambiții era foarte adîncă. Disertațiile despre moarte și sinucidere erau făcute parcă să mă umple de admirație. Departe de mine gîndul de a judeca meritele acestei pledoarii. Dar înclinam de partea opiniilor eroului, al cărui sfîrșit l-am deplîns, deși nu l-am înțeles prea bine.

Tot citind însă, gîndurile mi se îndreptară din nou asupra propriilor mele sentimente și asupra condiției mele. Cît de mult mă asemănam, fiind în același timp surprinzător de deosebit, cu ființele despre care citeam și a

căror conversaţie o ascultam. Eram alături de ele şi le înţelegeam în parte, dar mintea mea era necoaptă; nu depindeam de nimeni, cu nimeni nu mă înrudeam. Puteam dispărea oricînd, calea mi-era deschisă, nu era nimeni să-mi plîngă pieirea. Aveam un chip hîd şi o statură gigantică. Ce însemna aceasta? Cine eram eu? Ce eram? De unde veneam? Încotro trebuia să mă îndrept? Aceste întrebări reveneau mereu, dar nu eram în stare să le dau vreun răspuns.

Volumul *Vieţilor* lui Plutarh, pe care-l aveam, conţinea istoriile primilor fondatori ai vechilor republici. Această carte a avut asupră-mi o cu totul altă înrîurire decît *Suferinţele tînărului Werther*. Din închipuirile lui Werther am aflat ce e mîhnirea şi melancolia, iar Plutarh m-a învăţat ce este gîndirea aleasă; m-a ridicat deasupra sferei mărunte a propriilor mele gînduri, făcîndu-mă să-i admir şi să-i iubesc pe eroii veacurilor trecute. Multe dintre lucrurile pe care le citeam întreceau experienţa şi puterea mea de înţelegere. Aveam cunoştinţe destul de confuze despre regate, întinderi nesfîrşite de pămînturi, rîuri năvalnice şi mări nemărginite. Dar cu totul necunoscute îmi erau oraşele şi marile comunităţi omeneşti. Coliba ocrotitorilor mei fusese singura şcoală în care studiasem natura umană, dar cartea aceasta zugrăvea fapte noi şi grandioase. Citeam despre oameni preocupaţi de treburile obştei, care îşi cîrmuiau ori îşi masacrau neamul. Simţeam cum îmi creşte în piept nevoia de virtute şi sila de viciu, în măsura în care înţelegeam semnificaţia acelor termeni, atît de relativi, căci îi aplicam doar la plăcere şi durere. Mînat de aceste simţăminte,

eram, bineînțeles, înclinat să-i admir pe pașnicii dătători de legi, Numa, Solon și Licurg, în dauna lui Romulus sau Tezeu. Viața patriarhală a ocrotitorilor mei a contribuit ca aceste impresii să mi se întipărească bine în minte; cine știe, dacă primul meu contact cu umanitatea ar fi avut loc prin mijlocirea unui tînăr soldat, care tînjește după glorie și masacre, poate că aș fi fost pătruns de alte senzații.

Paradisul pierdut însă mi-a stîrnit cu totul alte emoții, și mult mai adînci. L-am citit așa cum citisem și celelalte tomuri care-mi căzuseră în mînă, ca pe o istorie adevărată. M-a mișcat pînă în cele mai adînci fibre ale sufletului, inspirîndu-mi o admirație amestecată cu spaimă, așa cum numai imaginea unui Dumnezeu atotputernic războindu-se cu făpturile sale putea să o facă. Într-atît mă izbea asemănarea între diferitele situații din carte și cea în care mă aflam, încît nu mă puteam împiedica să nu mă gîndesc la mine. Ca și Adam, părea că nu sînt unit prin nici o legătură cu vreo altă ființă vie; dar asemănarea se oprea aici. El fusese plăsmuit de mîna lui Dumnezeu ca o făptură perfectă, fericită și prosperă, vegheată de grija atentă a zămislitorului; i se îngăduia să comunice cu ființe de natură superioară și să dobîndească de la ele cunoștințe, pe cînd eu eram nenorocit, neajutorat și singur. În nenumărate rînduri l-am considerat pe Satan ca pe o întrupare mai potrivită a condiției mele, căci, deseori, ca și el, văzînd fericirea ocrotitorilor mei, simțeam cum urcă în mine fierea invidiei.

O altă întîmplare veni să întărească și să adeverească aceste sentimente. Curînd după

ce mă aciuiasem în bordeiul meu, am descoperit în buzunarul hainei, pe care o luasem din laboratorul tău, niște hîrtii. La început nu le băgasem în seamă, dar acum, fiind în stare să descifrez slovele în care erau scrise, am început să le studiez sîrguincios. Era jurnalul celor patru luni dinaintea zămislirii mele. Descriai acolo amănunțit fiecare etapă pe care ai parcurs-o în săvîrșirea lucrării tale; din cînd în cînd însemnai acolo și întîmplări domestice. Îți amintești desigur de aceste hîrtii. Iată-le. Se află aici tot ce are vreo legătură cu proveniența mea blestemată; toate amănuntele acelor fapte dezgustătoare sînt scrise negru pe alb; e descrisă în chip minuțios făptura mea slută și respingătoare, într-un limbaj care zugrăvește propria ta monstruozitate, fără să o șteargă însă pe a mea. Pe măsură ce citeam, mă cuprindea scîrba. „Blestemată fie clipa în care am văzut lumina zilei!“ am strigat, dînd glas chinului meu. „Blestemat creator! De ce ai plăsmuit o pocitanie atît de scîrbavnică, încît tu însuți ți-ai întors fața de la ea plin de dezgust! Domnul s-a îndurat și l-a făcut pe om după chipul și asemănarea sa, frumos și atrăgător, dar forma mea este simbolul înjosit al formei tale și chiar mai monstruos încă, deoarece chiar seamănă cu ea. Satan avea drept tovarăși pe semenii săi, ca să-l admire și să-l încurajeze; dar eu sînt singur și nedorit de nimeni.“

Așa gîndeam în orele mele de deprimare și de singurătate, dar cînd îmi aminteam de virtutea vecinilor mei, de firea lor mărinimoasă și blîndă, îmi spuneam că, atunci cînd ei vor afla de admirația pe care o aveam față de însușirile lor, mă vor compătimi și vor trece cu

vederea sluţenia chipului meu. Puteau ei oare să gonească din pragul lor pe cineva care, oricît de hîd, le cerşea milostivenia şi prietenia? Am hotărît deci să nu cad în deznădejde, ci să mă pregătesc cu orice chip să fac faţă unei întîlniri cu aceia care-mi vor hotărî soarta. Am amînat încercarea cu cîteva luni, căci însemnătatea pe care o avea în ochii mei reuşita îmi inspira o adevărată groază numai la gîndul că voi da greş. Pe lîngă aceasta, dîndu-mi seama că pe zi ce trece capacitatea mea de înţelegere creşte, nu voiam să mă avînt încă în această întreprindere, în nădejdea că în cîteva luni voi deveni şi mai pătrunzător în gîndire.

Mai multe schimbări avură între timp loc în colibă. Prezenţa lui Safie răspîndea fericire şi am observat, de asemenea, că vecinii mei începuseră s-o ducă mai bine. Felix şi Agatha aveau mai mult timp pentru distracţii şi pentru taifas, şi erau ajutaţi la treabă de nişte servitori. Nu păreau bogaţi, dar erau mulţumiţi şi fericiţi; sentimentele le erau senine şi paşnice, pe cînd ale mele erau din zi în zi mai tumultuoase. Cu cît cunoşteam mai multe, cu atît îmi dădeam seama mai limpede că eu nu eram decît un biet proscris. Nutream speranţe, e drept, dar toate piereau cînd îmi priveam făptura răsfrîntă în apă ori îmi zăream umbra în lumina lunii, chiar dacă imaginea era tremurătoare şi umbra, nestatornică.

Mă străduiam să-mi înfrîng aceste temeri şi să mă îmbărbătez pentru greaua încercare la care hotărîsem să mă încumet peste cîteva luni; şi uneori gîndurile mele scăpau controlului raţiunii şi se aventurau în cîmpiile paradisului: atunci îndrăzneam să-mi închipui făpturi suave

şi încîntătoare împărtăşindu-mi sentimentele şi risipindu-mi tristeţea; înfăţişarea lor îngerească mă alina cu surîsuri mîngîietoare. Dar totul nu era decît un vis; nici o Evă nu-mi lecuia tristeţile şi nu-mi împărtăşea gîndurile; eram singur. Îmi aminteam de ruga fierbinte a lui Adam către zămislitorul său. Dar unde se afla al meu? Mă părăsise; şi, în amărăciunea inimii mele, îl afuriseam.

Trecu astfel şi toamna. Am văzut cu mirare şi mîhnire frunzele îngălbenind şi căzînd, natura îmbrăcîndu-şi din nou haina stearpă şi mohorîtă pe care o purta cînd am zărit pentru întîia oară crîngul şi vrăjita lună. Dar mie nu-mi păsa de răceala vremii; prin constituţia mea ţineam mai bine piept frigului decît arşiţei. Însă ceea ce mă încînta mai presus de toate era priveliştea florilor, a păsărilor şi veselul veşmînt al verii. Cînd toate acestea m-au părăsit, mi-am întors întreaga atenţie către vecinii mei. Trecerea verii nu le ştirbise fericirea; se iubeau, se simţeau bine împreună, şi bucuriile lor împărtăşite nu erau micşorate de schimbările din jur. Cu cît zăboveam mai mult în preajma lor, cu atît mi se înteţea dorinţa de a le cere protecţia şi bunăvoinţa; tînjeam în adîncul inimii să fiu cunoscut şi iubit de aceste blajine făpturi; să văd privirile lor blînde îndreptate cu afecţiune asupra mea era tot ce-mi doream mai fierbinte. Nici nu îndrăzneam să mă gîndesc măcar că s-ar putea ca ei să mă respingă cu oroare şi dispreţ. Sărmanii care se opreau la uşa lor nu erau alungaţi niciodată; ceea ce voiam eu însă era, e adevărat, o comoară mai de preţ decît puţintică mîncare ori odihnă; aveam nevoie de bunătate şi înţelegere, şi nu mă socoteam deloc nevrednic de ele.

Iarna se apropia şi se încheiase un întreg ciclu al anotimpurilor de cînd mă ivisem pe lume. În tot timpul din urmă singura mea grijă fusese să găsesc un mijloc de a pătrunde în coliba protectorilor mei. Croisem tot feluri de planuri; dar acela asupra căruia m-am oprit, în cele din urmă, a fost să intru în casă cînd bătrînul orb va fi singur acolo. Eram destul de ager ca să-mi dau seama că, în primul rînd, sluţenia nemaivăzută a făpturii mele stîrnise groaza tuturor celor pe care îi întîlnisem înainte. Pe cînd vocea mea, deşi aspră, nu avea nimic înspăimîntător; m-am gîndit, deci, că dacă, în lipsa copiilor, aş putea să cîştig bunăvoinţa şi ajutorul bătrînului De Lacey, aş izbuti prin intermediul lui să fiu acceptat şi de mai tinerii mei binefăcători.

Într-o zi, cînd razele firave ale soarelui străluceau pe frunzele ruginii ce căptuşeau pămîntul, răspîndind în jur voie bună, Safie, Agatha şi Felix plecară într-o lungă plimbare prin împrejurimi, şi bătrînul, la dorinţa sa, fu lăsat singur acasă. După plecarea copiilor, el luă chitara şi începu să cînte: erau melodii mai dulci şi mai pline de jale decît toate pe care le cîntase vreodată. Pe chipul lui, iluminat la început de plăcere, se aşternură, pe măsură ce cînta, neliniştea şi tristeţea; în cele din urmă, lăsînd la o parte instrumentul, căzu pe gînduri.

Inima îmi bătea să-mi spargă pieptul; iată ceasul şi clipa marii încercări care avea să-mi împlinească nădejdile ori să-mi adeverească temerile. Servitorii erau plecaţi la un tîrg învecinat. Înăuntrul şi în jurul colibei totul era cufundat în tăcere; era un prilej minunat; şi totuşi, cînd am pornit la punerea în aplicare a

planului, mi s-au înmuiat picioarele şi m-am prăbuşit la pămînt. M-am ridicat cu greu şi cu cîtă stăpînire de sine mai aveam, am dat la o parte scîndurile în spatele cărora mi se afla adăpostul. Aerul proaspăt mi-a dat noi puteri şi, luînd o ultimă hotărîre, m-am apropiat de uşa colibei.

Am ciocănit.

— Cine-i acolo? întrebă bătrînul. Intră.

Am intrat.

— Iertare cer că vă tulbur, am zis; sînt un călător care are nevoie de puţină odihnă; v-aş rămîne recunoscător dacă mi-aţi da voie să zăbovesc cîteva minute în faţa focului.

— Poftеşte înăuntru, spuse De Lacey; voi face tot ce-mi stă în putinţă ca să-ţi fiu de ajutor, dar, din păcate, copiii mei sînt plecaţi de acasă şi, orb cum sînt, mă tem că-mi va fi greu să-ţi fac rost de mîncare.

— Nu te nelinişti, bunule gospodar, mîncare am; căldură şi odihnă, iată ce-mi trebuie.

M-am aşezat şi urmă apoi un răstimp de tăcere. Ştiam că fiecare minut e preţios şi totuşi nu mă hotăram cum să încep; cînd, deodată, mi se adresă bătrînul:

— După vorbă, străine, pari a fi un compatriot de-al meu; eşti francez?

— Nu, dar am fost instruit de o familie franceză, şi aşa se face că aceasta e singura limbă pe care o înţeleg. Iar acum am de gînd să cer ocrotirea unor prieteni pe care îi iubesc din toată inima şi a căror bunăvoinţă trag nădejde să o cîştig.

— Sînt germani?

— Nu, francezi. Dar să vorbim de altceva. Sînt o fiinţă nefericită şi părăsită; caut în jur

şi nu aflu nici rude, nici prieteni pe pămînt. Aceşti oameni buni la care vreau să mă duc nu m-au văzut niciodată, şi nici nu au auzit de mine. Sînt ros de temeri, căci dacă şi ei se leapădă de mine voi rămîne un surghiunit pentru totdeauna.

— Nu-ţi pierde nădejdea. Să nu ai prieteni înseamnă desigur o mare nefericire, dar inimile oamenilor, dacă nu sînt părtinitoare din pricina vreunui interes personal, sînt milostive şi pline de iubire frăţească. Ai încredere deci în speranţele tale. Şi dacă aceşti prieteni sînt buni, mărinimoşi, nu-ţi pierde nădejdea.

— Sînt buni, sînt cele mai minunate fiinţe de pe pămînt, dar, din păcate, faţă de mine sînt părtinitori. Am o fire blajină; n-am făcut nici un rău pînă acum în viaţă, ba chiar am făcut destul de mult bine; dar o prejudecată fatală le înceţoşează ochii şi acolo unde ar trebui să vadă un prieten devotat şi de ispravă, ei văd doar un monstru scîrbavnic.

— E trist, într-adevăr, dar dacă eşti cu adevărat fără vină, nu poţi să le-o dovedeşti?

— Tocmai sînt pe cale să mă încumet la aceasta; de aceea mă împovărează atîtea temeri. Pe aceşti prieteni îi iubesc cu duioşie; de multe luni, fără ca ei să ştie, obişnuiesc să le aduc zilnic dovezi de prietenie, dar ei cred că eu voiesc să vatăm şi aceasta e prejudecata pe care sper să o înfrîng.

— Unde locuiesc aceşti prieteni?

— Nu departe de aici.

Bătrînul amuţi un timp şi apoi urmă:

— Dacă îmi destăinui fără ascunzişuri taina poveştii tale, poate îţi pot veni în ajutor să-i înduplec. Sînt orb şi nu te pot judeca după

înfăţişare, dar este ceva în spusele tale care mă face să te cred sincer. Nu sînt un om cu stare, sînt eu însumi un exilat, dar m-aş simţi pe deplin răsplătit dacă aş putea să fiu de vreun folos unei făpturi omeneşti.

— Om minunat! Îţi mulţumesc şi primesc propunerea ta generoasă. Prin mărinimia ta mă ridici din noroi şi sînt sigur că, ajutat de tine, nu voi ajunge să fiu izgonit dintre semenii tăi plini de înţelegere.

— Cum să nu te ajut! Doamne! Te-aş ajuta chiar dacă ai fi un criminal, căci altfel te-aş împinge la disperare, în loc să te îndemn spre virtute! Şi eu sînt nefericit; împreună cu familia mea am fost condamnat, deşi eram fără vină; judecă, deci, dacă nu sînt eu omul potrivit să-ţi înţeleagă nenorocirea.

— Cum ţi-aş putea mulţumi, marele şi singurul meu binefăcător? De pe buzele tale, pentru prima oară, am auzit vocea bunătăţii vorbindu-mi; îţi voi fi pe veci recunoscător şi-mi este peste putinţă să cred, ascultîndu-ţi vorbele pline de omenie, că nu voi izbuti să-i înduplec pe prietenii către care mă îndrept.

— Pot să aflu cum îi cheamă pe acei prieteni şi unde locuiesc?

Am tăcut. Iată, mă gîndeam, clipa fatală care îmi va răpi ori îmi va dărui pentru totdeauna fericirea. În van mă luptam să găsesc tăria de a-i răspunde, căci simţeam cum mă lasă şi ultimele puteri; m-am prăbuşit pe scaun şi am izbucnit în hohote de plîns. Şi chiar atunci am auzit paşii protectorilor mei mai tineri. Nu mai aveam nici o clipă de pierdut; înşfăcînd mîna bătrînului, am strigat:

— Acum e momentul! Salvează-mă și ocrotește-mă! Tu și familia ta sînteți prietenii pe care îi caut. Nu mă părăsi în ceasul judecății.

— Dumnezeule mare! exclamă bătrînul. Cine ești tu?

În clipa aceea se deschise ușa și Felix, Safie și Agatha intrară. Cine ar putea descrie groaza și consternarea lor cînd m-au zărit? Agatha leșină; iar Safie, în loc să-i sară în ajutor, dădu buzna afară din casă. Felix se năpusti înainte și cu o forță supraomenească mă smulse de lîngă tatăl său, de picioarele căruia mă agățam; cu înverșunare el mă prăvăli la pămînt și mă izbi cu un ciomag, din toate puterile. L-aș fi putut rupe în bucăți, așa cum leul sfîșie antilopa. Dar inima-mi se strînse ca de o mare amărăciune și mi-am înfrînat pornirea. Era gata să mă lovească din nou, cînd, copleșit de durere, am fugit din colibă și, în învălmășeala generală, am izbutit să mă furișez neobservat în bordeiul meu.

Capitolul 16

Blestemat, afurisit zămislitor al meu! De ce mai trăiam? De ce în acea clipă n-am stins scînteia vieţii pe care atît fără de noimă mi-ai dăruit-o? Nu ştiu; nu căzusem încă pradă disperării; clocoteau în mine furia şi setea de răzbunare. Aş fi putut să fac ţăndări coliba şi pe locuitorii săi, şi să mă bucur cu nesaţ la auzul ţipetelor şi la vederea suferinţei lor.

Cînd s-a lăsat noaptea, mi-am părăsit ascunzişul şi am luat-o razna prin pădure, şi acolo, descătuşat de teama că mi se va prinde urma, am dat glas suferinţei mele, urlînd înspăimîntător. Eram ca o fiară sălbatică scăpată din cuşcă; praful se alegea de tot ce întîlneam în cale şi vînturam pădurea cu o iuţeală de cerb. O, ce noapte crîncenă a fost aceea! Stelele reci sclipeau cu dispreţ, iar copacii goi îşi clătinau ramurile deasupra mea; cînd şi cînd, glasul dulce al vreunei păsărele despica liniştea universală. Toate, în afară de mine, se odihneau ori se bucurau în lume; singur eu, ca o satană, purtam iadul în mine şi, singur în înverşunarea mea, aş fi dorit să smulg copacii din rădăcini, să pustiesc şi să semăn dezastre în jurul meu, iar apoi să stau deoparte şi să-mi savurez triumful printre ruine.

Dar acest tumult de senzaţii nu putea să dureze. Excesul de efort trupesc sfîrşi prin a

mă istovi şi mă prăbuşii în ţărîna umedă, bolnav de neputinţa disperării. Nu exista nici o fiinţă printre miile şi miile de oameni căreia să-i fie milă de mine şi să-mi dea vreun ajutor; să mai nutresc atunci vreo bunăvoinţă faţă de duşmanii mei? Nu, din acea clipă am declarat război veşnic acestei specii şi, mai ales, aceluia care m-a zămislit şi m-a aruncat într-o viaţă de neîndurat.

Răsări soarele; am auzit voci omeneşti şi am înţeles că în timpul zilei nu pot să mă întorc la culcuşul meu. M-am ascuns deci într-un desiş adînc, hotărît ca, în orele ce urmau să se scurgă, să mă reculeg şi să cuget la împrejurarea în care mă aflam. Razele plăcute ale soarelui şi aerul pur al zilei îmi redară întrucîtva liniştea; şi cînd gîndurile mă purtară îndărăt la cele ce se petrecuseră în colibă, n-am putut să nu recunosc că fusesem prea pripit în judecata mea. Fără îndoială, procedasem nechibzuit. După cum se desfăşurase conversaţia, se părea că bătrînul era de partea mea şi că am fost nesăbuit lăsîndu-mă văzut şi, astfel, înfricoşîndu-i pe copii. S-ar fi cuvenit mai întîi să-l fi obişnuit pe bătrînul De Lacey cu prezenţa mea, iar celorlalţi să mă fi descoperit treptat, şi doar atunci cînd ei ar fi fost pregătiţi să mă cunoască. Nu-mi venea să cred că erorile mele sînt totuşi ireparabile. După multă chibzuinţă, am hotărît să mă reîntorc la colibă, să-l caut pe bătrîn şi să-i descriu totul astfel încît să-l cîştig.

Aceste gînduri mă liniştiră şi după-amiază am căzut într-un somn adînc; dar clocotul sîngelui împiedică visele paşnice să mă cerceteze. Scena îngrozitoare din ziua precedentă îmi rămăsese şi avea să-mi rămînă înaintea ochilor

pentru totdeauna: femeile care fugeau şi dezlănţuitul Felix smulgîndu-mă de la picioarele tatălui. M-am deşteptat sleit de puteri. Văzînd că se lăsase noaptea, m-a strecurat afară din ascunziş şi am plecat în căutare de hrană.

Cînd mi-am potolit foamea, mi-am îndreptat paşii spre binecunoscuta cărare care ducea la colibă. Totul în jur era liniştit. M-am furişat în adăpostul meu şi am rămas în tăcută veghe, aşteptînd ora obişnuită de trezire a familiei. Ora trecu, soarele urcă sus pe cer, dar vecinii mei nu se arătară. Am început să tremur din tot corpul, presimţind o groaznică nenorocire. Înăuntrul colibei era întuneric şi nu auzeam nici o mişcare; cum aş putea descrie în cuvinte chinul acestei aşteptări încordate.

Deodată trecură doi săteni, oprindu-se lîngă colibă. Începură să discute gesticulînd violent; dar cum vorbeau limba acelei ţări care nu semăna cu cea a protectorilor mei, nu am înţeles ce spuneau. Curînd după aceea apăru Felix însoţit de un alt bărbat; am fost surprins, căci nu-l văzusem ieşind dimineaţa din casă şi am aşteptat cu nelinişte să aflu din spusele lui înţelesul celor ce se întîmplau.

— Crezi, i se adresă însoţitorul său, că e bine să plăteşti arenda pe trei luni şi să pierzi roadele produselor din grădină? Nu doresc să profit în chip necinstit de pe urma ta şi te rog, deci, să mai chibzuieşti cîteva zile la această hotărîre.

— Degeaba, răspunse Felix; nu vom mai putea niciodată locui în coliba ta. Viaţa tatei se află în mare pericol în urma acelei întîmplări îngrozitoare pe care ţi-am povestit-o. Soţia şi sora mea nu-şi vor mai reveni niciodată din

spaima pe care au tras-o. Te implor, nu mai veni cu argumente logice. Ia-ți casa înapoi și lasă-mă să plec din locul acesta.

Pe cînd vorbea, Felix tremura tot. Intrară împreună în colibă, unde stătură cîteva clipe, apoi plecară. De atunci n-am mai văzut niciodată pe vreunul din familia De Lacey.

Restul zilei am stat în bordeiul meu într-o stare de totală năuceală și deznădejde. Ai mei plecaseră și rupseseră singurul fir care mă mai lega de lume. Pentru prima oară simțeam cum mă năpădește ura și dorința de răzbunare, fără să încerc să le înăbuș; lăsîndu-mă purtat de torent, am ajuns chiar să doresc să semăn nenorocire și să aduc moarte. Dar cînd mi-am amintit de prietenii mei, de glasul domol al lui De Lacey, de ochii blînzi ai Agathei și de minunata frumusețe a arabei, aceste gînduri s-au risipit și un șuvoi fierbinte de lacrimi a izbutit să mă liniștească întrucîtva. Curînd însă la gîndul că ei m-au respins și m-au părăsit, furia mă copleși iarăși, o furie oarbă, și, neputînd să fac rău vreunei ființe omenești, mi-am întors mînia asupra obiectelor fără suflare.

De cum se înseră, am cărat toate lemnele în jurul colibei și, după ce am distrus și ultima urmă de semănătură în grădină, am așteptat cu nerăbdare sporită pînă la asfințitul lunii, ca să mă apuc de lucru.

Cînd se înnoptase de-a binelea, un vînt năpraznic se stîrni din păduri împrăștiind de îndată norii care cutreierau cerurile; rafala pustia totul în cale ca o avalanșă puternică și-mi umplu sufletul de un fel de nebunie care sparse toate zăgazurile rațiunii și ale gîndirii. Am aprins o ramură uscată de copac și am

început să dansez ieşit din minţi în jurul colibei aceleia sfinte, cu ochii pironiţi asupra orizontului a cărui margine luna aproape o atingea. O parte a globului ei dispăru şi am fluturat ramura; cînd a apus cu totul, cu un urlet asurzitor am dat foc paielor, buruienilor şi tufelor pe care le adunasem. Vîntul înteţi focul şi flăcările cuprinseră îndată coliba, se agăţară de ea, o linseră cu limbile lor şerpuitoare, purtătoare de moarte.

După ce m-am încredinţat că nimeni şi nimic nu ar mai putea salva ceva din colibă, am părăsit locul şi mi-am căutat refugiul în pădure.

Şi acum, cînd întreaga lume îmi era deschisă, încotro să-mi îndrept paşii? Am hotărît să fug departe de scena nenorocirilor mele, dar ştiam că, urît şi dispreţuit cum eram, pe orice petic de pămînt aveam să fiu tot atît de hulit. Într-un tîrziu mi se desluşi în minte un gînd cu privire la tine. Aflasem din hîrtiile tale că tu erai tatăl, făcătorul meu; şi către cine să mă îndrept, dacă nu către cel care-mi dăduse viaţă? În lecţiile pe care Felix i le predase lui Safie nu fusese uitată nici geografia. Aflasem din ele cîte ceva despre aşezarea diferitelor ţări ale globului. Scriind despre oraşul tău natal, pomeneai numele Genevei, aşa că spre acest loc m-am hotărît să pornesc. Dar pe unde s-o iau? Ştiam că pentru a ajunge la destinaţie trebuie s-o apuc în direcţia sud-vestică, dar singura mea călăuză era soarele. Nu cunoşteam numele oraşelor prin care aveam să trec şi nici nu puteam cere vreunei făpturi omeneşti să mă îndrume, dar nu am deznădăjduit. Numai de la tine puteam spera într-un sprijin, deşi pentru tine, în afară de ură, nu aveam nici un

alt sentiment. Nesimțitor, fără pic de inimă, tu, creatorul meu! M-ai înzestrat cu simțire și pasiuni și apoi m-ai azvîrlit într-o lume străină, m-ai hărăzit scîrbei și groazei oamenilor. Și numai de la tine puteam cere milă și alinare. La tine m-am hotărît deci să caut acea dreptate pe care în zadar aș fi încercat s-o aflu la vreo altă ființă cu chip omenesc.

Călătoria fu lungă și nespus de chinuitoare. Era toamnă tîrzie cînd am părăsit locurile în care poposisem atîta vreme. Am umblat numai noaptea, căci nu mă încumetam să dau ochi cu vreo făptură omenească. În jur natura se dezagrega; soarele era vlăguit de puteri; căzură ploi, apoi zăpezi; rîurile înghețară; coaja pămîntului era tare, rece și pustie, și nu găseam nici un adăpost. O, pămînt! De cîte ori nu l-am afurisit pe cel ce mă zămislise. Din tot ce era mai bun în mine nu mai rămăsese nici urmă; în suflet îmi sălășluiau doar înverșunarea și ura. Cu cît mă apropiam de casa ta, simțeam mai adînc duhul răzbunării înfierbîntîndu-mi inima. Ningea bogat, apele erau bocnă, dar eu nu zăboveam nici o clipă să mă odihnesc. Din cînd în cînd, dădeam peste unele indicii după care mă călăuzeam; aveam și o hartă a țării, dar adesea rătăceam vreme îndelungată pînă regăseam calea cea bună. Chinul pe care-l simțeam nu-mi dădea răgaz, și tot ce mi se întîmpla pe drum nu făcea decît să-mi hrănească mînia și suferința, mai ales un fapt care s-a petrecut cînd am ajuns la hotarele Elveției, cînd soarele își recăpătase căldura și pămîntul începea din nou să înverzească, mi-a adeverit cu prisosință cît de îndreptățite îmi erau amărăciunea și întristarea.

De obicei mă odihneam în timpul zilei şi umblam doar cînd întunecimea nopţii mă apăra de privirea omenească. Într-o dimineaţă, totuşi, văzînd că drumul meu trecea prin desişurile unei păduri adînci, m-am încumetat să merg înainte şi după ce se ridicase soarele; ziua, una dintre primele zile de primăvară, mă întîmpină pînă şi pe mine cu dulceaţa razelor ei de soare şi cu aerul ei binefăcător ca un balsam. Simţăminte de plăcere şi de încîntare, ce păreau să fi murit de mult, renăşteau în mine. Surprins oarecum de noutatea acestor senzaţii, m-am lăsat în voia lor; şi, uitîndu-mi singurătatea şi sluţenia, am îndrăznit să fiu fericit: lacrimi domoale mi-au înrourat obrajii şi mi-am ridicat chiar cu recunoştinţă ochii scăldaţi spre soarele binecuvîntat care îmi dăruia o asemenea bucurie.

Am urmat mai departe şerpuirea potecii pînă cînd am ajuns la liziera pădurii, tivită de un rîu adînc şi învolburat, în care un pîlc de arbori îşi plecau ramurile proaspăt înmugurite, acum, în primăvară. Aici m-am oprit, neştiind exact pe unde s-o iau, cînd, deodată, am auzit nişte glasuri care m-au făcut să mă ascund în umbra unui chiparos. Nici nu apucasem să mă pitesc bine, cînd zării o fată alergînd către locul în care mă aflam, rîzînd, de parcă ar fi fugit de cineva, în joacă. Gonind de-a lungul malului abrupt al rîului, deodată, piciorul îi alunecă şi căzu în şuvoiul năvalnic. M-am repezit afară din ascunziş şi, luptîndu-mă din răsputeri cu torentul nestăvilit al apei, am salvat-o şi am scos-o la mal. Era fără cunoştinţă; m-am străduit din toate puterile s-o readuc în simţiri, cînd, deodată, şi-a făcut apariţia un ţăran, pesemne cel de care ea fugise în glumă.

Văzîndu-mă, acesta se repezi la mine şi smulgîndu-mi fata din braţe, o luă la goană spre pădure. Nu-mi dau seama de ce, dar m-am luat după el. Cînd omul mă văzu apropiindu-mă, aţinti asupră-mi o puşcă pe care o avea în mînă şi trase. Am căzut la pămînt, iar cel ce mă rănise, fugind de-i scăpărau picioarele, pieri în pădure.

Iată dar care fusese răsplata mărinimiei mele. Salvasem o fiinţă de la moarte şi, drept mulţumire, mă zvîrcoleam acum în groaznice dureri, cu carnea şi osul sfîrtecate. Toată bunătatea şi blîndeţea pe care le regăsisem cu puţin înainte lăsară loc unei furii infernale; scrîşnind din dinţi şi înfrigurat de durere, am jurat veşnică răzbunare întregii omeniri. Apoi durerile pricinuite de rană îmi întunecară simţirea, bătăile inimii s-au oprit parcă şi mi-am pierdut cunoştinţa.

Timp de cîteva săptămîni am zăcut în acea pădure, încercînd să-mi tămăduiesc rana. Glonţul nimerise în umăr şi nu ştiam dacă îl străbătuse sau rămăsese înăuntru. Oricum, n-aş fi putut să-l scot. Gîndul că nedreptatea şi nerecunoştinţa fuseseră pricina necazurilor mele îmi sporea şi mai mult suferinţa. Blestemele zilnice cereau răzbunare – o răzbunare cumplită, nimicitoare, singura care ar fi putut compensa umilinţele şi chinurile pe care le îndurasem.

După cîteva săptămîni rana mi se vindecă şi am pornit iarăşi la drum. Nimic nu mai era în stare să mă aline, nici strălucirea soarelui, nici boarea dulce a primăverii. Orice întrupare a veseliei era doar o batjocură, o grea ocară pentru sufletul meu pustiu şi mă făcea să simt

şi mai chinuitor faptul că eu nu eram făcut pentru a lua parte la plăcerile vieţii.

Dar caznele mele se apropiau de sfîrşit; după două luni am ajuns în împrejurimile Genevei.

Era seară; mi-am căutat un adăpost printre ţarinile care mărginesc oraşul, ca să meditez asupra felului în care mă voi înfăţişa înainte-ţi. Eram istovit şi înfometat şi mult prea nefericit ca să mă pot bucura de adierile molcome ale serii ori de priveliştea soarelui care apunea îndărătul măreţelor creste ale munţilor Jura.

Am aţipit niţel, uitîndu-mi frămîntările chinuitoare, dar somnul îmi fu tulburat de un copil frumos care se apropia în fugă, cu toată zburdălnicia proprie copilăriei, de ascunzişul meu. Şi, deodată, cum l-am văzut, mi-a trecut prin minte că această făptură micuţă nu putea avea prejudecăţi, căci trăise prea puţină vreme ca sluţenia să-l înspăimînte. Şi am sperat că, dacă aş putea să-l prind şi să-l cresc în aşa fel, încît să fac din el un tovarăş şi un prieten, nu aş mai fi atît de singur pe acest pămînt al oamenilor.

Ispitit de acest gînd, l-am apucat pe băiat tocmai cînd trecea şi l-am tras către mine. De cum s-a uitat la mine, el şi-a acoperit ochii cu palmele şi a început să ţipe ca din gură de şarpe. I-am dat cu forţa mîinile la o parte şi am spus:

— Copile, ce înseamnă asta? Nu vreau să-ţi fac nici un rău, ascultă-mă.

Se zbătea din răsputeri:

— Lasă-mă – striga el – monstrule, pocitanie scîrboasă; vrei să mă tai bucăţele şi să mă mănînci, eşti un căpcăun. Dă-mi drumul sau te spun tatei.

— Băiete, nu-ţi vei mai vedea tatăl niciodată. Ai să vii cu mine!

— Dihanie pocită! Dă-mi drumul odată. Tata e un sindic – e domnul Frankenstein – şi o să te pedepsească, auzi. Ia-ţi mîinile de pe mine.

— Frankenstein! Faci parte din neamul duşmanului meu, cel căruia i-am jurat veşnică răzbunare; ei bine, tu vei fi prima mea victimă.

Copilul continua să se zbată şi să-mi arunce tot felul de epitete care sfîrşiră prin a mă face să-mi pierd firea; l-am înşfăcat de beregată ca să-l fac să tacă şi peste o clipă zăcea mort la picioarele mele.

Mi-am privit victima şi inima îmi bătea să-mi spargă pieptul de exaltare şi triumf diavolesc; bătînd din palme, am exclamat:

— Şi eu pot să aduc durere în lume; duşmanul meu nu e invulnerabil; această moarte îl va umple de deznădejde şi apoi mii de alte nenorociri îl vor sfîrteca şi-l vor nimici.

Privind copilul mort, am zărit la pieptul său ceva strălucitor. Era portretul unei prea-frumoase femei; l-am luat. Cu toate că răul pusese stăpînire asupra mea, vederea acelui chip m-a înmuiat şi m-a fascinat. Am privit cu încîntare cîteva clipe la ochii ei întunecaţi, tiviţi de gene lungi şi la buzele ei frumoase; dar, deodată, mînia mă cuprinse din nou: mi-am amintit că mie nu-mi va fi dat niciodată să mă bucur de desfătările pe care asemenea făpturi frumoase le pot oferi; m-am gîndit: dacă ea, al cărei chip îl contemplam acum, s-ar fi întîmplat să mă privească pe mine, atunci acea expresie de cerească blîndeţe s-ar fi schimbat într-una de dezgust şi de groază.

Te miri poate că asemenea gînduri m-au făcut să-mi ies din minți de furie? Eu mă mir doar că, în acea clipă, în loc să-mi descarc simțămintele în exclamații și accese de disperare, nu am dat năvală printre oameni cu riscul să pier eu însumi în încercarea de a-i distruge.

Copleșit de aceste sentimente, am părăsit locul în care comisesem omorul și, tot căutînd un ascunziș mai bun, am intrat într-un hambar care-mi păruse gol. Dar pe niște paie dormea o femeie; era tînără, e adevărat, nu atît de frumoasă ca aceea al cărei portret îl țineam în mînă, dar cu o înfățișare plăcută și drăgălașă, înfloritoare de tinerețe și sănătate. Iată, mi-am zis, una dintre acelea care împart bucurie prin surîsurile pe care le dăruiesc tuturor în afară de mine. Și atunci m-am aplecat deasupră-i și am șoptit:

— Trezește-te, frumoaso, iubitul tău e aproape, cel care și-ar da și viața numai ca ochii tăi să-l răsplătească cu o privire drăgăstoasă; iubita mea, trezește-te.

Femeia adormită se mișcă; mă străbătu un fior de groază. Dacă s-ar trezi, într-adevăr, și m-ar vedea, nu m-ar blestema oare și nu m-ar da în vileag ca ucigaș? Desigur că așa ar face dacă, deschizînd ochii încă împăienjeniți de somn, ar da de mine. La gîndul acesta mi se trezi nebunia care ațină demonul din mine – nu eu, ci ea trebuie să sufere; crima pe care am comis-o pentru că sînt pentru totdeauna lipsit de ceea ce ea ar putea să-mi dea, tocmai ea trebuie s-o ispășească. Izvorul crimei în ea se află; a ei fie pedeapsa! Mulțumită lecțiilor lui Felix despre legile sîngeroase ale omului,

învățasem să urzesc răul. M-am aplecat asupră-i și am strecurat cu grijă portretul într-unul dintre buzunarele rochiei. Ea s-a mișcat din nou și atunci am fugit.

Timp de cîteva zile am dat tîrcoale locului care fusese martor acestor întîmplări, dorind uneori să te întîlnesc, alteori hotărît să părăsesc lumea și nimicnicia ei pentru totdeauna. În cele din urmă, m-am îndreptat către acești munți, cutreierînd cele mai ascunse cotloane, stăpînit de o patimă arzătoare pe care singur tu poți să o stăvilești. Căci nu ne putem despărți pînă nu-mi făgăduiești că te învoiești la cele ce-ți voi cere. Sînt singur și nefericit; omul nu se va întovărăși cu mine niciodată, dar cineva tot atît de diform și de slut ca și mine nu m-ar respinge. Tovarășa mea trebuie să facă parte din aceeași specie cu mine și să aibă aceleași cusururi. Această făptură, tu trebuie s-o plămădești!

Capitolul 17

Monstrul sfîrşi de vorbit şi îşi aţinti privirile asupra mea în aşteptarea unui răspuns. Dar eu eram prea năucit, prea uimit şi atît de încurcate îmi erau gîndurile, încît nu eram în stare să înţeleg întreaga cuprindere a propunerii sale. Apoi, el prinse iarăşi a spune:

— Trebuie să-mi zămisleşti o femeie cu care să pot trăi în acea înţelegere de care am atîta nevoie. Aceasta numai tu poţi s-o faci; şi ţi-o cer ca pe un drept pe care nu poţi refuza să mi-l acorzi.

Ultima parte a povestirii sale dezlănţuise din nou în mine turbarea pe care istorisirea lui despre traiul paşnic pe care îl dusese alături de locuitorii colibei o domolise; dar cînd rosti aceste cuvinte, n-am mai putut în nici un chip să înăbuş mînia ce mocnea în mine.

— Sînt cu totul împotrivă, am răspuns, şi nici o tortură nu-mi va stoarce consimţămîntul. Poţi să faci din mine cel mai nefericit dintre oameni, dar niciodată nu vei izbuti să mă înjoseşti în propriii mei ochi. Să creez o făptură care să-ţi semene, pentru ca mîrşăvia voastră comună să pustiiască lumea! Piei! Ţi-am răspuns! Poţi să mă supui oricăror chinuri, n-am să mă învoiesc niciodată!

— De ce te pripeşti, replică demonul. În loc să mă ameninţi, mai bine am sta să judecăm

puţin. Sînt rău deoarece sînt nefericit. Nu mă ocoleşte oare cu ură întreaga omenire? Chiar tu, creatorul meu, m-ai face bucuros bucăţele, de-ai putea; gîndeşte-te atunci şi spune-mi, de ce să-mi fie mie mai mult milă de om, cînd lui nu-i este deloc? De-ai putea să mă azvîrli într-una dintre rîpile astea de gheaţă, distrugînd astfel opera propriilor tale mîini, nu ai numi aceasta, desigur, crimă. Să respect omul, cînd el nu are pentru mine decît dispreţ? Hai să trăim în înţelegere şi atunci, în loc să-i fac rău, l-aş copleşi cu binefaceri şi aş plînge de recunoştinţă că m-a primit alături de el. Asta nu se poate, însă; simţurile omeneşti sînt obstacole de netrecut. Dar nici să mă supun unei josnice sclavii, nu, niciodată! Am să răzbun toate nedreptăţile ce mi s-au făcut; de nu pot inspira iubire, am să nasc groază; şi întîi ţie, vicleanul meu duşman, căci tu eşti creatorul meu, ţie îţi jur ura mea de nestins. Ia seama! Îţi voi unelti distrugerea şi nu voi înceta pînă nu-ţi voi pustii inima, pînă nu-ţi vei blestema şi ceasul în care te-ai născut.

O furie diabolică îi însufleţea chipul pe cînd spunea acestea. Faţa i se încreţise într-o strîmbătură prea oribilă pentru ca ochiul omenesc să o poată privi; dar, dintr-o dată, se linişti şi urmă:

— Voiam să judecăm faptele cumpătat. Această patimă mi-e nefastă, căci ţie nu-ţi trece prin minte că *tu* eşti pricina acestor mîrşăvii. Dacă cineva mi-ar arăta mărinimie şi bunăvoinţă, i le-aş reîntoarce însutit; de dragul acelei singure făpturi, aş face pace cu întreg neamul omenesc. Dar mă las acum legănat de visuri de fericire imposibilă. Ceea ce-ţi cer este

drept şi cuminte. Tot ce doresc e o făptură de alt sex, dar tot atît de slută ca şi mine; e puţin, dar e singurul lucru pe care pot spera să-l capăt şi care mă va mulţumi. E adevărat, vom fi doi monştri, rupţi de lume, dar tocmai de aceea vom fi mai strîns legaţi unul de altul. Existenţa noastră nu va fi întru totul fericită, dar nu vom vătăma pe nimeni şi nici nenorociţi ca mine, acum, nu vom fi. O, creatorul meu! Fă-mă fericit, dă-mi putinţa să-ţi fiu recunoscător pentru această faptă mărinimoasă! Dă-mi putinţa să trezesc dragostea unei făpturi; nu-mi respinge rugămintea.

Eram mişcat. Mă înfioram la gîndul că dacă mă învoiesc, cine ştie care pot fi urmările, dar simţeam că argumentele pe care le aducea erau într-o oarecare măsură întemeiate. Povestea sa şi sentimentele pe care le exprima acum dovedeau că e o făptură cu multă simţire; şi nu-i datoram, oare, eu, creatorul său, acea fărîmă de fericire care stătea în puterea mea să i-o dăruiesc? Observînd o schimbare în sentimentele mele, el grăi iarăşi:

— Dacă primeşti, nici tu, nici vreo altă fiinţă omenească nu ne va mai vedea vreodată; mi se va pierde urma pe vastele pămînturi sălbatice ale Americii de Sud. Hrana mea nu e cea a omului; eu nu ucid mielul şi iedul ca să-mi îndestulez pofta; ghinda şi poamele mă hrănesc îndeajuns şi mă satură. Tovarăşa mea, din acelaşi aluat cu mine, se va mulţmi cu aceleaşi bucate. Ne vom aşterne un culcuş din frunze uscate; soarele îşi va revărsa aceeaşi căldură asupra noastră ca şi asupra omului şi ne va coace hrana. Imaginea pe care ţi-o înfăţişez este paşnică şi omenească şi nu poţi să

nu simţi că doar dacă te laşi în voia capriciului puterii şi a cruzimii mi-ai putea-o refuza. Dar, oricît de nemilos te-ai purtat cu mine, deslu-şesc acum îndurare în ochii tăi; mă agăţ de această clipă de bunăvoinţă şi te conjur să te învoieşti la ceea ce cu ardoare îmi doresc.

— Îmi propui, am răspuns, să pleci departe de aşezările omului, să locuieşti în acele pustietăţi în care numai jivinele cîmpurilor să-ţi fie tovarăşi. Cum vei putea însă tu, care tînjeşti după iubirea şi înţelegerea oamenilor, să rezişti la această pribegie? Ai să te reîntorci şi ai să le cauţi din nou bunăvoinţa, şi ei te vor întîm-pina din nou cu scîrbă. Vei fi iarăşi tîrît de relele tale porniri şi vei avea atunci şi o tovarăşă care să te ajute în opera ta de distrugere. Nu se poate; nu mai stărui, căci nu mă voi lăsa înduplecat.

— Cît de nestatornice îţi sînt sentimentele! Acum o clipă erai mişcat de imaginile pe care ţi le zugrăveam; de ce ai împietrit acum din nou în faţa rugilor mele? Jur pe pămîntul pe care locuiesc şi pe tine care m-ai făcut ca, împre-ună cu însoţitoarea pe care mi-o vei dărui, să părăsesc vecinătatea omului şi să-mi durez sălaş pe unde s-o nimeri, în cel mai sălbatic dintre locuri. De relele mele porniri mă voi fi tămăduit o dată ce voi întîlni înţelegerea cuiva; viaţa mi se va scurge liniştită şi în clipa morţii nu-mi voi afurisi zămislitorul.

Cuvintele sale aveau un efect straniu asu-pră-mi. Îl compătimeam şi uneori simţeam dorinţa să-l consolez; dar cînd mă uitam la el, cînd vedeam acea grămadă informă de carne mişcîndu-se şi vorbind, mă cuprindea sila, care apoi se preschimba în groază şi ură. Am încercat să le înăbuş gîndindu-mă că dacă nu puteam

fi alături de el, nu aveam în schimb nici un drept să-l păgubesc de mica parte de fericire care stătea numai în puterea mea să i-o dăruiesc.

— Juri să nu mai faci nici un rău, am spus; dar oare nu ai arătat şi acum o pornire de răutate care ar trebui să mă facă să nu mă încred în tine? Poate că şi aceasta e doar o prefăcătorie care îţi va spori beţia triumfului o dată cu creşterea sorţilor de răzbunare.

— Cum adică? Cu mine să nu glumeşti – şi îţi poruncesc să-mi răspunzi! Cînd nimeni şi nimic nu mă leagă de lume, atunci partea mea rămîne ura şi crima; iubirea altcuiva însă va îndepărta aceste pricini ale crimelor mele şi atunci nimeni nu va mai avea vreun prilej să afle că exist. Fărădelegile mele sînt vlăstarii unei singurătăţi silite pe care o detest; virtutea va apărea, într-adevăr, atunci cînd voi trăi în comuniune cu o fiinţă asemenea mie. Atunci mă voi bucura de dragostea unei făpturi simţitoare şi voi intra astfel şi eu în lanţul existenţei şi al împrejurărilor vieţii din care am fost pînă acum înlăturat.

Am rămas tăcut o vreme, cugetînd la tot ceea ce îmi spusese şi la toate argumentele pe care îşi întemeiase rugămintea. M-am gîndit la înclinarea înnăscută către virtute pe care o dovedise la începutul existenţei sale şi cum toate bunele sale sentimente au fost înăbuşite, mai apoi, de aversiunea şi dispreţul pe care i le-au arătat protectorii săi. Nu am trecut cu vederea nici ameninţările sale; o fiinţă care a putut să trăiască în peşterile de gheaţă ale munţilor şi să se ascundă de urmărire printre rîpele prăpastiilor inaccesibile era într-adevăr

înzestrată cu însuşiri cărora ar fi fost zadarnic să încerc să le ţin piept. După un lung răstimp de gîndire, am ajuns la convingerea că, dacă vreau să fiu drept, atît faţă de el, cît şi faţă de semenii mei, trebuie să consimt să fac ceea ce-mi cerea. Întorcîndu-mă, deci, către el, am grăit:

— Mă învoiesc la cele ce-mi ceri, dacă faci jurămînt solemn să părăseşti pentru totdeauna Europa şi orice alt loc aflat în apropierea omului, de îndată ce-ţi voi încredinţa o femeie să te însoţească în pribegie.

— Jur, a strigat, pe soare şi pe albastra întindere a cerului şi pe focul care-mi mistuie inima că, dacă îmi împlineşti rugămintea, atîta timp cît ele vor mai dăinui, nu vei mai da ochii cu mine vreodată. Întoarce-te acasă şi apucă-te de lucru. Voi aştepta împlinirea lucrării tale cu nespusă linişte; n-ai nici o teamă, nu voi mai apărea decît cînd vei fi isprăvit.

Spunînd acestea, mă părăsi brusc, temîndu-se pesemne să nu-mi schimb în vreun fel sentimentele. L-am văzut coborînd muntele cu o iuţeală mai mare decît cea a zborului unui vultur şi pierind apoi printre valurile mării de gheaţă.

O zi întreagă durase această poveste şi, cînd am pornit înapoi, soarele era de acum la linia orizontului. Ştiam că trebuie să ajung grabnic în vale, căci curînd mă va învălui întunericul, dar inima îmi era de plumb şi coborîşul pe potecuţele şerpuitoare ale muntelui foarte anevoios. Şi cum eram greu încercat de emoţiile de peste zi, faptul că trebuia să fiu atent să nu alunec la fiecare pas mă buimăci cu desăvîrşire. Era toiul nopţii cînd am ajuns la refugiul de la

jumătatea drumului; am făcut un popas lîngă fîntînă. Stelele scăpărau din cînd în cînd printre norii ce cutreierau cerul. Pinii se ridicau sumbri înainte-mi; din loc în loc dădeam de cîte un arbore smuls; era o privelişte de o solemnă măreţie, care mi-a trezit din adîncuri gînduri nevolnice, şi am şezut plîngînd amarnic, şi în cumplita mea frămîntare mi-am împreunat mîinile şi am exclamat:

— O, voi, stele, şi nori, şi vînturi, staţi gata să-mi aruncaţi dispreţul vostru; dacă vreţi într-adevăr să-mi arătaţi puţină mărinimie, ucideţi în mine orice senzaţie şi amintire, aruncaţi-mă în nefiinţă; iar dacă nu, pieriţi, pieriţi şi lăsaţi-mă pradă întunericului.

Sălbatice şi vrednice de dispreţ erau gîndurile acestea, dar nu-ţi pot zugrăvi în cuvinte cît de greu mă apăsa veşnica licărire a stelelor şi cum fiecare răbufnire de vînt îmi părea un *sirocco* dezlănţuit ca să mă piardă.

Se ivise prima geană de lumină cînd am ajuns în satul Chamonix; n-am mai zăbovit însă şi m-am reîntors pe dată la Geneva. Sufletul îmi era potopit de simţăminte nelămurite – mă apăsau de parcă mi se prăvălise un munte pe suflet şi îmi striveau, sub povara lor, pînă şi chinul. Astfel m-am întors acasă şi trecînd pragul m-am arătat familiei mele. Înfăţişarea mea răvăşită şi sălbatică îi sperie peste măsură; dar, la toate întrebările lor, abia dacă îngăimam cîte o vorbă. Mă simţeam un fel de osîndit – de parcă nu aveam drept la compătimirea lor, de parcă niciodată nu aş mai fi putut să mă bucur de tovărăşia lor. Dar chiar şi aşa îi iubeam pînă la idolatrie şi, pentru a-i salva, am hotărît să mă consacru acelei sarcini

atît de respingătoare. În perspectiva viitoarelor mele îndeletniciri, toate celelalte întîmplări din existența mea îmi apărură ca un vis; singur *acel* gînd avea pentru mine realitatea vieții.

Capitolul 18

Se scurseră zi după zi, săptămînă după săptămînă de cînd mă întorsesem în Geneva şi nu mă încumetam încă să mă apuc de lucru. Mă temeam de răzbunarea smintită a acelui demon şi totuşi nu eram în stare să-mi înfrîng repulsia faţă de încercarea la care trebuia să mă supun. Mi-am dat seama că nu-i puteam zămisli soaţa fără să mă dedic din nou luni îndelungate unui studiu aprofundat şi unor cercetări laborioase. Auzisem că în Anglia un filosof făcuse nişte descoperiri, de cunoaşterea cărora nu mă puteam lipsi dacă voiam să fiu sigur de reuşită. Şi-mi trecea uneori prin minte să cer consimţămîntul tatei de a vizita Anglia în acest scop; dar mă agăţam de orice pretext de amînare şi nu mă încumetam să fac acest prim pas într-o întreprindere a cărei necesitate nu mi se mai părea atît de imperioasă. Desigur se petrecuse o schimbare în mine; sănătatea pusă la grea încercare, mereu mai şubredă, începuse să se refacă; la fel, îmi revenea şi buna dispoziţie ori de cîte ori amintirea acelei nefericite făgăduieli slăbea. Tata urmărea această schimbare cu plăcere şi singurul gînd care îl muncea acum era cum să găsească cel mai bun mijloc de a şterge orice urmă a melancoliei care din cînd în cînd se abătea asupră-mi, umbrind cu întunecimea ei nesăţioasă geana

de lumină ce se ivise în zare. În acele clipe îmi căutam refugiul în cea mai deplină singurătate. Petreceam zile întregi pe lac într-o luntre, contemplînd norii, ascultînd tăcut şi fără vlagă clipocitul valurilor. Aerul proaspăt şi strălucirea soarelui izbuteau de cele mai multe ori să-mi redea liniştea, iar la întoarcere întîmpinam salutul prietenilor mei cu un surîs mai binevoitor şi cu o inimă mai uşoară.

O dată, cînd tocmai mă întorsesem după una dintre hoinărerile mele, tata, luîndu-mă deoparte, îmi spuse astfel:

— Sînt fericit să observ, dragă fiule, că ai redescoperit gustul plăcerilor de odinioară şi că pari să te regăseşti. Şi totuşi, nu prea eşti totdeauna în apele tale, încă mai eviţi tovărăşia noastră. De la o vreme, mă pierd în presupuneri asupra pricinii acestei purtări, dar ieri m-a săgetat un gînd şi, dacă e vreun temei în el, te rog să mi-o spui pe şleau. Prea multă sfială nu numai că ar fi zadarnică, dar ar spori mîhnirea noastră.

Am început să tremur din toate încheieturile la auzul acestei introduceri, dar tata urmă:

— Îţi destăinuiesc, fiule, că am nutrit dintotdeauna speranţa însoţirii tale cu draga noastră Elizabeth, în care vedeam o întărire a fericirii noastre casnice şi un sprijin al anilor bătrîneţii. V-aţi simţit legaţi unul de altul din cea mai fragedă copilărie; aţi învăţat împreună şi mi s-a părut întotdeauna că, prin gusturi şi înclinaţii, sînteţi cu totul potriviţi unul pentru celălalt. Dar aşa de orb poate fi omul, încît tocmai ceea ce credeam eu că va ajuta la înfăptuirea planului meu nu a făcut decît să-l distrugă. Tu pesemne că o priveşti ca pe o soră, fără nici o

dorință ca ea să-ți devină soție. Ba chiar, cine știe, ai și întîlnit o alta pe care poate că o iubești, dar, socotindu-te legat prin onoare de Elizabeth, pesemne că tocmai această luptă care se dă în tine a pricinuit suferința îngrozitoare ce pare să te macine.

— Tată, dragă, liniștește-te. Îmi iubesc vara, curat și cu gingășie. Nicicînd n-am întîlnit vreo femeie care să-mi stîrnească, ca Elizabeth, întreaga dragoste și admirație. Toate nădejdile și planurile mele de viitor sînt legate de așteptarea unirii noastre.

— Cele ce-mi spui, dragă Victor, mă umplu de o bucurie cum n-am mai încercat în ultima vreme. Dacă așa simți tu, atunci vom fi fără îndoială fericiți, oricît de mare ar fi mîhnirea pe care întîmplările din ultima vreme ne-au pricinuit-o. Dar tocmai această mîhnire, care pare să fi pus stăpînire atît de puternic asupra minții tale, aș vrea eu s-o risipesc. Spune-mi, deci, dacă ai ceva împotrivă ca nunta voastră să aibă loc cît mai curînd. De la o vreme, nenorocirile care s-au abătut asupra casei noastre ne-au smuls din acea pace domestică de zi cu zi, care s-ar fi potrivit cu anii și cu beteșugurile mele. Tu ești mai tînăr, dar nu cred că, îndestulată cum îți este existența, o căsătorie timpurie ți-ar încurca în vreun fel planurile pe care ți le-ai făurit de a-ți trăi viața cu cinste și folos. Să nu-ți închipui, totuși, că aș vrea să-ți impun cu orice preț fericirea sau că o amînare din parte-ți îmi va pricinui o prea mare neliniște. Ia-mi vorbele așa cum sînt și răspunde-mi, te rog, încrezîndu-te în mine și fără să-ți ascunzi gîndurile.

Îl ascultam în tăcere şi un timp nu m-am învrednicit cu nici un răspuns. Încercam să rînduiesc la iuţeală vîltoarea de gînduri ce mi se îmbulzeau în minte şi mă străduiam să ajung la vreo concluzie. Căci, vai!, ideea unei însoţiri neîntîrziate cu Elizabeth mă îngrozea şi mă umplea de deznădejde. Eram legat de mîini şi de picioare printr-un jurămînt solemn, pe care nu-l îndeplinisem încă, dar nici nu cutezam să-l calc. Dacă aş fi făcut-o, cîte nenorociri fără număr nu s-ar fi abătut asupra mea şi a familiei mele. Puteam eu să nuntesc cînd aveam atîrnată de gît această povară care mă încovoia la pămînt? Trebuia mai întîi să-mi îndeplinesc făgăduiala şi să văd monstrul plecînd dintre oameni împreună cu perechea sa, înainte de a-mi îngădui bucuria unei căsnicii de la care aşteptam să aflu numai pace.

Mi-am amintit, de asemenea, că era absolut necesar ori să fac o călătorie în Anglia, ori să intru într-o lungă corespondenţă cu filosofii acelei ţări, ale căror cunoştinţe şi descoperiri îmi erau neapărat trebuincioase pentru cele ce aveam să întreprind. Calea din urmă, de a dobîndi informaţiile dorite, era nepotrivită; alegînd-o, aş fi făcut să tărăgăneze mult lucrurile; pe deasupra, mi-era nesuferit gîndul să-mi încep respingătoarea lucrare în casa tatălui meu, în mijlocul paşnicelor îndeletniciri gospodăreşti ale celor pe care îi iubeam. Ştiam că se pot întîmpla mii de accidente înspăimîntătoare, dintre care chiar şi cel mai neînsemnat ar fi dezvăluit o poveste care să înfioare de groază pe toţi cei de care eram legat. Îmi dădeam totodată seama că s-ar putea să-mi pierd întreaga stăpînire de sine, întreaga putinţă de

a-mi ascunde acele senzaţii chinuitoare care aveau să dureze atîta timp cît aveau să dureze şi îndeletnicirile mele necurate. Trebuia deci, în acest răstimp, să mă lipsesc de tot ceea ce îmi era drag. Odată început, lucrul trebuia grabnic terminat, ca apoi să mă regăsesc printre ai mei, în linişte şi mulţumire. Odată făgăduiala împlinită, monstrul va pleca pentru vecie. Doar dacă, între timp (şi îmi plăcea să-mi închipui asta), cine ştie ce întîmplare nu-l va nimici, punînd astfel capăt sclaviei mele pentru totdeauna.

Aceste simţăminte mi-au hotărît răspunsul către tata. Mi-am exprimat dorinţa de a vizita Anglia; dar, tăinuind cu mare pază adevăratele motive ale acestei rugăminţi, mi-am înveşmîntat dorinţele într-un pretext care nu lăsa loc nici unei bănuieli şi am stăruit în rugămintea mea cu o seriozitate care l-a convins lesne pe tata să se învoiască. După atîta amar de vreme în care melancolia îmi adumbrise fiinţa cu o intensitate şi nişte efecte ce aduceau de-a dreptul cu nebunia, el fu desigur încîntat să mă vadă încă în stare să încerc o bucurie la gîndul unei asemenea călătorii, nutrind în acelaşi timp nădejdea că o schimbare de decor şi distracţiile mai variate vor reuşi, pînă la întoarcere, să mă restabilească pe deplin.

Cît o să lipsesc, a rămas să hotărăsc singur; cîteva luni sau cel mult un an, cam atîta îşi închipuia că poate să dureze. O singură măsură paternă de precauţie luase, aceea de a-mi asigura o tovărăşie. Fără să mă mai înştiinţeze dinainte, aranjase, cu încuviinţarea lui Elizabeth, ca Clerval să mă ajungă din urmă la Strasbourg. Aceasta răsturna oarecum perspectiva acelei

singurătăţi la care rîvneam pentru a trece la înfăptuirea sarcinii mele; oricum, la începutul călătoriei, prezenţa prietenului meu nu mă putea stingheri în nici un fel, aşa că m-am bucurat sincer la gîndul că, astfel, voi fi de multe ori apărat de solitarele, înnebunitoarele ceasuri de meditaţie. Ba chiar, prezenţa lui Henry putea fi o stavilă în calea duşmanului meu. Căci, de eram singur, oare nu şi-ar face el din cînd în cînd, nepoftit, apariţia, ca să-mi amintească de legămîntul dat sau să vadă cum stau cu lucrul?

Iată aşadar că plecam spre Anglia, rămînînd înţeles ca unirea mea cu Elizabeth să aibă loc de îndată ce mă voi întoarce. Vîrsta înaintată a tatei îl făcea să nu sufere ideea unei amînări. Cît despre mine, o singură răsplată îmi făgăduiam după atîtea cazne – o alinare a neasemuitelor mele suferinţe, perspectiva acelei zile cînd, eliberat de josnica mea sclavie, voi putea să o cer pe Elizabeth şi, unindu-mă cu ea, să mă tămăduiesc de trecut.

Pregătirile mele de călătorie erau acum în toi; un gînd nu-mi dădea însă pace, umplîndu-mă de spaimă şi nesomn. Cît voi lipsi, prietenii mei, neştiutori de existenţa acelui duşman, vor rămîne fără apărare în faţa atacurilor sale, la cheremul furiei care l-ar putea cuprinde aflînd de plecarea mea. Amenînţase însă să mă urmărească pas cu pas, oriunde aş fi mers; nu cumva mă va însoţi şi în Anglia? Acest gînd era îngrozitor în sine, dar mă uşura totuşi, în măsura în care însemna că ai mei vor fi la adăpost. Ideea că s-ar putea întîmpla şi contrariul mă înnebunea. Dar în toată acea perioadă în care am fost sclavul monstrului pe

care-l creasem, mă lăsam deseori călăuzit de inspirația de moment; și în aceste clipe, ea mă înștiința că demonul mă va urma, cruțîndu-mi familia de pericolul urzelilor sale.

Era de acum sfîrșitul lui septembrie cînd mi-am părăsit din nou patria. Cum eu fusesem acela care sugerase ideea acestei călătorii, Elizabeth nu putuse decît să o încuviințeze, dar o neliniștea gîndul că, departe de ea, voi fi poate din nou năpădit de necazuri și suferință. Grijii ei i-am datorat tovărășia lui Clerval; și totuși, bărbatul rămîne orb față de mii de împrejurări mărunte, pe care numai atenția asiduă a unei femei le poate discerne. Tînjea să mă roage să mă întorc cît mai grabnic; o mie de emoții contradictorii au amuțit-o însă atunci cînd și-a luat de la mine un tăcut, înlăcrimat rămas-bun.

M-am aruncat în poștalionul care avea să mă ducă departe, fără să mai știu încotro porneam și fără să iau seama la ce se petrecea în jur. Țin minte doar, și cu cîtă amărăciune m-am gîndit la acest fapt, că am dat poruncă să mi se împacheteze instrumentele chimice, ca să le iau cu mine. Năpădit de sumbre închipuiri, cu ochii ațintiți în gol, nu observasem nici una dintre acele frumoase și maiestuoase priveliști prin care treceam. La un singur lucru mă puteam gîndi, la ținta călătoriei mele și la munca ce mă va înrobi în tot acest răstimp.

După cîteva zile petrecute într-o stare de totală apatie, timp în care parcursesem deja multe leghe, am ajuns la Strasbourg, unde l-am așteptat încă două zile pe Clerval. El sosi. Ce mare era contrastul dintre noi. El era receptiv la fiecare schimbare de decor, contemplînd cu

încîntare frumusețea soarelui în asfințit și mai fericit încă atunci cînd îl vedea cum răsare ca să înceapă o nouă zi. Îmi atrăgea atenția asupra culorilor schimbătoare ale peisajului și asupra nuanțelor cerului.

— Asta înseamnă să trăiești, striga, acum mă bucur cu adevărat de viață. Dar tu, dragă Frankenstein, pentru ce ești abătut și trist?

Într-adevăr, muncit de gînduri sumbre, nu luam seama nici la dispariția luceafărului, nici la răsăritul de aur al soarelui oglindit în apa Rinului. Și ție, prietene, sînt sigur că ți-ar fi plăcut mai mult să călătorești cu Clerval, care privea natura cu un ochi plin de emoție și încîntare, decît să stai și să asculți la reflecțiile mele. Eu, un nenorocit vrednic de dispreț, bîntuit de un blestem ce mi-a închis orice făgaș către bucurie!

Ne înțelesesem să coborîm Rinul într-o barcă de la Strasbourg la Rotterdam, iar de acolo să ne îmbarcăm pe un vas spre Londra. În timpul acestui voiaj, am trecut pe lîngă nenumărate insule năpădite de salcii și am văzut mai multe orașe frumoase. Ne-am oprit o zi la Manheim și, în a cincea de la plecarea din Strasbourg, am ajuns la Mainz. Malurile Rinului, mai jos de Mainz, oferă o priveliște mult mai pitorească. Cursul apei e mai iute, unduind printre dealuri, nu înalte, dar ale căror coaste abrupte se profilează în contururi de o rară frumusețe. Se zăreau castele în ruină, aproape suspendate deasupra prăpastiilor, înconjurate de păduri negre, înalte și inaccesibile. Această parte a Rinului, într-adevăr, oferă un peisaj neobișnuit de pestriț. Ici vezi dealuri crestate, castele năruite străjuind

nemaipomenite prăpastii, cu Rinul cel întunecat rostogolindu-se dedesubt; dincolo, după o cotitură bruscă pe lîngă un promontoriu, vii înfloritoare cu terasamente în pantă înverzită şi un rîuleţ şerpuind printre aşezări populate completează scena.

Călătoream pe vremea culesului viilor şi, cum alunecam pe apă la vale, auzeam cîntecele lucrătorilor. Pînă şi eu, cel cu cugetul întristat şi cu sufletul frămîntat necontenit de simţăminte întunecate, pînă şi eu mă lăsam furat de încîntare. Stăteam întins pe fundul bărcii şi, cum priveam cerul albastru fără pic de nor, părea că sorb cu nesaţ o linişte care îndelungă vreme îmi fusese străină. Şi dacă acestea erau senzaţiile mele, cine poate să le descrie pe acelea ale lui Henry? Se simţea de parcă ar fi ajuns în Ţara Minunilor şi trăia clipe de fericire cum rareori îi este dat omului să guste.

— Cunosc, spunea, cele mai frumoase privelişti din ţara noastră. Am vizitat lacurile Lucernei şi Uri-ului, unde munţii înzăpeziţi par că se înalţă chiar din apă, aruncînd umbre negre, de nepătruns şi care, de n-ar fi insulele înverzite al căror aspect vesel îţi mîngîie privirea, ar face ca locurile să pară întunecate, mohorîte; am văzut lacul agitat de furtună, cînd vîntul răscolea apele în vîltoare, stîrnindu-ţi în minte imaginea uriaşelor trombe de apă de pe marele ocean, căci valurile se izbesc, se sparg cu furie în poala stîncoasă a muntelui, acolo unde preotul şi iubita sa au fost înghiţiţi de o avalanşă şi unde se spune că vocile lor tînguitoare se mai aud încă, în clipele cînd vîntul nocturn conteneşte; am văzut munţii La

Valais-ului şi ai cantonului Vaud, dar această ţară, în care ne aflăm acum, Victor, mă încîntă mai mult decît toate acele minuni. Munţii Elveţiei sînt mai maiestuoşi şi mai stranii, dar din malurile acestui rîu divin se degajă un farmec pe care nimic din ce am văzut nu-l poate întrece. Priveşte castelul care atîrnă deasupra acestei prăpastii, şi insula aceea abia întrezărită prin frunzişul pîlcului graţios de copaci, şi acum la grupul acela de culegători ce mişună printre vii, şi la acel sat pe jumătate pitit în scobitura muntelui. O, cu siguranţă că spiritul ce sălăşluieşte în aceste locuri şi le are în pază este mai în armonie cu omul decît acelea ce stăpînesc gheţarii ori îşi găsesc refugiul pe piscurile neumblate ale munţilor din ţara noastră.

Clerval! Prieten drag! Chiar şi acum mă încîntă să evoc cuvintele tale şi să stărui în lauda pe care o meriţi pe deplin. Era o făptură formată în „însăşi poezia naturii". Imaginaţia lui sălbatică şi exuberantă era temperată de sensibilitatea inimii. Din sufletul său se revărsa o arzătoare nevoie de dragoste şi, în prietenie, se dăruia cu un sublim devotament pe care pămîntenii de rînd ne învaţă să-l căutăm doar în închipuire. Dar spiritul său ardent nu se putea mulţumi numai cu satisfacţiile prieteniei. Înfăţişările naturii, pe care alţii le privesc numai cu admiraţie, el le iubea cu înfocare:

„Cascada gureşă mă bîntuia
Asemeni unei patimi; stînca naltă,
Ponoarele, posacele păduri,
Nuanţa, forma lor mă îmbătau –
Iar simţămintele n-aveau nevoie

De-un farmec mai ascuns, purces din cuget,
Nici de-ncîntare neîmprumutată
De ochi...[1]

Şi unde-i el acum? A dispărut acest om blînd şi delicat pentru totdeauna? Mintea sa, în care clocoteau idei, zboruri măreţe ale imaginaţiei, care formau ele singure o lume ce se hrănea din viaţa creatorului său, a pierit oare? Mai există ea acum doar în amintirea mea? Nu, nu se poate; trupul tău minunat alcătuit, strălucitor de frumuseţe a putrezit, dar spiritul tău îl mai vizitează şi-l mai alină încă pe nefericitul tău prieten.

Iartă-mi această efuziune plină de întristare; aceste cuvinte sărace sînt un tribut prea mic adus meritelor nepreţuite ale lui Henry, dar ele îmi uşurează sufletul, prea plin de neliniştea pe care o trezeşte amintirea sa. Dar să depăn şirul povestirii mai departe.

Trecînd de Köln, am plutit spre cîmpiile Olandei; dar am hotărît să facem restul călătoriei cu poştalionul, căci vîntul ne era potrivnic şi curentul apei prea slab ca să ne fie de ajutor. De aici călătoria şi-a pierdut din interesul pe care ni-l trezise frumuseţea peisajului; în cîteva zile eram la Rotterdam, de unde ne-am îmbarcat spre Anglia. Era o dimineaţă senină pe la sfîrşitul lui decembrie, cînd am zărit pentru prima oară stîncile albe ale Britaniei.

---

1. William Wordsworth, *Versuri alcătuite la cîteva mile mai sus de Tintern Abbey*, în *Antologie de poezie engleză de la începuturi pînă azi*, Ediţie întocmită de Leon Levitchi şi Tudor Dorin, Biblioteca pentru toţi, Editura Minerva, Bucureşti, 1981 (n.tr.).

Malurile Tamisei constituiau un peisaj cu totul nou; erau plate, dar fertile, şi aproape fiecare oraş purta pecetea amintirii aceleiaşi întîmplări. Am văzut Tilbury Fort şi ne-am amintit de armata spaniolă, apoi alte locuri, Gravesend, Woolwich şi Greenwich, de care auzisem încă din ţară. În cele din urmă au apărut şi atît de numeroasele turle ale Londrei, peste toate înălţîndu-se falnic clopotniţa Catedralei Sfîntul Paul şi faimosul Turn, atît de vestit în istoria poporului englez.

Capitolul 19

Londra era acum locul nostru de popas. Am hotărît să rămînem în acest oraş celebru cîteva luni. Clerval dorea să cunoască oamenii de talent şi de geniu care-i sporeau faima la acea vreme; pe mine mă preocupa îndeosebi cum să fac rost de informaţiile de care aveam nevoie ca să mă pot apuca de lucru şi, fără zăbavă, am profitat de scrisorile de recomandare pe care le adusesem cu mine, adresate celor mai distinşi specialişti în filosofia ştiinţelor naturale.

Să fi făcut această călătorie în anii studenţiei, timp al fericirii pentru mine, plăcerea ei ar fi fost nemăsurată. Dar acum, cu această urgie pe cap, îi vizitam pe acei învăţaţi doar ca să le storc informaţiile pe care puteau să mi le dea în legătură cu subiectul care mă interesa atît de tare. Societatea oamenilor îmi era nesuferită; singur fiind, îmi puteam desfăta sufletul cu priveliştile cerului şi ale pămîntului; alături, glasul lui Henry suna liniştitor şi astfel mă lăsam amăgit de o tihnă trecătoare. Însă prezenţa chipurilor indiscrete, banalitatea, veselia lor lipsită de noimă nu făceau decît să-mi redeştepte disperarea. Îmi dădeam seama că între mine şi semenii mei se ridicase o barieră de netrecut; această barieră era pecetluită cu sîngele lui William şi al lui Justine, şi orice gînd la întîmplări ce se legau de numele lor

era pentru mine un chin. În Clerval însă vedeam imaginea celui ce fusesem eu înainte; avea o minte plină de curiozitate şi de dorinţa de a cîştiga în experienţă, de a se instrui. Observa cu luare-aminte acele obiceiuri deosebite de ale noastre şi găsea în ele o sursă inepuizabilă de învăţăminte şi de delectare. De altfel, privea toate acestea în perspectiva unui mai vechi ţel. Planul său era de a vizita India, încredinţat fiind că, ştiind mai multe limbi şi cunoscînd viaţa de acolo, va reuşi să ajute efectiv la progresul colonizării şi al comerţului european. Şi numai în Britania îşi putea urmări punerea în aplicare a planului. De aceea era tot timpul ocupat, şi nimic nu putea să-i întunece bucuria, decît tristeţea şi deprimarea mea. Am încercat însă să le ascund cît puteam, ca să nu-l lipsesc de plăcerile atît de firești pentru cineva care începea o nouă etapă a vieţii, netulburat de vreo grijă sau de vreo sumbră amintire. De multe ori refuzam să-l însoţesc, pretextînd o întîlnire, pentru a putea rămîne singur. Am început să adun materialul de care aveam nevoie pentru noua mea plăsmuire şi acest lucru mă tortura, ca acea picătură chinuitoare de apă care te loveşte cu obsedantă regularitate în creştet. Fiecare gînd închinat îndeletnicirii mele necurate era un chin şi, de se întîmpla să rostesc vreun cuvînt care să fie o aluzie, buzele începeau să-mi tremure şi inima să-mi bată cu putere. Locuiam deja de cîteva luni în Londra, cînd am primit o scrisoare din Scoţia de la cineva care mai de mult fusese oaspetele nostru în Geneva. Pomenind de frumuseţile ţării sale, el ne întreba dacă aceste descrieri nu erau îndeajuns de ispititoare încît să ne hotărască să ne prelungim

călătoria şi înspre nord, la Perth, unde-şi avea reşedinţa. Clerval se arătă nespus de doritor să accepte invitaţia, cît despre mine, deşi uram societatea, mă încînta să văd din nou munţi şi rîuri şi toate splendorile cu care îşi împodobeşte Natura lăcaşurile-i alese.

Sosisem în Anglia la începutul lui octombrie, iar acum era februarie. Am hotărît deci să pornim spre nord pe la sfîrşitul lunii următoare. Ne gîndeam să n-o luăm pe drumul ce duce direct la Edinburgh, ci să vizităm Windsor, Oxford, Matlock şi lacurile din Cumberland, urmînd să încheiem traseul cam pe la sfîrşitul lui iulie. Mi-am împachetat instrumentele chimice împreună cu materialele adunate, hotărît să duc totul la capăt în vreun ungher uitat de lume din ţinuturile muntoase de nord ale Scoţiei.

Am părăsit Londra la 27 martie, poposind cîteva zile la Windsor, unde ne-am petrecut timpul colindînd prin codrul său vestit. Aici noi, cei născuţi la munte, descopeream un peisaj cu totul nou; stejarii frunzoşi, bogăţia vînatului, turmele de cerbi, toate ni se păreau o noutate.

De aici ne-am îndreptat spre Oxford. Am intrat în oraş, evocînd în gînd amintirea evenimentelor ce avuseseră loc acolo cu mai bine de un secol şi jumătate în urmă. Aici îşi regrupase forţele Charles I. Singuri locuitorii acestui oraş îi rămăseseră credincioşi chiar şi după ce întreaga naţiune îl părăsise, ca să se alăture drapelului parlamentului şi libertăţii. Amintirea acelui rege fără noroc şi a însoţitorilor săi – cumpătatul Falkland, insolentul Goring – şi a reginei şi a fiului său sporea interesul acelor părţi ale oraşului în care se spunea că locuiseră.

Spiritul acelor zile de mult apuse mai sălăşluia încă aici şi am pornit cu încîntare pe urmele paşilor săi. Şi chiar dacă aceste sentimente nu şi-ar fi găsit imaginara lor răsplată, oraşul în sine era îndeajuns de frumos ca să ne stîrnească din plin admiraţia. Colegiile sînt vechi şi pitoreşti, străduţele, splendide şi minunatul Isis, care saltă în preajmă printre pajişti mustind de ierburi, îşi lărgeşte apoi vadul în ape domoale ce oglindesc în unda lor soborul de turle, spirale şi drumuri, adăpostite de arbori bătrîni.

Sorbeam cu nesaţ aceste privelişti şi totuşi amintirea trecutului, nesiguranţa viitorului îmi înveninau chiar şi acele clipe de tihnă. Eram făcut pentru fericire paşnică. Nicicînd în zilele tinereţii nu mă vizitase vreo nemulţumire; şi dacă totuşi fusesem vreodată copleşit de plictis, sufletul meu rămăsese receptiv şi vibrase de fiecare dată cînd contemplam ceea ce este frumos în natură ori mă adînceam în studiul celor mai înalte producţii ale spiritului omenesc. Acum însă sînt un arbore doborît; un fulger mi-a străpuns sufletul. În acele clipe mi-am dat seama că trebuie să supravieţuiesc spre a arăta şi celorlalţi că ceea ce mai sînt încă – căci voi muri curînd – e doar spectacolul jalnic al unui ins decăzut, vrednic să stîrnească altora milă şi silă sieşi.

Am petrecut destul de multă vreme la Oxford, hoinărind prin împrejurimi şi străduindu-mă să recunosc fiece locşor ce-ar putea avea vreo legătură cu cea mai însufleţită epocă din istoria Angliei. Explorările noastre se prelungeau adesea din pricină că noi obiective ne atrăgeau pe rînd atenţia. Am vizitat mormîntul ilustrului

Hampden şi cîmpia în care căzuse patriotul. Pentru o clipă sufletu-mi se ridică deasupra spaimelor înjositoare şi abjecte, să contemple ideile sfinte de libertate şi jertfă de sine, pe care aceste privelişti, ca nişte adevărate monumente, le comemorau. Pentru o clipă am îndrăznit să-mi scutur lanţurile şi să privesc în jur cu spiritul semeţ şi liber; dar fierul mi se implîntase prea adînc în carne şi, fără speranţă, înfrînt, m-am scufundat iar în josnicul meu eu.

Am plecat din Oxford cu regret şi am purces mai departe spre Matlock, următorul nostru punct de popas. Împrejurimile satului aminteau în mai mare măsură de peisajul Elveţiei, dar totul la o scară redusă, şi colinelor verzi le lipsea coroana de alb a îndepărtaţilor Alpi, aşezată parcă pe creştetul munţilor îmbrăcaţi de pini ai ţării mele. Am vizitat grota miraculoasă în ale cărei galerii curiozităţile de istorie naturală se găseau expuse la fel ca şi în colecţiile din Servox sau Chamonix. Numele acestuia din urmă, pronunţat de Henry, m-a cutremurat; şi m-am grăbit să părăsesc fără zăbavă Matlock-ul, cu care amintirea acelor locuri cumplite se însoţea astfel.

După Derby, continuîndu-ne drumul spre nord, am petrecut două luni în Cumberland şi Westmoreland. Puteam acum să-mi închipui că mă aflu în munţii noştri elveţieni. Peticele de zăpadă care mai adăstau încă pe coastele de nord ale muntelui, lacurile, pîrîurile ce săltau printre stînci, toate erau pentru mine privelişti dragi şi familiare. Aici am legat nişte prietenii în care mi-am aflat iluzorii clipe de fericire. Încîntarea lui Clerval era de două ori mai mare; compania oamenilor superiori îi îmbogăţea

spiritul şi el găsea acum în propria sa natură resurse mai mari decît ar fi bănuit că are cînd se întovărăşea cu inşi inferiori sieşi.

— Mi-aş putea petrece aici viaţa toată, îmi spunea, şi în munţii aceştia n-aş duce dorul Elveţiei şi Rinului.

Dar îşi dădea seama că în viaţa celui mereu călător intră în afară de bucurii şi multă amărăciune. Simţurile îi sînt mereu încordate şi, tocmai cînd începe să-şi afle tihna, trebuie să părăsească acele locuri pentru unele noi, care iarăşi îi subjugă atenţia, pentru ca apoi să le abandoneze şi pe acelea, atras mereu de alte şi alte noutăţi.

De-abia vizitasem cîteva dintre lacurile din Cumberland şi Westmoreland şi apucasem să legăm prietenie cu unii dintre localnici şi iată că data întîlnirii cu prietenul scoţian se apropia, aşa că am pornit iar mai departe. Cît despre mine, nu-mi părea rău. Nu-mi ţinusem făgăduiala şi-mi era teamă de urmările dezamăgirii monstrului. Putea să fi rămas în Elveţia şi atunci să-şi descarce furia răzbunării asupra prietenilor mei. Ideea mă urmărea şi mă chinuia clipă de clipă, în toate răgazurile în care mi-aş fi putut găsi linişte şi pace. Aşteptam scrisorile cu înfrigurare; dacă întîrziau, eram nefericit şi bîntuit de spaime fără număr; şi cînd soseau, şi vedeam scrisul lui Elizabeth şi al tatei, abia îndrăzneam să le desfac şi să-mi aflu soarta. Uneori îmi închipuiam că dihania mă urmăreşte şi că mă va pedepsi ucigîndu-mi prietenul. În asemenea momente nu îndrăzneam să-l scap pe Henry din ochi nici măcar pentru o clipă; îl urmam pas cu pas ca o umbră, cu gîndul să-l apăr de presupusa

mînie a celui ce voia să-l distrugă. Era de parcă aş fi înfăptuit vreo crimă îngrozitoare, care acum îmi întina conştiinţa. Era nevinovat, dar atrăsesem asupra mea un blestem tot atît de necruţător ca acela al unei crime.

Am vizitat Edinburghul pradă unei stări de adîncă apatie; şi totuşi acest oraş ar fi putut trezi interesul şi celui mai nefericit dintre oameni. E drept însă că nici lui Clerval nu i-a plăcut atît de mult ca Oxfordul, ale cărui vestigii îl încîntaseră peste măsură. Dar frumuseţea şi aspectul îngrijit al părţii noi a oraşului, castelul lui romantic şi împrejurimile, frumoase ca nicăieri în lume, Tronul lui Arthur, Puţul Sfîntului Bernard şi Petland Hills l-au despăgubit din plin, înveselindu-l şi oferindu-i tot atîtea prilejuri de încîntare. Eu eram însă nerăbdător să mă văd ajuns la capătul călătoriei. Am părăsit deci Edinburghul după o săptămînă trecînd prin Coupar, St. Andrew şi, de-a lungul malurilor rîului Tay, către Perth, unde ne aşteptau prietenii noştri. Dar cum nu mă simţeam în stare să rîd, să fac conversaţie cu oameni străini, să mă adaptez stărilor lor de spirit sau planurilor lor, cu acea bună dispoziţie care şade bine unui musafir, i-am spus lui Clerval că aş prefera să fac turul Scoţiei, dar singur.

— Distracţie plăcută, i-am spus, şi rămînem înţeleşi. O să lipsesc o lună, poate două; dar te rog, nu încerca să-mi dai de urmă; lasă-mi un scurt răgaz de pace şi singurătate; şi cînd mă voi întoarce, o să am, sper, inima mai uşoară şi o stare de spirit mai potrivită cu cea în care eşti tu acum.

Henry ar fi vrut să mă convingă să renunț, dar văzînd că stărui cu încăpățînare în planul meu, nu a mai protestat. M-a conjurat totuși să-i scriu cît mai des.

— Aș fi preferat să fiu alături de tine, mi-a spus, în hoinărelile tale solitare, decît cu acești scoțieni pe care nici nu-i cunosc măcar; grăbește-te deci, dragă prietene, să te întorci, căci fără tine nu mă pot simți, așa cum mă simt într-un fel acum, ca acasă.

Odată despărțit de amicul meu, am luat hotărîrea să-mi caut refugiul în vreun loc îndepărtat din Scoția, unde să-mi termin lucrul în liniște. Nu mai aveam nici o îndoială că monstrul mă urmase și că atunci cînd voi fi gata, se va arăta ca să-și capete soața.

Cu această hotărîre în minte am traversat ținuturile muntoase din nord și mi-am ales ca scenă a trudei mele una dintre cele mai îndepărtate insulițe de pe Orkney. Era un loc potrivit pentru o asemenea îndeletnicire, mai degrabă stîncos, cu malurile bătute fără încetare de valuri. Pe pămîntul acela sterp nu zăreai decît niște petice de pășune pe care păștеau cîteva vaci costelive sau cîte un cîmp de ovăz bun de fiertură pentru terciul localnicilor, cinci la număr, ale căror trupuri slăbănoage și prost hrănite erau mărturii ale existenței lor pline de lipsuri. Ca să-și procure zarzavaturi și pîine, cînd puteau să-și permită asemenea lux, și chiar apă proaspătă, trebuiau să se ducă pînă la coastă, cale de aproape cinci mile.

Pe întreaga insulă erau în total trei cocioabe dărăpănate, dintre care pe una am găsit-o la sosire nelocuită. Pe aceasta am închiriat-o deci. Avea doar două cămăruțe a căror murdărie de

nedescris vorbea de cea mai neagră mizerie. Acoperişul de paie se înclinase într-o parte, pe pereţi tencuiala era coşcovită şi uşa ieşită din ţîţîni. Am dat poruncă să fie reparate, am cumpărat nişte mobilă şi m-am instalat, fapt cu totul neobişnuit care, dacă toate simţurile localnicilor nu ar fi fost amorţite de lipsurile şi de sărăcia lucie în care se zbăteau, ar fi produs oarecare vîlvă. Aşa stînd lucrurile, nimeni nu mă lua în seamă şi nu mă hărţuia, nimeni nu mi-a mulţumit măcar, pentru bruma de hrană şi îmbrăcăminte pe care le-o dădusem, într-atît toceşte suferinţa şi cele mai elementare simţuri ale oamenilor. În acest refugiu îmi petreceam dimineaţa lucrînd; seara, în schimb, cînd vremea era frumoasă, făceam plimbări pe ţărmul stîncos al oceanului, unde ascultam talazurile cum mugesc şi se sparg la picioarele mele. Era o privelişte monotonă şi, în acelaşi timp, mereu schimbătoare. Mă gîndeam la Elveţia; cît de deosebită e de acest peisaj dezolant şi trist. Dealurile sale sînt îmbrăcate în vii şi colibele răspîndite peste tot pe cîmpii; în lacurile ei se oglindeşte, limpede şi albastru, cerul, iar cînd vînturile vin să le tulbure, tumultul lor, faţă de vuietul oceanului gigantic, pare un joc de copil zburdalnic. Cam la acestea se mărgineau la început ocupaţiile mele; dar pe măsură ce înaintam în lucru, el îmi devenea pe zi ce trecea mai nesuferit. Uneori nu mă puteam hotărî zile întregi să intru în laborator; alteori trudeam zi şi noapte ca să-mi văd lucrul isprăvit cît mai repede. Era desigur o treabă scîrbavnică aceea pe care o făceam. În timpul primei mele experienţe, un fel de frenezie entuziastă mă orbise şi nu-mi dădusem seama de oroarea

acelor îndeletniciri, într-atît îmi era mintea absorbită şi ochii opaci la acea grozăvie. Dar acum pornisem la lucru cu sînge rece şi mă cuprindea deseori dezgustul faţă de lucrarea propriilor mele mîini.

În acel sălaş, absorbit de o îndeletnicire dintre toate cea mai mîrşavă, cufundat într-o singurătate din care nimic nu venea să-mi distragă atenţia de la teatrul operaţiunilor mele nici măcar pentru o clipă, spiritul meu a intrat din nou în eclipsă. Am devenit irascibil şi nervos. În orice clipă eram invadat de spaime la gîndul că-mi voi întîlni vrăjmaşul. Şedeam cîteodată cu privirea aţintită în jos, temîndu-mă să o ridic, ca să n-o întîlnesc pe a aceluia cu care îmi era atît de teamă să dau ochii. Mi-era frică să mă îndepărtez prea tare de semenii mei ca nu cumva, cînd sînt singur, el să apară şi să-şi revendice perechea.

Între timp lucram mai departe şi ajunsesem într-o fază destul de înaintată. Aşteptam să-l văd odată dus la bun sfîrşit, cu o speranţă înfrigurată pe care nu îndrăzneam s-o pun la îndoială, dar care era amestecată cu obscure presimţiri ale răului, care îmi îmbolnăveau inima în piept.

Capitolul 20

Mă aflam într-una din seri în laboratorul meu; soarele asfințise și luna tocmai răsărea din mare; cum lumina nu era prielnică pentru lucru, ședeam fără să fac nimic, răgaz în care reflectam dacă să-mi întrerup munca sau s-o continuu, ca astfel să-i grăbesc sfîrșitul. Cum ședeam așa, dintr-una într-alta, am ajuns să mă gîndesc și la consecințele celor ce săvîrșeam acum. Cu trei ani în urmă făcusem o experiență asemănătoare și rodul ei fusese o jivină a cărei barbarie fără seamăn îmi zdrobise inima, osîndindu-mă pentru totdeauna la cele mai amarnice remușcări. Eram acum pe punctul de a crea o altă ființă, al cărei fel de a fi îmi era tot atît de necunoscut; s-ar putea chiar ca ea să fie de mii de ori mai primejdioasă decît perechea sa și să-și afle în crime și mîrșăvii o desfătare în sine. El se legase prin jurămînt să părăsească vecinătatea omului și să se ascundă în pustietăți; ea însă nu; și pe deasupra, ea, care foarte probabil avea să fie un animal capabil de gîndire și judecată, putea să refuze să se supună unui legămînt încheiat cu mult înainte de a fi apărut pe lume. S-ar putea chiar ca cei doi să se urască; monstrului de acum îi era silă de propria-i sluțenie și n-ar fi cu totul de neînchipuit ca, atunci cînd o va contempla întrupată în femeia sa, să fie cuprins de un

dezgust încă și mai puternic. S-ar putea apoi ca și ea să-l respingă cu scîrbă, văzînd frumusețea superioară a omului; l-ar părăsi atunci, și el va rămîne din nou singur, întărîtat de această nouă provocare de a fi abandonat de o făptură din propria-i specie.

Și chiar dacă ar pleca din Europa să locuiască în pustietățile lumii noi, unul dintre lucrurile la care cu atîta însetare rîvnea demonul erau copiii; și atunci o rasă de diavoli s-ar înmulți pe întreg pămîntul, putînd face din însăși existența speciei umane o condiție precară, amenințată cu pieirea. Aveam eu oare dreptul ca, pentru a mă salva pe mine și pe ai mei, să arunc acest blestem asupra urmașilor? Mă lăsasem impresionat de sofismele făpturii pe care am făurit-o. Amenințările sale drăcești îmi întunecaseră judecata, dar acum, pentru întîia oară, mîrșăvia făgăduielii ce o făcusem îmi apăru în adevărata ei lumină; și m-am cutremurat la gîndul că veacurile viitoare m-ar putea blestema ca pe o plagă, al cărei egoism nu a șovăit să-și cumpere tihna cu prețul, cine știe, al existenței întregii rase omenești.

M-au străbătut fiori și curajul m-a părăsit, cînd, deodată, ridicîndu-mi privirea am văzut la lumina lunii drăceasca ființă, în canatul ferestrei. Un rînjet teribil îi schimonosea buzele în timp ce mă privea cum duc la îndeplinire sarcina pe care mi-o destinase. Da, mă urmărise în toate călătoriile mele, rătăcise prin păduri, își găsise adăpost în văgăuni ori se ascunsese în hățișuri și acum venea să mă controleze și să ceară îndeplinirea legămîntului.

Cînd l-am privit, chipul lui exprima o răutate fără margini. Și m-am gîndit, simțind

că-mi pierd minţile, la făgăduiala de a plăsmui o altă creatură care să-i semene, şi, tremurînd tot, pătimaş, am sfîrtecat în bucăţi rodul muncii mele. Nemernicul m-a văzut distrugînd sub ochii săi făptura lîngă care credea că-şi va afla rostul vieţii şi fericirea şi, scoţînd un urlet de pierzanie şi răzbunare, dispăru. Am ieşit din odaie şi încuind uşa am jurat solemn în sinea mea că, orice ar fi, niciodată să nu mai reiau lucrul. Apoi, cu paşi nesiguri, mi-am căutat drumul spre camera mea; eram singur şi nimeni alături care să-mi risipească suferinţa şi să-mi uşureze povara cumplitelor mele gînduri.

S-au scurs cîteva ceasuri şi eu nu mă clintisem de lîngă fereastră, cu ochii la mare. Era aproape nemişcată; vîntul stătuse şi întreaga natură se odihnea sub ochiul placid al lunii. Se auzea doar plescăitul vîslelor unor bărci de pescuit şi, din cînd în cînd, cîte o adiere uşoară purta sunetul vocilor pescarilor ce se strigau unii pe alţii. Simţeam acea tăcere, deşi nu-mi dădui seama cît de adîncă este, pînă cînd urechea surprinse deodată vîslitul unor lopeţi lîngă ţărm şi auzii o barcă acostînd chiar lîngă colibă.

Cîteva clipe mai apoi am auzit un scîrţîit, ca şi cum cineva se străduia să deschidă cu grijă uşa. Tremuram tot, căci presimţeam cine putea să fie; aş fi vrut să-l trezesc pe unul dintre ţăranii ce locuiau într-un bordei alăturat, dar m-am simţit cuprins de acea senzaţie de vlăguire care adesea te copleşeşte în coşmaruri, cînd încerci în van să fugi de un pericol de neînlăturat şi nu poţi să te rupi din loc, de parcă ai fi împlîntat.

Deodată paşii răsunară de-a lungul coridorului, uşa se deschise şi mizerabilul de care mă temeam îşi făcu apariţia. Închizînd în urmă-i uşa, păşi înainte şi, cu o voce înăbuşită, glăsui:

— Ai distrus făptura pe care ai plăsmuit-o; ce ai de gînd? Cutezi să-ţi calci făgăduiala? Am îndurat mizerie şi chinuri; am plecat din Elveţia pe urmele tale; m-am tîrît de-a lungul malurilor Rinului, printre insulele lui pline de salcii şi peste coamele dealurilor. M-am ascuns luni de zile în hăţişurile Angliei şi în singurătăţile Scoţiei, doborît de oboseală, rebegit de frig şi sleit de foame. Şi acum, cutezi să-mi nimiceşti speranţele?

— Piei! Da, îmi calc făgăduiala; nicicînd nu voi crea o altă făptură slută şi mîrşavă asemenea ţie.

— Sclavule, am vorbit omeneşte cu tine, dar te-ai dovedit nevrednic de bunăvoinţa mea. Nu ai meritat să mă cobor pînă la tine. Nu uita că sînt puternic; te crezi nefericit, dar eu te pot face să cazi atît de jos, încît să ajungi să urăşti pînă şi lumina zilei. Tu eşti creatorul, dar stăpînul sînt eu. Supune-te!

— Pentru mine ceasul îndoielii a trecut, iar pentru tine a sosit vremea forţei. Însă ameninţările tale nu mă pot sili să săvîrşesc o faptă josnică; mă pot însă întări în hotărîrea de a nu-ţi crea vreun părtaş în viciu. Cum, cu sînge rece, să dau drumul slobod în lume unui demon a cărui plăcere stă în moarte şi în mîrşăvie? Piei! Sînt de neclintit şi cuvintele tale nu fac decît să mă mînie şi mai tare împotrivă-ţi.

Monstrul citi dîrzenia pe chipul meu şi scrîşni din dinţi, cuprins de o furie neputincioasă.

— Cum, strigă, fiecare om să-şi găsească o soaţă, fiecare fiară să-şi aibă perechea şi numai eu să fiu singur? Nutream numai sentimente de afecţiune şi am fost întîmpinat doar de dispreţ şi de ură. Omule! Poţi să mă urăşti, dar ia seama, clipele vieţii tale se vor scurge în spaimă şi abjecţie şi curînd trăsnetul se va prăbuşi asupră-ţi, răpindu-ţi orice fericire pentru totdeauna. De ce să fii tu fericit, cînd eu mă zbat pe culmile deznădejdii? Poţi să mă lipseşti de celelalte dorinţe, dar rămîne răzbunarea ce-mi e de acum mult mai scumpă decît lumina ori hrana. Am să mor, poate, dar nu mai înainte ca tu, tiran nemilos, să îţi blestemi şi soarele care-ţi contemplă de sus nenorocirea. Ia seama: nu mi-e teamă de nimic; şi de aceea sînt puternic. Te voi urmări cu încăpăţînare de şarpe şi în cele din urmă îţi voi împlînta întreg veninul. Omule, te vei căi de nedreptatea pe care mi-ai făcut-o.

— Monstrule, sfîrşeşte odată şi nu mai otrăvi aerul cu potopul răutăţii tale. Hotărîrea mi-ai aflat-o şi să ştii că nu sînt laşul care să se încovoaie sub cuvinte. Pleacă; sînt de neînduplecat.

— E foarte bine aşa. Plec, dar ţine minte, în noaptea nunţii tale mă voi afla lîngă tine.

M-am năpustit asupră-i, exclamînd:

— Ticălosule! Înainte să-mi semnezi sentinţa de moarte, asigură-te dacă tu însuţi te afli în siguranţă!

L-aş fi înşfăcat atunci, dar s-a ferit şi s-a năpustit afară din cameră. Peste cîteva clipe l-am şi văzut în barca ce despica apele cu o iuţeală săgetătoare, pierzîndu-se de îndată printre valuri.

Totul era din nou liniştit; doar cuvintele sale îmi sunau mereu în urechi. Ardeam de furie să-l urmăresc pe cel ce-mi ucisese pacea şi să-l prăvălesc în adîncurile oceanului. Păşeam în sus şi în jos prin odaie zorit şi tulburat, iar închipuirea mea evoca mii de imagini dureroase şi chinuitoare. De ce nu-l urmărisem să termin odată cu el într-o luptă pe viaţă şi pe moarte? Îl lăsasem să plece şi el se îndreptase spre coastă. Tremuram la gîndul că din nou cineva avea să cadă victimă răzbunării sale nesăţioase. M-am gîndit apoi din nou la cuvintele pe care le rostise: *„În noaptea nunţii tale mă voi afla lîngă tine“*. Aceea era deci data hotărîtă pentru împlinirea destinului meu. În acel ceas voi muri, stingînd astfel focul răzbunării pentru totdeauna. Această perspectivă nu mă înfricoşa; şi totuşi, cînd m-am gîndit la draga mea Elizabeth, la bocetele şi la nesfîrşita ei durere cînd îşi va afla iubitul smuls cu atîta sălbăticie de lîngă ea – lacrimi, primele pe care le vărsam după atîtea luni, îmi şiroiră pe obraz; şi am hotărît să nu mă prăbuşesc sub lovitura vrăjmaşului, înainte de a da o luptă amarnică.

Trecu noaptea şi soarele se ridică din ocean; mi-am regăsit întrucîtva calmul, dacă mai poate fi vorba de calm atunci cînd violenţa furiei te prăvale în adîncurile disperării. Am părăsit acea casă, acea scenă îngrozitoare a disputei de peste noapte şi m-am preumblat de-a lungul ţărmului mării, pe care o priveam aproape ca pe o barieră de netrecut ridicată între mine şi semenii mei; ba chiar, o dorinţă ca aşa să stea lucrurile mi se furişă în minte. Îmi dorii să-mi pot petrece întreaga viaţă pe acea stîncă stearpă, tînjind, e adevărat, dar fără ca nici o nenorocire să se abată asupră-mi.

Căci de mă reîntorceam, aş fi făcut-o doar pentru a mă jertfi pe mine ori pentru a-i vedea pe aceia pe care-i iubeam mai mult ca orice pe lume pierind în strînsoarea unui demon, pe care eu însumi îl creasem.

Rătăceam pe insulă ca un spectru bîntuit de neodihnă, despărţit de cei dragi, nefericit în această despărţire. Cînd se făcu amiază şi soarele se ridică mai sus pe cer, m-am culcat în iarbă, învins de un somn adînc. Eram rupt de oboseală după o noapte de veghe istovitoare şi de tulburare violentă, ochii mă usturau. Somnul îmi reîmprospătă întrucîtva forţele şi, la trezire, am simţit din nou că fac parte din rîndul oamenilor şi am început să meditez la cele petrecute, cu o mare stăpînire de sine; şi, totuşi, cuvintele diavolului nu încetau să-mi răsune în urechi ca un dangăt funebru într-un vis distinct şi apăsător totodată, ca o realitate.

Soarele coborîse de mult şi eu tot pe ţărm mă aflam şi tocmai îmi potoleam foamea ce mă răzbise, mîncînd o turtă de ovăz, cînd o barcă de pescuit trase la mal chiar lîngă locul unde mă găseam şi unul dintre pescari îmi înmînă un pachet; erau acolo scrisori din Geneva şi un răvaş de la Clerval, care mă îndemna să părăsesc acea insulă singuratică şi să-l întîlnesc la Perth, ca apoi să plecăm împreună spre Sud. Căci zicea că-şi irosea pe acolo timpul fără rost, că prietenii ce şi-i făcuse la Londra i-au scris că-l aşteaptă ca să încheie negocierile în care se angajaseră în vederea călătoriei sale în Indii. Şi, prin urmare, nu-şi mai putea prelungi şederea; iar cum călătoria spre Londra ar putea fi urmată, chiar mai curînd decît îşi închipuia acum, de un voiaj şi mai lung, mă

ruga să-i dau prilejul să se bucure de tovărășia mea cît mai mult cu putință. Această scrisoare mă readuse întrucîtva la viață și am hotărît ca în două zile să părăsesc insula.

Totuși, înainte de plecare, aveam de îndeplinit o treabă respingătoare, numai la gîndul căreia mă înfioram. Trebuia să-mi împachetez instrumentele chimice; pentru asta eram nevoit să intru în odaia ce fusese teatrul acelei mizerabile acțiuni, trebuia să pun mîna pe acele scule, numai la vederea cărora mi se făcea rău. A doua zi, la revărsatul zorilor, îmi adunai destul curaj încît să descui ușa laboratorului. Rămășițele ciopîrțite ale făpturii pe care aproape o isprăvisem zăceau împrăștiate pe podea și atunci am avut senzația clară că mutilasem carnea vie a unei ființe omenești; am rămas în prag, încercînd să-mi adun puterile, și apoi am pășit înăuntru. Cu mîini tremurînde am cărat toate uneltele afară, apoi însă, m-am gîndit că nu era bine să las acolo acele urme ale experienței mele care i-ar putea înfricoșa pe țărani, trezindu-le bănuieli. Le-am pus într-un coș și, îngrămădind deasupra o mulțime de pietre, m-am hotărît să le arunc în mare chiar în noaptea aceea; apoi am petrecut toată ziua pe mal, curățînd și punînd în ordine aparatele.

Nimic nu putea fi mai definitiv decît schimbarea ce se petrecuse în sufletul meu în acea noapte în care demonul își făcuse ultima sa apariție. Înainte, mă gîndeam la făgăduiala mea cu o disperare întunecată, ca la ceva care, indiferent de urmări, trebuie îndeplinit. Dar acum era ca și cum mi se ridicase un văl de pe ochi, ca și cum pentru prima oară în viață vedeam limpede. Nu mi-a mai trecut nici o clipă prin

minte că mi-aş putea reîncepe lucrul – ameninţarea monstrului îmi apăsa gîndurile –, dar nu aş mai fi consimţit să-i împlinesc rugămintea cu nici un preţ. Căci hotărîsem odată pentru totdeauna în sinea mea că a crea un monstru asemănător celui pe care deja îl plăsmuisem ar fi dovada de netăgăduit a unui egoism dintre cele mai josnice şi mîrşave; şi izgoneam din minte orice gînd care putea să ducă la o altă concluzie.

Luna răsări între două şi trei noaptea; şi atunci am aşezat coşul într-o luntre şi am vîslit cam patru mile depărtare de mal. Domnea o linişte desăvîrşită; doar cîteva bărci se îndreptau către ţărm, dar m-am îndepărtat de ele cît am putut. Mă simţeam de parcă eram pe cale să săvîrşesc o crimă îngrozitoare şi evitam cu o înfiorată nelinişte orice întîlnire cu vreun semen al meu. La un moment dat luna, pînă atunci atît de clară, fu acoperită de un nor gros, şi am profitat de acel întuneric ca să arunc coşul în mare; am ascultat pînă cînd clipocitul apei a încetat şi apoi am vîslit cît mai departe de acel loc. Cerul se înnoră; dar aerul era curat, deşi se răcise din pricina brizei ce începuse să adie tocmai atunci dinspre nord-est. Îi respiram prospeţimea cu nesaţ şi nişte senzaţii atît de plăcute mă potopiră, încît am hotărît să mai întîrzii pe mare. Fixînd cîrma într-o poziţie potrivită, m-am trîntit pe fundul bărcii. Norii ascundeau luna, totul era învăluit în beznă, şi auzeam doar tăişul prorei croindu-şi drum printre valuri. Murmurul lor mă legănă adormitor şi, în scurtă vreme, dormeam tun.

Nu știu cît timp am dormit așa, dar cînd m-am deșteptat, soarele era de mult sus pe cer. Bătea un vînt puternic și valurile amenințau în orice clipă să răstoarne fragila mea ambarcațiune. Am văzut că vîntul sufla dinspre nord-vest și că, probabil, mă purtase departe de țărmul de pe care mă îmbarcasem. Am încercat să cîrmesc înapoi, dar mi-am dat seama de îndată că la o nouă încercare apa îmi va umple într-o clipită barca. Nu puteam face nimic altceva decît să mă las purtat în direcția vîntului. Mărturisesc că în momentele acelea m-a cuprins frica. Nu aveam busolă și cunoștințele mele despre geografia acelei părți a lumii erau atît de sărace, încît soarele nu-mi era de prea mare ajutor. Puteam să fiu împins în largul Atlanticului și să mor acolo în groaznicele chinuri ale foamei sau să fiu înghițit de apele fără fund ce se zbuciumau și mugeau sub mine. Pluteam în larg de ore întregi și începuse să mă chinuie o sete ce era doar un preludiu al viitoarelor suferințe. Am privit către cerul acoperit de norii ce zburau mînați de vînt, în stoluri nesfîrșite. Am privit la mare: ea avea să-mi fie mormîntul. „Diavole! am exclamat. Ți-ai ajuns țelul!“ M-am gîndit la Elizabeth, la tata, la Clerval, rămași cu toții în urmă, la cheremul patimilor necruțătoare și sîngeroase ale monstrului. Gîndul acesta mă aruncă într-o atît de cumplită deznădejde, încît chiar și acum, cînd întreagă acea scenă e gata să mi se șteargă din amintire pentru totdeauna, mă cutremur să mi-o închipui.

Astfel se scurseră cîteva ceasuri, dar treptat, cum soarele cădea spre orizont, vîntul se domoli într-o molcomă adiere și talazurile se potoliră.

O hulă puternică le luă însă locul; mi se făcu rău şi cu greu mai reuşeam să stăpînesc cîrma, cînd deodată am zărit spre sud contururile unui ţărm înalt.

Sfîrşit cum eram de oboseala şi de încordarea acelor ore nesfîrşite, această bruscă dovadă că mai există viaţă îmi năvăli ca un şuvoi de bucurie fierbinte în inimă şi atunci simţii cum îmi ţîşnesc lacrimi de fericire.

Cît de schimbătoare ne sînt simţămintele şi cît de ciudată este dragostea cu care ne agăţăm de viaţă chiar şi în culmea nenorocirii. Am încropit o altă pînză din ce veşminte aveam la mine şi am virat în direcţia acelui ţărm. Era sălbatic şi stîncos; pe măsură ce mă apropiam însă, am observat urme de semănături. Am văzut bărci lîngă mal şi deodată m-am găsit din nou în vecinătatea lumii civilizate. Am urmărit cu grijă meandrele ţărmului şi am salutat cu bucurie apariţia unei turle ce se ivi într-un tîrziu din spatele unui mic promontoriu. Eram sleit de puteri, aşa că am hotărît să mă îndrept direct către oraş, unde puteam mai lesne să-mi procur cîte ceva de-ale gurii. Din fericire, aveam la mine nişte bani. Cînd am ocolit promontoriul, mi-a apărut înainte un orăşel îngrijit, cu o radă încăpătoare, în care am intrat cu inima zvîcnind de bucurie la gîndul salvării mele neaşteptate.

Pe cînd legam barca şi aranjam velele, mai mulţi oameni se îngrămădiră în jur. Păreau foarte surprinşi de apariţia mea, dar, în loc să-mi ofere vreun ajutor, îşi vorbeau în şoaptă unul altuia, făcînd gesturi care în orice altă împrejurare mi-ar fi putut stîrni o uşoară senzaţie de îngrijorare. Dar aşa, singurul lucru

pe care l-am observat era că vorbeau englezește; prin urmare, m-am adresat și eu lor în același grai:

— Dragi prieteni, le-am spus, sînteți așa de buni să-mi spuneți numele acestui oraș și să mă lămuriți unde mă aflu?

— Ai să afli, și încă destul de repede, răspunse un bărbat cu o voce aspră. Poate că ai ajuns într-un loc care nu ți se va părea prea pe plac, dar n-o să te întrebăm pe tine unde ți-ar plăcea să fii găzduit, asta s-o știi.

M-a uimit peste măsură să primesc un răspuns atît de grosolan din partea unui om pe care nu-l cunoșteam; și mai mult încă m-au tulburat chipurile încruntate și mînioase ale însoțitorilor săi.

— De ce mă întîmpini cu vorbe atît de brutale, am replicat, sînt sigur că nu stă în obiceiul unui englez să primească străinii atît de neospitalier.

— Nu știu, spuse omul, cum e obiceiul englezilor, dar intră în obiceiul irlandezilor să-i urască pe ticăloși.

În timp ce acest straniu dialog continua, am observat cum tot mai mulți oameni se îmbulzesc în juru-mi. Fețele lor exprimau un amestec de curiozitate și mînie, foarte neplăcut pentru mine și care într-o oarecare măsură mă puse pe gînduri. I-am întrebat pe unde s-o iau către han, dar nimeni nu-mi răspunse. Am pornit atunci înainte și un murmur de glasuri se ridică din mulțimea care mă urmă, continuînd să mă înconjoare; la un moment dat, un bărbat cu o înfățișare bolnăvicioasă se apropie, mă bătu pe umăr și zise:

— Hai, domnule, urmează-mă la domnul Kirwin ca să dai socoteală.

— Cine e domnul Kirwin? De ce să dau socoteală? Nu este aceasta o țară liberă?

— Da, domnule, liberă din belşug pentru ăi cinstiți. Domnul Kirwin e magistrat şi tu ai să dai socoteală de moartea unui gentleman care astă-noapte a fost găsit aici.

Acest răspuns mă înfioră, dar peste o clipă îmi regăsii din nou stăpînirea de sine. Eram nevinovat, se putea dovedi lesne aceasta; drept care, l-am urmat în tăcere pe însoțitorul meu şi am fost condus într-una dintre cele mai arătoase case din oraş. Simțeam cum cad din picioare de oboseală şi de foame. Dar, înconjurat cum eram de gloată, m-am gîndit că e bine să-mi adun toate puterile, ca nu cumva slăbiciunea mea să apară ca o dovadă de teamă sau de conştiință a vinovăției. Dar cît de puțin mă aşteptam eu atunci la nenorocirea care avea să mă copleşească peste cîteva clipe, să transforme în groază şi disperare întreaga spaimă de dezonoare sau moarte.

Dar simt că trebuie să mă opresc aici; căci am nevoie de întregul meu curaj ca să evoc amintirea înspăimîntătoarelor întîmplări pe care urmează să le povestesc în toate amănuntele lor, aşa cum îmi apar ele în minte.

Capitolul 21

Am fost de îndată dus în faţa magistratului, un bătrînel binevoitor, cu purtări reţinute şi blînde. El mă cercetă, totuşi, cu destulă severitate, şi apoi, întorcîndu-se către însoţitorii mei, întrebă cine va apărea ca martor.

Păşiră înainte cam o jumătate de duzină; şi, după ce magistratul alese pe unul dintre ei, acesta depuse mărturie cum că în noaptea trecută fusese în larg la pescuit cu fiul şi cumnatul său, Daniel Nugent, cînd, pe la ora zece, a observat ridicîndu-se o rafală puternică dinspre nord şi de aceea s-au îndreptat către port. Era o noapte foarte întunecoasă, căci luna nu se ivise încă; nu au acostat în radă, ci, ca de obicei, într-un golf cam la două mile mai jos. Primul a coborît el, cărînd o parte dintre uneltele de pescuit şi tovarăşii săi l-au urmat la o oarecare distanţă. Cum înainta de-a lungul dunelor, s-a împiedicat de ceva şi a căzut cît era de lung. Ceilalţi s-au apropiat să-l ajute şi atunci, în lumina felinarului, au descoperit că se lovise de trupul unui om care, după cît se părea, era mort. La început au crezut că e cadavrul vreunui înecat pe care valurile îl aruncaseră la mal, dar, cercetîndu-l mai atent, au văzut că veşmintele nu erau ude şi chiar că trupul nu i se răcise încă. L-au cărat de îndată în coliba unei bătrîne nu departe de acel loc şi

s-au străduit, fără să izbutească însă, să-l readucă la viață. Era cadavrul unui tînăr chipeș, de vreo douăzeci și cinci de ani. Părea să fi fost strangulat, căci, în afară de urme vinete de degete pe gît, nu se afla nici un alt semn de violență.

Prima parte a depoziției nu mă interesă cîtuși de puțin, dar cînd fură pomenite urmele de degete, mi-am amintit de felul cum fusese asasinat fratele meu și o agitație extremă mă cuprinse; picioarele începură să-mi tremure, o ceață îmi împînzi ochii și a trebuit să mă sprijin de un scaun ca să nu mă prăbușesc. Magistratul mă observă cu o privire pătrunzătoare și desigur că trase o concluzie nefavorabilă din purtarea mea.

Fiul întări spusele tatălui, dar cînd fu chemat Daniel Nugent, acesta se jură pe toate cele că, înainte chiar ca tovarășul său să se împiedice și să cadă, a văzut o barcă în care se afla un singur om, la o mică distanță de mal, și că, pe cît a putut să-și dea seama în lumina palidă a stelelor, era aceeași barcă în care trăsesem eu la țărm.

O femeie depuse și ea mărturie că tocmai stătea în ușa colibei ei de pe malul mării, așteptînd întoarcerea pescarilor, cam cu o oră înainte să afle de descoperirea corpului, cînd a văzut o barcă cu un singur om, depărtîndu-se cu iuțeală de acea parte a malului unde a fost mai apoi găsit cadavrul.

O altă femeie confirmă spusele pescarilor cum că au adus corpul la ea acasă, și încă mai era cald. L-au întins pe pat și l-au fricționat, și Daniel a plecat în oraș după un farmacist, dar victima încetase să trăiască.

Cîţiva alţi oameni au fost interogaţi în legătură cu debarcarea mea şi cu toţii au spus că din pricina vîntului puternic de nord ce se ridicase în timpul nopţii era foarte probabil că mă învîrtisem cîteva ceasuri pe lîngă ţărm şi fusesem nevoit să mă întorc lîngă acelaşi loc din care plecasem. În afară de asta, ei îşi dădură cu părerea că se putea să fi adus corpul din altă parte şi pesemne că, necunoscînd prea bine locurile, l-am aruncat lîngă port, neştiind că e atît de aproape de oraş.

Domnul Kirwin, la auzul acestor mărturii, îşi exprimă dorinţa să fiu dus în odaia în care se afla cadavrul, ca să poată observa ce efect îmi va produce vederea lui. Ideea îi fusese probabil sugerată de teribila nervozitate pe care am manifestat-o cînd s-a descris felul în care fusese săvîrşit omorul. Am fost deci condus de către magistrat şi de cîţiva oameni la han. Straniile coincidenţe ale acelei nopţi agitate nu puteau să nu mă pună pe gînduri, dar, ştiind că, la ora cînd fusese găsit corpul, eu stăteam de vorbă cu nişte oameni pe insula în care locuisem, eram cu desăvîrşire liniştit. Am intrat în camera în care se afla cadavrul şi am fost dus la coşciug. Cum aş putea să zugrăvesc ce am simţit privindu-l? Şi acum încă mă cutremur de groază ori de cîte ori mă gîndesc la acea clipă cumplită. Cercetările, prezenţa magistratului şi a martorilor îmi pieiră din minte ca un vis, cînd am văzut întins înainte-mi trupul lipsit de viaţă al lui Henry Clerval. Mi s-a tăiat răsuflarea şi, aruncîndu-mă deasupra trupului său, am strigat:

— Cum, şi pe tine, nepreţuitule Henry, urzelile mele criminale te-au răpus? Pe cei doi

i-am distrus; alte victime își așteaptă încă sorocul; cum, și pe tine, Clerval, prietenul, binefăcătorul meu...

Trupul omenesc e prea slab ca să reziste la chinurile pe care le înduram și a trebuit să fiu tîrît afară din cameră, pradă unor cumplite zvîrcoliri.

Am căzut bolnav de febră. Două luni m-am zbătut între viață și moarte; delirurile mele, cum am aflat după aceea, au fost înfricoșătoare; mă acuzam că i-am ucis pe William, pe Justine, și acum pe Clerval. Uneori îi implo-ram pe cei de lîngă mine să distrugă diavolul ce nu-mi da pace, alteori simțeam degetele monstrului încolăcindu-mi-se în jurul gîtului și urlam de groază și durere. Din fericire, cum vorbeam în limba natală, singur domnul Kirwin mă înțelegea; dar zvîrcolirile și țipetele mele fură de ajuns ca să înfricoșeze pe ceilalți martori.

De ce nu am murit atunci? Lovit de nenorocire cum nu a mai fost vreodată un om, de ce nu m-am scufundat în uitare și odihnă de veci? Moartea răpune atîția copii nevinovați, singurele nădejdi ale unor părinți ce-i iubesc ca pe lumina ochilor; cîte mirese și cîți tineri îndrăgostiți n-au fost într-o zi strălucitori de sănătate și speranță, ca în alta să cadă pradă viermilor și putreziciunii mormintelor. Din ce eram eu plămădit de am putut ține piept atîtor lovituri care, ca o roată ce se învîrtește fără oprire, își reînnoiau necontenit tortura?

Dar mi-a fost sortit să trăiesc; și, peste două luni, m-am deșteptat ca dintr-un vis, întins pe un pat soios, păzit cu strășnicie de temniceri, paznici și zăvoare ferecate și toate instrumentele cumplite ale unei închisori. Era dimineață, îmi

amintesc, cînd m-am trezit din nou la înţelegere; uitasem tot ce se întîmplase şi singurul lucru pe care îl simţeam era că o mare nenorocire mă copleşise deodată; dar cînd am privit în juru-mi şi am văzut ferestrele zăbrelite şi mizeria din celula în care mă aflam, totul mi-a fulgerat din nou prin minte şi am gemut atuncea din rărunchi. Acest zgomot trezi o femeie vîrstnică ce aţipise pe un scaun aşezat lîngă patul meu. Era o infirmieră angajată special, soţia unuia dintre paznici, şi înfăţişarea ei exprima toate acele însuşiri josnice atît de des întîlnite la acea categorie de oameni. Trăsăturile feţei erau împietrite, greoaie şi aspre, ca ale oamenilor obişnuiţi să vadă mizeria omenească, fără a mai fi în stare să simtă vreo cît de mică compătimire. Tonul ei exprima o totală indiferenţă; mi se adresă în engleză şi mi se păru că am mai auzit această voce în timpul suferinţelor mele:

— Te simţi mai bine acum, domnule? zise ea.

Am răspuns în acelaşi grai cu o voce slabă:

— Cred că da, dar dacă e să fie adevărat totul, dacă într-adevăr nu am visat, îmi pare rău că am rămas în viaţă ca să trăiesc toată această grozăvie şi mîrşăvie.

— Cît despre asta, replică bătrîna, dacă te gîndeşti la omul pe care l-ai ucis, cred că mult mai bine ar fi fost să fi murit, căci nu-mi închipui că ai să scapi aşa uşor, cu una cu două. Dar asta nu mă priveşte pe mine; ceea ce am eu de făcut e să te îngrijesc şi să te înzdrăvenesc; îmi fac datoria cu conştiinţa curată şi bine ar fi de ar face toţi aşa.

Am întors spatele cu dezgust femeii care putea să rostească vorbe atît de lipsite de simţire unui om abia scăpat din ghearele morţii. Dar mă simţeam prea lipsit de puteri ca să mă pot gîndi la tot ce se întîmplase. Toate împrejurările vieţii mele mi se perindară pe dinainte ca un vis. Mă întrebam chiar, în răstimpuri, dacă au existat cu adevărat, căci nu-mi mai apăruseră nicicînd în minte cu forţa pe care o are doar o realitate.

Cînd imaginile ce-mi pluteau pe dinainte deveniră mai clare, mi se ridică din nou febra; întunericul mă apăsa din toate părţile; nu se afla nimeni să mă aline cu vocea blîndă a iubirii; nici o mînă scumpă mie nu mă sprijinea. Veni medicul şi-mi prescrise doctorii, iar bătrîna le prepară. O totală nepăsare se zugrăvea pe chipul primului, tot aşa cum o expresie de brutalitate era adînc întipărită şi pe faţa ei.

Cine putea să simtă vreun interes pentru soarta unui ucigaş, în afară de călăul care din asta îşi cîştigă existenţa?

Cam acestea fură primele mele reflecţii; dar curînd aflai că domnul Kirwin arătase faţă de mine o bunătate deosebită. Poruncise să mi se dea cea mai bună celulă din închisoare (dar cît de mizeră era această cea mai bună celulă) şi el fusese acela care-mi trimisese doctorul şi infirmiera. E adevărat, venea rareori să mă vadă, căci, deşi dorea din tot sufletul să uşureze suferinţele oricărei făpturi omeneşti, nu voia să asiste la chinurile şi la suferinţele minţii rătăcite ale unui criminal. Venea prin urmare să vadă dacă mi se dau toate îngrijirile de trebuinţă, dar vizitele sale erau scurte şi rare.

Intrasem deja în convalescență și, într-o zi, stăteam așezat pe scaun, cu ochii întredeschiși și cu obrajii de o paloare cadaverică. Eram abătut și sătul de această lume păcătoasă; cugetam că ar fi mai bine să mă lepăd singur de viață, decît să rămîn într-o lume care pentru mine nu însemna decît un șir lung de nenorociri. La un moment dat, mă întrebam chiar dacă nu ar trebui să mă declar vinovat și să îndur pedeapsa legii, pe care eram mai îndreptățit s-o primesc decît fusese biata Justine. Acestea erau gîndurile care mă frămîntau cînd, deodată, se deschise ușa și apăru domnul Kirwin. Înfățișarea sa exprima multă simpatie și milă; și-a tras lîngă mine un scaun și mi s-a adresat în franțuzește:

— Mă tem că locul acesta ți se pare îngrozitor; pot face ceva ca să-ți ușurez traiul aici?

— Vă mulțumesc, dar orice ați face e zadarnic; nu se găsește nicăieri pe pămînt vreun loc în care să pot duce un trai tihnit.

— Știu că simpatia unui străin nu-l poate ajuta cu nimic pe cel doborît, cum ești dumneata, de o nenorocire atît de stranie. Dar sper că vei părăsi curînd acest lăcaș plin de melancolie, căci, fără îndoială, vei putea aduce cu ușurință dovezi care să șteargă acuzația de crimă ce ți s-a adus.

— Acesta e lucrul cel mai puțin important; am devenit, printr-o ciudată înlănțuire de împrejurări, cel mai bicisnic dintre muritori. Persecutat și chinuit cum sînt și am fost eu, mai poate moartea să însemne vreun rău pentru mine?

— Nimic, într-adevăr, nu ar putea fi mai chinuitor decît straniile întîmplări care au avut

loc în ultima vreme. Ai fost aruncat, prin cine ştie ce întîmplare, pe acest tărîm renumit pentru ospitalitatea sa, ai fost arestat de îndată şi închis sub acuzaţie de crimă. Prima privelişte ce ţi-a apărut în faţa ochilor a fost trupul prietenului ucis într-un chip atît de inexplicabil şi azvîrlit, ca să zic aşa, de vreun duşman în calea ta.

Pe cînd domnul Kirwin vorbea, în ciuda tulburării pe care mi-o stîrnise imaginea suferinţelor mele, am simţit şi o mare surpriză văzînd că multe lucruri părea el să ştie despre mine. Presupun că pe chipul meu se citea o oarecare uimire, căci domnul Kirwin se grăbi să adauge:

— De cum ai căzut bolnav, mi s-au adus hîrtiile ce au fost găsite asupră-ţi şi le-am cercetat în speranţa de a descoperi un indiciu, ca să pot trimite familiei tale o înştiinţare despre nenorocirea şi boala ta. Am găsit mai multe scrisori şi, printre altele, una care, de la primele rînduri, am înţeles că e de la tatăl tău. I-am scris pe dată la Geneva; au trecut aproape două luni de cînd i-am trimis scrisoarea... dar ce-i cu tine, eşti încă bolnav, mai ai febră; nu, hotărît lucru, nu eşti în stare să primeşte veşti.

— Nu mă mai ţineţi în această încordare de mii de ori mai cumplită decît cea mai groaznică veste. Spune-ţi ce nouă scenă a morţii s-a mai jucat şi a cui asasinare urmează să o deplîng?

— Familia ta e bine sănătoasă, spuse domnul Kirwin cu blîndeţe, şi cineva, un prieten, a venit să te vadă.

Nu ştiu cum mi-a venit acest gînd, dar deodată fui încredinţat că asasinul venise să-şi bată joc de nenorocirea mea şi să mă silească, prin moartea lui Clerval, să capitulez în faţa

dorinţelor sale drăceşti. Mi-am acoperit faţa cu mîinile şi am strigat îngrozit:

— Goniţi-l! Nu vreau să-l văd, pentru numele lui Dumnezeu, nu-l lăsaţi să intre.

Domnul Kirwin mă privi tulburat. Nu putea să nu privească exclamaţia mea ca pe o dovadă a vinovăţiei, aşa că spuse cu destulă asprime:

— Îmi închipuiam, tinere, că prezenţa tatălui tău va fi întîmpinată cu bucurie şi că nu-ţi va inspira o atît de violentă repulsie.

— Tata, am strigat, simţind cum mi se destinde fiecare muşchi al feţei şi cum bucuria ia locul suferinţei, a venit cu adevărat tata? Ce bine, vai ce bine! Dar unde-i, de ce nu apare odată?

Schimbarea ce avu loc în purtarea mea îl surprinse şi-i plăcu magistratului, care pesemne se gîndi că exclamaţia se datora unei reveniri trecătoare a delirului, aşa că el îşi regăsi pe dată bunăvoinţa cu care mă întîmpinase la început. Se ridică şi ieşi împreună cu infirmiera, iar peste o clipă tata îşi făcu apariţia.

Nimic, în acel moment, nu mi-ar fi putut pricinui o mai mare plăcere decît sosirea tatei. I-am luat mîinile într-ale mele şi am strigat:

— Eşti nevătămat – dar Elizabeth, Ernest?

Tata mă linişti cu asigurări de sănătate şi se strădui, stăruind asupra acestor subiecte atît de dragi inimii mele, să-mi ridice moralul atît de scăzut; dar simţii de îndată că o închisoare nu poate fi lăcaşul veseliei.

— Dar ce loc e acesta în care te afli, fiule, zise, privind cu întristare la ferestrele zăbrelite şi la aspectul jalnic al celulei. Ai plecat în călătorie crezînd că vei găsi fericirea, dar o fatalitate pare să te urmărească. Iar bietul Clerval...

La auzul numelui nefericitului meu prieten ucis m-a cuprins o tulburare pe care, în starea de slăbiciune în care mă aflam, cu greu o puteam îndura; am izbucnit în plîns.

— Vai mie, tată, aşa este, am răspuns, un destin dintre cele mai cumplite atîrnă deasupra capului meu şi mi-e sortit să trăiesc pentru a-l împlini, căci altfel cum crezi că aş mai fi putut supravieţui şi nu m-am prăbuşit mort pe loc deasupra coşciugului lui Henry.

Nu ne fu însă îngăduit să stăm prea mult de vorbă căci, şubred cum eram încă după boală, trebuiam supravegheat cu multă luare-aminte ca nu cumva o cît de mică oboseală să-mi fie fatală. Aşa că, nu după mult, apăru domnul Kirwin care spuse că sînt încă prea slăbit pentru a rezista la un efort atît de mare. Însă pentru mine, sosirea tatălui meu fu o pronie cerească şi încetul cu încetul mi-am recăpătat puterile.

Dar dacă boala mi se scurgea din trup, în schimb nu putea împrăştia neagra şi sumbra melancolie ce-mi sălăşluia în minte. Imaginea lui Clerval, aşa cum îl văzusem ultima oară, palid, fără viaţă îmi plutea mereu pe dinainte. Nu o dată agitaţia în care aceste plăsmuiri ale minţii mă aruncau îi făcea pe prieteni să se teamă de o revenire a bolii. O, Doamne! De ce se trudeau ei să salveze o viaţă atît de bicisnică şi mîrşavă? Fără îndoială pentru ca eu să-mi pot împlini destinul; şi, har Domnului, acum mi se apropie în sfîrşit sorocul. Curînd, da, foarte curînd, moartea va stinge aceste zbateri ale inimii mele, o va uşura de greaua povară a suferinţei care mă striveşte şi, supunîndu-mă osîndei dreptăţii, îmi voi afla în sfîrşit odihna. Alteori însă, deşi dorinţa aceasta mi se încuibase

adînc în minte, sosirea morții îmi apărea atît de îndepărtată, încît stăteam ore întregi nemișcat, fără cuvinte, rugîndu-mă să se abată vreun cataclism care să ne îngroape sub ruinele sale și pe vrăjmașul meu și pe mine.

Ziua întrunirii Curții cu juri se apropia. Trecuseră trei luni de cînd zăceam în închisoare. Și, deși slăbit și în pericol neîncetat de a cădea din nou la pat, am fost nevoit să călătoresc aproape o sută de mile pînă la reședința de comitat unde se ținea ședința tribunalului. Domnul Kirwin luase asupră-și sarcina de a se îngriji de alegerea martorilor și a probelor necesare apărării. Și am fost cruțat de rușinea de a apărea în public sub acuzație de crimă, căci cazul meu nu fost înaintat Curții marțiale. Marele juriu a respins această cerere după ce a fost produsă dovada că la ora cînd se găsise corpul prietenului meu, eu mă aflam pe Insulele Orkney. Astfel, la o săptămînă după ce mă mutaseră în noua închisoare, am fost pus în libertate.

Ce încîntat a fost tata cînd a aflat că îmi dovedisem nevinovăția, că puteam din nou respira aerul proaspăt de afară și că mi îngăduia să mă reîntorc în țara mea natală ! Dar eu nu împărtășeam aceste simțăminte, căci mie și zidurile unei temnițe și cele ale unui palat îmi erau deopotrivă de urîte. Cupa vieții era pentru totdeauna otrăvită și, deși soarele îmi dăruia razele sale cum le-ar dărui unui om fericit și cu inima voioasă, eu nu vedeam nimic în juru-mi decît un întuneric înspăimîntător și gros, prin care nu răzbea nici o altă lumină decît strălucirea unor ochi pătrunzători, ce mă sfredeleau pînă în adîncuri. Uneori erau ochii atît de plini de înțeles ai lui Henry, lîncezind

în moarte, cu orbitele întunecate şi aproape acoperite de pleoape şi de genele lungi şi negre care le tiveau; alteori, erau ochii spălăciţi, înnegurați ai monstrului, aşa cum îmi apăruseră ei pentru întîia oară în odaia mea din Ingolstadt.

Tata încerca să redeştepte în mine simţămintele de afecţiune. Îmi vorbea de Geneva, pe care aveam s-o revăd curînd, de Elizabeth şi de Ernest, dar aceste cuvinte nu făceau decît să smulgă gemete şi mai adînci. Uneori, într-adevăr, mă încingea un dor de fericire şi mă gîndeam, cu o melancolică bucurie, la iubita mea verişoară, ori tînjeam, pradă unei mistuitoare *maladie du pays*, să revăd încă o dată lacul albastru şi Rhônul cel repede pe care atît de mult îl îndrăgeam în anii copilăriei; dar mai tot timpul eram cufundat într-o stare de torpoare care făcea ca o şedere în închisoare să-mi pară tot atît de binevenită ca şi cel mai încîntător peisaj de natură; şi această lungă toană nu era curmată decît de crize puternice de deznădejde. În acele momente simţeam un imbold să pun singur capăt acestei existenţe pe care o uram; şi era nevoie de atenţie şi îngrijire necontenită pentru ca nu cumva, într-un gest de nesăbuită violenţă, să-mi fac singur seama.

Aveam însă o datorie de împlinit şi amintirea acesteia sfîrşi în cele din urmă prin a birui egoista mea deznădejde. Trebuia să mă întorc fără zăbavă la Geneva, ca acolo să veghez asupra vieţilor celor care îmi erau pe lume cei mai dragi şi să aştept la pîndă să apară ucigaşul, dacă norocul îmi va purta paşii către locul unde îşi are ascunzişul sau, dacă el

va îndrăzni să mi se arate singur, să pot, ţintind fără greş, răpune făptura slută pe care o înzestrasem cu asemănarea pocită a unui suflet şi mai hîd încă. Dar tata, temîndu-se că nu voi fi în stare să fac faţă oboselii drumului, nu se arăta grăbit de plecare; căci ajunsesem o epavă, o umbră de om. Mă lăsaseră cu totul puterile. Eram numai piele şi os, iar febra îmi devasta zi şi noapte trupul şubrezit.

Totuşi văzînd că stăruiam cu atîta înfrigurare şi nerăbdare să părăsim Irlanda, tata se gîndi că e mai bine să se înduplece. Ne îmbarcarăm la bordul unui vas cu destinaţia Havre-de-Grâce şi un vînt prielnic ne purtă departe de coasta irlandeză. Era miezul nopţii. Stăteam întins pe punte privind la stele şi ascultînd clipocitul valurilor. Am binecuvîntat întunericul care ştersese dinaintea ochilor mei acel ţărm şi inima îmi bătea de bucurie frenetică la gîndul că în curînd îmi va apărea înainte Geneva. Trecutul mi se înfăţişa acum ca un vis urît; şi totuşi, vasul în care mă aflam, vîntul care mă purta departe de nesuferitele maluri ale Irlandei şi marea care mă înconjura din toate părţile nu pregetau să-mi reamintească că nu fusesem amăgit de vreo născocire ori de vreo vedenie şi că într-adevăr Clerval, prietenul meu şi cel mai drag tovarăş, căzuse victima mea şi a monstrului pe care îl creasem. Mi-am prefirat din nou, în minte, întreaga viaţă: copilăria paşnică şi fericită petrecută în sînul familiei la Geneva, moartea mamei şi plecarea la Ingolstadt. Mi-am amintit, fără să-mi pot stăpîni un fior, de avîntul smintit care mă îmboldise să zămislesc acea pocitanie vrăjmaşă şi am retrăit noaptea în care ea se

trezise la viaţă. Dar această amintire a fost mai mult decît puteam să îndur şi şirul gîndurilor s-a rupt, mii de simţăminte mi-au potopit sufletul şi am izbucnit într-un plîns amarnic.

Încă de cînd îmi revenisem din febră, luasem obiceiul să iau seara cîte o mică porţie de laudanum; căci doar astfel puteam să-mi cîştig odihna de care aveam nevoie ca să pot rămîne în viaţă. Şi cum amintirea feluritelor mele nenorociri mă apăsa prea tare, am înghiţit o cantitate de două ori mai mare decît de obicei şi nu după mult am căzut într-un somn adînc. Dar nici somnul nu-mi oferi aşteptatul răgaz de la gînduri şi chin; mii de imagini, una mai înspăimîntătoare decît alta, mi se înfăţişară în vis. Spre dimineaţă am intrat chiar într-un fel de coşmar; simţeam cum mi se încleştează degetele monstrului în jurul gîtului şi nu mă puteam smulge din strînsoarea lui, şi gemete şi ţipete îmi răsunau în urechi. Tata, care mă veghea, văzînd cum mă zbat în somn, mă trezi; am auzit valurile ce se spărgeau de bord, am văzut cerul vătuit cu nori; demonul nu era acolo şi atunci o senzaţie de siguranţă, sentimentul că un răstimp de pace avea să despartă clipa prezentă de dezastrul fără leac pe care îl pregăteşte viitorul, mă pătrunse; mă cuprinse un fel de uitare calmă, aşa cum numai sufletul omenesc este în stare să cunoască.

Capitolul 22

Călătoria pe mare se sfîrşi. De cum am debarcat, am şi pornit spre Paris. Dar mi-am dat curînd seama că mă încrezusem prea mult în puterile mele şi că, pentru a fi în stare să-mi continuu drumul, aveam nevoie de odihnă. Tata îmi arăta o grijă neobosită, dar, necunoscînd adevărata cauză a suferinţelor mele, căuta prin tot felul de mijloace greşite să tămăduiască acest rău fără leac. Ar fi vrut să mă vadă distrîndu-mă în societate. Dar eu, faţă de oameni, aveam doar sentimente de oroare. O, nu, nu oroare! Doar erau fraţii, semenii mei, şi chiar şi cei mai nevolnici îmi apăreau ca nişte făpturi de natură îngerească, de o cerească alcătuire. Dar simţeam că nu am dreptul să trăiesc printre ei. Dezlănţuisem asupră-le un duşman a cărui singură bucurie era să le verse sîngele şi să se desfete la auzul gemetelor lor. Cum m-ar urî ei, de la primul pînă la cel din urmă, şi m-ar vîna fără cruţare de ar avea cunoştinţă de actele mele necurate şi de crimele ce se trăgeau din ele.

Tata se înclină în cele din urmă în faţa dorinţei mele de a evita societatea oamenilor, dar se strădui şi mai departe să mă scoată din starea mea de întunecată disperare. Uneori îşi închipuia că ea se datorează ruşinii şi umilinţei în care acuzaţia de crimă mă tîrîse şi încerca să mă convingă cît de vană este mîndria.

— Vai, tată, răspundeam, cît de puţin mă cunoşti. Întreaga fire a omului, cu pasiunile şi sentimentele ei, ar fi terfelită în noroi, dacă un nenorocit ca mine ar mai putea vorbi de mîndrie. Justine, biata nefericită, tot atît de nevinovată ca şi mine, a fost şi ea acuzată, ispăşind o vină inexistentă; dar adevăratul vinovat de moartea sa sînt eu – eu am ucis-o. Dar ce spun, toţi – William, Justine, Henry –, toţi au murit din pricina mea.

Nu era pentru prima oară că tata mă auzea rostind asemenea vorbe; în timpul detenţiei le repetasem adesea; în asemenea clipe de căinţă, uneori, el avea aerul că ar dori să-mi ceară o explicaţie, alteori însă părea să pună totul pe seama închipuirilor bolnave prin care mintea mea se rătăcise în timpul bolii şi de care şi acum, în convalescenţă, se încăpăţîna să se agaţe. Eu însă mă feream în orice chip să dezvălui existenţa monstrului meu. Căci aveam încredinţarea că aş fi pe dată socotit nebun şi asta însemna că va trebui să-mi pun lacăt la gură pentru totdeauna. Dar în acelaşi timp nu mă simţeam în stare să dezvălui un secret care l-ar umple, pe cel ce ar sta să-l asculte, de uimire, şi l-ar arunca în realitatea bîntuită de spaime a fantasticului. Mi-am înfrînat, deci, dorinţa nepotolită de a căuta la cei apropiaţi înţelegerea şi mila de care aveam atîta nevoie şi am păstrat tăcerea, cînd de fapt, aş fi dat lumea întreagă să pot destăinui acel secret fatal. Totuşi, cuvinte ca acelea rostite mai sus ţîşneau fără voie din gura mea. Desigur că nu le însoţeam de nici un fel de explicaţii, dar faptul că auzeam adevărul rostit cu voce tare îmi mai uşura oarecum povara durerii mele

misterioase. O dată, tata mi se adresă cu o expresie de neîncrezătoare uluire:

— Scumpe Victor, ce sînt balivernele astea! Te rog, fiule, să nu mai aud asemenea vorbe din gura ta niciodată.

— Nu sînt nebun, am strigat deodată cu înverşunare, soarele şi cerurile care mi-au contemplat de sus îndeletnicirile pot să adeverească că spun adevărul. Eu sînt asasinul acelor victime nevinovate. Ele au murit din pricina plăsmuirii mele infernale. De o mie de ori am dorit să-mi dau tot sîngele, pînă la ultima picătură, numai spre a le fi salvat lor viaţa. Dar nu am putut, tată, nu am putut să sacrific omenirea întreagă.

Ultimele cuvinte îl convinseseră pe tata că nu eram întru totul teafăr la minte, aşa că schimbă pe loc subiectul conversaţiei, încercînd să-mi abată gîndurile pe alt făgaş. Căci ţinea din toate puterile să-mi şteargă din memorie scenele petrecute în Irlanda. Şi cum el nu pomenea niciodată nimic despre acele triste întîmplări, nu mă lăsa nici pe mine să aduc vorba de ele.

Pe măsură ce trecea vremea, mi-am revenit; nefericirea îmi sălăşluia încă în inimă, dar nu mai lăsam să-mi scape vorbe fără şir despre crimele de care mă făcusem vinovat. Era de ajuns că aveam eu conştiinţa acestei vinovăţii. Pusesem cu hotărîre stavilă şi înfrînasem acea voce imperioasă prin care nemernicia mea voia uneori să se mărturisească lumii întregi; şi purtările mele deveniră mai calme şi mai reţinute decît fuseseră vreodată de cînd plecasem în călătoria mea către marea de gheaţă.

Cîteva zile înainte de a pleca din Paris către Elveţia am primit această misivă de la Elizabeth:

Prietene scump,

Ce mare bucurie să primesc o scrisoare de la unchiul, datată la Paris; iată că nu te mai afli la o atît de grozavă depărtare de casă şi pot spera ca, în mai puţin de o săptămînă, să te revăd. Bietul meu văr, cît de mult trebuie să fi suferit. Mă aştept să arăţi încă şi mai bolnav decît erai la plecare. Iarna asta s-a scurs ca vai de lume, căci m-a chinuit tot timpul o încordată aşteptare; dar nădăjduiesc să citesc pe chipul tău împăcarea şi să aflu că în inima ta mai este loc pentru mîngîiere şi linişte.

Şi totuşi, mi-e teamă că încă mai nutreşti acele simţăminte care te făceau atît de nefericit acum un an şi chiar că timpul le-a adîncit şi mai mult. În toată această vreme nu am vrut să te mai tulbur şi eu, căci prea multe nenorociri te-au împovărat, dar după discuţia pe care am avut-o cu unchiul înainte de plecarea sa, am înţeles că e nevoie, înainte de a ne reîntîlni, de o explicaţie.

Explicaţie! Îţi vei spune poate: ce să aibă Elizabeth de explicat? Dacă, într-adevăr, aşa ţi-ai spus, atunci întrebările mele au şi primit răspunsul şi îndoielile s-au spulberat. Dar cum eşti departe de mine, se prea poate ca tu să te temi şi în acelaşi timp să te bucuri de această explicaţie; şi dacă ar fi să fie aşa, nu mai îndrăznesc să amân vorbele pe care, în timpul lipsei tale, am dorit de atîtea ori să ţi le scriu, dar nu am avut destul curaj ca să încep.

Ştii foarte bine, Victor, că încă de cînd eram copii, părinţii tăi şi-au pus mari speranţe în

unirea noastră. De altfel, ei ne-au şi mărturisit aceasta şi ne-au obişnuit cu gîndul că într-o zi evenimentul va avea, neîndoios, loc. Am fost prieteni de joacă în copilărie şi, cred eu, o nepreţuită şi scumpă prietenie ne-a legat şi cînd am crescut mari. Dar precum fratele şi sora nutresc o vie afecţiune unul faţă de celălalt, fără a dori însă acea intimitate deplină, nu cumva asta se întîmplă şi cu noi? Spune-mi, scumpe Victor. Răspunde-mi, te conjur, pe fericirea amîndurora, cu simplul adevăr – nu iubeşti pe altcineva?

Ai călătorit mult, ţi-ai petrecut mai mulţi ani ai tinereţii la Ingolstadt, şi, îţi mărturisesc, prietene, că atunci cînd vara trecută te-am văzut atît de nefericit, căutînd singurătatea şi fugind de oameni, nu m-am putut împiedica să nu presupun că poate tu regreţi această legătură a noastră şi îţi închipui că onoarea te leagă să împlineşti dorinţa părinţilor, împotriva înclinaţiilor tale naturale. Dar ce raţionament fals e acesta, negreşit. Îţi mărturisesc, prietenul meu, că te iubesc şi că în visele mele feerice de viitor tu eşti mereu alături de mine, prieten şi tovarăş nedespărţit. Dar eu la fericirea ta mă gîndesc ca şi la a mea, atunci cînd îţi declar că cununia noastră îmi va pricinui o nesfîrşită durere dacă ea nu e dictată de libera ta alegere. Chiar şi acum îmi dau lacrimile cînd mă gîndesc că, doborît cum eşti de atîtea crude nenorociri, poţi înăbuşi în tine, din pricina cuvîntului „onoare", toată speranţa în acea iubire şi fericire, care singură ar putea să te ajute să te regăseşti. Şi tocmai eu, care nutresc faţă de tine o atît de dezinteresată afecţiune să fiu cea care să-ţi înzecească nenorocirea,

devenind un obstacol în calea dorințelor tale! Ah, Victor, să știi că verișoara și camarada ta de joacă îți poartă o iubire prea sinceră ca această presupunere să o poată întrista. Fii fericit, prietenul meu, și dacă îmi împlinești această singură rugăminte, fii liniștit știind că nimic pe lume nu va avea puterea să-mi tulbure liniștea.

Această epistolă nu trebuie să te neliniștească prea tare; nu te grăbi să răspunzi mîine, nici poimîine, nici chiar pînă vei veni, dacă ți-e greu s-o faci. Unchiul îmi va trimite vești despre sănătatea ta și, dacă atunci cînd ne întîlnim, voi vedea fluturîndu-ți pe buze măcar un surîs stîrnit de acest demers al meu, o altă fericire nici că mi-aș putea dori.

Elizabeth Lavenza
Geneva, 18 mai 17...

Această scrisoare îmi reînvie în minte ceea ce aproape că uitasem: amenințarea diavolului: „În noaptea nunții tale mă voi afla lîngă tine". Aceasta îmi era osînda, căci în noaptea aceea demonul avea să-și pună la bătaie întreaga iscusință, numai pentru a mă distruge și a-mi răpi lumina fericirii, singura care făgăduia să-mi aline, în parte, suferințele. În noaptea aceea hotărîse el să-și încununeze șirul crimelor cu moartea mea. Ei bine, fie. Urma să aibă loc o luptă pe viață și pe moarte, în care, dacă el ar fi fost biruitor, eu mi-aș fi găsit în schimb pacea, și astfel stăpînirea lui asupră-mi ar fi luat sfîrșit; iar dacă el ar fi fost învins, aș fi redevenit un om liber. Dar, vai, ce fel de libertate avea să fie aceea? La fel cu cea a țăranului care, după ce și-a văzut familia

masacrată, casa arsă și ogorul pustiit sub ochii săi, rămîne la voia întîmplării, fără adăpost, fără bani și singur, dar liber. Cam așa ar fi fost libertatea mea de nu aș fi știut că am în Elizabeth o comoară. Și, totuși, era limpede: remușcarea și gîndul vinovăției aveau să mă urmărească pînă la moarte.

Dulce, iubită Elizabeth! I-am tot citit și recitit scrisoarea și simțăminte mai blînde mi s-au furișat în inimă; și am cutezat chiar să șoptesc vorbe despre un vis ceresc de iubire și de bucurie; dar apucasem să mușc din mărul oprit și îngerul cu brațul întins mă izgonise departe de orice speranță. Cu toate acestea, mi-aș fi jertfit bucuros viața, dacă știam că o fac spre binele ei. Dacă monstrul și-ar îndeplini amenințarea, moartea era de neînlăturat; și, totuși, din nou, m-am întrebat dacă într-adevăr cununia îmi va grăbi destinul. M-aș sfîrși, astfel, cu cîteva luni mai devreme, căci altfel, dacă vrăjmașul ar bănui că, speriat de amenințările sale, am de gînd să-mi amîn nunta, ar găsi fără îndoială alte mijloace, poate și mai îngrozitoare, de a se răzbuna. Jurase „să fie alături de mine în noaptea nunții", dar nu cred că aceasta însemna că va sta cu mîinile legate, de vreme ce îl omorîse imediat după proferarea amenințărilor pe Clerval, ca și cum ar fi voit să-mi arate că nu se săturase încă de sînge. Am decis, prin urmare, că dacă unirea mea imediată cu Elizabeth ar însemna fie salvarea ei, fie cea a tatei, planurile urzite de dușman împotriva vieții mele n-ar trebui să o întîrzie nici măcar o clipă.

Cam asta era starea sufletească în care m-am apucat să-i scriu lui Elizabeth. Scrisoarea mea fu calmă și drăgăstoasă.

„Mă tem, fată dragă, i-am spus, că prea multă fericire nouă nu ne-a mai rămas pe pămînt; să ştii însă că tot ce ar putea însemna pentru mine vreodată o portiţă către această fericire se leagă numai de tine. Alungă-ţi temerile; doar ţie îţi dăruiesc întreaga mea viaţă şi toate străduniile pentru a te face să-ţi găseşti mulţumirea; am însă un secret, Elizabeth, un groaznic secret; cînd am să ţi-l destăinuiesc, o să-ţi îngheţe sîngele în vine de oroare şi atunci suferinţa mea nu te va mai surprinde deloc, ci te vei minuna doar că am mai putut rămîne în viaţă după toate cele îndurate. Îţi voi dezvălui această poveste de groază şi de chin, a doua zi după nuntă, căci, dulcea mea verişoară, între noi trebuie să existe o desăvîrşită încredere. Dar pînă atunci, te implor, să nu pomeneşti şi nici să nu aduci pe departe vorba despre asta. Te rog din tot sufletul şi sînt încredinţat că te vei supune acestei rugăminţi.“

După aproape o săptămînă de la primirea epistolei lui Elizabeth ne-am întors în Geneva. Dulcea făptură mă întîmpină cu căldură şi dragoste, dar i-au dat lacrimile în ochi văzîndu-mi trupul slab de-i numărai coastele şi obrajii supţi de febră. Nici ea nu arăta ca înainte. Era mai subţire, iar acea minunată vioiciune care mă încîntase întotdeauna aproape dispăruse; dar blîndeţea ei, adînca compasiune ce i se citea în privire păreau parcă mai potrivite pentru convieţuirea cu omul bicisnic şi nefericit care eram eu.

Liniştea acestor clipe însă nu a durat mult. Amintirea aducea cu sine un suflu de nebunie. Cînd mă gîndeam la cele petrecute simţeam că

mă smintesc cu adevărat; uneori o furie cumplită fierbea în mine, alteori eram abătut şi ursuz şi stăteam ore întregi nemişcat, fără să vorbesc, şi nevoind să dau ochii cu ceilalţi, năucit de mulţimea chinurilor de care eram copleşit.

Singură Elizabeth avea puterea să mă smulgă din aceste stări; vocea ei blîndă mă alina cînd eram pradă acceselor de furie şi mă trezea la sentimente mai umane cînd cădeam în toropeală. Plîngea alături de mine, de dragul meu. Cînd reveneam la judecată ea mă mustra şi încerca să mă îndemne la resemnare. Dar vai, resemnarea o fi bună pentru cei nefericiţi, dar cei vinovaţi sînt condamnaţi să nu-şi afle liniştea niciodată. Căci chinurile remuşcării otrăvesc pînă şi voluptatea pe care nu rareori oamenii o găsesc tocmai în excesul de suferinţă.

Curînd după ce am sosit, tata aduse vorba de căsătorie. N-am răspuns nimic.

— Ai va să zică o altă legătură?

— Pe viaţa mea că nu. O iubesc pe Elizabeth şi singurul lucru pe care-l aştept cu nerăbdare e să ne căsătorim. Să stabilim deci ziua, şi din acea zi mă voi închina, în viaţă cît şi în moarte, fericirii verişoarei mele.

— Dragă Victor, nu vorbi aşa! Grele nenorociri s-au abătut asupră-ne, dar hai să ne strîngem alături de cei ce au rămas şi să trecem iubirea pentru cei ce ne-au părăsit asupra acelora ce mai sînt încă vii. Cercul nostru va fi mic, dar strîns unit prin legăturile dragostei şi ale nenorocirii comune. Şi cînd vremea ne va fi alinat deznădejdea, alte lucruri scumpe nouă se vor naşte, care să umple golul lăsat în urmă de cei ce cu atîta cruzime ne-au fost răpiţi.

Acestea erau sfaturile tatei. Dar mie, ele nu făceau decît să-mi amintească de cumplita ameninţare; să nu te miri că, atoatebiruitor cum fusese pînă atunci diavolul în toate făptuirile sale sîngeroase, îl socoteam de neînvins şi că, de cînd pronunţase cuvintele *„în noaptea nunţii tale mă voi afla lîngă tine“*, soarta mea ameninţată îmi părea de neînlăturat. Dar moartea nu mai însemna pentru mine nici un rău acum cînd era pusă în cumpănă cu pierderea lui Elizabeth. Şi aşa se face că am răspuns tatei, cu o înfăţişare mulţumită şi chiar plină de voioşie, că dacă Elizabeth va consimţi, ceremonia să aibă loc peste zece zile; şi astfel mi-am pecetluit, credeam atunci, soarta.

Dumnezeule mare! Dacă aş fi bănuit măcar o clipă care ar putea fi planurile drăceşti ale vrăjmaşului, aş fi fugit mai degrabă departe de ţară în veşnică pribegie şi aş fi rătăcit din loc în loc prin ţări străine, biet pribeag lipsit de prieteni, decît să fi consimţit la această nefericită căsătorie. Dar, înzestrat parcă cu puteri vrăjitoreşti, monstrul mă orbise să nu discern adevăratele lui intenţii. Şi, crezînd că-mi pregătisem doar propria mea moarte, eu grăbisem de fapt pe aceea a unei victime cu mult mai de preţ.

Cum ziua căsătoriei noastre se apropia, din laşitate ori poate împins de vreo presimţire, am simţit cum îmi piere curajul. Dar mi-am ascuns simţămintele sub masca unei veselii care stîrnea voia bună şi însenina chipul tatei, fără să poată înşela ochiul pururea treaz al lui Elizabeth. Ea aştepta unirea noastră cu o calmă resemnare, amestecată cu oarecare teamă, căci trecutele nenorociri o învăţaseră că ceea ce

acum poate apărea ca o fericire neîndoielnică și palpabilă se poate oricînd risipi într-un vis aerian, care nu lasă în urmă decît un adînc, un veșnic regret.

Pregătirile erau în toi, primeam vizite de felicitare și totul părea că merge strună. Mi-am zăvorît cît puteam de bine în inimă neliniștea ce mă rodea și am îndeplinit cu părelnică rîvnă planurile tatei, deși ele nu puteau decît să adauge un plus de decor și de fast tragediei mele. În urma străduințelor sale, guvernul austriac îi redase lui Elizabeth o parte din moștenire. Astfel îi revenise și un mic domeniu pe țărmul lacului Como. Ne-am înțeles ca îndată după cununie să plecăm la Villa Lavenza și acolo, pe malul frumosului lac pe care era construită, să ne petrecem primele zile de fericire.

Între timp mi-am luat toate precauțiile ca, dacă diavolul m-ar fi atacat deschis, să mă pot apăra. Purtam neîncetat un pistol și un pumnal asupră-mi și eram mereu cu ochii în patru ca nu cumva să fiu luat pe neașteptate, așa încît această pază, întrucîtva, mă mai liniștise. Pe de altă parte, pe măsură ce ziua se apropia, amenințarea îmi părea mai mult ca o închipuire, de teama căreia nu merita să-mi tulbur pacea; căci pe zi ce trece îmi apărea mai sigură, mai neîndoielnică fericirea pe care speram s-o aflu în această căsătorie apropiată, despre care îi auzeam pe toți vorbind fără încetare ca despre o sărbătoare pe care nimic n-ar putea-o împiedica să se înfăptuiască.

Elizabeth părea fericită; purtarea mea calmă o ajutase în mare măsură să-și găsească liniștea. Dar în acea zi, care avea să-mi împlinească atît dorințele, cît și destinul, era melancolică,

de parcă o presimțire a răului i se furișase în suflet; sau poate se gîndea la secretul înspăimîntător pe care făgăduisem să i-l destăinui a doua zi. Tata deborda în schimb de bucurie și, în forfota pregătirilor, nu vedea în melancolia nepoatei decît sfiiciunea ce stă bine unei mirese.

După ce solemnitatea avu loc, casa tatei se umplu de oaspeți, iar noi doi, după cum rămăsesem înțeleși, aveam să ne începem călătoria pe apă, urmînd să dormim noaptea la Evian, de unde porneam a doua zi mai departe. Ziua era frumoasă, vîntul, prielnic; totul surîdea călătoriei noastre nupțiale.

Acelea au fost ultimele clipe din viața mea în care m-am mai simțit fericit. Alunecam ușor pe ape; soarele dogorea, dar noi ne adăposteam de razele sale sub un fel de baldachin de unde ne bucuram de frumusețea priveliștilor pe care ni le oferea țărmul, dincolo de care vedeam Mont Salêve-ul, malurile încîntătoare ale Montalègre-ului, și, în depărtare, înălțîndu-se deasupra tuturora, mîndrul Mont Blanc și lanțul de munți înzăpeziți care în zadar încearcă să-i fie deopotrivă. Ori, plutind de-a lungul celeilalte coaste, vedeam mărețul Jura ale cărui povîrnișuri întunecate se ridică în calea ambiției celor ce vor să-și părăsească patria și stăvilesc – barieră de netrecut – dușmanul care ar dori să o subjuge.

Am luat mîna lui Elizabeth în a mea:

— Ești întristată, iubirea mea. O, dacă ai ști cît am suferit și cît s-ar putea să mai pătimesc încă te-ai strădui să mă lași să savurez gustul liniștii și libertății de care cel puțin ziua aceasta îmi îngăduie să am parte.

— Fii fericit, Victor, răspunse Elizabeth; nimic, sper, nu stă să te tulbure, și fii sigur că

dacă pe chipu-mi nu e zugrăvită bucuria, în schimb inima mi-e mulțumită. Ceva îmi șoptește să nu mă încred prea mult în viitorul ce mi se deschide înainte, dar nu vreau să dau ascultare acestei voci sinistre. Uite ce repede alunecăm și cum norii, ce acoperă din cînd în cînd domul Mont Blanc-ului, spre a se ridica apoi iar, imprimă o sporită frumusețe acestor privelişti. Privește și peștii ce înoată în apa atît de limpede, încît poți distinge chiar și cea mai mică pietricică de pe fund. Ce zi minunată! Cît de fericită și senină pare întreaga natură!

Astfel încerca Elizabeth să-mi abată gîndurile din făgașul melancoliei. Dar și dispoziția ei era nestatornică; bucuria îi sclipea în ochi cîteva clipe, ca apoi să lase mereu locul absenței și visării.

Soarele coborî; am trecut de rîul Drance, urmărindu-l cum șerpuiește printre prăpastiile și printre văgăunile munților. Alpii erau acum aproape de lac și ne apropiam de amfiteatrul ce-i mărginește spre răsărit. Vîrful Evian se ridica strălucitor dintre pădurile ce-l năpădesc și dintre șirurile de munți crescuți parcă unul din altul, pe care le străjuiește.

Vîntul ce ne mînase pînă atunci cu iuțeală se domoli pe la asfințit, prefăcîndu-se într-o adiere ușoară; boarea moale unduia suprafața apei și zburlea frunzișul de pe malul de care ne apropiam, purtînd pînă la noi delicate miresme de flori și de fîn. Soarele dispăru sub dunga zării cînd am acostat și punînd piciorul pe mal, am simțit cum se redeșteaptă în mine acele îngrijorări și temeri de care nu mai aveam să scap niciodată.

Capitolul 23

Era ora opt cînd am tras la mal; ne-am mai plimbat puțin pe țărm, bucurîndu-ne de lumina filtrată a amurgului, apoi ne-am dus la han de unde am contemplat priveliștea pădurilor, a munților și a apelor învăluite acum în întuneric, dar cu contururi încă distincte.

Vîntul, care se potolise la miazăzi, se ridica, cu putere înnoită, dinspre apus. Luna atinsese pe cer punctul ei cel mai înalt și începea să coboare; norii alergau prin fața-i cu o iuțeală mai mare decît cea a zborului de vultur, întunecîndu-i razele, iar lacul oglindea cerul învolburat pe care zbuciumul crescînd al valurilor îl făcea să pară încă și mai neliniștit. Și, deodată, o furtună grea de ploaie se prăvăli de sus.

Fusesem liniștit în timpul zilei; dar de îndată ce noaptea umbri contururile lucrurilor, mii de spaime mi se strecurară în suflet. Tulburat, cu urechea la pîndă, stăteam mereu cu mîna pe pistolul ascuns sub cămașă, tresărind la orice zgomot. Dar eram hotărît să-mi vînd scump pielea și să nu părăsesc lupta pînă a fi să pier ori eu, ori vrăjmașul meu.

Elizabeth observă starea mea de tulburare, păstrînd cîtva timp o tăcere temătoare și sfioasă; dar scînteia ceva în uitătura mea care o sperie și, tremurînd, mă întrebă:

— Ce te tulbură, dragul meu? De ce te temi?

— O, fii pe pace, iubirea mea, i-am răspuns, să treacă noaptea asta şi totul va fi bine; dar noaptea asta e cumplită într-adevăr, e cumplită.

Am petrecut o oră în această stare de zbucium, cînd deodată m-am gîndit cît de îngrozitor ar fi pentru soţia mea să fie de faţă la lupta care urma să înceapă dintr-o clipă într-alta; am rugat-o din tot sufletul să se retragă, hotărînd să nu mă duc la ea decît după ce aveam să aflu unde se găseşte şi ce gînduri are duşmanul.

Ea plecă şi eu am continuat un timp să umblu în sus şi în jos pe coridoarele casei, cercetînd fiece ungher în care vrăjmaşul şi-ar fi putut găsi un ascunziş. Dar n-am descoperit nimic şi tocmai eram pe cale să-mi închipui că vreo întîmplare norocoasă l-a împiedicat să-şi împlinească ameninţările, cînd, deodată, dinspre camera în care se odihnea Elizabeth, am auzit un strigăt ascuţit, urmat de un ţipăt înspăimîntător. Atunci, întregul adevăr îmi năvăli în minte, braţele îmi căzură neputincioase, fiecare muşchi şi fiecare fibră încremeniră, şi puteam să simt sîngele curgîndu-mi prin vene şi zvîcnindu-mi în vîrful degetelor. Dar toate acestea nu durară decît o clipă; ţipătul se auzi iar, şi m-am năspustit afară.

Dumnezeule mare! De ce nu mi-am dat atunci duhul? Cum de mă aflu aici povestind moartea celei mai frumoase speranţe, a celei mai curate fiinţe de pe pămînt? Ea se afla acolo fără viaţă, trupul ei zăcea de-a curmezişul patului cu capul atîrnînd, cu părul acoperind pe jumătate trăsăturile palide şi desfigurate. Orice aş face, oriunde m-aş duce,

această imagine nu mi se şterge din minte. Braţele ei fără vlagă şi trupul ei inert, aruncat de ucigaş pe catafalcul nupţial. Cum am putut să văd toate acestea şi să mai trăiesc? Vai, îndîrjită e dorinţa noastră de viaţă, şi ne agăţăm de ea chiar atunci cînd o urîm mai tare. Pentru o clipă doar mi-am pierdut cunoştinţa, căzînd fără simţire pe podea.

Cînd mi-am venit în fire eram înconjurat de oamenii de la han; chipurile lor exprimau o groază fără seamăn; dar oroarea lor era doar o copie, o umbră palidă a simţămintelor ce mă striveau pe mine. Am fugit de lîngă ei în odaia în care zăcea trupul lui Elizabeth, dragostea mea, soţia mea, care cu cîteva clipe în urmă mai trăia încă, atît de scumpă mie, atît de iubită... N-am mai găsit-o în aceeaşi poziţie şi, aşa cum era întinsă acum, cu capul înclinat pe un braţ, cu o batistă acoperindu-i faţa şi gîtul, puteam să-mi închipui că doarme. M-am repezit spre ea şi am îmbrăţişat-o cu patimă, dar greutatea trupului ei în care se încuibase moartea, răceala ce-i înţepenea mădularele îmi spuseră că trupul pe care-l ţineam eu acum în braţe nu mai era Elizabeth pe care o iubisem şi o adorasem. Pe gîtul ei se vedea urma ucigaşă a strînsorii diavolului şi suflarea nu-i mai împurpura buzele.

Pe cînd mai eram încă aplecat asupră-i, privirile îmi rătăceau fără ţintă peste lucrurile din odaie; s-a întîmplat să-mi ridic ochii în sus. Prin fereastra pe care înainte o închisesem, am văzut cu groază strecurîndu-se în odaie lumina palidă-gălbuie a lunii. Obloanele fuseseră date deoparte şi, cu o spaimă de nedescris, am zărit îndărătul ferestrei deschise

preasluta creatură. Un rînjet îi încreţea chipul; şi, cu sarcasm, arăta spre cadavrul soţiei mele. M-am năpustit la fereastră şi scoţînd pistolul am tras; dar el s-a ferit, sărind într-o parte şi, luînd-o la goană cu iuţeala fulgerului, s-a aruncat în lac.

Zgomotul împuşcăturii fu auzit, o mulţime de oameni dădură buzna în odaie. Am arătat direcţia în care dispăruse monstrul şi am pornit cu bărcile pe urma lui; am scufundat năvoade, degeaba. După multe ore, pierzînd orice speranţă de a-l găsi, şi cum unii credeau că totul era o născocire a închipuirii mele, ne-am reîntors. După ce am ajuns la mal, ceilalţi porniră să caute prin împrejurimi, împărţindu-se în grupuri care se împrăştiară în diferite direcţii, printre crînguri şi vii.

Am vrut să-i însoţesc şi chiar am mers cu ei o bucată de drum, dar capul mi se învîrtea şi păşeam ca un om beat, iar în cele din urmă m-au lăsat cu totul puterile şi m-am prăbuşit; o ceaţă mi-a împînzit ochii şi pielea îmi dogorea de arsura febrei. Am fost purtat pe braţe la han şi culcat pe un pat; nu-mi mai dădeam seama de cele întîmplate; privirea îmi rătăcea prin odaie de parcă voia să caute ceva ce pierdusem.

După o vreme m-am sculat şi ca din instinct m-am tîrît în camera unde zăcea cadavrul iubitei mele. Se aflau acolo femei care plîngeau – m-am aplecat asupra ei şi mi-am unit şi eu plînsul cu al lor – şi în tot acest timp nu eram în stare să gîndesc nimic clar; gîndurile îmi săreau de la una la alta, totul mi se amesteca în minte, nenorocirile mele, pricina lor. O pîclă îmi înceţoşase cugetul. Moartea lui William,

executarea lui Justine, uciderea lui Clerval şi, acum, cea a soţiei mele; chiar şi în aceste clipe nu puteam fi sigur dacă şi ceilalţi prieteni rămaşi în viaţă erau în siguranţă; poate că tata se zvîrcolea în strînsoarea diavolului, iar Ernest zăcea mort la picioarele sale. Această închipuire mă cutremură şi îmi dădu de veste că trebuie să-i apăr. Am sărit în sus şi am hotărît să plec cît mai degrabă la Geneva.

Cum la han nu se găseau cai, trebuia să mă reîntorc tot pe lac; dar vîntul era neprielnic şi ploaia cădea în ropote. Totuşi, nu se luminase încă de ziuă, aşa încît puteam spera ca pînă seara să ajung acasă. Am tocmit cîţiva oameni la vîsle, urmînd să trag şi eu alături de ei, căci ştiam că întotdeauna efortul fizic îmi uşurase povara chinurilor sufleteşti. Dar, copleşit cum eram de acea suferinţă de neîndurat, în starea de mare tulburare în care mă aflam, nu eram în stare de nici un fel de sforţare. Am azvîrlit vîsla şi sprijinindu-mi capul în mîini m-am lăsat în voia celor mai sumbre gînduri care-mi răsăreau în minte; iar dacă ridicam privirea, vedeam peisaje cunoscute din timpuri mai fericite şi pe care le contemplasem nu mai departe decît ieri în tovărăşia ei, care acum nu mai era decît o umbră – o amintire. M-au podidit lacrimile. Ploaia se domolise şi am văzut peştii zbenguindu-se în adîncuri, tot aşa cum îi văzusem cu cîteva ore în urmă; atunci Elizabeth fusese cea care îi observase. Nimic nu e mai chinuitor pentru mintea omului decît o schimbare bruscă, totală. Soarele putea să strălucească mai departe sau norii puteau să-l acopere; nimic însă nu putea să-mi apară tot aşa cum îmi apăruse cu o zi în urmă. Un diavol

îmi ucisese orice nădejde într-o fericire viitoare, nici o ființă nu mai fusese vreodată atît de nenorocită ca mine; o atît de înspăimîntătoare întîmplare e unică în istoria omenirii.

Dar de ce să stărui asupra clipelor ce au urmat acestei copleșitoare întîmplări? Povestea mea e o poveste de groază, iar eu am suit pînă pe culmile groazei, așa că orice ți-aș mai relata acum nu văd cum te-ar mai putea înfiora. Atît să știi: unul cîte unul, prietenii mi-au fost smulși de lîngă mine; am rămas singur și nemîngîiat; dar acum puterea mă părăsește; și îți voi spune doar în cîteva cuvinte ce a mai rămas de adăugat la nefericita mea poveste.

Am ajuns la Geneva. Tata și Ernest erau încă în viață, dar pe primul veștile aduse de mine l-au doborît. Îl văd și acum, minunat și venerabil bătrîn! Ochii îi rătăceau în gol, căci o pierduseră pe cea care îi încînta și fermeca; Elizabeth fusese pentru el mai mult decît o fiică; o iubea cu toată duioșia pe care o simte un om în amurgul vieții, cînd afecțiunile devin mai rare, dar cele rămase sînt de o neînchipuită ardoare. Afurisit, hulit fie diavolul care a abătut jalea asupra pletelor lui albe și l-a sortit să piară în suferință! Nu a mai putut ține piept și acestei ultime lovituri. Firul vieții lui se rupse curînd; nu se mai putu ridica din pat și în cîteva zile își dădu duhul în brațele mele.

Ce-am simțit eu atunci? Nu știu; simțurile mi s-au rătăcit, de jur împrejur era doar întuneric și parcă niște lanțuri grele îmi ferecau trupul. Uneori visam că hoinăresc cu prietenii copilăriei printre pajiști înflorite și prin văioage verzi; m-am trezit într-o temniță în care am zăcut un timp într-o stare de adîncă

melancolie; abia într-un tîrziu, treptat, am început să-mi dau seama cine sînt şi ce mi s-a întîmplat; atunci mi-au dat drumul. Mă socotiseră nebun şi, luni în şir, după cîte am înţeles, o celulă de închisoare îmi slujise drept adăpost.

Libertatea însă ar fi fost un dar de prisos dacă, trezindu-mă la judecată, nu mi s-ar fi redeşteptat şi dorinţa de răzbunare. Cînd amintirea trecutelor nenorociri îmi năvăli din nou în minte, am început să cuget la cauza lor – la monstrul, la demonul pe care îl slobozisem în lume ca să mă nimicească. Gîndul acesta mă înnebuni de furie; m-am rugat cu înfocare să-mi cadă odată în mînă, blestematul, ca să-mi potolesc uriaşa sete de răzbunare.

Ura mea nu s-a mai irosit însă mult în dorinţe zadarnice; am început să cîntăresc în minte ce ar trebui să fac ca să pun mîna pe el; drept care, cam la o lună după ce fusesem eliberat, am mers la judecătorul oraşului şi i-am declarat că am de depus o acuzaţie; că ştiam cine îmi măcelărise familia şi că îi ceream să-şi exercite întreaga autoritate pentru ca ucigaşul să fie prins.

Magistratul mă ascultă atent şi binevoitor.

— Fiţi sigur, domnule, spuse el, că în ceea ce mă priveşte, nu voi precupeţi nici un efort pentru a descoperi pe mişel.

— Vă mulţumesc, am zis, ascultaţi deci depoziţia pe care mă simt dator s-o fac. Vă voi istorisi însă o poveste atît de lungă, încît m-aş teme că n-o veţi lua în seamă, de n-ar exista cu adevărat în ea ceva care, deşi nemaiauzit, vă va constrînge să-i daţi crezare. Împrejurările acestei poveşti se leagă prea strîns una de alta

ca să o puteţi socoti drept o simplă nălucire şi, pe deasupra, de ce aş spune un neadevăr?

Purtarea mea, de cînd spuneam acestea, era impresionantă, dar calmă; îmi pusesem în gînd să-mi urmăresc duşmanul pînă-n pînzele albe; faptul că aveam acest ţel îmi liniştise frămîntarea şi, de la un timp, mă reîmpăcase cu viaţa. I-am povestit deci istoria vieţii mele, pe scurt, dar cu hotărîre şi fără prisosuri, înşiruindu-i limpede faptele, cu glas stăpînit şi fără vorbe de ocară.

Magistratul se arătă la început cu totul neîncrezător, dar, pe măsură ce continuam, ascultă din ce în ce mai atent şi mai interesat; am observat că uneori se cutremura de groază, iar alteori, pe chipul lui se zugrăvea o vie uimire, lipsită însă de orice urmă de neîncredere.

Mi-am încheiat povestirea cu următoarele cuvinte:

— Aceasta e făptura pe care o acuz şi pentru prinderea şi osîndirea căreia vă cer să întrebuinţaţi întreaga putere cu care sînteţi învestit. Este datoria dumneavoastră de magistrat; cred şi sper că dezgustul pe care îl simţiţi ca om să nu vă împiedice în nici un fel să faceţi dreptate.

Această întîmpinare îl făcu pe cel cu care vorbeam să se schimbe la faţă. Îmi ascultase istorisirea cu acel tip de credulitate pe care îl arăţi unei poveşti cu strigoi şi cu întîmplări fantastice, dar cînd i s-a cerut să facă uz de autoritatea slujbei sale, întreaga sa neîncredere reapăru. Totuşi îmi răspunse domol:

— Aş vrea din tot sufletul să te pot ajuta; dar făptura de care vorbeşti pare să fie înzestrată cu puteri faţă de care orice aş face ar fi

de prisos. Cine poate să urmărească o fiară în stare să străbată marea înghețată şi să se ascundă în peşteri şi vizuini pe care omul n-a îndrăznit pînă acum să le cerceteze? Şi apoi, au trecut cîteva luni de cînd au fost săvîrşite omorurile; de unde să ştim către ce locuri a fugit şi pe unde îşi va fi durat sălaşul?

— Sînt încredinţat că adastă şi dă tîrcoale locurilor în care mă aflu; iar dacă s-a refugiat, într-adevăr, în Alpi, atunci poate fi vînat ca şi caprele sălbatice şi ucis ca un animal de pradă. Dar, de fapt, vă citesc gîndurile: nu daţi crezare povestirii mele şi nu aveţi de gînd să urmăriţi duşmanul ca să-i daţi pedeapsa meritată.

Pe cînd glăsuiam astfel, furia îmi scînteia în priviri; magistratul se sperie.

— N-ai dreptate, spuse, voi face tot ce-mi va sta în putinţă; şi dacă va sta în puterea mea să prind monstrul, fii sigur că-şi va primi dreapta osîndă pentru crimele sale. Dar gîndindu-mă la însuşirile sale, pe care chiar dumneata le-ai descris ca neobişnuite, mă tem că aceasta va fi aproape cu neputinţă; aşa că, chiar dacă vor fi luate toate măsurile de cuviinţă, ar trebui să te împaci şi cu gîndul unui eşec.

— Asta nu, niciodată; dar ce să mai lungesc vorba, orice ţi-aş spune ar fi zadarnic. Răzbunarea mea nu înseamnă nimic pentru dumneata; şi dacă, într-adevăr, ea a pus stăpînire asupra mea ca un viciu, să ştii că este singura patimă care îmi roade sufletul. Mă înăbuşă furia cînd mă gîndesc că ucigaşul trăieşte încă şi umblă liber printre oameni. Refuzi cererea dreaptă ce ţi-o fac; atunci nu-mi mai rămîne decît să mă bizui pe mine şi numai pe mine; să mă închin luptei pe viaţă şi pe moarte pentru a-l nimici.

Tremuram tot pe cînd rosteam acestea; era o frenezie în mișcările mele și ceva, nu mă îndoiesc, din acea mîndră sfidare de care se zice că erau cuprinși martirii vremurilor de demult. Dar unui magistrat genevez, în a cărui minte roiau idei ce nu aveau nimic în comun cu cele de devoțiune și de eroism, un asemenea zbucium nu-i putea apărea decît drept un semn de nebunie. El se strădui să mă liniștească, așa cum face o doică cu un copil, și nu mai pomeni de povestea mea decît ca de o nălucire născută din febră.

— Omule, am strigat, cît de neștiutor ești în orgoliul înțelepciunii tale! Taci, nu știi ce vorbești.

Am plecat pe dată de la tribunal, fierbînd de mînie și tulburare, și m-am îndreptat spre casă spre a mă gîndi la un alt mijloc de acțiune.

Capitolul 24

În starea în care mă aflam însă, toate mi se învălmăşeau în minte şi fiece nouă hotărîre pierea înghiţită de o alta. Clocoteam; singur gîndul răzbunării îmi dădu puteri şi mă calmă; singur el îmi călăuzi simţămintele şi mă ajută să-mi regăsesc sîngele rece şi să meditez la ceea ce aveam de făcut, într-o împrejurare în care mă păştea primejdia delirului sau chiar aceea a morţii.

Prima mea hotărîre a fost să părăsesc pentru totdeauna Geneva; patria care, pe vremea cînd fusesem fericit şi iubit, îmi era atît de dragă, îmi devenise acum, în acest timp de restrişte, nesuferită. Am luat cu mine bani şi cîteva giuvaeruri ale mamei şi am plecat.

Aşa au început rătăcirile mele care nu au să ia sfîrşit decît o dată cu viaţa. Am străbătut aproape toate ţările globului şi am îndurat toate lipsurile pe care le întîmpină călătorii prin pustietăţi şi meleaguri sălbatice. Cum am izbutit să rămîn în viaţă, nu ştiu; de cîte ori nu mi-am întins trupul sleit pe pămîntul nisipos, rugîndu-mă să fiu lăsat să mor. Dar setea de răzbunare mă păstra în viaţă; nu cutezam să mor ştiind că-l las pe vrăjmaş nevătămat.

Plecînd din Geneva, prima mea grijă şi strădanie a fost să caut un semn care să mă ajute să găsesc urma drăcescului meu adversar. Dar

nu știam cum și am bătut ceasuri întregi împrejurimile orașului, stînd în cumpănă încotro s-o apuc. Cînd veni noaptea, m-am găsit în fața porții țintirimului în care se odihneau William, Elizabeth și tata. Am intrat și m-am apropiat de cavoul în care erau înmormîntați. Totul era nemișcat, doar frunzele arborilor tresăreau ușor la cîte o adiere de vînt; noaptea era deosebit de întunecoasă și întregul decor ar fi părut solemn, impresionant chiar și unui spectator din afară. Duhurile celor plecați păreau să adaste prin preajmă și să arunce o umbră, simțită, dar nevăzută, în jurul celui care îi jelea.

Mîhnirea adîncă, pe care la început priveliștea aceasta o stîrni în mine, făcu degrabă loc mîniei și deznădejdii. Ei erau morți și eu trăiam; iar ucigașul lor trăia și el, și ca să-l pedepsesc trebuia să-mi tîrăsc înainte zilele. M-am prosternat în iarbă și am sărutat pămîntul și, cu buze tremurînde, am exclamat:

— Pe țărîna sfîntă pe care îngenunchez, pe umbrele care rătăcesc în juru-mi, pe durerea adîncă și veșnică pe care o simt, jur: și pe tine, o, Noapte, pe duhurile ce te ocîrmuiesc, jur să urmăresc demonul care a semănat toată această nenorocire, pînă cînd ori el, ori eu vom pieri într-o răfuială pe viață și pe moarte. Pentru aceasta voi rămîne în viață; ca să împlinesc această scumpă răzbunare, voi privi din nou soarele și voi călca ierburile verzi ale pămîntului, căci altfel, cum aș îndrăzni să mă mai uit la ele vreodată! Și vă cer vouă, duhuri ale morților, și vouă, soli rătăcitori ai răzbunării, să mă ajutați și să mă îndrumați. Fie ca monstrul blestemat și diabolic să soarbă adînc din fîntîna suferinței; fie ca să simtă și el deznădejdea ce mă chinuie.

Îmi începusem jurămîntul în cuvinte măreţe şi înfricoşătoare, pe care, eram aproape sigur, umbrele prietenilor ucişi nu puteau să nu le fi auzit şi să nu le fi încuviinţat; dar, către sfîrşit, simţii cum mă îneacă din nou furia şi am amuţit.

Şi, în liniştea nopţii, primii răspunsul: un rîs duşmănos, asurzitor, îmi răsună îndelung, pătrunzător, în urechi; munţii îl întăriră cu un ecou şi am simţit că parcă iadul întreg mă împroaşcă cu batjocura şi hohotele sale. Nu încape îndoială că în clipa aceea, stăpînit de o frenezie fără margini, aş fi pus capăt nefericitei mele vieţi, dacă n-aş fi ştiut că jurămîntul îmi fusese auzit şi că trebuia să trăiesc pentru a mă răzbuna. Rîsul se stinse şi un glas atît de bine cunoscut şi atît de nesuferit îmi şopti desluşit la ureche:

— Sînt mulţumit, ticălos nevolnic! Ai hotărît să rămîi în viaţă, sînt mulţumit.

M-am năpustit către locul dinspre care venea glasul, dar demonul se feri şi scăpă. Deodată, discul rotund al lunii apăru pe cer şi lumină silueta lui strîmbă, lugubră, ce se îndepărta cu o iuţeală de care n-ar fi fost în stare nici un muritor.

Am pornit pe urmele sale şi luni în şir n-am făcut altceva decît să-l urmăresc. Călăuzit mai mult de instinct, am urmat cursul şerpuitor al Rhônului, fără să ştiu dacă sînt pe drumul cel bun, căci el nu mi-a mai apărut în cale. Cînd se ivi însă albastra Mediterană, printr-un noroc neaşteptat, l-am zărit într-o noapte sărind pe puntea unui vas ce pornea spre Marea Neagră. M-am îmbarcat pe acelaşi vas, dar, nu ştiu cum, mi-a scăpat. Se ferea de mine tot timpul; l-am vînat prin deşerturile tătare şi prin stepele

Rusiei; uneori mă mai îndruma și cîte un țăran speriat de moarte, care, întîmplător, îl văzuse trecînd; alteori, el însuși, temîndu-se ca nu cumva, dacă-i pierd urma cu totul, să cad pradă deznădejdii și să-mi pun capăt zilelor, lăsa cîte un semn care să-mi indice pe unde a luat-o. Cînd au început ninsorile, am mers pe urmele pașilor săi uriași, întipăriți în zăpadă. Dar tu, care de-abia acum intri în viață, care nu știi ce înseamnă grija și necazul, cum ai să poți tu înțelege ce am simțit eu atunci și mai simt încă? Frigul, lipsurile, oboseala erau suferințele cele mai neînsemnate pe care aveam să le îndur; mă urmărea blestemul vreunui diavol, căci duceam chinurile veșnice ale iadului cu mine; și, totuși, un duh ocrotitor îmi călăuzea pașii; și, atunci cînd cîrteam mai abitir, mă scotea deodată din împrejurări ce păreau fără ieșire. Uneori, cînd lihnit de foame și doborît de osteneală, simțeam că mă prăbușesc, dădeam, în pline pustietăți, peste mîncarea ce avea să mă pună pe picioare și să-mi redea curajul. Bucatele erau, desigur, rudimentare, cam ce se găsea pe la țăranii din acele ținuturi depărtate. Dar nu încape îndoială că ele îmi erau trimise în cale de spiritele pe care le invocasem să mă ajute. Adesea, cînd în jur, cît vedeai cu ochii, nu era decît pămînt sterp, iar cerurile erau nepătate și gîtlejul îmi era uscat de sete, un nor plăpînd întuneca o clipă seninul, vărsa cele cîteva picături de care aveam nevoie ca să mă răcoresc și apoi pierea.

Cînd puteam, mă țineam aproape de albiile rîurilor, dar îndeobște demonul le ocolea, căci în preajma lor se ridicau cu precădere așezările localnicilor. În celelalte ținuturi, rareori dădeai

peste picior de om; şi mă hrăneam, atunci, cu carnea fiarelor sălbatice care-mi ieşeau în cale. Aveam la mine bani din care mai dădeam sătenilor ca să le cîştig încrederea; ori, după ce-mi păstram o parte din carnea animalelor vînate, dădeam restul în schimbul focului şi al celorlalte lucruri necesare pentru gătit.

Felul meu de viaţă de acum era fără îndoială nesuferit, şi numai în timpul somnului mai puteam gusta bucuria. O, Somn binecuvîntat! Adesea, cînd eram mai nefericit, cădeam în mrejele somnului şi visele mă legănau în viziuni extatice.

Erau momente sau, mai degrabă, ore de fericire, pe care duhurile păzitoare mi le dăruiau ca să pot avea puterea să-mi continuu peregrinările. Lipsit de aceste răgazuri, m-aş fi prăbuşit, doborît de grelele încercări. Speranţa nopţii mă susţinea şi mă îmbărbăta în faţa vitregiilor zilei, căci în somn îmi vedeam prietenii, soţia şi ţara iubită; şi iarăşi îmi apărea chipul blajin al tatei şi auzeam clinchetul argintiu al vocii lui Elizabeth şi îl zăream pe Clerval, strălucind de sănătate şi de tinereţe. Deseori, cînd eram covîrşit, după ore nesfîrşite de mers istovitor, mă amăgeam că totul era doar un vis şi că abia la căderea nopţii mă voi trezi la realitate, în mijlocul prietenilor dragi. Ce dragoste sfîşietoare simţeam pentru ei atunci! Mă agăţam de acele nepreţuite năluci, care ajungeau să-mi bîntuie uneori chiar şi orele de trezie şi încercam să mă încredinţez că, de fapt, erau încă în viaţă! În clipe ca acelea setea arzătoare de răzbunare mi se stingea în suflet şi îmi urmam drumul către nimicirea demonului mai degrabă ca un mecanism mînat

de la spate de vreo putere de care eram prea puţin conştient, sau de parcă aş fi zorit să împlinesc o tainică însărcinare dată de ceruri, decît îmboldit de o dorinţă aprinsă în propriul meu suflet.

Care erau simţămintele lui, cel pe care-l urmăream, nu pot să ştiu. Uneori, într-adevăr, lăsa scrijelite pe scoarţa copacilor, ori încrustate în piatră inscripţii care aveau menirea de a mă călăuzi, dar şi de a-mi stîrni furia. „Domnia mea nu s-a sfîrşit încă – suna una dintre ele –, trăieşti, aşa că puterea mea e desăvîrşită. Urmează-mă, mă îndrept spre gheţurile veşnice ale nordului, acolo unde vei îndura chinurile gerului, care pe mine nu mă ating. Vei găsi nu departe de acest loc, dacă mă urmezi îndeaproape, un iepure ucis; mănîncă şi regăseşte-ţi forţele. Haide, vrăjmaş al meu, ne vom afla curînd faţă în faţă, căci mai avem de luptat pentru vieţile noastre, dar pînă cînd clipa aceea va sosi, mai trebuie să înduri multe ceasuri grele de restrişte."

Diavol sfidător! Din nou îţi jur răzbunare, din nou te făgăduiesc, vrăjmaş neruşinat, torturii şi morţii. Niciodată nu-mi voi conteni căutarea, pînă cînd unul din noi doi nu va pieri, şi atunci, cu cîtă extatică bucurie îi voi regăsi pe Elizabeth şi pe prietenii mei plecaţi, care de pe acum îmi pregătesc răsplata pentru amarnica mea suferinţă şi halucinanta mea peregrinare.

Cum am purces mai departe spre nord, totul era înzăpezit, se făcuse atît de frig încît cu greu mai puteam înainta. Ţăranii erau adăpostiţi în izbele lor şi doar puţini dintre cei mai vînjoşi cutezau să iasă să vîneze animalele pe care foamea le împingea afară din bîrloguri, în

căutarea prăzii. Rîurile erau încremenite sub gheaţă, aşa că pas de a mai prinde vreun peşte; fui astfel lipsit de cea mai importantă dintre sursele mele de hrană.

Triumful duşmanului meu creştea o dată cu greutăţile şi năpastele mele. Una dintre inscripţiile sale suna astfel: „Pregăteşte-te. Chinurile tale abia încep, înfăşoară-te în blănuri, fă-ţi rost de hrană, căci vom începe curînd o călătorie, în care suferinţele tale îmi vor bucura ura neîmpăcată".

Dar aceste cuvinte sfidătoare nu făcuseră decît să-mi întărească curajul şi stăruinţa; am hotărît să nu mă abat cu nici un chip de la ţelul meu şi, chemînd cerul în ajutor, am continuat cu neclintită rîvnă să străbat nemărginitele pustietăţi, pînă cînd în zare, departe, a apărut oceanul de gheaţă. Vai, cîtă deosebire faţă de albastrele anotimpuri ale sudului! Acoperit de sloiuri, oceanul se putea distinge de pămînt doar prin sălbăticia şi neregularitatea suprafeţei. Grecii au plîns de bucurie cînd, de pe munţii Asiei Mici, au dat cu ochii de Mediterana, pe care au salutat-o nebuni de fericire, ca pe hotarul dincolo de care aveau să ia sfîrşit caznele lor. Eu nu am plîns, dar am căzut în genunchi şi, cu inima plină, am mulţumit duhului meu călăuzitor că am putut ajunge nevătămat la locul unde speram, în ciuda cuvintelor batjocoritoare ale vrăjmaşului, să-l întîlnesc şi să mă prind cu el în luptă.

Îmi făcusem rost, de cîteva săptămîni, de o sanie trasă de cîini, aşa că traversasem întinderile de gheaţă cu o iuţeală neînchipuită. Nu ştiu dacă demonul avea aceleaşi înlesniri, dar am descoperit că, dacă, înainte, rămîneam

pe zi ce trece tot mai în urmă, acum, în schimb, recîştigam terenul pierdut, într-atît încît atunci cînd am zărit întîia oară oceanul, el se afla la o zi depărtare şi nădăjduiam să-l ajung din urmă înainte să atingă ţărmul. Cu puteri sporite, aşadar, mi-am zorit cîinii şi în două zile am ajuns la un cătun sărăcăcios de pe ţărmul mării. I-am întrebat pe locuitori şi am căpătat informaţii precise. Un monstru uriaş, spuneau, apăruse cu o seară înainte, înarmat cu o puşcă şi pistoale, punînd pe fugă pe locuitorii unei colibe singuratice, îngroziţi de acea teribilă apariţie. Luîndu-le toate bucatele puse la păstrare pentru iarnă şi îngrămădindu-le într-o sanie la care a înhămat o ceată numeroasă de cîini dresaţi, el pornise chiar în aceeaşi noapte mai departe (spre bucuria sătenilor înspăimîntaţi) peste mare, într-o direcţie care nu ducea către nici o altă aşezare ori petic de pămînt. Îşi spuneau că se va prăbuşi în vreo spărtură, cînd vor începe să se rupă gheţurile ori, de nu, îl vor îngheţa gerurile năprasnice.

La auzul acestor veşti, mă cuprinse iarăşi deznădejdea. Îmi scăpase şi trebuia să încep o nesfîrşită, chinuitoare călătorie peste gheţurile oceanului, pe un frig pe care puţini dintre cei pripăşiţi pe acolo pot să-l îndure, darmite eu, crescut într-o climă prielnică şi însorită. Dar la gîndul că demonul va trăi şi va triumfa, furia şi dorinţa răzbunării reveniră şi, ca un flux năvalnic, înlăturară din cale toate celelalte simţăminte. După un somn scurt, în care duhurile morţilor plutind în juru-mi mă aţîţară la răzbunare, m-am pregătit din nou de drum.

Mi-am schimbat sania cu alta mai potrivită pentru Oceanul Îngheţat şi, cumpărînd o

cantitate mare de provizii, m-am depărtat de ţărm. Cîte zile au trecut de atunci, n-aş putea spune; atît ştiu, că am îndurat suferinţe, pe care nimic altceva decît sentimentul dăinuitor al unei drepte răzbunări m-a ajutat să le îndur. Munţi imenşi şi colţuroşi de gheaţă mi se ridicau în cale şi deseori auzeam bubuitul mării zbuciumîndu-se, ameninţător, dedesubt. Dar dădu iar gerul şi drumul pe gheaţă deveni sigur.

După proviziile pe care le-am consumat, aş zice că se scurseseră trei săptămîni de cînd pornisem în această călătorie. Neîmplinirea speranţei, sentimentul de neputinţă care-mi cuprindea iarăşi şi iarăşi inima îmi storceau adesea lacrimi de descurajare şi mîhnire.

Căci deznădejdea îşi înfipsese ghearele în prada ei şi, nu peste mult, simţeam că mă voi prăbuşi sub povara suferinţei. Într-o zi, după ce bietele animale care mă purtaseră cu nespusă trudă ajunseră pe culmea unei ridicături abrupte de gheaţă şi un cîine căzu mort din pricina oboselii, scrutînd întinderile nesfîrşite cu spaimă, am zărit deodată o pată întunecată pe cîmpia mohorîtă. Mi-am încordat privirea încercînd să descopăr ce ar putea fi, cînd, cu un strigăt sălbatic de triumf, am deosebit o sanie de o mărime neobişnuită în care se afla o prea bine cunoscută siluetă. O! Ca un şuvoi mi-a năvălit din nou în suflet speranţa! Ochii mi s-au umplut de lacrimi calde pe care le-am şters grăbit ca nu cumva ele să-mi acopere imaginea demonului; dar picăturile fierbinţi continuau să-mi înceţoşeze ochii; am dat frîu liber emoţiilor ce mă covîrşeau şi am izbucnit în plîns.

Nu aveam însă vreme de pierdut; am uşurat cîinii de povara tovarăşului lor mort şi i-am hrănit zdravăn; apoi, după un ceas de odihnă, ce lor le era neapărat trebuincioasă, deşi pentru mine n-a fost decît un ceas de încordată aşteptare, am pornit iar la drum. Sania se mai vedea încă în depărtare şi n-am pierdut-o din ochi decît în scurtele răstimpuri cînd vreo stîncă de gheaţă o ascundea privirii. Ba chiar constatasem că o ajung din urmă; şi cînd, după aproape două zile, mi-am zărit vrăjmaşul la nu mai mult de o milă depărtare, inima mi-a zvîcnit în piept.

Dar, iată, cînd părea că n-are cum să-mi mai scape, toate nădejdile mi s-au năruit şi i-am pierdut cu totul urma. Marea se auzea zbuciumîndu-se puternic dedesubt; bubuitul valurilor care se rostogoleau şi se umflau să spargă gheaţa devenise din ce în ce mai ameninţător. Am strunit cîinii, dar zadarnic. Vîntul se înteţea, marea mugea şi, ca zguduită de lovitura năprasnică a unui cutremur, gheaţa trosni şi se despică cu un zgomot asurzitor. Totul nu dură mai mult de cîteva minute; o pînză agitată de apă se aşternu între mine şi duşmanul meu, iar eu eram purtat de un sloi răzleţ ce se micşora văzînd cu ochii; mă aflam în faţa unui groaznic sfîrşit.

Am petrecut pe această plută multe ceasuri de spaimă; mai mulţi cîini mi-au murit; şi nu mai aveam mult pînă să cad şi eu doborît de deznădejde cînd, văzînd vasul tău ancorat, am întrezărit noi speranţe de salvare şi reîntoarcere la viaţă. Nu-mi închipuiam că vreo corabie ar fi putut ajunge atît de departe spre nord, aşa că vederea ei mă uimi. Am demontat în grabă o parte din sanie, ca să-mi încropesc nişte vîsle, şi, cu ajutorul lor, am izbutit, cu nesfîrşită

trudă, să-mi îndrept pluta de gheaţă în direcţia vasului. Hotărîsem că, dacă aş fi aflat că te îndrepţi spre sud, să mă las mai degrabă în voia bunului plac al mării decît să-mi abandonez ţelul. Nădăjduiam să te conving să-mi dai o barcă cu care să-mi pot continua urmărirea. Dar te îndreptai spre nord. M-ai luat pe bord cînd eram la capătul puterilor şi aş fi căzut, doborît de atîtea suferinţe, în braţele unei morţi care şi acum mă sperie – căci misiunea mea nu este încă împlinită.

Cînd oare îmi va îngădui îngerul meu păzitor să ajung să pun mîna pe acel demon, ca apoi să-mi găsesc odihna pe care o doresc; ori poate aşa e scris, să mor eu, iar el să rămînă mai departe în viaţă? Dar dacă va fi aşa, jură-mi, Walton, că nu ai să-l laşi să scape, că ai să porneşti în căutarea lui şi ai să mă răzbuni, omorîndu-l. Dar cum cutez să-ţi cer ţie să continui peregrinările, să înduri suferinţele prin care am trecut eu? Nu, nu sînt într-atît de egoist. Şi totuşi, cînd voi fi mort, dacă el va apărea, dacă solii răzbunării îl vor purta în calea ta, jură că nu va rămîne în viaţă, jură că nu va triumfa pe mormîntul nenorocirilor mele nesfîrşite, că nu va supravieţui ca să sporească numărul crimelor sale întunecate. Vorba lui e mieroasă şi amăgitoare; o dată, cuvintele sale mi-au înmuiat şi mie inima; dar nu te încrede în el. Sufletul său este atît de hîd pe cît de slută i-e înfăţişarea: plin de perfidie şi drăcească răutate. Nu sta să-l asculţi; invocă numele celor dispăruţi – al lui William, Justine, Clerval, al lui Elizabeth, al tatei şi al nefericitului Victor – şi înfige-i sabia drept în inimă. Eu voi fi în preajmă şi lama nu va da greş.

Walton (*în continuare*)

26 august 17...

Ai citit această cumplită şi stranie poveste, Margaret; nu simţi şi tu, ca şi mine, cum îţi îngheaţă sîngele în vine de groază? Uneori, săgetat de bruşte dureri, cu vocea întretăiată, dar pătrunzătoare, rostea cu greutate cuvintele purtătoare de chin. Frumoşii săi ochi acum scăpărau de indignare, acum se adumbreau de mîhnire, înăbuşind o nesfîrşită suferinţă. Uneori îşi stăpînea glasul şi înfăţişarea, istorisind cele mai cumplite întîmplări cu voce calmă şi nelăsînd să se întrezărească nici o urmă de tulburare; apoi, ca un vulcan în erupţie, chipul său căpăta deodată o expresie de sălbatică mînie şi el se dezlănţuia în blesteme îndreptate împotriva vrăjmaşului.

Povestea sa e închegată şi felul în care mi-a fost istorisită poartă pecetea adevărului; cu toate acestea, trebuie să recunosc că scrisorile lui Felix şi ale lui Safie, pe care mi le-a arătat şi apariţia monstrului, pe care l-am zărit de pe bordul corăbiei, m-au convins de adevărul ei în mai mare măsură decît spusele sale, oricît de vrednice de crezare mi s-au părut ele. Aşadar, un asemenea monstru există în carne şi oase! Nu mă pot îndoi de asta, şi totuşi nu-mi pot reveni din uimire. Uneori am încercat să aflu de la Frankestein amănunte despre alcătuirea acestei creaturi; dar aici m-am izbit de voinţa lui nestrămutată.

— Ţi-ai pierdut minţile, prietene? mi-a spus. Ori de nu, încotro te îndeamnă smintita ta curiozitate? Ai vrea să creezi şi tu o făptură diavolească, duşmană ţie şi lumii întregi?

Potolește-te! Învață din nenorocirile mele și nu căuta să le sporești pe ale tale.

Frankenstein a descoperit că îmi notez tot ce-mi povestește, mi-a cerut să-mi vadă însemnările și apoi le-a îndreptat el însuși, adăugînd în multe locuri noi amănunte, dar mai cu seamă dînd viață convorbirilor avute cu dușmanul său.

— Dacă tot ai așternut pe hîrtie istorisirea mea, mi-a spus, n-aș vrea ca ea să ajungă trunchiată posterității.

S-a scurs o săptămînă de cînd ascult această poveste mai ciudată decît tot ce a născocit vreodată imaginația. Totul, gîndurile, simțămintele sufletului meu au fost absorbite pe de-a întregul de interesul pe care oaspetele meu mi-l stîrnește atît prin povestea, cît și prin purtările sale blînde și pline de noblețe. Aș dori să-l pot alina; dar pot să conving să trăiască pe cineva care a sorbit pînă la fund cupa amărăciunilor și în care pînă și ultima speranță de consolare s-a stins? O, nu, singura bucurie pe care o va mai putea el cunoaște se va ivi în clipa în care sufletul său zdruncinat își va găsi liniștea în moarte. O singură mîngîiere are, și aceasta e fructul singurătății și al răzleții minții, atunci cînd vorbește în vise cu prietenii și găsește în această comuniune o alinare a chinurilor ori un imbold la răzbunare, își închipuie că ei nu sînt doar o născocire a fanteziei sale, ci ființe adevărate care vin la el din ținuturile unei lumi depărtate. Această credință învăluie reveriile sale într-un aer de solemnitate care face ca ele să-mi apară tot atît de vrednice de crezare și de pline de interes ca un adevăr.

Dar convorbirile noastre nu se mărginesc întotdeauna la propria sa istorie și la vitregiile

soartei sale. Are cunoştinţe vaste în toate domeniile, iar spiritul său e pătrunzător şi receptiv. Vorba îi e înrobitoare şi mişcătoare, şi nu pot să-l ascult, atunci cînd deapănă vreo întîmplare patetică sau încearcă să trezească sentimentele de milă ori de dragoste, fără să-mi dea lacrimile. Ce om minunat trebuie să fi fost în timpul lui de fericire dacă este atît de nobil şi măreţ chiar şi acum, în plin dezastru! El însuşi pare să aibă conştiinţa propriei sale valori şi a măreţiei căderii sale.

— Tînăr fiind, îmi spunea, eram încredinţat că mi-era dat să făptuiesc lucruri de seamă. Simţirea-mi e şi acum adîncă, dar eram înzestrat, pe atunci, cu o răceală şi cu o limpezime a minţii ce mă făceau potrivit pentru strălucite împliniri. Acest sentiment al vredniciei mele m-a sprijinit în clipe cînd alţii ar fi dat înapoi, căci socoteam că ar fi o crimă din parte-mi să irosesc în frămîntări zadarnice darurile pe care puteam să le pun în slujba semenilor. Cînd am cugetat la opera pe care o creasem – zămislirea unei făpturi înzestrate cu simţire şi gîndire – mi-am dat seama că făptuisem ceva care mă scotea din rîndul oamenilor obişnuiţi. Dar acest gînd, care mi-a fost un sprijin la început, acum nu face decît să-mi arate cît de jos am căzut. Toate gîndurile şi nădejdile mele nu au dus la nimic bun şi, precum arhanghelul care a rîvnit la atotputernicie, sînt ferecat în lanţurile unui veşnic iad. Aveam o imaginaţie nesecată, dar în acelaşi timp şi o mare putere de pătrundere şi de aplicare în practică; prin îmbinarea acestor calităţi, am zămislit ideea şi am înfăptuit-o: conceperea unui om. Chiar şi acum, nu-mi pot aminti de ceasurile de visare care au

premers săvîrșirea lucrării mele, fără să mă cuprindă din nou înflăcărarea. Mă simțeam ca în rai, exultînd de forța care zvîcnea în mine, înfierbîntîndu-mă la gîndul faptelor pe care le voi împlini. Am nutrit din copilărie speranțe înalte și o ambiție nemărginită; și cît de jos am căzut! O, prietene, de m-ai fi cunoscut pe atunci, nu m-ai recunoaşte acum, în această stare de decădere. Nu-mi amintesc să-mi fi pierdut curajul vreodată; un destin glorios părea că mă poartă spre culmi, pînă cînd m-am prăbuşit, pentru ca nicicînd, nicicînd să nu mă mai ridic!

Cum oare, va trebui să pierd această ființă minunată? De atîta vreme tînjesc după un prieten, de atîta vreme caut pe cineva care să se apropie de mine cu înţelegere şi dragoste. Şi uite, în mijlocul acestor pustietăţi, l-am găsit; dar mă tem că doar pentru a-i cunoaşte însuşirile şi, apoi, pentru a-l pierde. Aş vrea să-l reîmpac cu viaţa, dar acest gînd i-e nesuferit.

— Îţi mulţumesc, Walton, mi-a spus, pentru grija pe care o porţi unui nevolnic ca mine; dar cînd vorbeşti de noi legături şi de sentimente proaspete de afecţiune, crezi tu că ar putea cineva să înlocuiască pe prietenii pierduţi pentru totdeauna? Mai poate fi pentru mine vreun bărbat ceea ce a fost Clerval ori vreo femeie – altă Elizabeth? Chiar şi atunci cînd legăturile de afecţiune nu se înfiripă datorită unui merit superior, tovarăşii copilăriei au asupra noastră o anume putere căreia cu greu vreo prietenie mai tîrzie îi poate ţine loc. Ei ne cunosc înclinaţiile fireşti, care, oricît de mult s-ar schimba mai apoi, nu se pierd niciodată cu desăvîrşire; şi ne pot judeca mai bine, căci ştiu

desluşi motivele faptelor noastre cu mai multă pătrundere. O soră ori un frate nu vor putea niciodată – decît dacă aceste semne s-au arătat de timpuriu – să-l bănuiască pe celălalt de înşelăciune ori de prefăcătorie; pe cînd un prieten, de care te legi mai tîrziu, oricît de apropiat ţi-ar fi, şi chiar dacă purtarea lui e fără cusur, poate să fie privit cu suspiciune. Dar eu m-am bucurat de iubirea unor fiinţe pe care nu doar obişnuinţa şi lunga convieţuire împreună mi le-au făcut dragi, ci chiar propriul lor merit; şi oriunde m-aş afla, glasul mîngîietor al lui Elizabeth şi discuţiile purtate cu Clerval îmi vor răsuna mereu în urechi. Ei nu mai sînt, şi doar un singur sentiment, în singurătatea care mă înconjoară, m-ar putea îndupleca să trăiesc. Dacă aş fi prins în împlinirea unui ţel înalt, făgăduind să fie de folos semenilor mei, atunci aş putea rămîne în viaţă. Dar destinul meu este cu totul altul; eu trebuie să urmăresc şi să nimicesc făptura căreia i-am dat viaţă; abia atunci menirea mea va fi împlinită pe acest pămînt şi voi putea să mor.

2 septembrie

Surioară scumpă,

Îţi scriu în clipe de restrişte, înconjurat de pericole şi neştiind dacă am sorţi să mai revăd vreodată Anglia mea iubită şi pe cei dragi. Sînt împresurat de munţi de gheaţă, care ameninţă în orice clipă să-mi sfărîme vasul. Temerarii pe care i-am înduplecat să-mi fie tovarăşi aşteaptă un sprijin de la mine; dar n-am cum să-i ajut. Ne aflăm într-o situaţie disperată, fără ieşire,

şi totuşi curajul şi nădejdile nu mă părăsesc. Dar ce cumplit e să te gîndeşti că vieţile tuturor acestor oameni sînt primejduite din pricina mea. Căci dacă vom pieri, aceasta se va datora numai şi numai planurilor mele nebuneşti.

Iar tu, Margaret, tu ce ai să simţi? De am pierit ori ba, n-ai cum să afli, şi vei aştepta plină de îngrijorare să mă întorc. Vor trece ani după ani, şi uneori te va cuprinde deznădejdea, dar speranţa nu va înceta să te chinuiască. Vai, iubită soră, gîndul la aşteptările tale zadarnice îmi pare mai cumplit decît însăşi moartea. Dar ai un soţ şi nişte copii minunaţi; poţi fi fericită. Cerul să te binecuvînteze.

Oaspetele meu mă priveşte cu o blîndă compătimire. Se străduieşte să mă îmbărbăteze şi vorbeşte de parcă viaţa ar fi şi pentru el o comoară. Îmi reaminteşte mereu cît de des cutezătorii ce au navigat pe aceste mări au înfruntat împrejurări asemănătoare şi astfel, fără să vreau, mă înseninez. Chiar şi marinarii simt forţa rostirii sale; cînd vorbeşte el, îşi uită parcă deznădejdea; el le redă energia şi, cînd îi aud glasul, munţii uriaşi de gheaţă le par deodată muşuroaie de cîrtiţă ce se vor risipi în faţa hotărîrii nestrămutate a omului. Aceste sentimente sînt însă trecătoare; cu fiecare nouă zi de zăbavă şi de aşteptare le creşte spaima şi mă tem chiar ca disperarea să nu-i împingă la revoltă.

5 septembrie

Tocmai am fost martorul unei scene de un interes atît de neobişnuit, încît, deşi e mai mult ca sigur că aceste hîrtii nu vor ajunge niciodată

la tine, nu mă pot împiedica să nu ţi-o descriu. Tot mai sîntem încercuiţi de munţi de gheaţă, în pericol de a fi sfărîmaţi cînd ei se vor ciocni. E un frig neînchipuit şi mulţi dintre bieţii mei camarazi şi-au găsit mormîntul pe acest tărîm al dezolării.

Starea sănătăţii lui Frankestein se înrăutăţeşte pe zi ce trece; un foc slab îi mai pîlpîie în priviri, dar e la capătul puterilor, şi un efort cît de mic e de ajuns ca să-l facă să recadă în acea lîncezeală în care viaţa pare că i se scurge din trup.

Îţi împărtăşeam în ultima scrisoare temerile mele ca nu cumva marinarii să se răzvrătească. Azi-dimineaţă, pe cînd stăteam fără să-mi pot lua ochii de la înfăţişarea lipsită de viaţă a prietenului meu – cu pleoapele pe jumătate căzute, cu braţele atîrnînd fără vlagă –, m-am trezit cu o jumătate de duzină de marinari care-mi cereau voie să intre în cabină. Au păşit înăuntru şi mai-marele lor mi-a spus că au fost împuterniciţi de ceilalţi marinari să ceară un lucru pe care, de drept, nu-l puteam refuza. Eram prinşi între gheţuri şi fără putinţă de scăpare; dar le era teamă că dacă, totuşi, din întîmplare, se despart gheţurile şi vom avea drum liber, eu aş fi îndeajuns de nesăbuit să continuu călătoria, purtîndu-i, după ce înfruntaseră atîtea, către alte pericole necunoscute. Îmi cereau deci stăruitor să mă leg cu jurămînt solemn că, dacă vasul va ieşi din capcana de gheaţă, ne vom îndrepta fără zăbavă spre sud.

Aceste cuvinte mă tulburară. Nu-mi pierdusem încă orice nădejde şi nici nu-mi trecuse prin minte să mă reîntorc atunci cînd gheţurile ne-ar fi eliberat. Dar puteam, totuşi, în principiu,

ori chiar în fapt, să refuz această cerere? Am şovăit înainte de a da răspunsul, cînd deodată, Frankenstein, care păstrase la început tăcerea şi care părea, într-adevăr, să nu aibă nici măcar puterea să ia parte la această întrevedere, se trezi; ochii îi scăpărau şi o roşeaţă nefirească îi împurpură obrajii. Întorcîndu-se către ei, spuse:

— Ce înseamnă vorbele acestea? Ce-i cereţi căpitanului vostru? Daţi înapoi în faţa primei greutăţi ivite în cale? Nu voi eraţi aceia care vă mîndreaţi că aţi pornit într-o expediţie glorioasă? Şi de ce era glorioasă? Nu pentru că drumul era neted şi liniştit ca pe mările sudului, ci pentru că era înfricoşătoare şi plină de primejdii, pentru că era pîndită de moarte, iar voi eraţi într-atît de vajnici, încît s-o înfruntaţi. Iată de ce întreprinderea voastră era măreaţă, iată de ce vă făcea cinste. Aveaţi să fiţi mai tîrziu slăviţi ca nişte binefăcători ai umanităţii, iar numele vostru, cinstit, cum se cuvine unor oameni curajoşi care au dat ochii cu moartea, pentru slava şi folosul omenirii. Iar acum, uite, la prima întîlnire cu pericolul sau, dacă vreţi, la prima încercare mai zdravănă a curajului, daţi înapoi şi vă mulţumiţi să fiţi priviţi ca nişte oameni care nu au avut destulă tărie să îndure frigul şi celelalte încercări; ce să-i faci, bieţii de ei! Erau friguroşi şi s-au întors la focul cald din vatră. Păi nu era nevoie pentru asta de atîtea pregătiri, nu trebuia să ajungeţi atît de departe şi să-l tîrîţi pînă şi pe căpitanul vostru în ruşinea înfrîngerii, doar ca să dovediţi că sînteţi nişte laşi. O, fiţi bărbaţi sau fiţi mai mult decît bărbaţi! Fiţi statornici în ţelurile voastre şi de neclintit ca stînca! Gheaţa aceasta nu e făcută din aceeaşi

substanţă ca inimile voastre, căci e nestatornică şi nu vă poate ţine piept dacă vă puneţi în cap s-o înfrîngeţi. Nu vă reîntoarceţi printre ai voştri cu stigmatul dezonoarei pe frunte. Întoarceţi-vă ca eroi care au luptat şi au învins şi care nu ştiu ce înseamnă să fugi din faţa duşmanului.

Spusese acestea cu o voce care exprima atît de potrivit feluritele simţăminte ce îl însufleţeau, cu o privire în care se citea un ţel atît de nobil şi de eroic, încît cum să te mai miri că aceşti oameni au fost mişcaţi? Se uitau unul la celălalt, fără să fie în stare să mai rostească un cuvînt. Atunci le-am vorbit şi eu; le-am spus să se întoarcă la ceilalţi şi să chibzuiască împreună la cele auzite; le-am spus că nu-i voi duce mai departe spre nord dacă dorinţa lor va rămîne neschimbată; nădăjduiam însă, am adăugat, că, după ce vor fi chibzuit, îşi vor regăsi bărbăţia.

După ce au plecat, m-am întors către prietenul meu, dar el recăzuse în amorţeală, nemaidînd aproape nici un semn de viaţă.

Cum se vor sfîrşi toate acestea, nu ştiu; dar mai bine aş muri decît să mă înapoiez acoperit de ruşine – fără să-mi fi atins ţelul. Totuşi, mă tem că aceasta îmi va fi soarta; căci oamenii mei, neînsufleţiţi de idei de glorie şi onoare, nu se vor îndupleca niciodată să îndure mai departe, de bună voie, greutăţile.

7 septembrie

Zarurile sînt aruncate; am consimţit că, dacă scăpăm cu viaţă, să mă întorc. Astfel mi se spulberă toate speranţele din pricina

laşităţii şi nehotărîrii oamenilor mei. Mă întorc dezamăgit şi fără să fi descoperit nimic.

Trebuie să ai o mult mai adîncă înţelegere a lucrurilor decît o am eu, ca să înduri cu înţelepciune o astfel de lovitură nedreaptă.

12 septembrie

S-a sfîrşit: mă întorc. Mi-am pierdut speranţele de a aduce folos şi glorie omenirii; mi-am pierdut şi prietenul. Am să mă străduiesc totuşi, surioară scumpă, să-ţi împărtăşesc aceste ultime, amarnice întîmplări, şi, în timp ce mă îndrept spre Anglia, şi spre tine, să nu mă las copleşit de nebunie.

La 9 septembrie gheaţa a început să se mişte şi, în depărtare, bubuituri ca de tunet ne-au anunţat că banchizele crapă şi se sfărîmă în bucăţi. Dezastrul era de neînlăturat; şi, cum nu puteam face nimic pentru a-l preveni, îmi îndreptasem întreaga atenţie asupra nefericitului meu oaspete, a cărui boală se înrăutăţise într-atît, încît nu se mai putea ridica din pat. Gheaţa se sparse în spatele vasului şi fu mînată cu putere spre nord; vîntul se ridică dinspre apus şi pe la ora unsprezece avurăm trecere liberă spre sud. Cînd marinarii au văzut aceasta, cînd au înţeles că puteau acum, în sfîrşit, să se întoarcă pe meleagurile lor de baştină, un strigăt de nestăvilită bucurie le izbucni din piepturi, lung, nesfîrşit. Frankenstein, care moţăia, se deşteptă şi întrebă care e pricina acestui tumult.

— Strigă, i-am spus, de bucurie că se vor înapoia în curînd în Anglia.

— Cum, te întorci într-adevăr?

— Vai, da. Nu pot ţine piept dorinţei lor. Nu pot să-i arunc, împotriva voinţei lor, în primejdie; trebuie să ne întoarcem.

— Întoarce-te, de vrei, eu însă nu o voi face. Tu poţi renunţa la misiunea ta, dar a mea mi-e dată de ceruri şi nu cutez să mă împotrivesc. Sînt slăbit, dar neîndoielnic că duhurile, care mă ajută să-mi împlinesc răzbunarea, îmi vor reda puterile.

Rostind acestea, încercă să sară din pat, dar sforţarea fu prea mare; îşi pierdu cunoştinţa şi se prăbuşi pe pernă.

Îşi reveni după multă vreme; au fost chiar clipe cînd credeam că suflarea vieţii îl părăsise. Într-un tîrziu, a întredeschis ochii; respira cu greu şi nu putea vorbi. Doctorul i-a dat să soarbă o băutură întăritoare şi a poruncit să nu fie tulburat. Apoi mi-a spus în şoaptă că nu mai are mult de trăit.

Ceasurile îi erau numărate şi nu mai puteam face nimic decît să mă las cuprins de jale şi să aştept. Am stat la căpătîiul său veghindu-l; avea ochii închişi şi părea că doarme; deodată însă, mă chemă cu voce stinsă şi, cerîndu-mi să mă aplec ca să-l pot auzi, spuse:

— Din păcate, puterea în care mă încredeam s-a dus; simt că voi muri curînd, iar el, vrăjmaşul şi prigonitorul meu, poate că mai e încă viu. Să nu crezi, Walton, că în aceste ultime clipe ale vieţii mai simt acea ură arzătoare şi dorinţă fierbinte de răzbunare de care ţi-am vorbit odată; sînt totuşi îndreptăţit să doresc moartea duşmanului meu. În ultimele zile mi-am folosit vremea reflectînd asupra purtării mele trecute; şi să ştii că nu o găsesc vrednică de osîndă. Într-un avînt de frenetică nebunie,

am creat o ființă gînditoare, căreia trebuia să-i asigur, pe cît îmi stătea în putință, fericirea și bunăstarea. Era de datoria mea; dar mai era ceva, cu mult mai de seamă: datoria pe care o aveam față de semenii mei. Acesteia trebuia să-i închin toate gîndurile mele, căci de îndeplinirea ei depindea fericirea ori nenorocirea multora. Iată de ce am refuzat, și bine am făcut, să-i creez acelui monstru o soață. Iar el a dovedit o nemaiîntîlnită mișelie și micime sufletească; mi-a distrus prietenii, a nimicit ființe de o rară sensibilitate, fericite și înțelepte; și nici măcar nu știu pînă unde îl va duce această sete a sa de răzbunare. Mult mai nefericit el însuși decît ar putea să-l facă pe vreun altul, se cade să moară. A mea a fost sarcina de a-l ucide, dar am fost copleșit de neizbîndă. Cînd ți-am cerut să preiei tu această sarcină neîmplinită, eram împins de pricini egoiste și mărunte; dar acum cînd, să știi, sînt sfătuit doar de rațiune și de virtute, îmi reînnoiesc rugămintea.

Nu-ți pot cere totuși să renunți la țară și la prieteni, pentru a duce la capăt această însărcinare; iar acum, că te reîntorci în Anglia, sorții de a-l întîlni sînt și mai mici. Las deci în seama ta să cumpănești cu dreaptă chibzuință la datoriile care crezi că-ți revin, căci mie, suflul morții care-mi dă tîrcoale îmi umbrește judecata. Și nu îndrăznesc să-ți cer să faci ce cred eu că e drept, căci poate că mai sînt încă robit de patimi.

Faptul că el o să trăiască pentru a fi și mai departe o unealtă a răului mă îngrozește; pe de altă parte, acest ceas la care îmi aștept din clipă în clipă eliberarea este singurul ceas de

fericire pe care îl trăiesc de cîțiva ani încoace. Nălucile morților mei dragi îmi plutesc pe dinainte și eu zoresc să mă arunc în brațele lor. Adio, Walton! Caută-ți fericirea în viața pașnică și păzește-te de trufie, chiar dacă ea se ascunde sub înșelătoarea și nevinovata față a rîvnei de a te distinge în cercetări și descoperiri. Dar de ce spun acestea? Dacă eu astăzi pier înfrînt, poate că totuși un altul va izbîndi cîndva.

Vocea i se stingea pe măsură ce rostea aceste cuvinte; și, într-un sfîrșit, sleit de sforțarea făcută, amuți. Cam după o jumătate de ceas dădu din nou semn că vrea să vorbească, dar nu mai fu în stare; îmi strînse abia simțit mîna și ochii i se închiseră pentru vecie, în timp ce raza unui surîs blînd i se stingea pe buze.

Margaret, ce deslușiri ți-aș putea da asupra ultimelor clipe ale acestui erou? Ce ți-aș putea spune ca să înțelegi adîncimea durerii mele? Toate cuvintele ar fi nepotrivite și sărace. Lacrimi nestăpînite mi se preling pe obraz, un nor de întristare îmi întunecă mintea. Dar mă îndrept spre Anglia și poate că acolo îmi voi afla alinarea.

Iată însă că sînt întrerupt. Ce oare să prevestească aceste sunete? E miezul nopții; vîntul suflă zdravăn și cartul de pe punte e nemișcat. Iarăși sînt sunete ce parcă aduc a glas de om, dar mai aspre; și vin din cabina în care zac rămășițele neînsuflețite ale lui Frankenstein. Trebuie să mă ridic să văd ce e. Noapte bună, surioară.

Dumnezeule mare! Ce scenă s-a petrecut! Încă nu mi-am revenit din buimăceală. Nici nu știu dacă voi avea putere să ți-o povestesc; dar

istoria pe care am însemnat-o ar fi incompletă fără acest deznodămînt neaşteptat.

Am intrat în cabina în care se află trupul admirabilului şi nefericitului meu prieten. Deasupra lui era aplecată o siluetă pe care nu găsesc cuvinte să o descriu: de o statură gigantică, dar strîmbă, şuie. Cum stătea aplecată asupra sicriului, faţa îi era ascunsă de şuviţele lungi ale părului soios, dar am zărit o mînă uriaşă, întinsă, cu pielea pămîntie şi pergamentoasă ca a unei mumii. Auzind zgomot de paşi, ciudata făptură îşi conteni strigătele de mîhnire şi de groază şi se repezi la fereastră. Nicicînd n-am mai văzut un chip de o sluţenie care să inspire atîta oroare şi respingere. Am închis fără voie ochii şi m-am forţat să-mi amintesc care erau îndatoririle mele faţă de acest ucigaş. I-am poruncit să stea pe loc.

El se opri, privindu-mă cu uimire, iar apoi, întorcîndu-se din nou către trupul neînsufleţit al creatorului său, păru să uite de prezenţa mea; şi toate trăsăturile chipului său, toate gesturile pe care le făcea păreau aţîţate de furia sălbatică a unei patimi nestăpînite.

— Şi aceasta este tot victima mea! a exclamat. Cu acest omor crimele mele au luat sfîrşit; mi-am încheiat şirul josniciilor! O, Frankenstein, făptură mărinimoasă şi devotată, la ce bun să-ţi cer acum să mă ierţi? Eu care, distrugîndu-i pe toţi aceia pe care i-ai iubit, te-am distrus mult mai cumplit pe tine. Vai mie, trupul lui e rece, nu-mi poate răspunde.

Păru că se înăbuşă; şi prima mea pornire – amintindu-mi de îndatorirea de a mă supune rugăminţii pe care mi-o făcuse prietenul meu pe patul de moarte – fu stăvilită de un amestec

de curiozitate şi de milă. M-am apropiat de acea făptură de temut fără să cutez însă a-mi îndrepta privirea asupra chipului ei, căci avea ceva atît de înspăimîntător şi de nepămîntesc în sluţenia sa. Am vrut să vorbesc, dar cuvintele îmi îngheţară pe buze. Monstrul continua să se învinovăţească într-un şuvoi de vorbe frenetice, fără şir. În cele din urmă, am adunat atîta curaj cît să glăsuiesc, într-un moment cînd furtuna patimilor sale se mai potolise:

— Căinţa ta, i-am spus, e acum de prisos. Dacă ai fi plecat urechea la vocea conştiinţei şi ai fi luat aminte la mustrările ei înainte de a te lăsa mînat de diavoleasca ta sete de răzbunare, Frankenstein ar mai fi acum în viaţă.

— Visezi poate? spuse demonul. Îţi închipui că am rămas surd la chinuri şi la remuşcări? continuă el, arătînd spre cadavru. El nu a îndurat de pe urma crimelor mele nici a zecea mia parte din suferinţele şi spaimele prin care am trecut eu, punîndu-le la cale şi şovăind în faţa fiecărui amănunt. O înspăimîntătoare forţă egoistă mă împingea înainte, dar inima îmi era otrăvită de remuşcare. Crezi tu că gemetele lui Clerval au sunat urechilor mele ca o muzică? Inima mea a fost astfel alcătuită, încît să se împărtăşească din iubire şi înţelegere; şi cînd nenorocirea a împins-o către răutate şi ură, ea nu s-a schimbat dintr-o dată, ci a trecut prin patimi pe care tu nu eşti în stare nici măcar să ţi le închipui.

După uciderea lui Clerval m-am întors în Elveţia copleşit şi cu inima zdrobită. Îmi era milă de Frankenstein; o milă care se învecina cu groaza; mi-era silă de mine. Dar cînd am descoperit că el, cel ce mi-a dat viaţă şi, o dată

cu ea, cortegiul ei de chinuri de nedescris, îndrăznea să năzuiască spre fericire, că în timp ce asupră-mi îngrămădea nenorocirile şi deznădejdea, el îşi căuta plăcerea în simţăminte şi pasiuni pe care eu eram pentru totdeauna oprit să le gust, atunci invidia şi indignarea amarnică mă umplură din nou de o nesăţioasă sete de răzbunare. Ameninţarea pe care o rostisem mi s-a trezit în minte şi am hotărît că ea trebuie împlinită. Ştiam că un chin de moarte avea să mă aştepte, dar eram sclavul, nu stăpînul, unei porniri pe care o detestam, şi căreia îmi era totuşi peste putinţă să nu mă supun. Dar cînd ea a murit! Nu, atunci nu am fost nefericit. Îmi alungasem orice simţire, îmi înfrînasem orice spaimă, ca să mă pot îmbăta şi dezmăţa în deznădejde. De atunci răul a devenit binele meu. Ajuns atît de departe, n-am mai avut altceva de făcut decît să-mi adaptez firea la răul pe care, cu bună ştiinţă, îl alesesem. Cu patimă nestăvilită mi-am dorit desăvîrşirea planului meu diabolic. Şi acum, iată-l împlinit; iată ultima mea victimă!

Felul în care îşi zugrăvea suferinţele m-a mişcat la început; dar cînd mi-am amintit ce îmi spusese Frankenstein despre elocinţa şi despre puterea sa de convingere, şi cînd mi-am aruncat ochii asupra trupului neînsufleţit al prietenului meu, indignarea mi-a potopit din nou sufletul:

— Mîrşavule! i-am spus. Sigur, vii aici şi jeleşti dezastrul pe care tu singur l-ai pricinuit. Arunci o torţă aprinsă într-o îngrămădire de case şi, cînd totul a pierit în flăcări, şezi pe ruine şi plîngi. Diavol perfid! Dacă cel pe care îl boceşti ar fi trăit încă, el ar deveni cu

siguranță prada răzbunării tale blestemate. Nu milă e ceea ce simți; te tînguiești doar pentru că nu mai ai nici o putere asupra victimei răutății tale.

— Vai, nu e așa... nu așa... mă întrerupse făptura. Dar pasămite astfel se cade să-ți închipui scopul faptelor mele. În nefericirea mea, nu mai caut un suflet care să mă înțeleagă. Nu voi găsi, știu, nicăieri vreo brumă de simpatie. Cînd am căutat-o, la început, doream să-mi fie împărtășite iubirea de virtute, simțămîntul de bucurie și de dragoste ce mi se revărsau din suflet. Dar acum, cînd virtutea a devenit pentru mine o umbră, iar bucuria și dragostea s-au preschimbat în amara, nesuferita deznădejde, unde să mai aflu înțelegere? Mă mulțumesc să sufăr în singurătate, atîta timp cît vor dura suferințele mele; iar cînd am să mor, o să-mi pară bine că ura și osînda îmi vor încărca amintirea. Cîndva închipuirea mi se desfăta în visuri de virtute, de glorie, de bucurie. Cîndva nădăjduiam zadarnic să întîlnesc ființe care, iertîndu-mi înfățișarea, mă vor iubi pentru însușirile minunate pe care le puteam dezvălui. Nutream gînduri înalte de cinste și devotament. Dar acum crima m-a făcut să cad mai jos decît cel mai abject animal. Nu e pe lume nici o vină, nici o ticăloșenie, nici o răutate, nici o nenorocire care să se poată asemui cu ale mele. Cînd îmi înșir unul cîte unul păcatele, nu-mi vine să cred că sînt una și aceeași făptură cu cea ale cărei gînduri, cîndva, erau străbătute de sublime și transcendente viziuni ale frumuseții și măreției binelui. Dar chiar așa e: îngerul căzut devine un diavol înrăit. Și totuși, acel vrăjmaș al Domnului și al omului avea

prieteni şi tovarăşi în adînca sa deznădejde; eu însă sînt singur.

Tu, care îl numeşti pe Frankenstein prieten, pari să ai cunoştinţă de fărădelegile şi nenorocirile mele. Dar în amănuntele pe care ţi le-a dat, el nu a putut să adune orele şi lunile de chin pe care le-am îndurat, irosindu-mă în patimi neputincioase. Căci dacă i-am distrus lui speranţele, în schimb nu mi-am satisfăcut propriile mele dorinţe. Dorinţele mele erau mereu aprinse, nesăţioase; tot mai tînjeam după iubire şi prietenie, şi totuşi eram de fiecare dată respins cu dispreţ. Nu era oare nici o nedreptate în asta? Şi să fiu socotit eu singurul ticălos, cînd întregul neam omenesc a păcătuit împotriva mea? De ce nu-l urăşti pe Felix care şi-a izgonit prietenul din prag împroşcîndu-l cu ocări? De ce nu îl huleşti pe săteanul care a vrut să ucidă pe salvatorul copilului său? A, bineînţeles, aceştia sînt oameni fără prihană şi plini de virtute! Eu, nenorocitul, cel părăsit de toţi, eu sînt otreapa care trebuie aruncată, sfîşiată şi călcată în picioare. Chiar şi acum sîngele îmi clocoteşte în vine la amintirea acestor nedreptăţi.

E adevărat însă că sînt un ticălos. Am ucis fiinţe blînde şi neajutorate; am sugrumat nevinovaţi în somn şi am cuprins în strînsoarea morţii beregata celui care nu-mi făcuse nici mie, nici unui alt muritor vreun rău. L-am împins pe cel ce m-a creat – dintre toţi cei vrednici de iubirea şi admiraţia semenilor, cel dintîi – în nenorocire; l-am hăituit pînă cînd totul s-a năruit în juru-i. Şi iată-l zăcînd acum fără viaţă, palid şi rece. Tu mă urăşti; dar sila ta nu poate fi deopotrivă cu aceea pe care o

simt eu față de mine însumi. Privesc mîinile care au săvîrșit fapta; mă gîndesc la inima în care a încolțit această închipuire; și tînjesc după clipa cînd și mîinile și ochii mi se vor fi prefăcut în cenușă și acea închipuire nu-mi va mai bîntui gîndurile.

Nu te teme că voi mai fi unealta vreunei noi fărădelegi. Lucrarea mea e aproape isprăvită. Nu mai e nevoie nici de moartea ta, nici de cea a vreunui alt om pentru ca firul vieții mele să fie depănat pînă la capăt; și pentru ca ceea ce trebuie împlinit să se împlinească e nevoie doar de moartea mea. Nu crede că voi întîrzia mult să săvîrșesc această jertfă. Voi părăsi acest vas și, urcîndu-mă iarăși pe pluta ce m-a purtat încoace, voi ridica rugul funerar și voi preface acest trup nefericit în scrum, să nu rămînă din el nici urmă, ca nu cumva vreun nesăbuit dornic de cunoaștere și fără nimic sfînt să se apuce să alcătuiască o altă făptură asemenea mie. Voi muri. Nu voi mai simți chinurile care mă seacă acum și nici nu voi mai fi prada unor simțăminte neîndestulate, mereu nesățioase. E mort el, cel care m-a adus pe lume; și cînd nu voi mai fi nici eu, va pieri în scurtă vreme pînă și amintirea noastră. Nu am să mai văd soarele și stelele, nu voi mai simți vîntul jucîndu-mi-se pe obraji. Lumina, simțirea, înțelegerea vor pieri; doar așa mi-e dat să-mi găsesc fericirea. Cu cîțiva ani în urmă, cînd imaginile pe care această lume le oferă mi s-au dezvăluit pentru întîia oară, cînd am simțit plăcuta căldură a verii și am auzit foșnetul frunzelor și ciripitul păsărelelor, cînd acestea erau totul pentru mine, aș fi plîns la gîndul morții; acum ea e singura mea mîngîiere.

Mînjit de crime, sfîşiat de cele mai amarnice regrete, unde mi-aş putea găsi odihna dacă nu în moarte?

Adio! Te părăsesc, şi prin tine îl părăsesc pe ultimul om pe care aceşti ochi îl vor mai privi vreodată. Adio, Frankenstein! De ai mai fi încă viu şi ai mai nutri încă o dorinţă de răzbunare împotrivă-mi nu ţi-ai putea-o împlini mai bine decît lăsîndu-mă în viaţă. Dar nu a fost aşa; tu mi-ai dorit pieirea ca să nu mai pot săvîrşi fărădelegi şi mai mari; şi dacă cumva nu ai încetat să cugeţi şi să simţi, nu ai putea să doreşti împotrivă-mi o răzbunare mai mare decît cea pe care mi-o doresc eu. Împovărat de nenorociri, cum ai fost, chinul meu l-a depăşit pe al tău, căci amarul ghimpe al căinţei nu va înceta să mi se răsucească în răni pînă cînd moartea nu le va închide pentru totdeauna.

Dar curînd – strigă, cu sfîşietoare şi solemnă frenezie –, curînd am să mor şi atunci ceea ce simt acum, să nu mai simtă nimeni niciodată! Curînd se vor stinge aceste chinuri arzătoare. Mă voi urca triumfător pe rugul funerar şi în tortura flăcărilor nemiloase voi slobozi răcnete de bucurie. Lumina vîlvătăilor se va stinge; vîntul îmi va împrăştia în mare cenuşa. Sufletul mi se va odihni în pace; ori dacă va gîndi încă, neîndoielnic – nu va mai gîndi la fel. Adio!

Rostind acestea, sări prin fereastra deschisă drept pe pluta agăţată de vas. Şi, curînd, fu purtat de valuri, apoi se mistui, ca o nălucă, în întuneric şi în depărtare.

Postfață

Ceea ce a căpătat în literatură denumirea de motivul lui Frankenstein, şi ceea ce în realitate constituie una dintre înfăţişările unui mit romantic mai larg, a căpătat în vremea noastră o faimă care îi deformează în mare măsură chipul şi semnificaţia adevărată. Este vorba de întrebuinţarea largă pe care au făcut-o mijloacele cvasiartistice de masă – cinematograful, mai tîrziu televiziunea, romanele ieftine aşa-zise „de groază" – aspectelor laterale ale cărţii iniţiale, îngroşarea unor trăsături, existente şi în forma originală, dar care acolo îşi aveau alt rost şi serveau alte intenţii.

Frankenstein – prin accentul care s-a pus pe efectele sale, pe decorurile umbroase şi sinistre ale castelelor gotice, prin violenţa nestăpînită a manifestărilor inumane ale monştrilor care s-au înmulţit treptat, depăşind cu totul cadrul adevărat al romanului – înseamnă astăzi pur şi simplu o poveste de groază şi nu mai păstrează nimic din aura de romantism generos, faustic în care fusese conceput.

Pentru că acest roman a fost la început o manifestare caracteristică a literaturii romantice, nepreocupîndu-se decît în chip trecător de decorul care avea mai tîrziu să-l copleşească. Cînd a fost scrisă, cartea se potrivea cu totul timpului şi locului unde a luat naştere, în marea familie a romantismului liric englez de care autoarea era legată.

Mary Wollstonecraft Shelley, care a fost autoarea mai multor cărţi, dar care a rămas cunoscută doar ca autoare a acestui roman, făcea parte dintr-o familie de literaţi şi umanişti englezi de care se vorbeşte şi astăzi în istoria culturii britanice. Tatăl său,

William Godwin, a fost un gînditor iluminist şi apoi un scriitor umanitarist, autorul unor tratate de reforme sociale în care se pot distinge notele unui socialism utopic, şi care a exercitat o vreme o influenţă certă în cercurile intelectuale avansate ale Angliei timpului său. (Mama sa, Mary Wollstonecraft, care a murit tînără, a fost o scriitoare de o oarecare circulaţie la vremea sa, chiar dacă astăzi este uitată.)

Atmosfera intelectuală, decis raţionalistă, din această familie şi din cercul pe care îl prezida, l-a atras la un moment dat, printre alţii, şi pe poetul romantic Percy Bysshe Shelley, el însuşi un adept entuziast al unor reforme sociale, chiar dacă în viziunea lui de mare elan liric, ele aveau mai puţin caracterul unor reforme organizate cît al unor revărsări umanitare generoase şi romantice. Rezultatul principal al apropierii lui Shelley de cercul lui Godwin a fost însă pasiunea, foarte romantică, dezlănţuită, care l-a legat de fiica acestuia şi care a urmat evoluţia unei aventuri într-adevăr romantice: o răpire spectaculoasă, fuga în străinătate şi căsătoria abia cîţiva ani mai tîrziu cînd poetul a devenit văduv după prima sa soţie.

Trăind în preajma lui Shelley şi a altor mari poeţi romantici de care acesta era legat, Mary Wollstonecraft şi-a simţit curînd cristalizîndu-se altfel tendinţele de scriitoare pe care, după cum mărturiseşte singură, şi le simţea încă din copilăria în mediul, altfel intelectual, mai raţionalist, mai sistematic al familiei părinţilor săi. Cîţiva ani după fuga cu poetul, în timpul unei vacanţe petrecute în Elveţia, alături de alţi scriitori romantici, printre care în primul rînd Byron, a luat naştere, într-o săptămînă ploioasă, cînd societatea era condamnată să-şi petreacă vremea în casă, un pariu, la care s-a asociat şi tînăra femeie, şi potrivit căruia fiecare dintre cei de faţă trebuia să scrie o poveste cu fantome.

Moda acestor povestiri, care aveau să constituie un motiv dăinuitor în literatura romantică, mai ales germană, fusese instaurată în Anglia de aşa-numitul

„roman gotic", care în ultimele decenii ale veacului al XVIII-lea dăduse la iveală cîteva capodopere ale genului, caracteristice pentru preromantismul funerar englez, prin insistența notelor macabre a ruinelor, cimitirelor, strigoilor și a întîmplărilor neprevăzute și în aparență inexplicabile: *Castelul din Otranto, Misteriile din Udolpho, Italienii* etc. (Unele dintre cele mai caracteristice dintre aceste romane au fost scrise tot de o femeie, Ann Radcliffe, care și-a dobîndit o mare celebritate apoi pe continent mai ales prin versiunile franțuzești, operate după cărțile sale de abatele Prevost.)

Pariul de care a fost vorba mai sus nu a dat rezultate decît în cazul tinerei. Nici Byron și nici Shelley nu și-au dus pînă la capăt poveștile cu strigoi (chiar dacă istoricii literari englezi remarcă faptul că în poemele acestuia din urmă, scrise în perioada petrecută în Elveția, în special *Imnul către frumusețea intelectuală* și *Mont Blanc*, se întîlnesc teme apropiate de cea a romanului soției sale).

Chiar dacă a plecat de la ambiția de a scrie o poveste cu stafii, „care să vorbească spaimelor tainice din ființa noastră și care să ne trezească fiori de groază", cartea lui Mery Shelley este însă altceva. Din ceea ce trebuia să fie povestea unui savant care, din pasiune pentru cunoaștere, dar mai ales din ambiția de a crea viață (fior specific romantic), ajunge să creeze o ființă aproape omenească în stare să se miște, să acționeze, să trăiască asemenea unui om obișnuit, și din ceea ce trebuia să se vădească teribil, înspăimîntător, macabru, în cadrul în care se desfășoară evenimentele (castele în ruină, fapte de violență dezlănțuită, scene nocturne în cursul cărora oameni paralizați de groază sînt încolțiți de monstrul care nu mai cunoaște nimic omenesc, urmăriri sălbatice prin păduri virgine sau prin pustiurile de gheață ale nordului), din toate aceste intenții ceea ce se desprinde în primul rînd la lectura cărții este altceva: o parabolă despre om și instinctul său de creație, despre semnificația vieții, despre înțelesul cunoașterii și despre felul în care cunoașterea activă poate sau nu să slujească viața.

Frankenstein, un tînăr savant tipic romantic, posedat de fiorul cunoaşterii, dar şi de un orgoliu care constituie după cum vom vedea o fisură gravă în caracterul său, are ambiţia de a crea viaţă. Dotat cu toate cunoştinţele ştiinţei şi ezoteriei, care îl apropie şi de omul de ştiinţă modern, dar şi de alchimistul medieval, el este în stare să „fabrice" o fiinţă omenească, s-o însufleţească şi să o lasă să trăiască în lume. Însă el nu este în stare să-şi iubească creatura – şi de aici începe întreaga tragedie care pînă la urmă, după suferinţe nenumărate, îl va strivi pe însuşi creatorul denaturat. Reacţia creatorului faţă de opera sa este una de desprindere, de silă, de repulsie şi monstrul se vede alungat într-o lume străină, pedepsit cu ura în loc de a fi oblăduit cu dragostea creatorului său şi împins treptat spre acte de violenţă împotriva oamenilor pe care ar fi dorit la început să-i îmbrăţişeze cu iubire.

S-a vorbit aici despre o influenţă, conştientă sau nu, a *Paradisului pierdut* de Milton asupra autoarei lui *Frankenstein*. Mai mult decît o influenţă de ordin livresc, este vorba desigur de conformarea la psihologia romantică, la acceptarea datelor omeneşti ale unui mit. Creatorul se face vinovat de lipsa de voinţă – sau de neputinţa – de a iubi. Prin aceasta, opera sa este imperfectă, dar răul iniţial îi aparţine lui şi nu monstrului pe care l-a stîrnit şi lăsat în libertate, şi este drept ca pînă la urmă pedeapsa să-l atingă pe el însuşi. *Creatura*, în schimb, care treptat se face vinovată de acte criminale, şi care îşi merită numele de *monstru* (singurul nume de altfel pe care-l are în această istorie), devine personajul principal al cărţii, scena pe care se joacă o dramă, în adevăratul înţeles al cuvîntului, romantică.

Prima parte a existenţei printre oameni a acestui om artificial se desfăşoară în cadrul naturii şi ilustrează parcă unele din motivele predilecte ale literaturii lui Jean-Jacques Rousseau: încîntarea în faţa peisajelor naturale, a clarului de lună şi răsăritului de soare, comuniunea cu natura limpede şi virgină, viaţa petrecută în cadrul natural, într-o

colibă (unde personajul se aciuiază alături de o familie de surghiuniți pe care-i observă fără să fie văzut de ei, și de la care, treptat, învață ce este omul, ce înseamnă bunătatea, dragostea, comuniunea dintre oameni). Îndată ce se arată însă, monstrul este respins cu oroare și trăiește pentru a doua oară experiența izgonirii din fața celor către care el se îndrepta cu brațele deschise. Omul natural este deci bun, plin de iubire și dornic să răsplătească cu iubire și recunoștință iubirea semenilor, și răul nu intervine decît atunci cînd nu există dragostea.

Din acest punct de vedere *Frankenstein* este deci o carte romantică desăvîrșită. (Lucrul acesta pare evident și sub raportul scrierii, căci autoarea adoptă deliberat stilul larg, retoric, cu fraze amplu drapate, și în care personajele recurg frecvent, în exclamații și interjecții, la Divinitate. Frecvența invocării numelui lui Dumnezeu și referirea personajelor la legea divină pot fi interpretate mai curînd ca un procedeu tipic romantic decît ca o expresie a unor convingeri ce ar fi putut părea surprinzătoare la o scriitoare crescută în mediul raționalist al familiei sale și evoluînd apoi sub influența ateismului profesat al soțului său, poetul Shelley.) Chiar dacă a plecat de la detaliile mai pitorești ale unei povestiri de groază, scriitoarea s-a întors la o temă cu rezonanțe mai profunde și mai general omenești. Romanul său a devenit deci o operă în tradiția romantismului umanitar și a evoluat, pe deasupra complicațiilor aventuroase și a decorului gotic – sau, cum s-a și spus, suprarealist – tot mai mult în direcția unei parabole.

Opera lui Frankenstein – monstrul – era rezultatul unei strădanii spre cunoaștere (chiar dacă pervertită inițial de orgoliul creatorului solitar și nu însuflețită de dăruire). În existența sa, acest monstru se lasă covîrșit de răul care izbucnește din fisura minții celui care l-a creat, și viața sa nu mai slujește cunoașterii, comunicării cu oamenii și dăruirii față de idealurile omenești, ci răului.

Înțelesul parabolei este limpede, în primul rînd (și lucrul acesta a fost observat de diferiții comentatori). Creatura lui Frankenstein, dincolo de înfloriturile și arabescurile istorisirii, nu este decît o proiecție a minții celui care a creat-o, o – cum s-a spus – „jumătate", cealaltă jumătate a omului creator. Atunci însă cînd o minte înzestrată cu darurile cunoașterii și ale creației se lasă stăpînită de răul care este lipsa de iubire, urmarea este de la sine înțeleasă: răul se extinde, ca o molimă și pedeapsa, care este distrugerea totală, nu poate și nu trebuie să întîrzie. Din acest unghi, *Frankenstein* poate fi privit și ca o parabolă, naivă desigur, dar păstrînd un fond de adevăr, și despre împrejurări istorice mai apropiate, ceea ce și explică circulația pe care a dobîndit-o cartea în lumea occidentală în deceniile trecute dominate de „spaima atomică". O astfel de interpretare scoate în evidență și unul dintre aspectele reale ale cărții – cel de literatură științifică fantastică – de divagație fantastă pe marginea efortului de cunoaștere, aspect mai ales speculat de unele dintre peliculele cinematografice inspirate de roman).

Evident, reducerea la o schemă – aceasta sau alta – a cărții este simplificatoare. Ea trebuie totuși încercată pentru că scoate în evidență caracterul profund omenesc, generos romantic al unei opere prea multă vreme diminuată de îngroșările și deformările care au luat naștere din unele note neesențiale ale scriiturii, și, mai ales, din interpretările mai tîrzii. Trebuie adăugate de asemenea și realele merite literare ale cărții care o fac lizibilă cu plăcere și astăzi, cînd multe dintre romanele momentului și genului din care face parte s-au învechit sau sînt greu apăsate de manierismul retoricii, de amploarea divagațiilor și de ambiția vizionarismului profetic. Există în *Frankenstein* pasaje de mare frumusețe de poem romantic – întregul fragment cu existența pastorală a monstrului, sau finalul, în care creatorul urmărește creatura în deșerturile înghețate ale Oceanului Arctic. Personajul – despre care s-a

spus cu îndreptăţire că a devenit mult mai interesant decît creatorul său – este stăpînit de o însufleţire demonică, de un patetism al trăirii şi al gesticulaţiilor, care anunţă unele dintre marile figuri ale romantismului (dacă n-ar fi decît încordarea diabolică şi suferinţa insuportabilă a celuilalt mare monstru din literatura feminină engleză – Heathcliff din *La răscruce de vînturi* de Emily Brontë).

De aceea se impune o menţiune deosebită pentru calitatea excepţională a versiunii româneşti semnată de Adriana Călinescu. Textul românesc transpune cu egală intensitate pasiunea lirică a originalului şi impune lectura maiestuoasei proze poetice a romanului în dimensiunile mai lucide ale sensibilităţii moderne. Traducătoarea a realizat astfel, ceea ce se izbuteşte rar în transcrierea unui text de epocă – a făcut actuală, subliniindu-i tocmai marile valenţe poetice şi fără să-i trădeze cîtuşi de puţin spiritul –, o carte care părea să se adreseze unei altfel de mentalităţi.

Mircea Ivănescu